

HONMŰVÉS Z

A' REGÉLŐ FOLYÓIRÁSNAK

T Á R S A

1833-KI

APRILIS, MÁJUS, JÚNIUSRA.

ALAPITÁ, ÉS SZERKEZÉ

RÓTHKREPF GÁBOR.

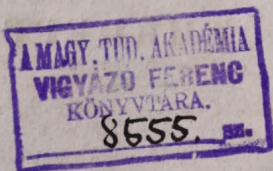
PESTEN,

TRATTNER-KÁROLYI NYOMTATÁSA

ERAK UTSZÁJA 612.

304281

HONMŰVÉSZ FOGLALATJA.

A' számok a' folyóírás mindenkori számaira utasítanak.

Természeti történet.

Őszkor virágzó vadgesztenye 1. — Miss Jeck nevű elefant 3. — Orosz smaragd és márvány 5. — Csipkés sósdi. — Repülő éjjeli világ. — Dühös tigris szelid viselete. — Számítalan hering 7. 15. — Nöstény farkas Kishontban. — Fahéj tenyésztés Ceylon szigetén. — Sáskaraj 9. — Muzsikának ható ereje az állatokra 11. — Állatok sajátosságai 13. — Aken Herman állatsereglete. — Uj növények. — Kora szőlő. — Napoleon lovának ösztöne 15. — Uj madárfajok. — Nagy tengeri kigyó. — Fecskék a' cholera idejében 17. — Ismeretlen hal. — Rózsá színű pásztor 19. — Különös nagyságú tengeri sas 21. — Délamerikai nagy madárfaj. — Magyar fülemülék. — Uj arany ércz 23. — Uj Eldorado 25.

Természet-tudomány.

Földsarki tenger minéműsége 2. — Hallatlan hidegség déli Ázsiában 4. — Éghajlat változása 4. 26. — Föld atól fellobbant tűz 4. — Levegői tüzek magyar országban. — Vas meteorok 6. — Aetna tűzhegy 8. — Élet hosszabbítás 10. — Villám önkénye. — Tűzhegyek az egész világon. — Bolygó tűz 12. — Hegyomlás Kawkaz bérceiben 12. 16. — Föld domborodásának nevedése. — Rézmeteor. — Sárga hó 14. — Földalatti folyó viz. — Felhők vastagsága. — Tintaeső. — Forgó vizoszlop 18. — Tengernek szokatlan apadása. — Sóülledék 20. — Tűzes eső. — El nem merülhető ember. — Csudálatos beteg 22. — Óriási gyertyák 24. —

Mesterség, művészet, szorgalom.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26.

Miskolczi porcellán gyár. — Puskapornak nevelt ereje 1. — Keletindiai gyors kocsik 2. — Egyházi képek 3. — Uj székes egyház Egerben 4. — Az áldozat 5. — Kocsirugó. — Puska 6. — Gyümölcsfát tenyésztő társaság 7. — Gőzfecskendő. — Mesterséges magnés. — Levegőkocsi 8. — Pezsgő por 9. — Számoló gépely 10. — Hidraulikai író toll. — Kiterjedhetést mérő 11. — Patkó készítő masina 12. — Magyar gőzhajó 13. 17. 20. 23. 24. — Nagy szőlő kert 13. — Szorgalmi termék kirakása Bécsben. — Washington emlékoszlopa 14. — Uj görög pénzek 14. 20. — Északamerikai arany bányák. — Jégkármentő intézet Bécsben 15. — Figyelmeztetés a' magyar anyákhöz 16. — Most készült remek mű 17. — Kassai társaságkocsi. — Mesterségi ipar az Angolyoknál és Északamerikában 18. — Hajót hajtó gépely. — Gőzgépely 19. — Birkanemesítés Szibiriában. — Török emlékpénz 21. — Szövet nyomtatás Budán 23. — Földgolyóbis levegőbalom alakjában 23. 25. — Töcsinálás. — Liverpooli földalatti ut 24. — Uj gőzhajónk 26.

Régiségek.

Pompeji és görög régi hajók 6.

Litteratura.

Tudományos Gyűjtemény 1. 3. 15. 23. — Legujabb könyvek 1. 2. 3. — Flór Ferencz, és Paczek Károly értekezéseik. — Északamerika 2. — Pandora 4. — Lant 5. — Arpádia. — 1834-ki Auróra 6. — Sas 8. — Magyar tud. társ. névkönyve. — Monographie du mélon. — Topographie de tous les vignobles 19. — Chinai encyklopedia. — Hires emberek könyvtárai. — Mult századi zsebkönyvek 12. — Szemtelen külföldi pórmunka. — Felső magyar orsz. Minerva 22.

Pesti vizsgaló.

Kultsár István emléke. — Optikai mutatóványok 1. — Szép kálmár-
boltok 2. 5. — Magyar nóták divatja 2. — Magyar ifiak buzgósa 3. 8.
— Nagy hét 3. — Sz. Gellért hegyi népinnep. — Langenschwarz
hevenyész 4. — Különös czimnév és czimer. — Vágó szék csinos kül-
seje. — Szerencsétlenség 5. — Patikák 8. — Majális Budán 10. —
Négyszegű kövezet 11. — Kereskedők iskolája 12. — Budai sváb hegy
14. — Telegraf a' Gellért hegyén 14. 16. — Pesti lófuttatás 14. 15. 16.
17. 18. 19. 20. — Flóra kertje. — Uj magyar felírás 15. — Generál rét
Budán. — Pesti épületek szaporodása 17. — Pünköst hétfői mulatság
a' ligetszugban 18. — Paraszt kanczák jutalmazása 21. — Kávéházak
23. — Vándor Helveták 25. — Szépirási oktatás 26.

Hazai hirlelő.

G y á s z h i r e k. Kórvér Wilhelmina halála. — Tibolth Mihály. —
Ruzsitska Ignátz 5. — Teleki Johanna grófné 6. — Majláth Maria
grófné 11. — Pálffy Theresia grófné; Oettingen-Spilberg Valburga
hzgné 16. — Tallián Josepha assz. halála 21.

Casinók magyar országban. — Hosszú élet. — Henkay magyar
hevenyész 6. — Nagyehető 8. — Szomorú történet 9. 10. — Csepregi
lófuttatás 20. — Pándorfi lófuttatás 25. — Nagyvárad Casino 26.

Theatrum.

1) Magyar Játékszin.

Pozson 1. 2. 7. 9. — Kassa 1. — Ide magyar tenorista kerestek
22. — Szabadka 3. — Nagyvárad 4. 11. 15. 17. 18. 22. — H. M. Vásár-
hely 16. — Eger 19. — Debreczen 8. 10. 13. — Szeged 14. 16. 20. 21.
23. 24. — Rosnyó 21. — Buda 21. — Kolosvár 22. 25. — Miskolcz 24. 25.
— Komárom 26.

2) Német Játékszin.

Pest 1. 3. (Volkmar utólszor, Gerlach ur először lép fel), — 4
(Haag ur, Fussgänger leány, először) — 5. 6 (Höferné asszony elő-
ször) — 7 (Höfer, Wanderer urak, Muzarelli leányassz először) —
8 (Schebest leányassz. először) — 10. 11. (Rettich és Sigl urak elő-
ször) — 12 (Reichl ur és hitvese először) — 13. 14. 15. 16. 18.
(Alexander ur először) — 18. 19 (Esslair ur először) — 20. 21. 22.
23. 24 (Nonné ur először) — 25 (Wild ur először). 26 Észrevétel a'
pesti theatrumról. — Stoll Regina próbajátéka.

Buda. 2. 9 (Langenschwarz) — 13.

Zágráb 12. 18. — Pozson 24. — Temesvár 24.

3) Külföldi Játékszin.

Berlin 4. 13. — Bécs 6. 13. — München. Páris 13. — Lemberg 24.

Új hangművek.

Tomala hangművei 1. 4. 12. 13. 14. 16. 17.

Magyar Apollo 23.

Muzsika.

Pesti vár. tisztviselők hangversenye. — Strausz Pozsonban 2. —
Asszonyi egyesület akademiaja Pesten 3. — Liszt Párisban. —
Weiser Bertha hangversenye Pesten 4. — Langenschwarz 5. 7.
9. 10. — Serwaczinsky 7. 10. 11. 13. 16. — Romberg Pozsonban. —
Kolosváratt muzsikai egyesület 6. — Heller hangversenye Pesten 7.
— Stoll József hangversenye Pesten 8. — Muzsika tanító intézet
Pozsonban; Krings Eliza ugyan ott 9. — Promberger Bécsben 13.
Slawjk Pesten, halála, emléke, requiemje 16. 19. 21. 22. 23. —
Tancmulatság Pesten 19. — Szegeden hangverseny 20. — Lafont
22. — Rózsavölgyi Mark. — Magyar hárfásné 23. — Pompás sere-
nade Pozsonban 26.

Viseleti Divat.

Minden számban.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön Aprilis 4^{kén} 1833.

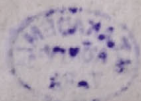
I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Őszkor virágzó vad gesztenye.

Ha bár egy részről büszkén tekinthetnek - is Pest városának lakosai pompás színházok (theatrum) ritka szép-ségű épületére: más részről még-is sajnosan emlékeznek vissza ama kellemetes sétahelyökre (promenade), melly még a' folyó század első tizedében az említett színház és annak piarcza helyén a' Duna partjáig terjede. Ennek tágas terjedése, a' lombbal gazdag vad gesztenyefák egy-irányos soraiban a' fáradt sétálót nyugalomra meghívó padjai, jól készült 's őrzött egyenes hosszú utjai, a' duna-part melletti kellemes helyzetése szebbet 's alkalmasabbat kívanni sem engedtek. Azonban úgy tetszett a' sorsnak, hogy, minekutánna a' város, az ötlet hajdan védő régi körfalaitól 's kapujitól bucsút venni rendeltetnék, ama szép sétahelyét-is 1808-ban a' tarka változás vakító szépségének áldoztatni kíváná. Helyette mindazáltal a' hidfőnél álló vámházacsák egyiké megett dél felé egy másik sétahely készítettett, és pedig a' Duna mentében, de a' régihez képeest kiterjedésre és szépségre nézve nem is hasonlítható. Azonban mintha a' boszúló természet büntetni akarná a' Pestieket ama kipótolhatlan veszteségéért, mellynél fogva a' régi helyből kiásott szép gesztenyefák enyészet zsákmányává tétettek, az új promenade-ra ültetett különféle fanemek nem csak hogy sarjadosni nem akartak, hanem egy-két esztendei nyomorúságos tengésök mulva hasonló sorsra jutandó újabb ültetvényeknek kellett bárárságtalan helyzetöket engedniük. Talán a' feltöltött partnak egyveleges földterülete, vagy az átültetésnek első éveiben megkivántatott nagyobb táplálás hiánya juttatá őket szomorú végökre. Elég az hozzá, hogy 1831-ik esztendő őszeig a' kívánt sétahelyön, ágasbogas, árnyékot

vető nagyobb fával még nem dicsekedheték. Végre 1832-ki tavaszkor majd az egész helyre fris és pedig csupa akác-fák ültették, nyáron által töveik gyakor izben felkapáltattak, és szorgalmasan megöntöztettek. Ugy látszik, hogy ezen ápolgatás meg engesztelé a' neheztelő természet; mert az uj ültetvények olly vidámon sarjadzottak, 's lombosodtak ezen száraz esztendő folytában, hogy már most 24 esztendei sikertelen várakozásunk után jobb reménnyel bátorzkodhatunk hizelkedni jövendőnknek. — A' régibb ültetvények közt nyomorultan tengődött még az utóbb említett évben egy szegény, néhány apró ágú vad gesztenyefa. Történetből Sz. Mihály napján én - is a' különben száraz időben mindenkor porral lepett levegőjű sétat helyre vetődtem, 's ime ott egy soha nem látott, váratlan ritkasággal gyönyörködtető természetjatekot pillanték-meg. A' nevezett gesztenyefa ágainak csúcsai t. i. olly szép, tökéletesen kinyilt virágokkal diszlettek, millyeneket csak Aprilis és Május hónapokban lehet különben szemlélni. October 23-káig már mogyoró nagyságnyira nőttek volt gyenge gyümölcssei, mellyeket azután a' bekövetkezett hideg levegő semmivé tön. Vesztét érzé-e a' szegény elnyomorodott fácska, mivel már levelei-is félig sárgák, félig a' dicsipéstől barnán zsugorodtak valának, vagy a' mult esztendőben sok helyen másodszer-is virágzott cseresznyefákat akará utánozni, vagy ritka látogatójít, kik a' természet titkai vizsgálásában gyönyörködni szeretnek, e' véletlen kedveskedéssel meglepni, azt a' már-is bekövetkezett jövendőnek fejledező folyamatja meg fogja világosítani. Vad gesztenye virágát illy késő őszkor ritkaság látni; méltónak tartjuk tehát eme természet jatekát az illyesekben gyönyörködőkkel közleni, 's annak emlékezetét hosszabb időkre-is fentartani. — Ezen későn virágzó fácska egyébiránt olly embert példáza előttem, ki fiatalága fáradozásának virágaiban csak életének késő őszén, akkor - is csak rövid ideig gyönyörködhetik.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

1. §. Szent István királytól Kálmánig. 997—1114.

Földmivelés. Marhatenyésztés. Hogy már a 11- 12-dik században, és így a magyar birodalom két első századaiban jó formán gyakorlák a magyar várak jobbágyai a föld, szőlőmivelést, 's marhatenyésztést, nem csak ama bevett szokás, hogy a vármegyék katonaságainak zsold helyett földek osztattak-ki, hanem ama törvények-is bizonyítják, mellyek földterméki adókról, gabona, bor, és marha dézsmákról emlékeznek. A Szent Istvántól Baranya vármegyében (1015) alapított pécs-váradí Benedictinusok apátságának birtokaihoz és jövedelméhez a 110 vinczelléren, 36. szántóvetőn, 12 méhészen kívül még ama 116. szántóföldhelyek is tartoztak, mellyek mindöszve 41. falut képzettek, 's minden terméséből tizedet fizettek az apátságnak. — I-ső András király a Balaton melléki Sz. Anianus tiszteletére szerzett tihonyi apátságnak már 34 csödörből álló ménest ajándékozhatott. — Sz. László Somogy vármegyében a Somogyváratt (1091.) szerzett Sz. Egyed apátságának több szőlő miveseken kívül még különösen 30 szőlőkertet, 's ismét 60 félszőlőt adott. — Kálmán király alatt Almus herczeg a Dömösön általa szerzett Sz. Margit prépostságát 59 falukkal birtokosítá, mellyeknek 761 lakosai fizettek évenként a monostornak minden termésük dézsmáján kívül 1522 mérő buzalisztet, 22 juhot, 30 hizott ürüt, 50 sertést, 70 ludat, 120 tyúkot, 81 sókövet, 1522 akó sert, 175 akó méhsert.

Különféle mester emberek. Sz. István a pécs-váradí apátságnak ajándékozott gölöncséreket (fazekas), molnárokat, arany miveseket, czukrászokat (czukorsütők), bodnárokat, cserző timárokat (Lohgerber), ácsokat, kenyérsütőket, kovácsokat, és képfaragókat. A pannon-

hegyi Sz. Márton apátságának pedig a' nevezett mester-emberek nagyobb részén kívül adott még méhserfőzőket, vargákat, irhászokat (Weissgerber). — András király oklevelében asztalosok említettnek; Almus herczegében pedig a' többek között palaczkesinálók (tehát üvegesek), szekérgyártók (curriferi) és szűcsök-is neveztetnek, kik mind az apátság vagy prépostságnak ajándékoztattak, 's eme hasznos emberek nem voltak valamennyin szolgák, hanem talán nagy részben udvarnokok, jobbágyok, és szabadosok.

A' cserző és irhász timárokat hihetően a' Magyarok még régi lakhelyökről hozák ki magokkal; mert tudva van, hogy a' timárság előbb jutott tökéleteségre napkeleten, hogy sem Európában. Az irhászok finom 's lágy fehér bőrt készítettek, mellynek Irha neve volt, magyarországból terjedett annak készitési mestersége német országba, hol hajdanában az irhatimárt Irher-nek hívták, 's Nürnbergben az ilyen timárok lakásaira szolgáló utsza 450 esztendőnél régibb idő óta Irhász utszának (Irhergasse) neveztetik. A' francia országban magyar bőrnek nevezett irha-is, melly német országban Alaunleder (Sämischleder, timsavas bőr) nevet visel, régi magyar származatú, szinte ugy, valamint a' mesterség neve-is timár, 's annak törzsökszava timsó.

(Folytatás következik.)

Miskolczon Buttykay és Biszterszky urak cserép és porcellán edényfabrikát állítanak, mellynek készitményeit különös szépségűeknek, 's jóságúaknak mondják.

T a l á l m á n y.

Bra sili á b a n Varnhagen óbester azon nevezetes felfedezésre akadott, hogy ha a' puspakor fűrészporral (kivált lágy fa porával) elegyítettik egyirányos részletekben, a' puspakor ereje három annyira nevededik, 's kivált kősziklák felvetésére nagyon alkalmas.

III. L I T T E R A T U R A.

Tudományos Gyűjteményünk folyó évi első kötete T. Horvát István ur felügyelése alatt igen csinos nyomtatásban jelent meg a' Koszorúnak két első ivével együtt. Közöltetik a' Gyűjteményben 1) Cziráky Antal gróf Ó Excellentiájának idvezlő uj évi beszéde deák nyelven Hazánk Nádorához. 2) Sopron vármegye ismertetése Kiss József urtól. A' nép és országismertetésben gyönyörködők örömmel fogják olvasni ezen kimerített jeles értekezést. 3) Vespasianus diplomája, melly 1832-ben Veszprim vármegyében tállatott. Horvát Istvántól, két réz tábla másolatjával együtt. — 4) Amerikát az ó kor ismerte; jeles értekezés Holéczy urtól. — 5) Az Év régi magyar szóról Horvát István. 6) Az élet tartósága gazdagoknál és szegényeknél If. Bene Ferencztől. — 7) Széchényi Lajos gróf Ó Excjnak intézete a' Széchényi országos könyvtár mellett. Horvát Istvántól. Méltó olvasni az egészet, de kivált a' gyönyörű bevezetést minden fiúnak ajáljuk. 8) Kőrösi Csoma Sándor levele; közli Horvát Istv. 9) A' szepesi káptalannak 1347-ki levélmása, egy réztábla másolattal. Horvát Istv. — 10) Könyvvizsgálat. (A' tudományok öszvesége) Dr. Toepler Eduardtól. — 11) Könyvismertetés: „Geschichte der Ostmongolen“ Horvát Istv. 12) Tudományos Jelentések, Jutalomtételek, Tálálmány, uj intézetek, hazafiúi adakozások, nemes cselekedetek, meg tiszteltetések, kérelem. — A' lelkes Szerkező ur, 's a' nyomtató intézet se költséget se fáradságot nem sajnáltak, hogy ezen első tudományos folyóirásunk régi becsét fen tartsák, 's minél feljebb emeljék. Csak azon egy kívánságunk nagyon tehát hátra, hogy a' Gyűjtemény mindenkor az illető hónap végén jelenjen-meg, mit a' munkás, és fáradhatlan Szerkező urnak bölcs elintézésétől biztosan remélhetünk. Hogy Horvát István ur számtalan foglalatosságai mellett-is a' köz jóra ezen uj áldozatját szentelé, méltó hálát várhat honfijaitól. — A' koszorúban közöltetik 1) Virág emléke. Két distichon Vörösmartytól. 2) A' szemüveg. Elbeszélés Lukács Lajostól. Szerettük volna ezen történet textusában nem látni a' 17. lapon sticholo, a' 25-ken sticholó szokat (bár ezek záradékba vannak rekesztve) ha más okból sem, leg alább azért, mert a' Németek himzeni igét nem így mondják stichen, vagy stechen, hanem sticken, és így nem sticholó hanem stickelőnek kellett volna a' himző szót németesen nevezni. 3—6) Vágy, Est, Sas, a' Tavaszhoz, Hullám, költemények Uzdi Gyulától; és a' Holdhoz Hutter Antaltól. 7) Két epigramma Kiss Endrétől.

Legujabb könyvek. 1) Nyelvészet; a' tudós magyar társaság helyesírására tett észrevételekkel. Irta Stancsics Mihály. — 2) A' magyar nyelv. Jutalom értekezet. Irta Stancsics Mihály. — 3) Ekhó I. kötet. Szerzette Papp Ignác. 4) Vörösmarty Mihály

Munkái; két kötet, képekkel. (Versek, Zalán futása.) — 5) Magyar ország rövid históriája; két kötet. — 6) Kritikai Lapok II-ik Füzet. — 7) A' házasulók, vigjáték. Irta Báró Eötvös József. — 8) Fridrik és Katt. Novella, irta Szalay László. — 9) Tudom. Gyűjtemény II-dik kötet 1833.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Néhai Kultsár István emléke.

Mart. 26-án néztem meg boldog emlékezetű Kultsár Istvánunknak márvány emlékét, melyet busongó özvegye készíttetett Budán Ferenczy szobrászunk által, és most Pesten a' belvárosi parochialis templom bal oldalán a' legelső oldaloltár boltozatjának nyugoti falába rakatott. Bár kitünőbb helyet szerettem volna adni ezen jeles műnek, de még is örültem, hogy valahára Pesten-is láthatok nemesebb izlésben készült emléket. Ezen emlék négszegletes márványrámába foglalt gyásképet ábrázol, 's a' feketés tarka színnel behintett falba vagyon illesztve. Bal oldalon áll egy emlék-oszlop (féldomború), melyben ezen felírás arany betűkkel: **KULTSÁR ISTVÁNNAK A' NEMZETISÉGRE BUZGÓ SERKENTŐNEK KESERGŐ ÖZVÉGYE. SZÜLETETT MDCCLX. MEGHALT MDCCCXXVIII.** Jobbról a' busongó asszony karatlan széken ül, lábait zsamolyra téve, jobb kezével pedig oszlopra támaszkodva. Szomorú gyermeke az oszlop és asszony között áll, keseregve tekint fel felé, 's anyja jobb térdére könyököl. Az oszlop tetején látszik bold. Kultsárunk képszoira. — Bár milly szép magában ezen honi művészetünk bizonyítványa, még sem titkolhatom-el abbeli sajnálkozásomat, hogy a' fehér márványnak, melyből készült az egész, barna erei, igen vissza tetszenek a' nézőnek, kivált a' szembe tűnőbb részeken p. o. a' gyermek lábai 's kezei egyikének csuklóján. Az asszonynak jobb karját nem olly laposnak, hanem domborúbbnak, a' bal karnak felsőbb részét vastagabbnak, az ülésnek hátulsó alját pedig nem olly szegletesnek, hanem gömbölyegebbnek szerettem volna látni. De ezt talán a' márvány hiányosságának kell tulajdonitanunk. A' rámanak márványa szürke fehér; azt-is vettem észre, hogy a' ráma jobb oszlopának felső darabja, melly az alsóval egybe ragasztatott, nincs egyirányosan emezzel öszve forrasztva. Meg lehet azonban, hogy csak a' világosság csalá szememet.

A' betűk aranyozásában-is nagyobb tisztaságot, 's pontoságot ohajtottam volna. Azonban az asszonyság és gyermek fejeik, kézüjök gyönyörűek, de még felségesebbeknek tetszenek az asszonyt fedő finom öltözet redőjei, melyeken a' test tagjait szépen ki lehet venni. Gyönyörű a' képszoira-is, melyet az igen jól reá szolgáló világosság igen kedvezőleg tüntet a' néző szem elejébe. Meg illetődve

vizsgálám e' szép emléket, 's a' londoni Westmünster és Sz. Pál templomában nem régiben látott felséges emlékeket juttatták eszembe. Hálálkodva emlékeztem a' derék lelkes Kultsárra, ki honunk litteraturáját számos áldozatokkal nevelni, a' nemzetiséget utólsó leheletéig gerjeszteni törekedett. Jeles Hazafi! áldom emlékezetedet!

A n t a l J á n o s.

Opticai mutatványok. A' városi játékszin irányában mult vásártól fogva a' duna partján egy deszkaépületben Dombeck Fülöp müncheni tájfestő optikai képeit mutogatja. Láthatni 1) Lintzet, felső Austria fővárosát. 2) Odessa városának sétahelyét, és veszteglő (Contumacia) házát. 3) Lemberget. 4) Nápolyt. 5) Palmira omladékait. 6) Odessa városat. 7) Kamjenicz - Podolsky, felső Podolia fővárosát. 8) A' regensburgi székesegyház belsejét. Ezek között sok meg-lepő látvány tűnik a' néző szemeibe, érdekek kivált a' tengeri tájak, az orosz házak zöld fedeleik, 's épületeik, Lemberg gyönyörű helyezete, 's a' regensburgi templom felséges belseje. Ajáljuk mindeneknek; a' gyermekek hasznos időtöltést találandnak ezen képek látásában. Kár hogy a' hely igen szűk és alacson,

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

P o z s o n. A' jelen országgyűlés alatt ismét kezdé szerencsését próbálni a' dunántúli Színész — Társaság a' hazának Pozsonba gyülekezett választottjai előtt, 's a' mint olvassuk, minden más nap adja mutatványait. Tagjai: Komlóssy, Lendvay, Balogh, Tóth, Földvári, Hubenay, Baranyi, Nagy, Fülöp, Kőrösi, Pozsgay urak, — Komlóssyné, Fülöpné, Lendvayné, Kőrösyné asszonyságok, 's Balog leányasszony. Meg lássuk, meddig kedvez ezen vendégeinknek a' jó szerencse! Adja a' honi nyelv nemtője (genius), hogy mennél előbb hasadna azon boldog nap hajnala, midőn ön hazájában a' magyar színész nem mint külföldi idegeneknek alázatos vendége lépend-fel a' magyar honbeliek költéségén épült szinpadra!

K a s s a. Abauj vármegye Mart. 4-én tartott gyűlésében a' kassai magyar színészi társaságot ujolag hathatós pártfogása alá vette, és szabad akaratból ajállott adakozásai 's aláírásai által annyi pénzt szerzett öszve, hogy ezen társaság létezete hét esztendőre bátorságosítva legyen.

N é m e t J á t é k s z i n.

P e s t e n. Romberg hangversenyének utólsó előadása előtt Mart. 28. a' játékszinen adatott a' Tündérkastély magyar ország-

ban, mellyben Millitz Fanny tánczosné Nina testvérével mesterséges magyar tánczot járt-el. Mindketten csinos rózsza színű magyaros öltözetben, 's pártában tánczoltak, és nagy tapssal jutalmazva még egyszer kihivattak. Weik (mint Marie) kisassz. játék közben „Éljen a' Magyar — és Mit csinálsz szivem“ magyarul mondván különös kedvezést nyere a' számtalan hallgatóktól 's fel vonás után ki tapsoltatott. De egyszersmind azon fájdalmas ohajtás-is gerjede-fel bennünk, hogy hazánk fő városában, és pompás játékszinén vajha egész magyar színészi mutatóványokat volna szerencsénk látni! Millitzek táncza után Fannynak, ki Bécsbe fog menni, bucsúzó versei szórattak-le a' galleriáról. Örömet közlőnek azokat, de németül valának írva.

VI. UJ HANGMŰVEK.

Pest. Az idei pompás farsang (a' Pestiekre nézve) több új táncznóták nyomtatványait hozá létre. Munkás és fáradhatlan Tomala Ferdinandukat csak azért is ki segíté a' kegyes Végzés tavali cholera betegségéből, hogy a' honi szorgalom, és munkás elméjének újabb műveivel lepje meg a' Pestieket. Illyen tehát 1) A' Nógrádi Tisztválasztás Diadalma. Nemzeti hangművek Bunkó János után Tom. Ferdinandtól Fortepiánóra. Egy gyönyörű kőmetszés, melly az említett tisztválasztási alkalomnak egyik jelenetét képzí, ékesíti ezen magyar czimzetű magyar nótákat, mellyeknek 3, 4, 5-dik darabjai a' városi tánczteremben tartott farsangi mulatságokban-is mindenkor játszatnak. Az 1-ső komoly darabot különös rhythmusú fris nóta követi. Kivánnók, hogy némelly helyeken valamennyi darab Bassusában magyarosabb tétel lenne. Az 5-dik (fris) darabnak czifrázata nem eredeti, mert az ama meg holt híres Polturás (Lóczi) Jancsi szerzeményéből van ki csipve.

VII. VISELETI DIVAT.

Párisban és Bécsben. Lovagló asszonyokon: lovaköntös setét színű cazimir, vagy merinosból; alacson, de széles karimás 's alapjokról zöld fátyol lebeg. Kukoricza-sárga kesztyű. (A' férjfiaké n-is). — Nyilvános helyeken az asszonyok öltözete virágos himzettű, szalag, filet-duzzadékkal (bouffant), és blonde csipke ruhaujjal; virággal ékesített krepp-kalap. — Játékszinben fejkötőt viselnek, mellyen csipkeszalag (blondeband), 's ezt apró virágokból álló koszorúcska tartja-fel. Ugyan illyen bokréta van felül a' fejen, mellynek öszve szorító szalagja (pántlika) kevéssé lecsügg.

Lovagló férjfiakon: setétbarna posztóból rövid kaput, galambszürke cazimir-nadrág, sárgás angolyszövet mellény (gilet), fekete nyakra való, veres szélű ingfodrok, mellyek a' mellényből ki látszanak, keskeny karimás kalap.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap Aprilis 7^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Földsarki tenger minéműsége.

Broock Capell az északi fokhegy (Nordcap) felé tett utazásának leírásában a' földsarki tenger (Polar-Meer) minéműsége felől ezen nevezetes előterjesztést közli: „Semmi se lehet meglepőbb és szebb a' földsarki vizek tisztaságánál. Midőn a' tenger felületén lassudan hajóznánk, 20—25 ölnyi mélységre igen szépen láthattuk a' tenger fenekét, melyet többnyire fehér homok fedett. Egész utazásom alatt semmi se tetszék nekem olly csudálatosnak, mint a' mélység, melly a' szem előtt olly világosan mutatkozik. A' tenger színét legcsendesebb szellő sem lengette, 's az evező csapkodásai-is alig bodrosíták azt. Álmélkodva 's gyönyörködve néztem-le, ki hajolva sajkánk párkányzatáról, az alattam elcsuszamló mélységnek változó jelene-tére. Hol a' tenger feneke homokos volt, leg nagyobb mélységben-is tisztán ki veheté a' szem az a s t e r i á k-at, és e c h i n á k-at (csigák), sőt a' legkisebb tengeri csigákat-is; ugy látszék, mintha a' viz nagyító üveg tulajdonságával birt volna, mert a' tárgyakat közelebb hozá a' szemhez. Nem sokára egy zordon hegyet látánk-meg, mellynek bogas csucsai sajkánk felé emelkedének, 's a' hegy töve még néhány mértföldnyi mélységben tünt-el. Noha mi róna sikságon látszatánk evezni, még is ugy rémlett előttünk, mint ha a' lábaink alatti csucsokra hajóznánk, 's midőn a' legmagosabb csucsra érénk, melly, ugy látszott, mintha csak néhány lábnyira volna sajkánk alatt, a' hegynek lejtős oldalára értünk, 's ugy tetszett, mintha tetejéről zuhantunk volna le, melly csalódás a' viz tisztasága mellett olly természetes volt, hogy akarattunk ellen-is meg rázkodtunk. Azután ismét rónaság fölé jutánk, 's lassudan erdőkön, rétségeken evezénk-el a' mélység felett, mellyek nagy terjedésűeknek látszattak, 's hihetően ezer, meg

ezer, az emberek előtt ismeretlen állatok laknak benne. Némellykor egy két különös alakú halat-is láthattam, melly a' viztömegben (massa) keresztül tolongott nem-is gondolván azzal, mi felette mozgott volt. Azután a' tenger feneké láttatlan leve, a' szép tájak eltűntek, 's minden az oceán mélyének setét zöld színébe burkódzott."

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

1. §. Szent István királytól Kálmánig.

997 — 1114.

Folytatás.

Kovácsok. Aranymivesek. Takácsok. Ama kovácsok alatt, kik ezen korban püspökök és klastromoknak nagy számmal ajándékoztattak, bizonyosan nem csak patkoló kovácsokat, sarkantyú, kés, kardcsinálókat, csi-szárokat (Schwertfeger), sőt átaljában minden nemű vas és rézszerék készítőjít-is kell értenünk; de azok közé nehezen számlálhatjuk az aranymiveseket-is. A' legnemesebb érczekben bővelkedő magyar nemzet pompaszeretéséből, az aranyos, és ezüstös ruházatok, házi holmik, templomi edények, 's öltözetek mennyiségéből, mellyeket az oklevelek emlitenek, méltán lehet következtetni az akkoron honunkban volt aranymivesek nagy számát. — Sz. István a' pécsváradi apátság templomát az oltár szolgájinak adott nagy mennyiségű ruházatokon kívül 29 misemondó ruhával, 9 feszülettel, 11 kehellyel, 4 füstölővel (thuribulum), 4 ezüst kannával 's hat gyertyatartóval ajándékozta meg. Mind ezeken bizonnal nem kiméltetett az arany és ezüst; 's ha a' Gizela királynétól (önkeze munkájával) himzett palástot, (a' magyar királyok fejedelmi öltözetét), és a' regensburgi templomnak ajándékozott, 's gyöngyök és drága kövekkel kirakott különféle felirásokkal diszesített arany feszületet tekintjük, igen hihetővé válik, hogy minden illyes pompás öltözeteknél és tárgyaknál nem csak az anyag (materia) drágaságára, hanem a' készületi művészetre-is tekintettek. Ezen időszakba tartoznak még készítésükre nézve ama há-

rom, arannyal himzett, 's gyöngyökkel kirakott más két misemondók, kehely csináltatására szánt két arany karkötők, mellyeket Magdolna, Márton gróf hites társa Szala vármegyében a' chatari monostornak, — és az aranyba foglalt borostyán-kő fülbevalók, 's az öt arany nyakkötők, mellyeket leányainak — hagyott vég intézetében. 'S mivel, az ezeknek általadásokról szóló irományban egy takács 's 20 rőf legfinomabb gyolcs, valamint-is István király oklevelében a' szalavári apátságnak 200 rőf finom posztó ajándékoztatik a' királyi kamarából (talán fabrika) a' szerzetesek ruházatjára, tehát nehezen hozhatnók kétségbe, hogy már akkor magyar országban a' len vagy kendermivelés, takácság, posztószövéés divatban lehetett.

Régi magyar öltözet. A' hajdani magyarok legkedvesebb ruhabeli viseletét tette a' testet szorosán megfekvő Dolmány, és a' szőrös bőrrel bélelt Suba. — Az Előkelőbbeké drága prémekkel volt beszegve. A' Szűcsök tehát már akkoriban-is éppen olly számosak, mint elkerülhetlenül szükségesek voltak. A' magyar subát hasznos, 's alkalmas volta miatt a' Németek-is befogadták, de a' Suba nevet Schaube-ra, a' Hosszuka nevet pedig H o s e k e r a változtatták.

Kereskedés. Miután a' Bolgárok meghódoltak a' Byzantziaknak, lassankint kereskedői munkaságuk-is elenyészett; de annál kiterjedtebb lön a' Magyaroké, kik használván a' Duna segedelmét, 's a' byzantzi és német birodalom közti kedvező helyzetetésüket, könnyen tehettek szert jövedelmes kereskedésre a' két ország között. Talán tárházaik 's kereskedői megbizottságuk-is (Factorey) volt Byzantzban (Constantinápoly), 's hihető, hogy Sz. Istvánt nem csak ajtatos, hanem országos gazdaságbeli tekintetek-is vették arra, hogy a' nevezett városban Sz. Péter ispo-tálgját állitaná-fel.

De különben is a' Magyarok nem csak arra voltak szorítva, hogy a' Németeknek görög országból hozott természeti 's művészeti termékeket és napkeleti fűszerszámokat, a' Görögöknek ellenben wend és szláv rabszolgákat, lüt-tichi (Német alföld) fegyvereket, németalföldi nyereg-gyártó munkákat, gyapjú szöveteket, vásznat, passau-i 's re-

gensburgi skarlát posztót, 's fából készült német portékákat küldözzenek; mert ön birodalmuk gazdagsága amaz állapotba helyezteté őket, hogy a' Németekkel 's Byzantziakkal nyereséges (activ) kereskedést üzhettek, mellyen tetemesen nyerekedtek, minthogy ezen időszaki királyaik, a' forgásban volt byzantzi 's német pénz bősége miatt nem is tarták szükségesnek, hogy a' bányáikból nyert gazdag zsákmányt, kivált az aranyat, pénzzé veretessék alattvalójik számára. Magyar országnak bora, lovai, vágó marhája, érczei, sóköve mindenütt hamar és pedig jutalmason keltek-el. Csak Almus herczeg maga 24,000 sókövet huzott jövedelem képpen erdélyi harmincz birtokaiból. — Nem csekélyebb jövedelmet hozott-be a' hölgymenyét (Hermelin), farkas, róka 's kivált nyest (Marder) bőrökkel üzött kereskedés-is, mellyekkel a' Magyarok, Erdélyiek, sőt Kálmán király alatt a' tót országiak-is esztendőnkint a' királyi kamarába adózni tartoztak.

A' belső kereskedést számos vásárok mozdíták elő; mert nem csak királyi várakban, városokban, mezővárosokban évenként népes vásárok tartattak, hanem még apátságoknak-is vásárt engedő hatalom adatott. Igy nyere engedelmet Sz. Istvántól a' pécsváradi apátság vásár tartásra kétszer hetenkint, vasárnap és szerdán. A' belső és külső kereskedésből leg tetemesebb nyereséget huztak a' Zsidók és Ismaeliták, vagy is ázsiai Bolgárok, kik mivel Mohamed vallását követték, Saracenusoknak-is nevezettek. Hogy pedig az elsőbbeket legalább a' belső kereskedési birtokban I-ső Béla király korlát közé szorithassa, minden országos vásárt vasárnaptól szombatra tett által. Sz. László, és Kálmán mind a' két nemzetbeli kalmárookra nézve még szorosabb fontos korlátokat, 's átaljában a' kereskedés felől több rendelkezéseket tartottak szükségeseknek.

Az ismaelita kalmárok ország lakójivá váltak, 's nagyobb kereskedésihaszon végett többnyire keresztény hitre tértek.

(Folytatás következik.)

Keletindia. A' mult évi Augustusban vett hírek szerint Ceylonban hetenkint háromszor gyors kocsik járnak Colomboból Kandy-ba.

III. L I T T E R A T U R A .

1) Kisded-ápolás, melyről — — értekezett Flór Ferencz. Pesten. Beimel betűivel. — 2) Emberesmértető Töredék, melyet — — közre bocsátott Patzek Károly. Pesten Beimel betűivel. Ezen jeles értekezéseket osztatták-ki az említett két urak, midőn Mart. 30-kán délelőtti 11 órakor a' kir. magyar tudományok egyeteme nagyobb palotájában orvostételeik vitatása végett a' doctori székre fel léptek. Az első munka a' kisdedeknek okosság szerinti ápolásuk felől értekezik, 's ohajtanók, hogy e' jeles művet minden magyar szülők 's kivált az anyák olvassák. Gyönyörű ezen értekezésnek a' jó anyákhoz intézett befejező cikkelye, melyet bár minden anya figyelemre méltatna, és szép tanácsát követné. A' második munka derék pszichológiai értekezés, 's az ember viszonzatait, minéműséget, 's a' t. ismerteti. — Valóban öröm innep volt a' pesti Magyarokra nézve (kik számosan jelentek volt meg az említett palotába) amaz egy óráig tartott két vitatásra; örömmel tapasztaltuk magyarosodásunk boldogító előmenetét, mert a' két vitató urak mindenike két két tételt magyarul, és pedig igen csinos magyarsággal, 's pontos rövidséggel védelmeze. A' harmadik tétel, előbeszéd, 's berekesztés deák nyelven tartatott. Nem csak az orvos urak, hanem akár ki más is örömmel 's részvétellel hallgatá eme fiatal orvosok szép magyarságú állításaikat; senkinek se juta eszébe, hogy a' vitatás vége előtt el hagyná a' teremtet, 's mindenik áldá az értekező urak ama hazafiságát, mellynél fogva a' magyar nyelvet (leg alább résznyire-is) választák ezen inneplés dicsőbbitésére.

Legujabb könyvek: 1) G. Andrásy György, és G. Széchényi Istvánnak a' budapesti hidegyesülethez irányzott jelentése. Pozson. 1833. Landerer. — 2) Diákmagyar Műszókönyv a' magyar honi törvény és országtudományból, Irta Fogarasi D. János hites ügyvéd. Pesten 1833. Kilian György tulajdona. — 3) Klio, históriai zsebkönyv. I-ső esztendő. Lengyel ország köre metszett földabroszával. Kolosvár 1832.

Északamerika. Ohio tartomány 676,000 holdra terjedő telket, melly 1,200,000 dollárra becsültetik, rendelt a' tanítók és iskolák eltartására.

IV. P E S T I V I Z S G Á L Ó .

Szép kalmárboltok. Pestnek naponkint nevedő szépülését nagyon elő segítik ama szép kalmárboltok-is, mellyek a' belváros fő utszájiban minduntalan meg nyittatnak, vagy csinosabbítatnak. Kalmárjaink (a' Bécsiek példájára) vetekedve egymással boltjaik elejébe szebbnél szebb kirakó üveg almáriomokat, 's képeket állítanak, sőt az egész bolt elejét különös szépségű architectonikai készülletekkel diszesítik. Meg lépők ama most divatba jött lábnyi

nagyságú betűkkel irt czimnevek-is, mellyek különféle szinzel 's árnyéklattal (Schattirung) festetnek a' bolt feletti táblákra. Érdemesek némelly boltok külső és belső csinos elrendeltetésök végett-is a' szemlélésre, p. o. Fetter kalaposé, 's a' két Gutmann boltja (váczi utsza), Seefeldneré, és Kostyál szabóé (kigyó utsza), Tóth János czukrászé (Barátok piarczán), — Pamer Leop. czukrászé (Preciosához), és Weisenfels divatos viselet árosnéé (Párisinéhoz) az uri utzában egymás mellett, — Fischer Péter (Szervita piarcz), és Strausz Jakab czukrászoké (a' fehér hajónak szinte irányában); végre Tomala Ferdinandé a' Kristóf patika ellenében. Ő volt Pesten az első, ki mostani izlés szerint olly csinosan diszesíté boltját; ő volt az első ki csupán magyar czimet iratott (arany betűkkel) boltja fölébe; követték őtet Khern József nürnbergi portékaáros, Kostyál Ádám szabó, Szabady István, Pétzely Sámuel, ifiabb Kilian György, Wigand, Ofenheimer Sándor, Kardczag testvérek, kiknek fő czim-táblájokon vagy csupán csak magyar felírás van, vagy leg alább most már német felírás a' lógós, holott az előtt ő volt a' rudas. — Különös, hogy ezen magyarosodás fokára előbb léptek a' németesebb nevű urak a' magyaroknál.

Magyar nóták divatja. Egy időtől fogva ama kézi orgonácskákból, mellyeket a' szegény házalók udvarainkban hangoztatnak, nagyon kezdenek a' magyar nóták zengeni; jele, hogy ebben-is magyarosodunk.

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Pozsonban Mart. 25-én a' dunántúli színészi társaság „Szapáry Péter, vagy Budaostroma“ czimű vitézi játékot adá elő öt felvonásban, Birchpfeifer Karolina után magyarosítá Komlóssy. Vég bucsúkép ohajták ezt előadni a' színészek, hogy ezen utolsó mutatványukból terhes uti költségeiket beszerezhessék. Találkoztak azonban a' Pozsonba gyült haza színének tagjai közt olly nemes lelkűek, kiknek pártolásuk által a' magyar színészek hirtelen ismét 12 játékdarabra előfizetést nyertek, és így leg alább-is egy két hétre a' magyar művészet Pozsonban maradhat, azután vissza vonhatja magát szokott vándor pályájára!

Az említett darab 1-ő felvonásában Szapáryné (Komlóssy-né) nem fehér, hanem talán inkább a' Trencsényi Maria fél gyásza jobban illette, 's mosolygó nézetét bánatosabbnak kívántuk volna; azonban a' bimbó kihuzásakor, 's utánna eleven képzetbe vonta a' nézőt. Belezna y (Farkas) Batthyány Ádámot (Lendvay) bátyjának nevezé, holott Lendvay amannál fiatalabbnak látszék. — A' második felvonásban: Zulima (Anikó, bibor kontösben) és Szapáry (Tóth, hamuszín felöltőben) között igen érzékenyítő volt Zulima viselete, midőn Szapáry, mint férj nyilatkoztatná magát. — H a m s a

Bég (Komlóssy, veres ruhában) köz tetszést nyert Szapáryval együtt, kivált midőn hevesebb indulatjokat mutatták. Forgács (Baranyi) helyesen találta-el a' kitünő sanyarúság boszús keservét meg látván a' szántó Szapáryt. — A' 3-dik felvonásban némelly költői hibát vettünk észre. Szapáryné p. o. szédelgéséből hamar magához tért, holott előbb a' fáklya-is kiesék kezéből. A' 4-dik felvonásban Zulima elijedve az atyai átok súlyai érzetén, igen szép tökéleteségét mutatá a' leányi szeretetnek. — Ezután (bár nem legvonzóbb hangon) a' rákosi dal énekeltetett: *Miről apám olly búsan szólt. Köz ihletés, szent borzadás lebegett a' csendes gyülekezeten, 's ezen szókra: Hej, ma holnap a' magyar szó ritka, mint a' fehér holló, az elragadás nem türheté tovább korlátait, hanem hangos éljen kiáltásra tört-ki.* — Szapáry meg szabadulásán érzékenyítő volt a' jobbágyok hódolata-is. — Felvonás után Rákóczy nótája játszattott; a' hős dalt ismételtette a' hallgatósnak (auditorium) újra hangzata. Ezután Farkas József egyes magyar tánczban bizonyítá-be tagjai ügyes hajlékonyságát, 's számtalan éljent nyert. Ezt két ábrázolat (tableau) követte; az első (Budavár vissza vétele) köz elégedést nyere. — Az 5 dik felvonásban Hamsa nagy tetszést nyert, midőn szabadságát hallaná, 's a' bevett méreg boszúját érzéné. — A' színház földszint tömve volt ifiakkal, de a' szépnemből keveset lehetett latni. *)

N é m e t J á t é k s z i n.

Budán. — A' mult egész nyáron belevén zárva a' játékszin, Sept. 1-jén ismét meg nyitá azt egy társaság Zwoneczek A. F. igazgatása alatt. Ez óta majd minden más nap játszik. Elsőbb tagjai közt jelesbek valának Bianchi leányasszony, Seidel és Schritt urak. Mart. 23-kán láttam az Érverés vigjáték előadását. A' gróf személyét (Gieseke ur) öregebb, és méltóságosabb tartású színésznek kellett volna adni, mert szinte olly fiatalnak tetszett a' 40 esztendőös atya, mint fija (Hörnstein). Jobban illett volna tehát a' grófi szerepre Rosenschön ur, ki a' maga doctori személyét jól és csinosan játszá. A' gróf menyasszonya (Inkelmann leányasz.) nem sokat mutathatá tehetségét csekély kiterjedésű szerepében-

VI. M U Z S I K A.

Hangverseny.

Pesten. Apr. 2-án a' játékszinen muzsikai-declamatori-plastici esti multság adatott, a' városi tisztviselők nyugpénzi intézetének számára; részei valának: 1) Cherubini ouverturája Medéából.

*) Örömet közlöttük volna egész ki terjedésében ezen becses tudósítást, de mi csak rövid előadásokat vehetünk fel, és így bocsánatért esedezünk. A' változtatásokat könnyebb érthetőség végett szükségeseznek véltük. Köszönetünk mellett könnyen olvasható írásért könyörgünk.

2) Concertdarab Rode G-től (E dur), hegedűn játszá T a b o r s k y.
 3) A' buvár Schillertől; elmondá S t o l l R e g i n a kisassz. Katzia-
 ner assz. tanítványa. Meg-elégedve hallottuk ezen igen kellemes
 előadást; mind a' kézmozgás, mind a' hangváltoztatás teljesen meg-
 felelt a' költő szellemének (noha, úgy véljük, a' declamatióban, mi-
 dőn a' költemény könyvből olvastatik, a' kézmozgásoknak nem volna
 helye); az elmondó kisasszonynak szép mély hangú organuma, 's
 kedvező termete nagyon tetszetősé tette az egészet. (Ki tapsoltatott).
 — 4) Aria Rossini Sevillai Borbélyából; előadá M i n k assz. — 5)
 Rondo oboéra; előadá P e t s c h a c h e r S á n d o r, Bentheim herczeg
 gyalog (9 számú) ezerede hangkarának igazgatója — igen jelesen.
 Csak az volt kár, hogy hangszerének hangja kevéssé mélyebb volt
 a' játékszini hangkarénál. Ezen előadás pompásabb lön az által,
 hogy az említett ezerede hangászaí által a' szokott orchestra ereje
 neveltetett. — A' második osztály részei: 1) Gallus ouverturája Mac-
 beth szomorú játékból; mind ezen, mind az első ouverturában a'
 dobok felesleges lármáját mérsékelni kellett volna. — 2) Változatok
 flautára Tulou-tól, előadá P f e i f f e r jelesen. — 3) Elegia egy régi
 hegyvár omladékiban Matthissontól; elmondá K l a u e r színész;
 nem elégitőleg. — 4) Kettős dal Spohnak Jessonda operájából; elő-
 adák M i n k assz. és G r i l l u r, jól. — 5) Adagio és változatok Fio-
 rettotól, elő adá gépelytrombitán (Maschin-Trombon) S u c k Mátyás.
 Ezen nehéz fuvású hangszer köz tetszést nem nyerhete. — 6) Uj
 márvány (fehér) ábrázolat (tableau) S o k r a t e s n a k v é g p i l l a -
 n a t j a ; tetszett.

Strausz Pozsonban.

P o z s o n M a r t. 13. Tegnap játszott a' pozsoni redoute tere-
 mében ama híres bécsi hangász és táncznóták szerzője Strausz Já-
 nos egész hangászkarával. Bemenetel árra volt földszint (parterre)
 1 ft.; a' karzaton (galleria) 20 kr. — ugyan itt az első rendbeli
 zártszékre 2 ft., a' másodrendbelire 1 ft. 30' kr. ezüstben. Mind
 ezen drága bemeneteli díj, és a' rossz idő mellett-is jó forma szá-
 mal jelentek meg a' hallgatók, 's ezen szerencsés szerzőnek kivált
 két Egyvelegét (Potpourri) nagy tapssal fogadják; majd mindenik
 darabot ismételnie kellett. Egyébiránt a' Bécsiek szerencsésebbek,
 mert Strausznak illyes előadásait a' vendéglő házakban gyakran, 's
 csak 6 ezüst kr.-ért hallhatják.

VII. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyok ruhája. Donna-da - Gloria-szövet atlással bé-
 lelve, 's fekete csipkével (blonde) kerítve annak felső része; ezen kerítést
 a' mell közepén 's a' két vállon szalagbokor (Masche) díszesíti. Strucz tollal éke-
 sitett Crepp-fejkötő (Beret). Másik ruha: angoly-zöld és rózsaszínnel szőtt at-
 lasz, shawlecorsette-al, és tulle-anglais-chemisette. Kalap Gros-de - Naples,
 gaze-szalaggal ékesítve.

Szerkezi R ó t h k r e p f G á b o r, halpiacz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi.

H O N M Ű V É S Z .

PESTEN Csötörtökön Aprilis 11^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Miss Jeck nevű elefant. Ezen nőstény állat, melly hosszas ideig bámulásra méltó mesterségei által Londonban és Párisban nagy figyelmet gerjeszte, sőt azokkal már a' tengeren túli Északamerika szövetséges státusainak tengerparti városait-is mulattatta, nem régiben indiai vagy afrikai dühének próbáját-is mutogatá, melly egyszersmind vezetőjei (cornac) egyikének életébe került. Az elefant tulajdonosa, ki őtet most a' Loire melléki franczia városokban hordozza, éppen la Palisse felé utazott éjjel, midőn az elefanton észre vevé, hogy bizonyos dühöséggel viselteték egyik szolgája iránt, ki az állattal néhány nap előtt kevéssé illetlenül bánt. Javaslá tehát a' szolgának, hogy egy ideig ne közelítsen az elefanthoz, hanem bizonyos távulságra maradjon hátra a' kísérő seregtől. De a' szolga nem követvén a' tanácsot, még inkább, hogy bátorságát fitogassa, keményebben bánt az állattal. Midőn mintegy mértföldnyire la Pacandere-n túl haladtak volna, az elefant, mellyet a' szolga, hogy sebesebben járjon, csuszos botjával ösztönözött, hirtelen vissza fordulván a' szolgát át karolta orrmányával (Rüssel), le rántá a' lóról, 's messzire el dobta, úgy hogy egyik lába ki-is tört a' szolgának; az állat azután dühösen feléje futván egy árokba veté őtet 's agyon dögönyözte. Alig végződék ezen dögönyöző munka, midőn egy fuvaros kocsis terhes szekerevel érkezék az említett helyre; ezt is meg ragadá a' dühös elefant, 's messzire el vetette, de szerencséjére csak némelly könnyű zuzódásokban (Quetschung) részesült a' szegény ember. A' meg rémült lovak tovább akartak iramlani, 's a' szekeret felforgatták. Ezen pillanatban postasis hangzott, 's messziről közeledni látszaték a' párisi nagy gyors kocsi, melly utasokkal tömve volt. Evvel-is kedve jött birkozni a' bátor elefantnak, 's már is magosra kezdének

ágaskodni a' feléjek rohanó állat szokatlan látmányán meg rémült lovak. Ekkor a' második szolga élete veszedelmzésével az elefant elejébe ugrott, 's ötet czirógatásokkal és egy palaczk pálinkával ismét észére hozta.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

1. §. Szent István királytól Kálmánig.

997 — 1114.

Folytatás.

Ha azután némellyek titkon előbbi vallásuk szertarsait követték, 's felfedeztettek, lakhelyöket el kellett hagyniok, 's kevesbé kedvező falukba osztattak-fel. Zsidóknak nem volt szabad keresztény szolgálkat vásárlani vagy eladni. Földet mivelhettek ugyan, de csak pogány szolgálk segedelmével. Telkeket vehettek ugyan és birhattak, de csak ott telepedhettek-meg, hol püspöki lakás volt. Ha valamelly Keresztény pénzt akart költsönözni a' Zsidótól, vagy ez amattól, 's a' pénzmennyiség két vagy három szolga árát érte-fel, akkor a' dolog csak valamelly zálogadás mellett történhete-meg, és pedig keresztény és zsidó tanúk előtt. Ha pedig három szolga értékét felül haladta a' pénz özvesége, tehát ugyan azon szertartáson kívül még a' pénz mennyisége 's a' tanúk nevei irásba vétettek, az oklevélre a' hitelező és adósnak pecsétjeik nyomattak, hogy perlekedés esetére az igazságot fel lehessen fedezni amott a' zálog 's tanúk által, itt az irás 's pecsét segedelmével.

Ha keresztények vásárlottak valamit zsidóktól, vagy ezek amazoktól, az alkunak 's megegyezésnek becsületes keresztény és zsidó tanúk előtt kelle megtörténni, és pedig az eladott portéka pontosan irásba le iratott, a' tanúk nevei feljegyeztettek, 's az oklevél mind az eladó mind a' vevő pecsétjével meg erősítettett. Emennek azután szorgosan kellett őrizni az irományt, hogy, ha valaha a' vásárlott portékát, mint lopott jószágot, tőle vissza kívánnák, felfedezhesse annak előbbi birtokosát, vásárlásának tanúbizonyosságául. Ha pedig amazt felfedezni nem tudta, akkor

ötet az oklevélben feljegyzett tanúk esküvése menté-fel a' gyanú alól. Ha ezek csupa zsidók voltak, zsidó szertartások szerint kellett esküdniük, de amannak még-is a' jószág négyszeres értékét kellett megfizetni. Ha pedig sem a' portékának előbbi tulajdonosát, sem iromány által vásárlását be nem bizonyíthatta, akkor az ország törvényei szerint bántak vele, 's a' jószágnak tizenkétszeres értékét vették-meg rajta.

Átaljában senkinek máshol vásárlani 's el adni szabad nem volt, mint nyilvános vásárokon. Ki vásáron kívül adta-el portékáját, elveszté mérő fontját, mértékét, 's a' jószág árát, a' tanúk pedig az utóbbinak értékében marasztaltattak. Minden vásárbeli szerződésekre csak a' bíró, vámszedő és tanúk előtt lehetett lépni. Ha a' portéka lopott jószágnak ismertetett, a' vevőt ugyan felmenté a' bíró 's vámszedő bizonyágtétele, de a' tanúk tartoztak az eladót törvényszék eleibe állítani. A' városról városra utazó kalmár, ha valamit eladott, 's az lopott jószágnak ismertetett, tanújival együtt, ha ezeknek egyet értésök bebizonyodhatott, tolvajok büntetése alá esett a' törvény előtt. Illyen rendelkezések által a' kereskedői ügyek megnehézítették 's késleltettek ugyan; de a' Magyaroknak királyaik azon voltak inkább, hogy előbb népeik valódi tulajdonát bátorságosítsák, hogy sem a' még csak reméllendő nyereséget mozdítsák-elő.

Ki ön termékeit 's készítményeit vitte vásárra, előbb azokért Sz. István törvénye szerint, mellyet azonban sehol fel nem találhatunk, adót kellett fizetnie. Ezen adó értéke néha vagy egészen vagy csak annak része püspökségeknek, apátságoknak, templomoknak jövedelméül rendelteték. A' tulajdonképpeni kalmárok Kálmán király idejéig kétszeres vámot, a' szegényebbek, kik csupán kereskedésből éltek, csak amaz ideig szokásban volt vámot fizettek.

(Folytatás következik.)

Egyházi képek. Bécsben Ziegler József történeti festő nem régiben állitá ki Schwarzenberg herceg nyári palotájában (Rennweg) ama két egyházi oltárképét, mellyeket Buzini Keglevich Tamás gróf ur általa olajban készítettett, 's innen horvát országba Preloschicza (to-

polloveczi urodalom) falnak uj templomába fognak vitetni, hol két oldaloltárt dizesitendenek, A' fő oltár képét is (Sz. Mihály) Ziegler festé a' mult évben. Ezen két ujjabb kép 7 lábnyi magos, 's 4 láb széleségű; egyik Sz. Tamásnak azon pillanatját képi, midőn hitetlenségét meg bánván, pirulva, le szegezett szemekkel, de egyszersmind bizodalommal emeli-fel kezét az ég felé. — A' másik kép a' bűnhödő, 's bánkodó Sz. Magdolnát ábrázolja. Mind ezen festmények, mind a' képekhez tartozó oltárok, mellyek hasonlóan fel vannak az említett helyen állitva, gyönyörűk, izléssel, szorgalommal készültek. A' képfaragási munka, a' fára illesztett granit, oltárok 's rámák aranyozásai tiszták, pontosak, 's természet szerintiek. — Ugyan azon szent egyház zászlóji számára Ziegler ur még nyolcz olajfestményeket készítte, mellyek Thaddé, és Tamás apostolokat, Antal, Amália, Adalbert püspök, József, Borbála, és Imre herczeg szenteket ábrázolják, E' szerint tehát azon uj templom csupa remek művekkel fog diszesittetni.

III. L I T T E R A T U R A.

Tudom. Gyűjteményünk 2-dik kötete is megjelent a' mult hónap végnapjaiban. Tartalma 1) A' veteristákról magyar országban. Jankovich Miklós. — 2) Mátyás király 1486-ki törvényének három régi nyomtatványairól. Egy fába metszett képpel. Horvát István. — 3) Mért nem eszközli az orvosi törvénytudomány az igazság kiszolgáltatásában mindenkor azt, mit tőle kívánnak, vagy mit ő eszközölhetne. Boehm Károly. — 4) Székesfehérvári káptalannak 1205 ki levélmása. Egy rézmetszéssel. Horvát Istv. — 5) Miveltség befolyása a' közönség élete és egészsége fentartására. Bene Ferencz. — 6) Magyar Literatura (Révai kézirata szerint) Horvát Istv. — 7) A' magyar tudós társaság igazgatóságának második esztendei jelentése 1822-ki munkálódásairól, 's pénztára mibenlétéről. Ezen tudósításból örömmel olvastuk, hogy a' társaság pénz tára már 317,729 ezüst forintra nevedekett. — 8) A' te k é l e t e s magyar szóról. Horvát Istv. — 9) Könyv vizsgálat: Podhradczky József eredeti két magyar krónikája felől. Horvát Istv. — 10) Könyvismertetés: Oratores Attici. Londini 1828. Tom. 16. Horvát Istv. — 11) Igazítások, találmány, közlés a' m. t. társaság igazgatósága üléséből, Horvát Istv. ur jegyzeteivel. — 12) Jeleség: a' magyar nyelv divatozása Zsigmond idejében cseh országban. Holéczy. — 13) Régiség: Tolna vármegyében talált pecsétnyomó; fametszési másával együtt. Horvát Istv. — 14) Magyar Museum gyarapodásai. Horvát I. 15) Jelentés az 1834-ki Auróra kiadá-

sáról. Trattner-Károlyi. — Ezen tartalmi előadásból látszik, milly sok, szép, tudományos és történeti darabokkal kezdékesedni ezen becses gyűjtemény. Révai literaturája, honi régiségeink egyike, kedves ajándék volt a' magyar tudósok számára. Mind ezért, mind az egyéb számos közlésekért, különösen pedig a' magyar museum felől eddig ugaron hevert tudósításokért köszönettel tartozunk a' Szerkező urnak. Örülve olvassuk, hogy a' jövő Auróra bátorságosítva leszen Szemere urnak régen ismert jártaságában és szép miveltségében.

Leg újabb könyvek: 1) Az Uri imádság; nyolcz képpel (Weisz Dávid és Schmid metszették rézre) — magyarázta Leonard János Mihály aláliai tit. és felszentelt püspök 's generál-vicarius. Bécsben 1333. — 2) Etre-Karchai Geörch Illés törvényes tárgyú értekezései 1833.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Magyar ifiak buzgósága nemzeti nyelvünk ügyében. Pesten némely lelkes ifiak arra határozzák, sőt aláírással-is kötelezzék magokat, hogy a' magyar nyelvet leg először is Pesten társalkodási nyelvvé tenni, Szépeinkkel megkedveltetni, 's körükbe minden kigondolható móddal, és játszai fortéllyal-is bevinni igyekezendek. Egy két nap alatt az aláírási iven már 53 jeles ifjú neve diszlott, 's már el-is kezdék munkálódásaikat.

Nagy Csötörtöki és Pénteki estvén, valamint minden esztendőben szokás, számosan gyülekeztek öszve pesti lakosaink a' kalváriára, hol az éjjeli órákat ajtatos énekléssel, 's imádsággal töltötték. A' hives szellő azonban még-is sok belvárosiakat vissza tartoztatott e' szent hely ajtatos látogatásától, mind a' mellett-is, hogy a' világító hold kedvezett a' jámbor bucsújáróknak — ezen szivreható menetel emelésére.

Nagy hét. A' szent napok ajtatoságira számosan jártak 's keltek a' Pestiek. Nagy Pénteken délután a' boltok be valónak zárva; Nagy Szombaton szivemelő szertartással tartattak a' feltámadások; tiszteletet gerjesztett kivált a' Leopoldvárosban estve 7 $\frac{1}{2}$ órakor tartatott ajtatos feltámadási menet (processio), melly fáklya világ mellett 's temérdek nép kíséretével ment végbe. Éghez emelé a' lelket ezen pompás látvány, kivált midőn a' menet az ujjpiarcz négy oldalán járna; az infula alatt szolgáló papság, a' valamennyi piarcmelléki épületek megvilágított ablakai különös lelki felemelkedést gerjesztének a' hálás emberi szivben. Megható tekintet volt az-is, hogy mind a' belvárosi Sz. Ferencz szerzetesei által, mind itt a' Leopoldvárosban tartatott ajtatos menetnél öt kis vak gyermek (a' pesti vakok intézetéből) billentyűs trombitát igen jól fujt, egyik pedig dobot vert. Nagy Csötörtökön és Pénteken délután a' vak nevendékek a' Sz. Ferencz szerzetesek templomában phys harmonika kísérete mellett ajtatos dalt énekeltek. Husvét vasárnap délután

számos hintók és gyalog sétálók kezdék-meg a' déleesti nyári mulat-
ságot a' városi erdőcskében. A' nap hives ugyan, de tiszta volt, 's
mintegy ingerlé az embert a' kimenetelre. Kár hogy a' király ut-
szát ellepő irtóztató por szinte el veszi lélekzetét a' menőnek; nem
csuda tehát, ha a' hintókban ülő dámák kendővel kéntelenítettnek
befedni szájokat. Talán nem sokára beteljesedik azon régi ohajtá-
sunk, hogy, valamint az európai nagyobb városokban történni szo-
kott, leg alább innep napokon, a' király utsza öntöztetni fog. A'
mult ősztől fogva már is 4 kutak készültek az erdőcskébe vivő fa-
sorok között, mellyeket csinos deszkapyramis fed-el, 's hihetően a'
fasorok közti kocszi ut öntözésére rendeltettek. Reméljük azonban,
hogy ezen jó teteményben a' király utsza-is fog részesülni, hol leg-
inkább szükséges volna, minthogy a' falak között a' porfelleg jobban
meg állapodik, mint a' szabadon. A' király utszának végén 's a'
fasorok előtt volt szabad térség a' mult télen jó formán feltöltetett,
's belőle egy gömbölyeg kör készült, melly platanus fákkal ültette-
ték körül, és már most az egyenesre lapított térség a' kocsik for-
dulására alkalmasabbá tétették. Így tehát ezen valódi angoly ligetté
változtatott erdőcske évenként szebb és szebb alakot nyer, 's elren-
delőjének Fenséges Nádorunknak, a' szépítési biztoság előülőjének
köszöni csinosbulását. Ki nem érzené szívében leg alázatosabb hálá-
ját a' Fenséges Főherczeg iránt, ki bölcs és izléssel teljes gondos-
kodását Pestnek ezen egyetlen mulató helyére olly fáradhatlanul
fordítja.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Szabadkán négy hónapig mutatkozik bolygó csillag képében
a' magyar Thalia Abday Sándor kormánya alatt; el bucsúzván a'
magyar színészi társaság, olly vigasztalást nyere a' városi tanács-
tól, hogy ezután Szabadkán német társaságnak maradandó helye
nem leend, a' magyart pedig mindig szívesen fogadja be a' számára
készen álló színház.

Német Játékszin.

Pozson. Mart. 29. Ama hires hevenyérczköltész (Improvi-
sator) ki három év előtt a' rövid idő alatt olly híressé vált talen-
tumanak első próbájit ezen városban adá, Pozsonon keresztül Pest
felé akarván utazni, Mart. 31-kén a' városi redoute szalában fogja
tehetsége bizonyítványival mulatni a' pozsoni közönséget.

Pesten Mart. 30-kán adatott Hofer András czimű néző-
játék 5 felvonásban (Immermann Károly szerzeménye szerint) Grill
Klára színészné különös javára. Fő személye volt ezen egész
három óráig eltartott darabnak Hofer, a' Francziák ellen 1809-
ben fel fegyverkezett Tyroliaknak vezére; 's annak elfogatásával

végződék. A' 2-dik 's 3-dik felvonást kivevén, a' többi jóformán unalmas. A' 2-dik felvonást egy nagy ütközet rekeszté-be, melyben francia 's tyrol lovagok-is megjelentek, és a' sok puskázásnak vége hossza nem levén a' színház levegőjét egészen elfogá a' nehez puskapor büze. Két mesterséges ágyú-is állott kiszégezve az ostromlott hegyen, de nem akartak elsülni, 's csak a' karpit lefordulta után hallottuk azoknak pattanását. Egyéb iránt kiki átlátja, milly nevetséges az ilyen színházi csata; a' lovak tombolása gátolja a' beszédek hallhatását. De a' köz nép szeretvéa az illyes képtelen, gyermekes játszódást, nem csuda, ha az igazgatóság gyakran ismétli azt. Grill János eddig csak dalszínész, ezután második karigazgató-is ezen darabhoz ouverturát, felvonás közti muzsikát, 's több hangdarabot készíté, mellyek némüképpen ki emelék hiányai-ból az előadást, 's azon reménnyel biztattak, hogy Grill ur szerencsésebb hangszerző leend, mint sem tenorista volt. A' tyroli karének nem rosz lett volna, ha ügyesebb 's kellemesebb szavú tenorista énekel vala. Ugyan ő játszá az olasz alkirály szerepét, felesége Elsi-t, Wildman csaplárosnét, ki jelesen játszék, 's kitapsoltatt; Hofert pedig Volkmar, ki ezen alkalommal utóljára lépven fel a' szinpadra, játék után elbucszott a' közönségtől. A' színház tele volt emberrel.

Apr. 8-án léptek fel a' pesti szinpadra leg először Gerlach, és felesége (szül. Schröder), miről jövő levelünkben bővebben.

VI. M Ű Z S I K A.

Pestben a' jótéví asszonyi egyesület tőkepénzének szaporitása végett nagy muzsikai akadémia adatott Apr. 7-kén este 7 óraker a' hét választók teremében; maga a' muzsika tartott 9 $\frac{1}{2}$ óráig, azután mint egy 30 darab ajándékokra sors huzatott. Bemenetel ára volt 2 ft. egy sorsé pedig különösen 50 kr. váltóban. Hallgatók igen számosan 's csinos öltözetekben jelentek-meg, ugy hogy a' karzatok-is (galleriák) el valának lepve. Az orchestra fehér karpitokkal választaték-el a' hallgatóságtól, melly elrendelést bár mindenkor követnének az akademiák adóji. Ezen hangmulatság részei voltak: 1) Rossini ouverturája Corinthostromából, melly, ha a' vidoncellisták egyszeri botlását tekintetbe nem vesszük, derekasan adatott. 2) Változatok flautára egész hangkar kíséretével Hranilovich urtól, játszotta igen jelesen egy műkedvelő (dilettant) P. nr. Ügyesége leg inkább ki tünt a' 3-dik, 5-dik (adagio Bmoll) és a' végső változatban (allegro). Ezen új szerzeménynek sok szép sajátságai, 's nehezségei voltak, mellyeken az előadó jelesen győzedelmeskedett; kár hogy az orchestra nem tudá elegendően magát alkalmazni az előadónak tempobeli lassúbb vagy frisebb meneteleihez, mellyeket ő érzeményei ki fejezéseire gyakran változtatott. A' végső darab, ugy látszék, a' folyvást tartó sebes menetek miatt

kevessé meg-is fárasztá az előadót. A' hangszerző ezen változatok thémáját kedvelt nemzeti nótának hirdeté, és így reméltük, hogy az magyar nóta leend; de csalatkoztunk, mert egy rég ismert oláh nóta volt. — 3) Kettős ének Strepponinak „Gl' Illinesi“ daljátékából (opera); éneklé két műkedvelőné A. assz. és W. kisassz. — 3) Változatok magyar nótára (Hunyady ur A moll magyarjára, melly a' Pannónia czimű magyar nóták gyűjteményének I-ső füzetében a' 3-dik szám alatt találkozik), szerzé Blahetka Leopoldina, előadá igen kellemetesen és remekül D. assz. Kár, hogy a' szerzőné ezen szép művet nem valamelly fris magyarral, hanem három fertályos végzetel rekeszté-be. — 5) Polonaise (E dur) Jansa L-től, hegedűn játszá Taborszky, 's ha a' nem egészen tisztán vett hármazatok futását (Terzläufe) nem tekintjük, jelesen. — 6) Négyes ének Zampából. Előadák orchestra kísérettel a' már említett énekesnek, S. (tenor)'s B. (bassus) urak. Nagyon kedvesen vettük a' tenorista urnak kellemes hangjait, és szép előadását; átaljában ezen szép quartettért az előadó dámáknak és uraknak köszönettel tartozunk. — 7) Adagio (Romance) és Finale (Rondo à la Spagniola), Hummeltől, klaviron egész hangkiséret mellett remekül 's valóban gyönyörűen játszá R. assz. — 8) Cavatina karének kíséréte mellett, Vaccaj „Il Precipizio“ operájából, éneklé ismét W. kisassz., ha bár illy nagy teremre nézve kevessé gyengébb hangon-is, de azért jól és kellemesen; a' kíséretet színészi kardalnokok (choristák) vitték. — Az asszonyi egyesület ezen akademiával kellemes estvét szerze a' hallgatónak; de nem ártott volna, ha kevesebb darabokból áll vala. Azt-is tapasztaltuk, 's átaljában a' pesti művészektől adatott concertekben tapasztaljuk, hogy többnyire már számtalanszor hallott darabok választatnak illyes nyilvános előadásokra; mellyek, legyenek bár milly szépek-is, még-is csak jobban mulatnák magokat a' hallgatók, ha nem mindig a' régi nótákat kellene hallaniok, mellyeket már szinte könyv nélkül-is tudnak.

P e s t e n egy hónaptól fogva egymást érték a' muzsikai akademiák, mellyekről későbbi leveleinkben fogunk említést tenni. R o m b e r g 4-szer Pesten, egyszer Budán mulattatá a' hangászatkedvelőket; utóljára a' pesti színházban játszott Mart. 28-án. Innen Pozsonba készül menni. — W e i s e r B e r t h a flautás leány Mart. 29-én, és 31-én adá hangversenyeit (concert) a' pesti játékszínen.

VII. VISELETI DIVAT.

P á r i s b a n 's B é c s b e n az elegant dámák tavaszi ruhája: fél fejkötő blonde-csipkéből rózsza ággal ékesítve; chemisette-is blonde-csipkéből. Ruha Chaly-ból. Két vállon, mell, és hát közepén a' ruha szélen olyan színű szalagbokor, mint az övpántlika. — H á z i v i s e l e t: Hajékeség (Coeffure) a la Ninon. Kötényke Gros de Naples.

Szerkezi R ó t h k r e p f G á b o r, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap Aprilis 14^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TUDOMÁNY.

Hallatlan hidegség déli Ázsiában. Az idei tél példátlan keménységgel jelent-meg Ázsiában. Tiflisi hírlapok szerint Erivanban a' hévmérő (thermometer) Reaumur szerint December 31-kén 30° mutatott. A' szegényebb emberek, kik e' hallatlan hidegre felkészülve nem valának, nem tudtak magokon máskint segíteni, mint hogy fűthetlen szobájok pallójára parázssal tölt edényeket raktak, 's ezen nyomorék kemenczét egész nap körül ülték. Ha az ottani ruházatot tekintjük, melly a' férjfiaknál ingből, pamut szövetből készült rövid bő nadrágból, dolmányból (Achalul) és felhasított 's hátra csüggő ujas mellényből (Tonn), bokáig alig érő papucsból áll, és a' mellett a' lábszár majd térdig meztelen, a' mell pedig csak ing által takartatik-be, — gondolhatjuk, milly kin volt a' szegény emberekre nézve ezen valódi sibiriai hideg. A' fa ott olly drága, hogy egy Batman (12 orosz font) 14 kopekba (14 *sr.* nálunk) kerül.

Éghajlat változása. Az Indiai Gazette (ujszáglevél) a' meteorologok számára azon nevezetes tüneményt közli, hogy Indiában az estveli szürkület (Dämmerung) mind inkább hosszabbodik, 's olly eszrevehető lesz, valamint Európában, holott a' heves éghajlat (clima) alatt, hol a' nap hirtelen szokott elalkonyodni, különben mindjárt teljes éji setétség következik. Ama változás tehát újabb bizonyítványul szolgál, hogy az egész földön szembetűnőleg változik az éghajlat minéműsége.

Földalól fellobbant tűz. Lausanne-ban (Waadt Kanton) a' mult esztendőben egykor dél tájban de la Palud piarczán, közel a' kuthoz mintegy fellábnyi magosságra láng lobbant-fel az utsza kövezet alól, 's azt valamelly sűrű fekete gőz követte, mellynek kátránforma (theer) büze volt. Ugyan azon időben a' környékben hasonló tü-

nemény láttatott. A' két lábnyi mélységre ásott földben 's a' felszaggatott kövezet alatt egyebet nem vettek észre, csak hogy a' föld kemény 's tömött volt.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

1. §. Szent István királytól Kálmánig.

997 — 1114.

Folytatás.

Semmi kereskedőnek sem engedték-meg, hogy az ország határán lovakat 's ökröket vásároljon, vagy eladjon. Ott csak utazására lovat, vagy ekéje eleibe szükséges egy pár igás ökröt volt szabad venni. Ha valamely belföldi lakos eladás végett a' határra lovat vitt királyi írott engedelem nélkül, a' határgróf megbátalmaztatott annak elkobzására (confiscatio) 's az eladó tömlöcözttetésére, míg onnan megyebeli grófjának (főispán) bizonyágtétele ki nem szabadítá. Ha pedig ezen bizonyítvány reá nézve nem kedvezőleg adatott, tolvaj gyanánt bűnhődött; ha bebizonyítá, hogy becsületes uton járt, szabadon bocsáttaték, de lovát elveszté. Ha külföldi kereskedő jött a' határra lovat vagy más tárgyakat vásárlani, előbb a' határgróf követjének kísérete mellett a' király elejébe kellett mennie, 's ennek jóvá hagyása mellett a' király Pristaldusa előtt annyit vásárolhatott, mennyi meg engedtetett neki.

Erősen tilalmaztatott magyar származású vagy az országban született, de külföldi nemzetségű szolgálkat, vagy bikákon kívül más szarvas marhát az országból kivinni vagy eladni. Olly határgrófok, kik tilos szolgálkat vagy marhák eladatásában meg egyeztek, elvesztették vagy hivatalukat, vagy minden birtokukat, mellyeknek azonban egy harmadát örököseik meg tarthatták. A' határőrök (Ewrü, ör) kik a' határgróf engedelmé nélkül illyes vásárlást elnéztek, szabadságukat veszték-el, ha szegények, ha pedig gazdagok voltak, minden vagyonjokat.

Épületek. Ekkor még a' magyar városokban czéhibeli kőmivesi egyesületekről nem is álmodoztak. Házát

kiki maga építette. Pompás épületeket pedig p. o. apátságot, templomot, székes egyházat, palotákat a' szerzetesek magok építettek. A' fentebbi izlésű épületi művek a' 8—11-dik századok között valamennyin ezen szerzetes építő mesterek tervei (planumai) szerint készítették, ők igazgatták, és segítették azoknak fel állítását. Ezen idő korban Európának különféle tartományiban építő emberek seregei járdaltak szerte, 's ezeknek vezérek, előjárójik, leg jeleőbb tagjaik szerzetesek valának. Voltak ugyan ezen építést tanító művészi iskolák az angoly Benedictinus apátságok, az olasz casinohegyi, és a' német corvey-i apátság mellett, de a' szerzeteseknek ezen művészi iskolájikban csak a' 12—14-dik században kezdének a' világiak-is építő mesteri fokra emelkedni, vagy azoknak tanítványai nem léptek mestereik szerzetébe, hanem világiak maradtak; majd azután a' szerzetes építő mestereknek vezérlésök alatt valamely pompás épület fel állítása végett több mesteremberekkel, mint ács, kőfaragó, szobrász (Bildhauer), festő, 's asztalosokkal társaságba egyesülvén mindenfelé eljártak, 's a' királyok, herczegek, pápák, püspökök, apát urak által készitendő nagy épületek fel állítását magokra vállalták. Így hívott Sz. István Casino hegyéről, 's német ország monostoraiból több építést értő szerzeteseket, kik által nem csak az atyja (Geysa) által kezdett pannonhegyi fő apátságot, hanem a' pécsváradi (Baranya), zobori (Nyitra), szalavári (Szala), bakonybéli (Veszprim vármegyei) apátságokat, valamint a' híres pécsi nagy templomot is építtette.

(Folytatás következik.)

Uj székes egyház Egerben. A' Sz. István által alapított egi püspökségnek még az első királyok alatt épült székes egyháza részint Törökök, részint a' várat (mellyben a' templom állott) védelmező Keresztények által dúlatott-szét. A' Törökök 91 évig (1596-1687) birták a' várat; elűzetésök után (1689) a' káptalannal együtt ősi lakhelyére visszatért püspök az alsó városban uj, de csekély terjedésű 's nem elegendő méltóságú székes egyházat építe. Az utolsó püspök (mert az érsekség csak 1804-ben alapított) Esterházy Károly gróf, az egi felséges

lyceum alkotója, új székes egyházat akart építtetni, de kora halála semmivé tette buzgó szándékát, sőt az általa, utódjai (successor), és némelly kanonok urak által öszverakott pénz csak az építési felvetett költségek felényire volt elegendő. A' mostani érsek azonban, ama koszorús költész, és biboros patriarcha Pyrker László ur ő Excellentiája a' művészet remek honjából Egerbe tétetvén által elhatározá, hogy a' káptalan segedelmével felépíti a' szándékba vett egyházat. 18 $\frac{50}{31}$ -ki télen tehát elbontatta a' régi templomot, 's martiusban az ujabbit kezdé építtetni, azóta, a' három téli hónapon kívül, még ama veszélyes ememirigy idejében-is, szakadatlanul dolgoztatott rajta, 's minthogy már ezen évben a' fedeleztetés és boltozás elvégződik, a' jövő esztendőnek őszén hihetően végezteljára fog jutni az építmény. Belső hosszúsága 42, szélessége 19, a' kupula (Kuppel) magosága 20 öl; a' két oldalas hajót gömbölyű oszlopok fogják elválasztani a' középsőtől, minnek felséges tekintete leszen. A' tornácza 20 fok vezetend-fel, 's az ott álló 8 oszlopok mindenikének átmérője 5 láb, magosága pedig 9 ölnyi. Építő mestere ezen remek műnek Hild József ur, a' pesti gyönyörű kereskedői 's deron-i háznak alkotója, ki több éven által Romában tanulá az építési művészetet.

III. L I T T E R A T U R A.

Pándora; válogatott Románok a' magyar Szépnemnek. Kiadja Deáky Fülöp Sámuel II. és III-ik kötet. Kolosvártt Burián Pál könyváros sajátja 1833. Ezen két kötet foglalatja „Tinka, vagy a' férjfi-próba“ Lafontaine után. Nyomtatta Kassán Werfer Károly. Pesten találatik Eggenberger urnál, ára két ezüst forint. — Már jó ideje, hogy ezen gyűjtemény első kötete (Természet és szerelem Lafontainetől, Kolosvárattn nyomtatva) meg jelent; emennek nyomtatása kisebb betűkkel vagyon, mint a' két utóbbi köteté, mellynek betűji sokkal csinosabbak. Milly érdekesek Lafontaine regéji, nem szükség emlitenünk, és így Deáky ur köz hasznot mozdít elő, midőn Szépnemünknek ezen csinos románokkal kedveskedik. A' fordítás jó, csinos; az írásmód, és nyelvfolyamat vegyítve van az ujjab izléssel, 's könnyen érthető. Kár hogy az első kötetnek rózsaszínű, a' két utóbbinak barnás sárga boritékja vagyon.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

A' sz. Gellért-hegyi nép-ünnep.

Mult husvét hétfőn délután a' szokott évenkénti nép-ünnep tartott a' tisztes budai sz. Gellérten. Elnemlátható hosszú karavánok huzódtak-át mindjárt délután Pestről a' hidon, 's a' Budaiakkal egyesülve fekete sujtásokként lépék-el a' zöldellő hegy oldalait. Egész családok (familiák) törekedtek felfelé, mintha végkép kiakarnának Budapestből vándorolni. — Az egyik kaláccsal rakott kosarat, a' másik egy szívvidító pinczetokot, — egyik piczi, jární sem tudó apródjait, másik ismét — tán legnehezebb vagyónát — karjába csimpajkodzó hitvestársát vivé-fel meggörbedve a' hegynek. —

A' legmulattatóbb tarkázat borítá-el a' hegy tetejét, mellynek mozgó hullámai — az ide oda tolongó sokaság — minden perczen új ábrázolatot adának a' szemnek. — Buda és Pest deli Szépei, fátyolaikat hátra vetve, vidám arcczal köszönték e' magas álláspont-ról, ma legelőszér a' szabadban, az ifjódó természetet 's az ébredő tavaszt; szép szemek a' budai hegylánczon, Pest büszkén emelkedő palotáján 's a' pesti környék meszszerű róna-földén csüggve mulatozának. Férjsiaink cigárójukból bodor füstöt eresztve, inkább a' közelebb előttök lebegő alakokat látszának szemüvegeiken vizsgálni, mint a' messze természetbe bámulni. —

Az ugy nevezett statiók utja (szekér út) előtt, a' vám mellett viaszalakok valának felállítva egy házacskában, mellybe a' nézőket egy visitó klarinét és dob csalogatá; de ezen szép muzsika nem akart nagyon hatni a' hegyre szándékozó bucsúsokra, 's legfeljebb az ajtó előtt egy rúdnak két végén lóbázó két viasz gyermeket csudáltak. A' hegytető egy kisvárosi vásárt képzett, mellyet bábos és seres-sátorok, kés-pipa-kép-gyümölcs-árosok, szerencse-játékosok muzsikások, 's állatseregletet (menagerie) mutatók lepének-el. — Még a' zsidó könyváros sem hibázott. A' nyersebb tréfákat kedvelők felülről almákat hajigáltak-alá, 's az alatt viaskodó gyermek-csoport egymást taszigálva 's lármázva kapkodá azokat, a' fentálló nézők nagy mulattatására, kiknek nagy része hangos hahotával kaczaga. — Így mosolyg a' világbölc is, midőn látja, hogy a' hirnév-vadászok, vetélkedő társaikat visszarántva, törekednek öncéljok felé. *) — A' csendesebb vérűek családjaikkal egyszerűleg a' zöld gyepre heveredve, vidám tréfák közt fogyaszták-el azt, a' mit magokkal felhoztak. — Még a' nemzetisedés is mutatá odafent an-

*) Némelly miveletlenebbek egész erejükből csapkodák az almákat az alattok álló gyermekek fejéhez, arczához, hátához, sőt az arra menő csinosabb rendbelieket, asszonyokat se kimélették: innen történt hogy sokan kék foltokkal, dagadt szemekkel, sőt véresen-is alig menekedtek-meg az almazáporból. Ohajtani lehetne, hogy a' felsőség illyes alkalomkor vendőröket rendelne a' hely színére ezen visszaélések gátlása végett.

nyiban magát, hogy néhány mesterlegényeink, a' veres budaitól neki-hevülve, a' kézi orgonáskákon játszott galoppra — fris magyart tánczolának, egy másik sátor előtt pedig czinczogó duda mellett magyar hangzatok közt aprózva járták az egyszerű nótát; más szabad helyen ismét keringő divatozék. — A' nézők' komolyabb része végre a' dunafelőli meredek hegy-fokra vonóda, 's a' nagy szikladarabokra ülve bámulá az ősz Budát 's az ifjodó Pestet, a' hatalmas Dunát 's ennek alatta méltósággal elvonuló vizi-várait, — vagy pedig a' szédítő meredeket félve méregetve arról látszék gondolkodni — ha ugyan érdekelheti a' bevándorlott csehet és morvát honunk' régibb története is — mekkorát eshetett itt a' hegy' keresztatyja, a' kegyes Gellért, midőn a' vad pogányok parancsára innen leugrani kéntelenítettet. —

Eddig az idő tiszta derült és igen kellemes vala, midőn a' távulról ide néző esztergomi és váci hegyek — mintegy irigyelvén a' budai hegy örömeit — egyszerre haragos barna felhőket tolának fel hátok megül, 's egy igen hideg csipős szelet bocsátván előpóstául, haza-vonulásra kényszeríték a' mulatókat. — Miként siet az esőt érező hangya-sereg tojásait féltve biztos gödrébe: ugy takarodék most a' két városi nép is hozzátartozandójival a' hegy oldalain le felé. — A' hid ezektől telendős-tömve lett, 's nyögött a' nehéz terek alatt, minthogy többen nehezebb fővel jöttek vissza, mint felmentek volt. Az otthon maradt többi városi-nép pedig szokásakint a' hidfőhez gyülekezve, mintegy mustrát tartott a' haza-vonulókon.

S z e k r é n y e s y.

Langenschwarz Dr. hevenyész-költész. Ezen 26 esztendő nagy hirű ember, ki, előbbi levelünk szerint (honnan tévedésből neve ki hagyatott) Pozsonban Mart. 31-kén, majd ismét Apr. 2-án tünteté ki művészi ügyességét, meg érkezvén Pestre, az itteni városi kisebb tánczteremben ma vasárnap Apr. 14-én akademiát adni 's hevenyében költeményeket fog készíteni, és így méltán hevenyésznek (improvisator) nevezhetjük őtet magyarul. Munkájának tárgyai lesznek: 1) Nagy epikai vagy lyrikai költemény; mire magyar történeti adatokat kér. 2) Egyszerre három idvezlő költemény a' jelen leendő asszonyságokhoz. 3) Hevenyészlet (improvisatio) minden nemű feladott végrimekre; előlről vagy visszaról vevén azokat, mint a' közönség kívánni fogja. 4) Nagy hevenyészlet 12 különféle feladásokra, egyszerre. Kivánság szerint szomorúan, vagy vigan. Bemenetel ára leend 1 ft., v. 40 kr. ezüstben.

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Nagyváradon az eddig ott létezett nyomorék német szinjátások helyét Magyarok foglalák-el, 's Mart. 23-án „a' bársony cipő-vel“ kezdék mutatványaikat.

Német Játékszin.

A' nagy héti szünnapok után Husvét-Hétfőn nyitatték meg játékszinünk, miután a' színház ki tisztított, a' földszinti 's első emeleti páholyok (loge) némelly fekete 's fehér vonásokkal ki tarkítottak, de hihetően a' festék elfogyása miatt a' fentebbi emeletek páholyai régi állapotjokban hagyattak. Az említett napon léptek fel legelőször, mint új tagjai a' pesti színészársaságnak Gerlach ur, és hitvese, született Schröder A. Szevilla csilaga című dramában. Gerlach ur fiatal sugár ember, 's köz hír szerint Volkmar helyébe hivatott meg; de fájdalom se testmozgása és állása, se szónoki előadása nem elégité-ki a' hallgatókat. Annál kedvesebb volt azonban hitvese, kinek színészi ügyesége a' Pestiek előtt ismeretes. Férje Sancho Ortiznak, ő maga pedig Estrellának szerepét játszá. A' színház tömve volt emberrel, 's az új színészek a' 2-dik és utolsó felvonás után ki tapsoltattak. Hasonló szerencsével és sikerrel lépett fel e' színészpár Apr. 10-én a' Vének Sulyában mint Hugo és Elvira. — Hallgatójik ezen estve nem sokan valának.

Husvétkedden a' pesti színházban az Örökségi Egyezés című drámát játszották, mellyben Ottmár szerepét Haag ur, az itteni társaság új tagja adaelő. Ezen fiatal, de igen alacsony természetű színész nagy tüzzel, módos testmozdással, érthető, de kevés hangváltozással játszik. A' hallgatóság azonban gyakran tapsolt neki, 's a' darab után kihivatván, a' közönség kegyeségébe ajánlá magát említvén, hogy elfogódva lép a' pesti színpadra, honnan a' legnagyobb művészek kerekedtek! — Bár igaz volna! — Egyébiránt hallgató nem sok volt.

Apr. 11-én adatott a' pesti színen Holbein vig játéka „A' megszelidített makacs asszony,“ mellyben Fussgänger leányassz. leg először lépe-fel, 's Francziska személyét igazi megelégedésünkre játszá. Termete bár alacsony, de ábrázatja csinos, maga tartása nemes, 's játszasmódja kedveltető. Kraft öbester szerepét Gerlach ur játszotta; 's a' hallgatóság ezen vigjátéki előadásával jobban megelégedék, mint az előbbi szomorúakkal.

Külföldi Színészet.

Vurda Fer. győri születésű hazánkfiya, 's jeles tenorista a' neustrelitzi udvari színházból Berlinbe hivatott-meg a' kir. theatrumra.

VI. M U Z S I K A.

Liszt Párisban. Ama híres fiatal hazánkfia Liszt Fer. ki 10 év előtt mint egy csudahangászat fija ment Párisba, most is ezen városban tartozkodik. Kevés idő előtt egy daljáték (opera) adatott neki, hogy azt muzsikára szerkezze, de az előadásnál nem felelt meg a' várakozásnak. Az óta felhagyott a' hangszerzéssel,

de azért a' párisi legügyesebb klavirjátssók közé számíttatik. Neheztelnek reá, hogy az általa nyilvánosan játszott remekműveket kellemetlenül szokta meg prémezni, 's ez által elcsonkítja. Ezen kívül szemére hányják, hogy játszás közben kezeivel 's lábaival igen heves mozgásokat tesz.

Weiser Bertha első hangversenye.

Weiser Bertha győri születésű leányzó (mint mondatik israelita) Mart. 29-én Flautaconcertet adott a' pesti játékszínen. Az akademia részei valának: 1) Ouverture Catell Semiramisából. 2) Nagy Polonaise flautára Kellertől, előadá a' versenylőné. 3) Magyar Pas de deux (kettős táncz) előadá Uhlich ur, és Emerle leányasszony. 4) Bevezetés és fényes változatok egy eredeti themára Maurertől, flaután előadá a' versenylőné. — Ezen rövid akademiát meg előzte amaz egy felvonásos vigjáték: „Az asszonyok elcserelese.“ Az ouverture jól adatott, a' magyar táncz tetszett, 's utolsó fordulatjait ismételni kellett. Ugy hirtelik, hogy Emerle 's a' két Millitz tánczosnék Bécsbe fognak menni. — Weiser Bertha magát flauta-remekésznének, 's több philharmoniai társaságok tiszteletbeli tagjának nevezi. Noha nehéz darabokat játszott, de hibázék abból a' csinosabb érzékeny és aetheticai előadás, 's kivált az első darabban úgy sietett egyik tactusból a' másikra minden tempotartás nélkül, hogy az orchestra alig tudá őtet tactusban tartani. — Személyi alakja közönséges; öltözete tiszta fehér volt.

VII. HANGMŰVEK.

II) Kerengők (német tánczok) magyar szellemben Tomala Ferdinandtól (Fortepiánóra) A' gyönyörű czimképen (kőmet-szet) magyar öltözetű tánczosok látszatnak. Tartalma: Bevezetés: Rákóczy Fantáziája. — 1) darab triójával együtt folytatja az említett nótát. A' 2, 3, 4-dik számoknak is szinte triójok van, 's ismeretes magyar nótákból készültek; a' Codát Tomala ur hasonlóan magyaros szellemben írá, 's valóban dicséretes ezen eddig hallatlan meglepő eredeti gondolatja, mellynél fogva meg mutatá, hogy a' magyar nóták-is alkalmasok az ilyen metamorphosisra.

VIII. VISELETI DIVAT.

Bécsben. Asszonyok számára. Gros de Naples ruha (Couleur d' Italie színű), Sevigny-gallérral, schawlforma corset-czifrázattal; tengeri zöld színű kalap (Gros-de-Naples-ből) apró virágokkal és pántlikával ékesítve.

Párisban. Elegántasszonyok tavaszi viselete: rózsaszínű selyem szövethől készült kalap strucztozlakkal ékesítve. Felső ruha (felöltő, Überrock) világos zöld Gros de Naples-ből, mellynek váll-lapjai 's alljai csipkével vannak bekerítve.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Csötörtökön Aprilis 18^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Orosz smaragd, és márvány. Tudva van, hogy az Ural hegyekben Katharinenberg táján smaragdok találtak. Erről az orosz bányászti folyóirat e' közelebbi tudósítást közli. „A' smaragdok a' bernsowsk-i erdőkerületben (Waldbezirk) találkoznak, és pedig ama térségen, melly a' bolscho-i Neftbe szakadó Tokavaia folyócskának bal partján a' közel fekvő moesárokból emelkedik-fel. A' smaragdok mészkőterületek közt levő csillámmész (Glimmerkalk) erében vannak. Ezen értől (Ader) 250 sasényira (muszka öl) a' Tokavaia mentében felfelé magvas kristályú granit találkozik, melly nagy darab mezei foszlókövekből (Feldspath), durva gyantás bányavirág-ból (Quarz), és ezüstös csillámüveg (Marienglas) lapjaiból áll. A' csillámmésztől keletre vannak ama területek, melyeken az arany fővény fekszik. Az urali smaragd Péterváratt, 's Katharinenbergben megvizsgáltatván, benne Chrom-érez nem találtatott, melly különben a' keleti és cseh smaragdoknak egy részét teszi, 's annak szép szint ad. Egyébiránt az urali smaragd keménységére nézve felül haladja a' keletit, 's ennek, fényére nézve, semmit sem enged. A' smaragd tulajdonképpeni nehezségének más hasonló ércz-nemekhez képpesti viszonyzata (Verhältniss) feltalálása végett tett próbavizsgálatok e' következményekre utasítottak: $2\frac{1}{8}$ karatos urali smaragdoknak, melly Perowsky uré, a' fejedelmi jövedelmekre ügyelő hivatalosztály (Appanagen-Departement) előülőjéé volt, tulajdonképpeni nehezsége tett 2,759; egy $3\frac{1}{4}$ karatos keleti smaragdé 2,719; egy a' murziask-i bányából ásott sárga barill-é (topas) 2,771; egy az Adena Schelonn nevű hegyből hozatott zöldkékes-é (aquamarin) 2,675.“ — — 1831-ben Taurisban sárgavernyeges fehér erű gazdag márványbányára akadtak. Ezen márványfaj igen kemény, 's finom fő-

venyű, nagyon szép simitást vesz-fel, 's kitűnő árnyéklatú (Schattlerung), melly átaljában a' lacedämoni márványhoz (giallo antico) hasonlít.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM,

A z á l d o z a t.

Kétség kívül az a' legnagyobb áldozat, melly mindene az áldozónak; de nem ritkán tesznek ilyen áldozatokat hiú dicső vágyból, vagy babonás ábrándozásból a' nélkül, hogy valakire valami haszon háromolhatna. Én az áldozatot legyen bár mindene az áldozónak, legyen akár millyen nagy, nem becsülöm, ha czélja nem szent, nem hasznos, — E' jelen időben egy nagy, és hasznos áldozat füstölög hazánk oltárán Pestbuda fő városunkban. Az áldozó csak egy kicsiny tagja hazánknak; de harminczhat esztendőtol fogva munkás, 's olyan erővel igyekezett a' maga köréhez, tehetségéhez képest hazája hajnalát deríteni, hogy, ha minden húszezer közt egy hazánkfia olly fáradhatlanul munkálódott volna azon, az óta hazánk napja nem csak sugarait bocsátaná; hanem délszinbe hagyogna.

Karacs Ferencz hazánkfia e' század folytában egyedül született magyar művész, ki minden akadályokkal küzdve a' rézmetszést, főképpen az irás, és földképek készítésében ollyan tökéleteségre vitte, millyennel csak kevesen dicsekedhetnek még ott is, hol művészi iskolákban tökélesithetik magokat. Hogy mennyire vitte mesterségét, annak tanúja azon sok munka, melly általa nyert lételt. A' nevezetesebbek közül emlitem csak a' maga költségén kiadott magyar ország földképét négy táblákban; Lipsky által kiadatott 's egész Európában közfigyelmet érdemlett nagy magyar országnak irását-is ő dolgozta-ki. — Harminczhat esztendei fáradtságának gyümölcsét, 's életerejé utolsó maradványát tette a' munkás hazánkfija honja oltárára, hogy egy magyar Atlást készithessen, melly huszonnégy táblákból fog állani. Már tiz egészen kész; — három munkában van, e' folyó esztendő Augustus hónapjára készen lesz. Már-is tizezer váltó forintba került a' munka; millyen részvétellel van ezen áldozat iránt kedves hazám, mennyire figyelmez arra, hogy a' földképek mil-

Iyen szükségesek nem csak a tudományos, hanem a gazdasági, és mesterségi életben is, — megtetszik abból, hogy csak kétszáz ötven vevője van; pedig milly czélirányos, és szép a munka, megtetszik a tiz táblák nyomtatványiból. E hideg részvétel mellett-is férjfiás állhatatosággal folytatja munkáját századunk egyetlen, — született magyar művésze vagyónának utolsó krajtzárjáig, erejének utolsó fogyatékjáig. — Ha ezen nagy áldozat illő figyelemre nem méltatják, az igen nagy munkával készült réztáblák ismét kohóba kerülendének, honnan jöttek, 's borhűtő, vagy spárgalocsoló készítették belőlök; — az, nem az áldozó vétke lesz.

Takáts Éva.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

2. §. II-dik Istvántól III-dik Lászlóig.

1114—1205. *(Folytatás.)*

Bányamivelés. Adó. Ezen időszakban a bevándorlott Flandriabeliek és Szászok magyar és erdély országban szorgalmasan mivelték a bányákat; azok azonban, valamint a természet egyéb termékei-is annyi külföldi pénzt hoztak az országba, hogy a királyok még nem igen sokat foglalatoskodtatták a székesfehérvári, budai, és szebeni pénzverőket. Leg nagyobb divatban voltak a külföldi pénzek közt a byzantzi vagy is görög aranyok, prágai garasok, friesachi (carinthiai) ezüst kis pénzek; 48 garas egy ezüst markát, — 6 garas egy unciát, vagy is fél verdungot, — öt ilyen kis pénz egy ezüst garast ért. *) — Imre király alatt (1198) az esztergomi vásáron 1,000 nyúl-bőrért 5 garast, egy mázsa rézért két pénzt, 1 mázsa ónért egyet, 1 mázsa viaszért 20 pénzt kellett adó fejében fizetni. Kovácsok, csizmadiák, 's más mesteremberek egy ablakért hetenkint félpénzt; a ki ökröt vett, egy ökörért legelés dijja fejében 1 pénzt; a mészáros minden húsevő napért fél pénzt; 's a rabszolgákkal kereskedők minden fejért 40 ezüst pénzt fizettek. Abauj vármegyében az uj-

*) A vámokat, 's adót a budai marka szerint kellett fizetni, melly fél Verdunggal (Fertung) nehezebb volt a szebeni markánál.

falui vámnál a' kereskedők egy eladó szolgálért 40 ezüst fillért; minden kocsiért, edényért, vagy ládáért, 's bepakolt málháért (Pack) egy prágai garast fizettek.

Ezen időszakban a' királyi városok és polgárok száma, valamint gazdagsága-is tetemesen nevededett.

3. §. II-dik Andrástól III-dik Andrásig. 1205—1301.

A' Tatár—Mongolok által elpusztult országban annyira meg szűkült a' dolgozó kezek száma, hogy külföldről kellett 4-dik Béla királynak lakosokat hívni. A' bánymivelést nem sok idő múlva Németek, a' szőlőmivelést Olaszok állíták helyre. Az utóbbiak szorgalmának örök emlékei maradnak a' tokaji szőlőhegyek. Ők hozták oda Formi-ból 's Napoli di Malvasiából a' Formint és Gohér (Malvasier) szőlő-fajokat. Patak, Petrahó, Olaszi, 's Olaszi-Liszka rendeltetett lakhelyökké. Innen származtak el Egerbe, Pilisre, és Sopronba a' szőlőmivesek. A' következő évszak elején 20 tonna ritkán adatott-el drágábban 30 markánál; 's annak közepe után az egri püspöknek Zemplén vármegyei bordézmája 10,000 aranyra becsültetett. Már 4-dik Béla uralkodásának huszadik évében messze hordattak el a' magyar borok, 's a' győri, abdai, és fizegrui vámoknál egy tonnáért 10 ezüst fillért kellett fizetni, ebből 8 a' királyé, kettő a' megyebeli grófé volt. A' borbéli nyereség olly bizonyos vala, hogy Kalad Péter és István testvérek örömet el cserélték Szabolcs vármegyében a' Tisza mellett fekvő Heüzud nevű örökös jószágukat Thekus Johannának Patak mellett birt egyetlen szőlő kertjéért, melly csere (1295) a' váradi káptalan előtt ment törvényesen végbe. *(Folytatás következik.)*

III. L I T T E R A T U R A.

Lant. Kiadta Péczely József. Debreczenben nyomt. Tóth Lajos 1833. Ezen tizenketted réthben megjelent kised munkának másod évi folyamata ismét a' debreczeni collegium nevédekének apró kötött és kötetlen munkájiból van egybeszerkezve, 's újabb bizonyosságait adja az ottani fiatalság szép műveltségének. Tartalma: több rövidebb 's hosszabb költemények, egy elbeszélés (prosa) a' magyar nemesi világból, epigrammák, románcz, dalok, énekek cseh nyelvből fordítva, mesék, rejtett szók 's a' t. Szerettük volna nem látni

a' némelly szükségtelen betűkhosszítását p. o. az ajánló czimen Külföld szülte — főrrón, e' helyett külföld szülte — forrón. Papiros és betűk csinosak; 's részvéttel gyönyörködhetik az olvasó e' zsenge csemeték szemléletén. Pesten ezen munkát-is Eggenberger urnál lehet kapni 56 xron.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Csinos boltok közé tartozik még a' sebestény utzacskában Lakot János szabónak szép külsejű műhelye-is: különös itt a' magyar és német czimnév alatt ezen felírás: „Kleider Manufaktur.“

Különös czimnév, és czimer. Domian szabó a' váczsi utzában a' hétválasztón alól műhelyi boltja fölé csupán csak Domian szóból álló czimnevét ujjalag festette; figyelemre méltó ebben azon különös gondolat, hogy a' betűk csupán csak aranyos magyar koronákból és színes magyar czimerekből vannak öszve rakva. A' Pesten most divatozó uj meg uj czimnevekben minduntalan más meg más festői ügyeséget lehet látnunk. — Ezen említett boltnak által ellenében vagyon Sauer dohánykereskedőnek boltja-is, mellynek igen csinos 's különös ötletű czimere dohány levelekből 's virágokból álló koszorú.

Vágószék csinos külseje. Dicsérve 'kell említenünk Buday József mészárosnak azon díszes eredeti gondolatját, mellynél fogva, a' hatvani utsza 543-ik szám alatti házában, húsvágó széke elejébe az eddigi gyakran undorodást gerjesztő szokás ellen nem függeszté-ki a' vércsepegő húsdarabokat, hanem két csinos üveg almáriumot állított, mellyekbe különös ügyességgel fára festett, és a' természetet lehető meg lepésig utánozó nyers húsdarab formákat rakott. A' húsmérés-is nem a' bolt elején, hanem belől a' bolt hátulján történik. Melly jó gondolatját valóban eléggé dicsérni nem lehet, 's ohajtanók, bár minden mészáros követné.

Szerencsétlenség. Budán a' mult Mart. 18-án József napja előestvéjén egy asszonyság tiszteletére az ugy nevezett nyárshegyen (Spiessberg) fényes tüzi játék adatott, melly sok embert foglalatoskodtatott, és azt sok kíváncsi nézdelte. Midőn az utolsó taraczk (Böller) elsülne, szerencsétlenségre ketté pattant; egy pattantyús fejét szét zuzta, és egy eleségügyelő (Munitionnaire) melljét érte a' taraczknak egyik darabja; ezen Szerencsétlen fajdalmában 's ijedtében odább futott, és setét éj levén a' szomszéd szőlőkertbe esett, hol egy szőlő-karó keresztül szurá hasát, 's kevés idő mulva kiadá lelkét. Feleségét 's öt gyermekeit árván hagyta.

V. HAZAI HIRLELŐ.

G y á s z h i r e k.

Bécs. — Kórvér Wilhelmina asszonyság, Buzini Keglevich István grófnak hitese társa Mart. 24-én meghalt Bécsben hat

hónapi betegsége után, házaságának 9-dik évében; eltemettetett Pest vármegyében Alsó-Inártsi pusztán.

Sopron. — Aprilis 5-kén végzé-el 68 évre terjedett munkás élete pályáját T. N. Kocsobai Tibólt h Mihály, N. M. Gróf Széchényi Lajos Ó Excellentiájának Meghatalmazottja, a' Széchényi grófi familiának Levéltárnoka, 's több t. n. vármegyék Táblalibrája. A' grófi ház ezen régi érdemes szolgájának hideg tetemei más napon Nagy Czenken a' grófi sirbolt előtt levő, különös temetőbe temettet-tek. Nem említjük e' nemes férjfiúnak példás tulajdonságait, nemes emberszeretetét, nyájas barátságát, tudományos nagy műveltségét; de hálás emlékezetünket kötelezé-le magának, mert ő volt az, ki a' Széchényi országos könyvtár öszveszedésében fő munkás vala; ő volt a' nemzeti museum első elrendelésében a' halhatatlan emlékü Nagy Széchényi Ferencznek fő segédje, a' ritkább könyvek, litte-raturai 's museumba tartozó drágaságok fürkészője, egybe szedője. Melly fáradozásait annyira nem kimélte, hogy egyéb hivatalos fog-lalatoságainak-is eleget akarván tenni, a' museumbeli irományok készítésére éji nyugodalmaikat hajnalig-is feláldozná. Nyugodjon csen-des békével e' ritka, 's igazi nemes lelkű ember!

Veszprim. — Ruzsicska Ignátz, a' veszprimi kápta-lan karigazgatója Mart. 29-én rekeszté-be 56 évi élete pályáját. Ha-lála előtt kevéssel végzé-el az általa egybe gyűjtött magyar nóták 16-dik fogását, és így a' magyar muzsika meg vagyon fosztva egyik munkás pártfogójától. R. ur t. i. részint maga-is készített magyar nótákat, részint az ország különféle részeiből beküldött darabokat egybe gyűjté, 's azokat kinyomtatta; mind eddig tehát már a' nem-zeti táncnóták 15-dik fogását adta-ki. Kivánni lehetne, hogy a' magyar nóták ezen becses gyűjteménye, 's ugy szólván repertori-uma, ismét valamelly ügyes szerkező kezére juthatna.

VI. THEATRUM.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten Apr. 14-én adatott legelőször „A' kékszakállú herczeg“ (Fürst Blaubart) regényes hősjáték 4 felvonásban Lewaldtól. A' herczeget, ki valóban világos kék bajuszt és szakállat kötött-fel, Gerlach ur játszá; Mariet a' menyasszonyát Gerlachné, Vergy szerepét Klauer. — A' darab tartalma ismeretes lévén inkább untatta, hogy sem mulatta volna a' hallgatókat, 's némileg csak Gerlachné jeles játszása szerze kárpótlást, noha csak az utolsó felvonásban voltak számára-is a' kitéüntetőbb kedvező két jelenetek. Játék után mind ő, mind férje (a' felső galleriákról) kitapsoltatott.

Pesten a' mult Martius 19-én adatott másodszer Kreutzer Con-rádnak Cordelia nevű szomorú operácskája egy felvonásban, melly után következék Rombergnek első concertje. Valamint első adatá-sakor (Urbani karigazgató hasznára), ugy most-is a' fő énekesek

(Grill, Frisch, Jaskewitz 's a' t.) a' choristák közt fel lépni nem általlottak, és így a' csak 11 énekesből álló choristáink számát jóval szaporíták 's erősíték. Minek jótékonyságát annál-is inkább érzettük, mint hogy ezen szinte egy óráig tartó komoly daljátékban szüntelen csak Cordelia (Frischné assz) énekel felváltva a' kar dalnokaival (chorista). A' dicséretesen ismert hangszerzőnek ezen műve mindenkor tiszteltetni fog a' hangászok által, de az egész hallgató közönség előtt, valamint néhány évvel történt Bécsben, hol elsőbben is előadatott, különös érdekre soha se fog találni unodalmas, hosszas volta, szakadatlan komor caractere végett. A' pompás ouverturát melly E mollból E durba megy által kar ének követi, és pedig egy szép imádság; az említett napon ezen imádságot jó lett volna csendesebb, érzékenyebb, buzgóbb hanggal előadni, mert csak így remélhetni, hogy az éneki ajtatos előadás szívet emeljen. Frischné asszonyosság jelesen végzé fáradtságos szerepét; vajha a' muzsikában ezen nagyon jártas énekesnének hangja csengőbb (klingend) volna! A' hegedű s o lóra tapsoltak ugyan, de az egész darab hidegen fogadtatott, és így nem reméljük, hogy a' mutatványok lajstromán (Repertoire) ezen operácskát sokáig olvassuk. Frischné és férje (bariton) husvét után Pestet el hagyták.

VII. M U Z S I K A.

Langenschwarz Dr. első hevenyészete német nyelven és muzsikai akademiája csak ugyan végbe ment mult Apr. 14-én a' jelentett helyen; délutáni 5 órától 7 $\frac{1}{4}$ óráig tartott. A' híresztelt művész hallhatása végett számos mindkét nemű Pestiek gyülekeztek. Mindenek előtt 1) a' hevenyész ur, kinek számára a' tánczterem nyugoti oldalának közepén író szerekkel megrakott asztalka volt készen, három szót kért adatni magának, mellyekre a' jelen volt asszonyosságokhoz idvezlő költeményeket fog készíteni, és pedig írásban azért, mivel azokat kinyomtatja, 's jövő hevenyészete alkalmakor kiosztatja, hozzá tevé azt-is, hogy a' szók ne legyenek olyanok, mellyek már magokban-is valamelly dicséretet vagy szépet jelentenek; a' többek közül tehát e' három szót választotta „Blödsinn, Schreckbar, Maraudeur (butaság, rémitő, elgyengült v. prédáló, kóborló katona).“ — 2) Ekkor leülvén asztalához, neki fogott a' munkához 's az alatt Ries-nek nagy septettjéből az első darab, majd ísmét változatok játszottak Pfeiffer, Taborsky, Adler, Jaborsky, Hora, Wagner és Perlaska urak által; mintegy 20 perczenet mulva a' költész készen vala munkájával, 's a' muzsikát félbe hagyatván elolvasá a' három adott szóra készített szint' annyi költeményeit, mellyeket nagy taps követett. 3) Következék Duo, Fortepiano és hegedűre Beriot és Herztől; előadák Taborsky és Heller csinosan. Ezen hangmű Aubernak „Menyasszony (Fiancée)“ nevű daljátékában előforduló tyrol énekre készült változatokból áll,

hallottuk azokat taval-is Grimm szépműárodnál adatott hangversek egyikében, hol talán jobban-is helyén volt, mint e' nyilvános akademiában, hol több hangszeren, nem csupán kettőn előadandó műdarabot ohajtottunk volna. — 4) Hevenyész ur el olvasá a' hely színén neki benyújtott czédulákba irt történeti szókat, mellyekből egyet „Hunyady győzedelmét Belgrádnál“ választá-ki. Sok furcsaságok voltak ezen czédulákon p. o. adassék elő a' cholera költeményi kidolgozásban — a' dinnyének micsoda befolyása van a' magyar történetre — Pesten felállítandó magyar theátrum csak álom (kaczagás, és — fájdalom! tapsolás hallatszott egyik oldalról) — 's a' t. A' hevenyész ur tehát Hunyady győzedelmét 's halálát nagy tüzzel, kivált az ütközetet jelesen adaelő, 's mivel kevéssé hosszacsakán tartott, gyenge mellje levén jó formán bele-is fáradt. Nagyon gyanakodunk, vallyon ezen választandó tárgyra nem volt-e előre elkészülve, mivel ahhoz 's hasonló magyar történeti fő és legismeretesebb adatokhoz szembetűnő volt ragaszkodása 's más egyéb magyar történeti nevekben és tárgyakban járatlanságát árulá-el, (mit rossz neven venni nem lehet) így p. o. az említett dinnye-tárgynál mondá: „a' mennyiben emlékezem, Corvin Mátyást érdekli, ki dinnye évésben halt meg.“ — 5) Változatok oboéra, az említett hangszók kísérete mellett, jelesen előadá Petschacher karigazgató ur. — 6) A' hevenyész ur kért magának 8 különféle rimetlen szót, mellyekre csak hevenyében nagy könnyűséggel egy egész költeményt mondott-el. 7) Végre kért 20 szót, mellyek közül minden két-két szó egyforma rimmel végződé, ezekből a' neki hasonlóan feladott „Két vándor legények bucsuzását“ öt féle költeménybe önté és pedig mindenik vándor egyszer vig, másszor szomorú újabb költeményben szólott társához; végre Langenschwarz ur a' papirosra rendbe irt említett 20 szókat visszaról (alulról) kezdvén egy ötödik költeményt mondott azokra, mellyben hallgatóji kegyességét köszöné, 's a' magyaroknak örök háláját ígéré. Bár ezen 20 szók között voltak olyak is, mellyeket igen nehezen lehetett neki használni, p. o. Maroni, Tarroni (bécsi kávé a' Grábenen); courage, bagage, 's a' t. még-is lehetetlen vala a' hevenyében penderített részint tréfás, részint érzékeny verseket zajos tapsal nem jutalmazni.

VIII. VISELETI DIVAT.

Párisban asszonyi viselet. Kreppkalap paradicsom-madár tollával ékesítve. Felső ruha kreppból begombolt testtel; alatta atlasz ruha. — Bécsben: Felső ruha síkos Marzellinból; virággal ékesített gros-de-naples-kalap.

Férfi viselet Párisban. Fekete selyembárson-felső ruha, szürke cazimir-pantalon, mellynek szároldalain szegély (bordure). — Bécsben: zöldes rövid felöltő (Gehrock) gombházzal, és songommbal (Spangen, und Oliven). A' vállakat és varrásokat zsinór fedibe; barna vagy szürke cazimir-pantalon.

Szerkezi Róthkre pf. Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak' utszája 612.

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Vasárnap Aprilis 21^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Levegői tüzek magyar országban. A' mult November 12—13-ika közti éjjel hazánk több vidékein levegői gyulladások (tüzi meteor) láttattak. Nevezet szerint Zemplin vármegye déli részén, 's Budán a' nyugot-északi hegyek felett hajnalban 4 óra táján a' levegőben nagy mozgó tűzoszlopok támadtak, mellyek olly világoságot okoztak, hogy a' szobákban olvasni-is lehetett. — Ugyan akkor Békes vármegyében Gyula mellett néhány nádmetszők éjjeli foglalatoságaik közt következő tüneményt láttak ön valomásuk szerint: „Tiszta holdvilágos, csendes volt az éj. Egy óra tájban rögtön nagyobb világoság lett, 's meg remülve nézénk a' világosító égtájra, hol mintegy három ölnyi hosszú 's egy lábnyi széleségű, kápráztató fényű testet láttunk, melly jókoráig mozdulatlanul állott, azután függőleges helyzetét változtatta, 's két végei egymáshoz közelítvén karikába látszott egybe folyni akarni. De azon pillantatban más ollyan nagyobb 's kisebb golyóbisok-is jelentek-meg, mellyek, mint a' futó csillagok (Sternschnuppen), különféle levegőtájra lövelődtek, 's végre a' föld felé rohantak. Kevés idő mulva az első tűzgolyóbisban nagy pattanás történt, 's a' tűzkarika villám sebeséggel ragadtott ide 's tova a' láthatáron; az ég kelettől nyugot felé meg nyilni látszatott, 's olly nagy világoság ömlött hirtelen a' föld felé, hogy a' hold-is elhalaványult, 's fénye eltűnt. Ezen mintegy bűvészet (Zauberey) által támadott fény és világoság mellett az égi testek rémitő rendetlenségbe látszattak jönni, minden csillag ingott, mintha az ég boltozatjától elszakasztatott, 's a' földre rohant volna. Ezen tünemény éjféli 1—3 óráig tartott, midőn egy felhő tornyosodék elejébe, de azt szemünk előtt egészen el nem takarhatá, mert még gőzkörén (Dunstkreis) keresztül-is láttuk a' csillagokat hullani.“ — Ezen szegény nádmetszők

szők iszonyú rémuléstől fogódtak-el, 's már-is az ítélet napját és a' világnak közönséges meg gyulladását várták. — Nagyváradon-is látták e' tüneményt, 's ugy tetszett, mintha számtalan tüzes üszgök (Feuerbrand) szóródtak volna szerte a' levegőben.

Vas meteorok. 1751-ki május 26-kán esti 6 órakor Hradschina mellett Zágráb vármegyében két vastömeg (Eisenmassa), egyik 71, másik 16 fontos, hullott a' levegőből; a' zágrábi szent szék tagjai több tanúkat, kik a' mezőn voltak azon vasmeteorok lehullásakor, ki kérdeztek, 's vallományaikat különös jegyző könyvbe iktatták.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

T a l á l m á n y.

Kocsirugó. Párisban Barth ur új nemű forogható kocsi rugót talált-fel, melly igen hasznosnak 's alkalmasnak látszik. Ő neki tulajdonittatik azon készítmény-is, mellynél fogva a' kocsiajtó magától bezáródik, 's az utazónak ezen fáradozása megkiméltetik.

Puska. Angoly országban, Canterburyban Moser mechanicus olly puskát készít, melly nem kívül, hanem belől gyullad-meg, mi a' puskapor erejét szinte kétszeresíti.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

3. §. II-dik Andrástól III-dik Andrásig.

1205—1301. (Folytatás.)

A' városi mesterembereknek ezen évszakban sok munkát 's jövedelmet szerzett mind a' magnásoknak mind a' főpapoknak fényüzése, sőt a' templomi készülétek becses mivolta-is. Az akkori izlés a' vásárlott tárgyak belső értékére, és tartóságára tekintett, nem csuda tehát, ha akkor nagy mennyiségű arany, ezüst, gyöngy, elefantcsont, selyem, skarlát, bársony, drága prémbőr használtatott házbeli, templomi ékeségekre, és ruházatra. Már a' mult (12-dik) század közepén nem csak magyar, hanem erdély országban-is a' fényüzés (luxus) nevedése mellett virágzó állapotban állottak a' különféle mesterségek czéhei; a' ta-

tár-járás után és így tehát a 13-dik század közepe táján a népeség szaporodásával a czehek-is helyre állottak, és pedig előbb magyar országban, mellynek a szepesi, zólyomi, gömöri, borsodi, abaúji, és zempléni hegyek közt fekvő termékeny völgyeiben alkalmasabb lak és műhelyre találtak a Béla által be hívott Németek, Frankok, és Olaszok, hogy sem Erdélynek sűrű erdeji, kopár sziklái és kövér legelői között, hol a Mongolok dühe, már első berohanásukkor, mind az ő, mind a német lakosoknak fáradságos szorgalmi műveiket-is elpusztították.

Már Béla alatt (1294) jóforma számmal találkoztak ismét a sarkantyúsok, késcsinálók, csiszárok (Schwertfeger), dróthuzók, aranyfonók, szücsök. III-dik András egyik oklevelében Esztergom érseki városnak csak egy részében három cserző és irha timár emlittetik. Leg számosabbak voltak a posztó-csinálók és kereskedők, valamint is az arany mivesek. Az elsőbbiek leginkább Székesfehérvárra, Budán, Pesten, és Esztergomban laktak. Az utóbbi város lakosainak nagy része Frankok és Lombardokból állott, 's úgy látszik, hogy ezek ott nagy bel és külföldi posztótárokat birtak; midőn a Mongolok reájok rohantak, a lakosok sok olyan tárházakat gyujtottak fel a külvárosokkal 's faházakkal együtt; még-is már Béla herczeg lakodalmára minden magnások skarlát öltözetben jelentek-meg. Mennyire szerették a Magyarok az arany és ezüst házi holmikat, a leg nemesb érczekkel ékesített ruhákat, panczelt, és fegyvert, következőképpen milly szükségök lehetett számos és ügyes arany mivesekre, bizonyítja Drugeth Vilmosnak, a szepesi és abaúji grófnak testamentuma, melly noha a 14-dik század 30-dik évében iratott, de a tárgyak, mellyek felől a gróf végintézetét tette, bizonynyal régibb idő készítményei voltak. Ezen testamentum szerint az említett Gróf birtokában volt: 10 nagy és 8 kisebb tál finom ezüsthől, 12 ezüst billikom, 1 nagy 's 3 kisebb ezüst kanna, 90 ezüst öv, egy drága kövekkel kirakott arany korona, mellyet 100 marka finom aranyon szerzett, egy meg aranyozott, 's drága kövekkel kirakott nagy ezüst feszület, sok és nagy becsű gyöngyök és drága kövek, 90 himzett biborposztó 's 19 piros selyem paplany.

Igaz ugyan, hogy ezen drágaságok nem mind az országban készültek, de éppen innen lehet következtetni, hogy a' Magyarok tetemes kereskedési öszve köttetésben állottak a' külfölddel, noha a' pénznek meg szükülése miatt inkább csere hogy sem kész pénz által váltattak-meg a' szükséges tárgyak. Mert még ama gazdag Drugeth-is egykor olly pénzsükében volt, hogy a' kassai városbirónak Arnoldnak kellett érte 116 markában jót állani. Ezen évszak első felében egy szolganak tökéletes szabadságra kiváltása 2—6 markába került: a' második felében pedig (1283) egy szolgaló leányt fijával együtt 5 markán adtak-el.

Az országnak megszabadulása után a' Mongolok dühe alól 12 évvel (1255) Esztergom már ismét kirakodó helye volt a' bel és külföldi kereskedőknek. A' Francziák, Olaszok és Németek nem csak posztót, 's más portékákat, hanem Székesfehérvárat, Budán és Pesten öszve vásárlott magyar termékeket-is hoztak oda, 's a' káptalannak be és kiviteli vámot fizettek. A' belső kereskedést többnyire vizen és pedig különös hajós-cz éhek üzték. Illyen hajós czéh volt Pesten és Jenőn (1285), melly a' Dunán kereskedett, 's pénz, só vagy más portékákkal tartozott a' budai prépostságnak adózni. *(Folytatás következik.)*

III. L I T T E R A T U R A.

Árpádia. Honi történetek zsebkönyve szerkezteti Kovacsóczy Mihály. Első év. Kassán 1833. — — Kinem ismerné-el Kovacsóczy ur érdemét, ki nem köszönné fáradozását ama szép 's dicséretes gondolatjáért, hogy egy magyar történeti zsebkönyvet alapított a' külföldiek példája szerint. Tiszta szívből ohajtjuk, hogy a' munkás férjfiú köz ápolásban részesülvén kezdett munkáját számos évig folytathassa. Ezen említett typographiai szépségű könyvet kőbe edzett négy kép diszesíti 1) Báró Révai László (czimkép). — 2) Szalancz vára. 3) Apafi Mihály. 4) Cserneki Dessewffy János. — Tartalma: 1) Második Endre magyar királynak keresztésege. Vachtler Albert. — Ezen jeles olvasottsággal készült műben csak az kár, hogy a' számos szokatlan szavak az előadás sok helyét erthetlenné teszik, 's bár azok a' könyv végén magyaráztatnak, de azoknak minduntalan felkeresése alkalmatlan az olvasónak. — 2) Vajda Hunyadi vár. Kenderesi Ferencz. — 3) Sz. Léleki vár emléke. Gróf Kemény József. — 4) Murányvár. Mindszenty D. — 5) Szalancz. — 6) Gerliczyek; nemágozati értekezés, tiz oklevéllel. Gróf Kemény József.

— 7.) Kazinczy Ferencz. Gróf Dessewffy József. — 8) Első Apafi Mihály idő kora eredeti levelekben (Folytatása következik jövő évben). — 9) Rosnyai Dávid és munkájiról. Kenderesi Ferencz. — 10) Márkházy Pál emléke. Bárányfalvi Károly. — 11) Dessewffyek nemágozatja. Terhes. — 12) Thurzó Imre menyekzője. — 13) Pecsét és kéziratmásolatok. — Kiki látja, milly jeles férjfiak válalkoztak e' szép czél előmozdítására, 's milly érdekes darabokat találnak e' csinos gyűjteményben, kik hazánk 's a' jeles honi nemzetsége és férjfiak története iránt érdeklődéssel viseltetnek.

Auróra 1834-re. — A' Budapesten megjelenő politikai hirdetések hirdető leveleikben jövő évi két Aurórának kiadatása végett értesítik az olvasó közönséget. Egyik Szemere, másik Bajza urnak szerkezete alatt. Mind a' két urnak jeles műveltsége és szerkesztői tehetsége felől kezeskedik a' Muzarion, 's Kisfaludy Károly holtja után folytatott Auróra. De a' magyar litteratura békes folyamatját és előlépését ohajtó némelly jámbor szívek megrendültek, midőn ezen említett szándékban a' tudós urak közt boldogtalan szakadást vettek észre; mert csak ennek elmellőzésével remélték, hogy jelesebb íróink barátságos kezet fogván egymással az eddig elé megjelent egyes Aurórát mind inkább nagyobb és magasabb tökéleteségi fokra emelhetnék volna. Ezen véleményben levők tehát attól félnek, hogy az egyszerre megjelenendő két Auróra a' boldogult Alapítónak szép intézetét veszélybe dönti Sallustiusnak ama mondása szerint: „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.“ (Egyeséggel a' kis dolgok nevednek, egyenetlenséggel a' leg nagyobbak széteszlanak.) — Más véleményűek pedig örvendenek a' két Auróra feltűnésén, 's abból honi litteratúránkra nézve kétszeres pirosuló hajnalt jövendőlnék, mert remélik, hogy a' magyar olvasó közönségnek szemlátomást nevedő száma egyik művet se hagyandja pártolatlanul. — Bizzunk tehát a' Szerkesztő uraknak tapasztalt ügyes tehetségeikben, 's várjuk-el, mikép diszesítendik szép litteratúránkat. Igyekezetök jutalmas és hasznos sikerét igaz szívből ohajtjuk. *)

IV. FELFEDEZETT RÉGISÉGEK.

Pompeji, és görög hajók. A' Vezuv látvája által hajdában eltemetett Pompeji városnak régi kikötő helyében iszapba

*) Sajnosan értettük, hogy e' folyóírásunk 21-dik lapján ugyan ezen tárgy iránt tett rövid észrevételünknek némelly olvasó urak kedvetlen értelmet tulajdonítottak. Jelentjük, hogy mi ott csupán a' Trattner-Károlyi által kiadandó Aurórát érintettük a' nélkül, hogy leg kisebb részrehajlás vezérlett volna, vagy másnak eziránti igazát kétségesé akartuk volna tenni, mert ebbe vagy akár melly litteraturai versengésbe avatkozni nem akarunk, nem-is fogunk. Egyiránt tisztelvén minden munkás hazafinak fáradozásait, műveik és igyekezetök ismertetése által jó akaróink 's barátinknak, nem pedig ellenséginknek számát kívánjuk szaporítani.

és homokba süllyedt harmincz görög hajókat fedeztek-fel, mellyek a' Vezuv tűzrohanásakor a' fellázadt elemek (elementum) ereje által felfordittatván elsüllyedtek. — Az utazó, ki Neápolyt látogatja, csudákra talál a' felásott régi Pompejiban; mert nem csak ezen ő's város utszájain 's házai közt, a' hajdani eredeti kövezeten (noha a' városnak még nyolczad része-is alig ásatott-ki) éppen ugy andaloghat, mintha 1700 évtől fogva ott semmi változás nem történt, 's a' városnak ezen része a' mult kornak öleből hirtelen felbukott volna. — Az említett, 's kiásott hajók segedelmével talán még lehetséges leend multságos hajózást-is tenni régi görög kereskedői hajón Pompeji partjaitól Neápolyig, éppen ugy, mintha ezen hajó egész időn által Pompeji eltemetése óta (Krisztus után 79-ik évben) újabb legénységre várakozott volna. Meg lehet, hogy e' hajók még most-is tele vannak portékákkal, 's készülékekkel.

V. HAZAI HIRLELŐ.

Gyászhir. Folyóírásunk már is gyászolja egyik pártfogóné-ját. Apr. 13-án költözött által Pesten a' csendesebb világba M. Széki Teleky Johanna grófné, M. Aszódi Podmaniczky Mihály gróf ur hites társa életének 39-ik évében, 's boldog házaságának ötödik hónapjában. Az idvezültnek hideg tetemei Aszódra vitettek a' nemzetségi sirboltba.

Casinók. Minekutánna honunknak némelly jeles férjfjai a' csinosabb társalkodás diszére Pesten a' nemzeti casinót alapították, csak hamar követé példájokat a' pesti kereskedéség, 's hasonló intézetet állított. A' szép czélt rövid időn más városiak-is magokévá igyekeztek tenni, 's részint olvasó társaságok, és egyesületek, részint casinók állának fel. Nevezetesen casino nevezetű intézet van a' pestieken kívül: Ujhelyen, Aradon, Kassán, Kecskeméten, Szegeden, Miskolczon, Baján, Veszprimben, Egerben, N. Beeskereken, Holdmező - Vásárhelyen, Kőszegen, Hajdú - Búszörményen, Debreczenben. Erdélyben: Maros - Vásárhelyen, Szilágy - Somlyón, Zilahon, Tordán, Kolosváratt, Nagy Enyeden. — Olvasó társaság, egyetem, intézet van: Szentesen, Pécssett, Szabadkán, Kishontban, Jolsfán, Rimaszombaton, Rimavölgyön, Győr vármegyében, Kaposváratt, Bélán (Szepesben), Gyarmatán, Nyiregyházán, Székely - Udvarhelyen (Erdélyben). — Ki nem örvendene nemzeti csinosbulásunk ezen szép előmenetelén, melly a' hazafiak közelebbedésének, a' miveltség nevedésének valódi talpköve.

Hosszú élet. Oltsva-Apáthiban (Szathmár vármegye) él egy Szászi Ferencz nevű paraszt, ki már 114 esztendő's. Szeme világát elveszté ugyan, de erős fogai vannak, 's jól érthetően beszéll.

Magyar hevenyész-költész. Több év előtt élt honunkban Henkay nevű hevenyész, kinek hirtelen felfogó 's elmés gondolatai 's ötletei gyakran álmélkodást gerjesztének. — G. herczeg

birtokainak egyikén pompás épületet csináltatván azt inepies vendégséggel nyitá-meg, mellyre számtalan vendég 's Henkay-is meg jelent. A' herczeg jól ismervén ezen költésznek jelesebb költeményeit, fel szállítá őtet, készítene az épületre valamely illő felírást. Henkay ezen felszállításra azonnal e' distichonnal válaszolt:

Congeries lapidum multis congesta rapinis
Corruet, et raptas alter habebit opes.

(A' sok ragadományok által egybe hordott kórákás öszve fog omlani, és az elragadott kincsek máséi lesznek). Ki irhatná-le a' számos gyülekezetnek almlétkódását ezen váratlan felírás csipős fanyarsága felett. A' herczeg azonban arczvonásit nem is változtatta, hanem a' merész költésznek hasonló váratlan büntetése felől gondolkodék. — Le ülnek a' drága étkek 's italokkal megrakott asztalhoz, 's Henkaynak a' herczeg parancsolatjára a' diszhelyet (Ehrenplatz) kellett elfoglalni. Az udvarló cselédség már is körül hordja az étkeket, de mindenkor csak Henkay szomszédjánál kezdik a' megkínálást, őtet pedig, a' mint látszott, tekintetbe se vették. Mindenek esznek, isznak, Henkay pedig éhezik és szomjazik a' diszhelyen. Midőn így a' füstölgő étkek 's italok szaga kísértőleg csikládozná szegény Henkayt, minden ember bőségben lakmározik 's csak őtet egyedül nem kínálják valamivel, feléje fordul a' herczeg, 's ingerkedve kérdi, nem volna e' kedve verselésre. A' költész, ki talán a' lakmározó körben testetlenül ülve gondolta volna magát, ha csak az éhség nem emlékezteti vala őtet földi létére, igenelve (bejahend) felelt, 's ekkép írta-le azonnal diszhelyi rosz helyzetetését:

Esuriunt medii, primi saturantur et imi,
Errant, qui dicunt „medium tenuere beati.“

(Éheznek a' középsők, jól laknak az elsők 's utolsók, hibáznak, kik mondják „a' közepet választották a' boldogok.“) Ekkor a' herczeg intésére Henkay elejébe hordák az étkeket, 's az epedő költész kárpótlást nyert.

VI. THEATRUM.

N é m e t J á t é k s z i n.

Peaten Apr. 18-án. A' mult Husvétől fogva nagy változás történt a' színészet személyzetében (personale); mert jobb színészeink többnyire elhagyák városunkat, a' mint már résznyire említettük-is. Kelyőkbe mások jöttek ugyan, de mint eddig vesszük észre, kevés kárpótlást szereznek a' közönségnek. Operát Husvétől fogva nem hallottunk; jöttek ugyan új énekeseink, mint Muzza relli leányasszony Pozsonból, W a n d e r e r ur Boroszlóból, H ö f e r ur Brünnből, de a' két első megbetegedett 's az Apr. 13-ra kihirdetve volt F e h é r D á m a daljáték nem adathatott. — Tegnap (Apr. 17.) játszották Kotzebuenak ama jeles vig játékát „A z I n d u s o k A n g l i á b a n“ — de az előadás, ha egy két jelenést leszámítunk, a'

vigjátékot álmosító darabbá változtatta. Gurli szerepét Höfer asszony, új tagja színészeinknek, adá elő, 's legelsőbben lépett színpadunkra. Ezen szerepet, hogy igazán mulattató legyen, remek színésznének kellene játszani. Höfer né nem felelt-meg a' várakozásnak, bár mennyit látszatott-is igyekezni, hogy a' hallgatóság kedvezését meg nyerje. Igen igen picziny, és száraz termete, gyenge hangja, nem elegendő fürgesége nem kedvező alkalmat nyújtott neki tehetségeinek kifejtésére, 's annyira nem tetszett, hogy bár első fellépései után a' karzatokról tapsoltak, földszint püsszegettek, de játék után ki sem hivattatott. Liddynek csekély szerepét Gerlach né játszá, mellyre őtet fárasztani kár volt, minthogy ezen jeles színésznét nagyobb kiterjedésű előadásban ohajtanók látni. Samuel-t Grimm játszá enyeken (phlegmatisch) ugyan, de több hangváltoztatás nem ártott volna. Klauer (Fazier) gyakran akadózott beszédében. Posinger (vámvizsgáló) derekasan adá szerepét, 's ezen jeles művész, a' pesti színészek legérdemesebb declamatora, a' komoly előadást kiemelé, leg alább résznyire, hiányai-ból. A' két notariust Macho és Gaede játszotta; ohajtanók, hogy máskor ama veszekedő 's kiűző jelenésöket nagyobb illendőséggel, 's nemesebb módon adják.

Külföldi Színészet.

Bécs. Weick leányasszony, ki a' pesti színházat elhagyá a' hallgatóság sajnálkozására, Bécsben megérkezék, 's a' wieneni theatrumon vendégképpen több előadásokhan fog fellépni.

VII. MUZSIKA.

Pozson. Apr. 3. Romberg Bernard violoncellista tegnap adott hangversenyt Pálffy herczeg palotájában, mellyre a' Pozsoni hangzásat-kedvelők elég számosan jelentek-meg.

Kolosvárott muzsikai egyesület állott össze, melly Mart. 31-én estve hangásmulatságot adott, 's jövedelmének felét (500 v. ftot) a' nevezett nap viradtán tüzi veszély állal megkárosodott helybeliek segedelmére szentelé.

VIII. VISELETI DIVAT.

Asszonyi viselet párisi társaságokban. Ezüst virágos kék Gaze-baret (kalap) strucztojakkal. Ezüst virágokkal ékesített Krepp-ruha. Csipkés vállrózsa (Blonde-Epaulette). Vastag nehéz aranyláncz a' nyakon.

Férfji öltözet Párisban. A' piperészek (Stutzer) selyemposztó vagy bárson-nadrágot, arannyal vagy ezüsteel himzett mellényt, habzó selyemmel (Moire) bélelt felső ruhát, fekete bárson nyakravalót, mellynek a' mellig lefüggő végei nagy gyöngyből álló tövel erősítették a' mellre, — és nyakról lógó piczin finom lánczot hordoznak, mellyre a' mellzsebben levő óra van akasztva.

Szerkezi Róthkrepf, Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön Aprilis 25^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Csipkés Sósdi (*oxalis crenata*). Ezen növényt nem régiben hozták Délamerikából angoly országba, 's igen jó sikerrel tenyésztetik. Gyökere az elültetéskor egy latot nyoma; 9 hüvelyknyi széles, és 6 hüv. mély téren 90 uj gyökeret hajtott, mellyek öszvesen négy fontot nyomtak. Nehány ezen gyökér megfőzetzén a' kolompérhoz hasonló, de sokkal kellemesebb ízű volt. Lisztje finom sárga, a' kerteknek díszét neveli, Augustusban virágozik, 's gyenge fagyokat könnyen szenved.

Repülő éjjeli világ. Jamaikában méh nagyságú, de ártalmatlan csillámló bogarak vannak. Ha vagy tizenkettő pohár alá záratik, világító fényök mellett leg sötétebb éjjel-is igen könnyen olvashatni. Ha szokatlan számmal látszatnak rajoskodni (*schwärmen*), bizonyos jele a' közelgető esőnek. Utazás közben olly iszonyú rajaikra talál az ember, hogy a' legsetétebb éjjel-is, valamint nappal, lehet az utat látni. A' rólok terjedő világosság gyémánt fényéhez hasonlít. A' kreol szépségek ezen állatokat fűbe takarva ékszer (*Schmuck*) gyanánt hordozzák hajaikban, valamint európai szépeink a' gyöngyöket.

Dühös tigris szelid viselete. Buffon azt állítja, hogy a' tigris, bármily szelidnek látszassék-is, csak embervért szemléljen, azonnal szokott dühös vadságába esik vissza. Azonban nem régiben Bordeaux-ban éppen ellenkező tapasztalás czáfolá meg ama nagy természetvizsgáló állítását. Egy állatsereglet (*menagerie*) tulajdonosa a' néző közönségnek meg akarván mutatni leg nagyobb dühöségbe jött tigrisét ennek torkába egy darab hust tola, 's azt ismét kiakará rántani. De a' tigris gyorsabb volt uránál, 's ennek karját hosszú éles fogaival megsebesíté. Az állat-tulajdonos eme dühöség első próbájával nem elégedve olly merész volt, hogy a' tigris kalitkájába ment, 's a'

még most-is mérges állatra ülvén karjának sebét nyalatta vele. A' tigris soha sem látszaték csendesebbnek és szelidebbnek, mint ezen pillantatban.

Számtalan hering. Texelben (Hollandia) most olly iszonyú sok hering van, hogy némelly hajók ezen halak sokasága miatt nem evezhettek odább, a' hálók nem mehettek víz alá, hanem a' heringek felett uszkáltak. Egy nap alatt 4—500 tehernyi (mintegy 10,000) mázsa heringet fogtak.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Gyümölcsfátenyésztőtársaság. Kassán egy társaság szövetkezik öszve, mellynek célja a' nemesebb gyümölcsfák tenyésztésének előmozdítása. Már-is több tagok ajálkoztak, kik e' szép igyekezetet pártolni ohajtják. Kívánjuk, hogy a' szent célnak sikere legyen, mellyre honunkban nagy szükségünk vagyon. Ohajtanók, hogy vajha olly intézet állittatnék-fel nálunk-is, valamint a' külföldön számtalan találtatik, nevezetesen bajor országban Frauendorfon, melly már annyira ment, hogy nem csak esztendőnkint sok ezer nemesített gyümölcsfát, 's virágot adhat-el, hanem különös gyümölcsstenyészteti, 's kertészeti két ujságot-is nyomtattat.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

3. §. II-dik Andrástól III-dik Andrásig.

1205—1301. *(Folytatás.)*

Ezen idő közben (1583) a' kereskedőknek, akár Doroughon vagy Bánhidán jöttek Budapestről keresztül, Esztergom mellett kellett elmenni, 's az esztergomi vámtiszt előtt portékás ládáikat, vagy posztókötegjeiket (csomó, Ballen) megnyitni, 's minden 40 darab színes posztóból álló kötegért egy marka vámot tartoztak fizetni. Ennek megadásától nem vonakodtak a' Francziák, Velenceiek, 's tulsó Rajnavidékiek; de a' Rajnán inneni kereskedők, Rengersburgiak, Bécsiek és szomszédjaik mindig ellenkeztek kötegjeik felnyitása miatt, 's egyért, ha bár 100 darab volt is benne, egy garasnál többet fizetni nem akartak,

pedig mind a' mellett-is gyakran meg esalták a' vámhivatalokat. 4-dik László tehát az esztergomi templom jövedelmeit kisebbítő eme vissza élésen úgy segített, hogy kemény rendelés mellett a' Doroghon vagy Bánhidán keresztül ment 's az esztergomi vámot elkerülő, és Győrre jött német kereskedőket ezen városban letartóztatta, vám és büntetés fizetésre marasztaltatta, 's átaljában az austriai, bécsi, regensburgi, bajor, szász, cseh és lengyel kalmárokat vámbeli fizetés tartozására nézve a' Francziák és Velenceieknek egyirányos kötelezéseikre szoritotta.

4. §. Venczel királytól I-ső Lajosig. 1301—1382.

Robert Károly, 's I-ső Lajos alatt sok Olasz vándorlott-be honunkba; a' felsőbb pártfogás alatt volt kereskedeés, 's az abból folyt gazdag nyereség arra vette őket, hogy nálunk örökösen meg telepedtek. A' Baldini, Goldini, Geleti, Rubini, Negroni 's más egyéb olasz házak Esztergomban (1335) teljes polgári jussal éltek, sőt azoknak községe hiteles okleveleket-is adhatott ki különös pecsét alatt, mellynek egyik felén: „Sigillum Latinorum civitatis Strigoniensis“ a' másikon: „Secretum Latinorum civitatis Strigoniensis“ felírás volt.

4-dik Béla és 2-dik András királyok alatt a' Zsidók nagy hatalmat, szabadság leveleket nyervén a' só, és érczbányákat kezökre kerítették, és irtóztató uzsorát üztek. Számos gonoszágaik, 's uzsoráskodásuk terjedése, a' keresztény hittől pedig makacs idegenkedésök az ajtatoskodó I-ső Lajost arra határozták, hogy meg-kérlelhetlen kemény parancsolatjánál fogva számos zsidó csapatot üzött ki országából, melly azonban lengyel ország királyánál Casimir előtt pártfogásra talált. Azonban öök tanították a' Magyarokat rozból pálinkát főzni.

A' rabszolgaság eltörlése, városok szaporodása, királyi birtokok ajándékozása, 's a' nemes familiák nevededő száma okozta leginkább ezen évszakban, hogy a' mivelendő földek több szorgalmas kezekre jutottak, és a' földmívelés mind inkább lábra kapott. Világiaknak a' papok, monostorok, apátságok adtak jó példát a' mivelendő telkeknek, mellyek eddig pusztán 's parlagon heverték, ki-

osztásában; az ebben résztvevő szorgalmatos polgárok türehető viszonz-szolgálat mellett nem sokára virágzó állapotra juttatták a' kezeikre bizott örökös tulajdont.

I-ső Lajos különös figyelmet fordított a' szabad kereskedés előmozdítására. Minthogy a' magyar és erdélyi sóbányák több erőt 's költséget kívántak a' bormivelésnél, és más egyéb magyar termékeknél, meg engedé a' lengyel kereskedőknek, hogy Sárosig és Liptóig lengyel sót hordhassanak, és azt borért vagy egyéb magyar termékekért ki cserélhessék. A' földes urak által önkényesen felállított száraz vagy vízi vámokat eltörlötte, 's csak hid és kocsivámot hagyott-meg, 's némelly érdemekkel diszlő nemeseket vámszedő jussal jutalmazott. *(Folyt. követ.)*

III. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Pozson. Aprilis 15-dikén a' dunántuli színészi társaság ezen nemzeti historiai dramát adá elő 5 felvonásban András és Béla: vagy Korona és Kard; — alkalmaztatta T. Kossuth L. ur szemléni hazafl. — Minő feltételek alatt hívá-meg e' társaságot az itteni német játékszin igazgatója, nem tudom; — milly remények csalogaták e' vándor-színészeket Pozsonba, hol Kárpát bércei alatt, csak a' német és tót nyelv virágzik — ha csakugyan lehet a' havason, 's alatta valaminek virágozni — ezt sem tudom: — el ne rettenjen az olvasó azon, „hogy én hát semmit sem tudok,“ mert bizonyosá tehetem róla, hogy itt is igen sokan vannak, kik, velem együtt, semmit sem tudnak. — Ismeretes, hogy hazánkban a' színészi társaságok nem egyebek, mint meg annyi vándorló 's bujdosó múzsák, 's hogy e' különben is elhagyott múzsákat gyakran egy sereg genius környezi. Ha most is olly világ lenne, mint hajdan, hogy e' múzsák 's geniusok holmi isteni illatokkal jól lakhatnának, méltán lehetne tőlök várni, 's kívánni, hogy sokat tudjanak, 's az ész jeles szüleményit művészileg személyesítve sokakat tanítsanak, köztetszést nyerjenek; — de addig, mig ők mostoha sorsukkal küzdve, magokat, 's kisdud geniusaikat, gyermekeiket táplálni alig tudják, addig tőlök ezt kívánni, valódi „méltatlanság!“ mert fogadom, hogy táplálék nélkül, nem csak valamennyi múzsa, 's genius, hanem maga Jupiter is magas Olympusában isteneivel, 's istennéivel együtt elveszne. —

Alig jött ide e' társaság, noha a' németet művészetében köz elismeréssel felülmulá, állandósága tüstént ingadozék, 's egy darabig a' határozatlan maradás, vagy elvándorlás közt sovárogván, végre

a' nagy lelkű hazafiak pártfogásából mint jelenté, az előfizetés 12 játékra levén, másodszori előadását az említett darabon kezdte. — Nagy lelkű pártfogóktól a' játékszin üres vala, pártfogónétú magnak valót - is alig láthatott az ember egyet kettőt; csudálkozám, 's nem tudtam felfogni ésszel, én vagyok-e nevetésre méltó, ki egy héten alig áldozhatik 1 fto't pártfogásra, 's most egyszerre partfogó levék, — vagy én nevessem, 's gunyoljam-e ki azokat, kik minden nap adhatnának 1 fto't, de pártfogók nem akarnak lenni. — Nemzetiséget érezni, gyámolítani, ébreszteni, valljuk meg, nálunk olly dolog, mellyről mélyen, 's józanul gondolkozni nem tanultunk, nem tudunk. —

Ennek szüleménye honunkban a' színészi társaságoknak is szomorú sorsa; hány helyen, hogy ne mondjam, nevezetesb városainkban ritka tünemény még a' magyar színészek megjelenése? — Fellepnek, — egyszer, kétszer a' játékszin tömve van; ismeretlen hangon beszél a' művész; egy két látás, hallás után a' néző közönség kíváncsiságát kielégíté, 's az ön h a z á j á b a n i d e g e n s z i n é s z, az anyai nyelvvél együtt tovább bujdoshatik! Fellepe Pozsonban, és éppen most, ez a' társaság is, 's tizenkét előadására másodszor kezd küzdeni ingadozó sorsával, mind a' mellett is, hogy művészeti miveltségének néha a' legkielégítőbb jeleit adá. —

E' Társaság másodszori pályafutásának első mutatványa mint emlitém, András és Béla; a' játék tartalma ez: — Vid, András király főtanácsnoka, gyűlöli a' király testvérét Béla herceget, 's tiszamelléki fővezért, azon okból, mert lengyel nője van, (Miczislav király leánya), a' király boszúját Béla ellen csak nem halálíg ingerli; de a' főtanácsnok mi czélt akar érni a' herceg elestével nem tudom, mert a' drama alkalmaztatója ezt a' néző közönség előtt eltitkolá, holott a' bűn sem szokja czél nélkül elsimitott játékát üzni. — A' főtanácsnok Béla hercegnek egyik barátját a' tiszamellékén megöleti, 's az annál talált levelekkel a' királyt arra bírja, hogy testvére ítélő szék elejébe állittassék, hol Béla halálra ítéltetik; de minő nagy, és nevezetes okon? ismét nem tudom, mert a' leveleket fel nem olvasák, 's Béla csak azt vallá, hogy börtönéből elakart szökni, de azt, hogy a' thronusra vágyott, melly mint pártütés halált vonhat vala maga után, azt az alkalmaztató, mivel hihetőleg e' dolog titkos tanácsban történt, velünk ismét nem közlé. — Ernyei királyi tanácsnok esedezik Béla herceg életéért, 's javasolja a' fejedelemnek: tétessék a' herceg elébe szabad választásul korona, és kard, ha ezt választja kegyelem, ha a' koronát, halál legyen kárhozatja; — azonban Anasztasia a' királyné, ki Béla nőjét Geyza fíjacskájával együtt oltalma alá vevé, a' herceget tereibe szökteti, — Geyza 's a' hercegné látása, kiket Anasztasia a' király elébe vezet, megindítják az uralkodó szívét, kegyelmet ígér, de a' választást akarja, mert Salamon fíjának, kit királya

kenetett, félti koronáját, — Béla a' kardot választja, a' testvéri béke meglön, és Vid az udvartól számüzetik. —

Dramát írni a' literatori pályának egy legterhesebb, legsikamosabb ösvénye, e' darabot úgy, mint Kossuth ur alkalmaztatá, annak éppen nem nevezhetni. Némelly képzet, mint az, midőn Vid unoka öccse István, bátja ellen átkozódik, 's ajkain azt ejti-ki, hogy a' testvér testvére karjai közt bujálkodjék, igen illetlen; írónak nem szabad, botránkoztatás nélkül nem-is lehet, a' képzetit személyesítő művészek szájába illy szavakat adni, főkép akkor, midőn az egész darab tartalma nem hasonló bünt képez. A' nyelv e' darabban közönséges és mindennapi, a' legnevezetesb személynek, mint Bélának nincs több 3 rövid jelenésénél, az is a' 3-dik felvonással kezdődik, 's csak ezért is e' darabból, úgy mint láttuk, a' két első felvonás egészen elmaradhatott volna.

Megkülönbözteték magokat e' darabban: Komlóssy, a' társaság igazgatója, mint Vid; Komlóssyné, Béla herczeg nője, ki a' szerető hölgyet fájdalom, 's kétségben esés közt szivrehatólag képezé; — Tóth, mint Béla herczeg, ki a' szenvedő rényt érzőleg, vitézi, nagy és nemes tetteket képző szerepeit mindig művészi-
leg személyesíti; — Lendvayné, a' király nője, ki mindenkor igen csinosan szok öltözni, 's különösen naiv (ártatlan természetes) szerepeit, mint e' darabban is, az elragadásig természetileg tudja ábrázolni. — Fántsy Vid öccse; a' társaság új tagja, először lépett fel, 's róla mindedig azt mondhatni, hogy első előadását a' közönség tetszőleg vevé. — Farkas, (a' híres tánczos), Lendvay szerepét adván elő mint király, igyekezett ugyan annak megfelelni, de nem önhelyén állván, nem csuda, ha e' darabban, — melyet csak mester művészek emelhetének némileg a' tetszés pontjáig, — egy kevéssé hátramaradt. *)

Munkátsy János.

N é m e t J á t é k s z i n .

Pesten Apr. 22-én valahára csak ugyan világra jött a' rég ohajtott opera, és pedig a' fehér asszony. Három új színész tag lépett-fel benne u. m. Höfer (Gaveston) és Wanderer (George) urak, 's Muzarelli leányasszony (Jenny). Az utóbb nevezett énekesnén félelmet láttunk, kivált eleinte; ha azonban mind e' mellett-is lehet itélnünk, úgy véljük, hogy bár középszerű termete, játszás módja, ruházatja kedveltető volt, de énekhangja, kivált a' magosabb, élesége 's vékony organuma miatt nem a' legkellemesebb; alsó hangjai azonban erősek; talán, mivel most beteg volt, hangja még egészen tisztára nem jöhetett, és így különben helyes előadásától még más próbákat várunk. — Wanderer ur te-

*) Ujlag kérjük a' tisztelt hazafiakat, hogy hazánk szerte létező színészeink mutatóványaik felől gyakor tudósításokra méltassák folyóírásunkat; sok jónak alapját vetik meg az illyes fáradozások-is.

nórhanga vékony organumú; de a' felső hangokat, nevezetesen a' felső A-t olly erősen tudja kiadni, hogy szava az egész kar éneklése alatt-is ki hallatszott. Alsó hangjai gyengék, finom és érzékenyítő éneklési módja (methodus) hibázik, és így szívet bájolni képtelen; de legalább felső hangjai nem kellemetlenek, 's némileg elfelejtetik hijányait jó beszéllési előadása, és testmozgása. Termete középszerű. — Höfer urnak szép és kellemes, csinos magosabb természetben, előadásában, természetes beszédében jeles szerzeményt nyert a' pesti színészet. A' magos F és mély As és G hangot erősen és csinosan éneklé, 's többszöri zajos tapsokat nyert. Játék után a' három uj tag egyszerre tapsoltaték-ki. G a e d e ur éneklé, de gyengén, Dickson haszonbérló (Pächter) szerepét, R ü n n e r játszá a' békebíró, de könyv nélkül nem tudá szerepét, hanem az asztalra tett kótákból éneklé. Különös tünemény volt, hogy T u f f n e r leányasszony (különben táncosné) furcsa férjfi öltözetben jelent-meg a' skót nép között, 's mindenkor énekel a' chorusokban. M i n k assz. (Anna) jelesen végzé énekeit, 's mindenkor tapsolás volt jutalma; csinos öltözetei szembetűnők valának.

IV. M U Z S I K A.

Langenschwarz Dr. második hevenyészete és muzsikai akademiája Pesten ugyan az előbbi helyen Apr. 20-án ment végbe 's tartott $4\frac{1}{2}$ — $6\frac{1}{2}$ óráig délután. Igérete szerint mindjárt a' táncterem elején ő maga osztá-ki a' multkori három szóra készített, 's kinyomatott költeményeit. Öt óra felé 1) az 5-dik pattantyús ezere hangászainak 9 tagja fuvó szereken Zampa Ouver-turáját játszá. — 2) Langenschw. ur a' feladott több szavak közül e' hármat választá: Kunst für Naturschönheit, Kunst-sinn, Einverrtändniss (természetszépség iránti vonzódás, művészeti érzés, egyetértés), mindenikét külön papirosra írá, 's mindenikére írásban külön költeményt készite. Meg engedé azonban, hogy akárki ötöt akár mikor ezen írása közben akadályozza, 's ezen három költemény akármellyikének folytatására parancsolja, mi ugy történt, hogy mihelyt a' költeményeknek 1, 2, 3 száma mondatott, azonnal félbe hagyá írását, 's a' nevezett számú költeményre ugrott által. 43-szor kellett neki félbe hagyni írását 's 14 perczenet alatt készen volt a' három költemény, mellyeknek mindenike négy négy verses két versszakaszból (strophá) állott. Senki se tagadhatja, hogy ezen rendkívüli tehetségben nágy ügyesség rejtezik. Nagy tapsolás jutalmazá a' művészt. Még nem volt 6 óra, midőn ezen három költemény $\frac{1}{4}$ ivre teljes czimmel együtt Landerer nyomtató intézetében csinosan nyomtatva két száz példányban behozaték a' terembe, 's az asszonyságoknak elosztatott. — 3) Magyar négyes dal, mellynek R ó z s a és S z e r e l e m cím adatott (Kisfaludy Sánd. Kes. Szer. 35-ik dalja), énekelteztett muzsika nélkül

attila dolmányban öltözött négy urak által. — 4) Hevenyész ur költeményt mondott e' négy tárgyra: „az első könnyű származása, a' szívnek képes könyve, a' fekete szem dicsérete, a' zavarba szorított költész. — 5) Lengyel táncz, fuvó szerek által előadva, mellyben a' főhangot billentyűs trombita vitte. — 6) Hevenyész ur költeményt mondott e' tárgyra: „a' kémény tetején ülő 's életmódját említő kéményseprő.“ Erre neki irásban adattak mintegy 44 rimes szók, ezekhez a' hallgatóság még 16-ot adott. — Ugyan ezen szókból mindjárt az előbbi után a' tokaji bordszéretére újabb költeményt készítte a' művész, 's mind a' két műben tréfás, mulattató, jeles gondolatok voltak. — 7) Magyar négyes dal „Dezső és Milla.“ Ezen költemény hibásan volt a' meghívó czédulán Kisfaludy Sándornak tulajdonítva. Mind e' két dal muzsikájának szerzője Róthkrepf. Az énekesek csinosan, de nem elég tüzzel, 's eleve séggel adák azokat elő, a' verseket jól érteni nem lehetett, hihető azért, mivel az első tenóron (Bognár ur) kívül a' többiek nehezen tudtak magyarul, 's csak félénken, igen csendesen, érthetetlenül mondák-ki a' textust, pedig ezen hiány a' szerzemény characterét nagyon homályosítja. Az előadók azonban mindkétszer tapsot nyertek, mire kivált a' szép szavú első tenor méltán számolhatott. — 8) Berekeszté az Egészlet egy hevenyész-költemény e' feladott tárgyra: „Varázsló szép e' kép“ (Tündérsíp daljátékból). Langenschwarz ebben még további fellépését ígéré, 's tapsolás követé előadását.

Servaczynski Szaniszló ur, Bécsben a' József városi színház jeles solo-hegedűse Pestre váratik Pozsonból, hol ügyes tehetségét már is tetszőleg bizonyította. Apr. 2-án Romberg ur hangversenyében, mellyben egyszersmind Schold Constantia kisaszonny Klavirconcertet Kalkbrennertől, 's Pakhur Aeolodicon nevű hangszeren jeles darabot játszott.

Pesten Apr. 11-én Heller István hazánkfija, 's ügyes klavirjátész Pfeiffer ur szálájában concertet adott. Onslow quintettje után, mellyet Taborsky, Pfeifer, Wagner, Perlaska, Jaborsky játszott, a' versenylő ur jelesen játsza egy concert-darabot Hummeltól, 's ismét egy Poipourrit hegedűkiséréttel, végzetre pedig változatokat a' kereszties vitéz daljáték marsára. Winterle ur klarinétton divertissement-t játszott, Grillné assz. pedig Kindtől egy költeményt monda-el.

V. VISELETI DIVAT.

Bécsben asszonyi öltözet. Nyakig érő, magos, halavány zöld Gross-de-Naples ruha, mellyen felül fehér fodros csipkegallér látszik, gaze és virágokkal ékesített Gross-de-Naples kalap. — Párisban: Indiai (rózsa vagy világos kék) atlasz ruha, mellynek ujjai blonde-ból, és szalagbokorral (Schleife) vannak bezárva. Nyak és övláncz, melly szinte lábakig ér, Gagatból. Hajékeség aranyrojtos, 's a' ruhához hasonló színű pántlikával díszesítve.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap Aprilis 28^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Aetna tüzhegy. A' mult évi Oct. 31-én délután 2 $\frac{1}{2}$ órakor azon hegynek erdős tájékán többszöri rémitő földalatti zugás, és földrázás hirdeté az Aetnának közelgező tűzrohanását; mivel azonban a' hegyet felhők boríták, a' kirohanás helye nem láttatott. Csak éjjel lehetett észre venni, hogy a' hegy két uj nyilást nyert, mellyeknek egyike az utolsó kúp (Kegel) tövén délnyugot felé 9300 lábnyi tengeri magoságon támadott. A' torkolat (crater) több apró nyilásain hamu, homok, és salak (Schlacken) lövelődött-ki, egyikén pedig csekély lávafolyamot öntött magából Casa di Gamellaro felé, de az 1787-ki régi lávafolyam amannak irányát gátolta, 's másfelé nyomta. A' fris láva tehát Trifogliette völgybe S. Simone hegy (1811-ki tűzrohanás) felé mintegy két mértföldnyire (miglie) ömlött. Ennél azonban tetemesebb vala egy másik tűzrohanás Monte Lepre hegyhez közel a' torkolattól északnyugotra, Bronte-tól 8 migliára, 's 6200 lábnyi tengeri magoságon, hol a' hegy csúcsa felé emelkedő erdős vidék elvégződik. Itt öt tüztorkolat nyilt-meg, mellyekből nem csak hamu, fővény és salak, hanem iszonyú tüzes tömegek-is (massa) hányódtak-ki; ezen tünemény alatt a' föld szakadatlanul ingott, 's a' földalatti zugás rémitő vala. A' leg magosabb nyilásból nagy erővel 's huzamósan 120 lábnyi magoságra emelkedék a' tüzes oszlop, melly bizonyos távulságra lekonyulván tüzes ivet képzett. Egy setét kék sugár függőlegesen nagy magoságra emelkedett, 's több napig egy formán állott. A' legalsóbb nyilásból ömlött a' rémitő és vég veszéllyel fenegető láva, melly öt nap alatt négy migliányi utat tett a' Malette erdő felé, és így a' Bronte erdejét-is veszedelemmel fenegeté; már a' veteményes szántóföldeket-is befedte 's tetemes károkozással fenegetődött. 13,000 lélekre menő népeségű Bronte városától mult De-

cemberben már csak három mértföldnyi távulságra volt a' láva, 's minden pillanatban vég pusztulást, rémitő sor-sot láttak magok előtt a' városiak. Némellyek kétségbe esve odább futának; mások, a' Cataneabeliek példájára az 1696-ki nagy tűzrohanás idejekor, más utat igyekeznek nyitni a' lávafolyamnak, melly azonban olly dühösen nyomul előre, hogy hozzá leg feljebb csak fertály migliára lehet közelíteni. Azonban éppen azon pillanatban, mellyben a' tudósító bezárni akará ezen levelét, jelenteték neki, hogy a' Bronté-tól csak két mértföldnyire volt láva egy mélységbe zuhant, 's a' város meg menekedék végső romlásától.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

G ő z f e c s k e n d ő. Ama hires angoly mechanicus Braithwaite Berlinben a' porosz kormány meghagyásából olly gőzfecskendőt (vizi puska) készíté Berlin számára, melly 105 ember erejével fel ér, négy csőve egy óra alatt 120 lábnyi magoságra vagy 164 lábnyi fordulásokra 20,000 koczkalábnyi (Cubikfuss) víztömeget lövelfel.

M e s t e r s é g e s m a g n e s. Angoly országban Sturgeon ur találá-fel nem régiben ama mesterséges magnest, melly közönséges kovácsvasból electromos folyamzat (Strömung) által készül. Ezt Pouillet ur francia országban is használta meglepő foganattal. Az illyes elkészült magnes 50-szer nehezebb lett, mint eredeti voltában vála, holott a' régi módon természeti magnessal megfent mesterséges magnes ennek csak 5—6 szoros nehezségét vonzá magába. Pouillet ur ezen sturgeoni mágnessal legelsőbbentett próbákat Párisban, midőn experimentalis physicáját tanitaná. Egy magnetett patkóforma, 's $8\frac{1}{2}$ kilograma nehezségű vas elbirt 450 kilogrammát. A' tudományok kir. társasága Londonban egy mesterséges magnes birtokában vagyon, melly 450 vesszőből áll, 400 kilogr. nehezségű 's csak 50 kilogr. súlyt bir-el. Ezt eddig rendkívüli ritkaságnak tartották.

Levegőkocsi. Nordhampton-ban Fordham ur olly kocsit készít, mellyet öszve szoritott levegő hajt. Mondják, hogy ezen kocsi sokkal egyszerűbb, olcsóbb, és nehezebb a' gőzkocsinál, 's a' mellett hasonló szolgálatot tesz.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

4. §. Venczel királytól I-ső Lajosig. 1301—1382. (Folytatás.)

Azok között volt Nagy Mihályi Gergely Mester-is, kinek ama szabadságot még Károly király adá (1313) a' kassai ütközetben ki mutatott vitéz tettéért. Azon idő óta Nagy Mihályon minden sóval terhelt szekér 4 sókövet fizetett vám fejében; minden üres szekér 4 fillért; több mászával megrakott nagy portékás szekér fél verdungot ($\frac{1}{2}$ Fer-ting); egy tonna borért egy fontot vagy is $8\frac{1}{3}$ bécsi fillért (400 ilyen fillér ért 1 arany markát, vagy is $3\frac{1}{2}$ aranyat) vásárra hajtott minden ló vagy marháért egy fillért. A' bor oszlói kalmároknak Lajos két levele által meg engedé, hogy, valamint a' prágaiak 's nürnbergiek, portékáikkal szabadon járhassanak és kereskedjenek magyar országban, csak régi szokás szerint harminczadot, 's vámot fizessenek. Ezek honunkba prémbőröket, strigai és görliczi posztót hordottak, 's ezekért rezet, sót, bort és borsot vásárlottak. *) Mellékes hasznukra vált az, hogy magyar országon keresztül bátorságos utakon mehettek horvát, dalmát országokba és Velenczébe, honnan az Egyptomon keresztül Indiából hozott portékákat elhordhatták, 's visszajövet jutalmas nyereséggel a' Magyaroknak eladhatták. — Erdélybe örmény kereskedők jártak-be; legnagyobb fokhelyök (emporium) Szeben volt: de végre már meg nem elégedék e' nyereség hajházó nép ama szabadságával, hogy sáfrány, bors, 's más egyéb fűszerekből álló portékájit, mellyekre már akkor-is nagy szükség volt a' magyar asztalokon, nagyban eladhatta, hanem a' városi kereskedők kárával még kicsinben-is üzte azoknak eladását, 's a' mellett mértékben-is csalt volt, és ha ezen csalás meg nem engedtetett neki, portékájit, mellyek nélkül az Erdélyiek el nem lehettek, oláh országba vitte. Ez iránt tehát a' Szá-

*) Drugeth Vilmosnak 1330—ki testamentumában egy darab posztó 8 markára becsültetett. A' strigai posztó rosabb 's rövidebb lehetett, mert azt 1438-ban, tehát 100 évvel később 4 $\frac{1}{2}$ forinton fizették a' Magyarok.

szok panaszt tettek a' király előtt. Erre Lajos király portékavesztés alatt meg tiltá az Örményeknek a' kis kereskedést, 's Vilmost az erdélyi püspököt ezen rendelkezése végbehajtójává rendelé, sőt a' már Erdélybe hozott portékák vissza vitelét-is eltiltotta nekik, 's ezután csak nagy kereskedést üzhettek a' rendes vásárokon.

Mesteremberek ez időben már mindenütt találkoztak, és mindenütt szabad városi polgárok voltak, telkeket birhattak, hivatalokat viseltek, 's valamint Erdélyben, különös czéhbeli törvények alatt czéhben állottak. Erdélyben a' czéhbe vétetésért fizetett a' mészáros 10 szebeni forintot; a' pék, irhatimár, varga, kovács, töcsináló, rézmives, kerékgyártó, gomböntő (sárgarézmives, Gürtler), csiszár, lakatos 6 ftot; szücs, gyapjuszövő, késcsináló 4 ftot; kesztyűs, takács, bodnár, táska (Beutelmacher) és kéziv csináló, fazekas, szabó 2 ftot; kalapos, szürszabó 3 ftot; kötélgyártó 1 forintot; azonkívül még mindenütt fizetett 2 font viaszt, 2 akó bort 's egy ebédet; csak a' timár-czéh követelhetett a' czéhbe állón 8 forintot, 4 font viaszt, 's 4 akó bort a' vendégségen kívül.

Papíros malomnak nyomára még ez időben se magyar sem erdély országon nem akadunk ugyan, de hogy a' papíros már ezen évszak elején használtatott hazánkban, bizonyos. Gentilis Cardinál—követ (1300) Pozsonból papíroson irt levelet az erdélyi püspök Benedekhez; 's ha bár azt állítjuk-is, hogy a' Cardinális olaszországból, hol már régen divatban voltak a' papíros malmok, hozta magával a' papírost, de azért bizonyosan mondhatjuk, hogy ekkor már meg tanulták ismerni a' Magyarok a' papírost 's olcsósága miatt a' drága pergamen felett megkedvelhették. Bredeczky topographiájában említettik, hogy a' pozsoni Magyarok 1439-ben Bécsből kaptak papírost, 's egy rizmát 3000 bécsi filléren fizettek; a' következő évben már Pozsonban 8 koncz papírost 168 bécsi filléren, 1494-ben pedig egy rizmát 58 xron lehetett venni.

Üvegeket és üveg ablakokat leg elsőbben találunk hazánkban (1329) az esztergomi érsek Csánády alatt, ki Szent Albert öszve dőlt kápolnáját az esztergomi székes egyházban négyszegű kövekből ismét felépíttette,

oszlopokkal, gyönyörű kúptetővel (Kuppel), mesterséges festésekkel 's üveg ablakokkal ékesíttette. 1439- és 40-ben a' pozsoni házakon sőt a' poroszlók szobájin-is közönségesen már mindenütt üveg ablakok láttattak. (Folyt. köv.)

III. I. I T T E R A T U R A.

Sas vegyes tárgyú iratok. XIII-dik kötet. — Ezen időszaki folyóirásunk folyó évi első kötete előbbi formájában, és tartalmi kiterjedésében jelent-meg Pesten Wigand könyvkereskedésében. Kiadja Thaisz András F. A. Molnár Sándor ügyelése alatt. Egymást váltják e' gyűjteményben a' kötött 's folyó stylusban irt darabok. Az elsőbkek között fő és első helyet foglal az egész kötetben „Az 1827-ki országgyűlés emléke“ (Horváth Elektől) melly hosszas költemény Széchényi István grófhhoz van intézve, sok szép és jeles mondatik benne, 's hazafiság tüze lángol belőle. Jegyzet képpen említjük csak, hogy a' Széchényi grófok diszczimöket csak így írják „Sárvári Felső Vidéki“ 's így ezen szóknak „és Alsó“ elkellett volna maradniok. — A' többi apróbb versezetek mesékből, népdalokból, balladából, és epigrammákból állanak, mellyeknek szerzőjeik Lencsés Antal, Kapuy Károly, Major Lajos, Alföldy Károly, Árvaffy Béla. A' kötetlen iratok közt kitünőbbek: Honszeretet (németből) melly lengyel ország utóbbi zivataros idejéből vétetett. — Nyomozások az írásmesterség eredetéről. C. S-tól. — A' bécsi dög-halál 1679-ben (Lembert szerint) Molnár Sándor. — Némelly Zsidók hitbéli előitéleteiről Edvi Illés Pál. — Szerelem és Bosszúállás. Regényes történet Árvaffy Bélától. — Magyar országnak 's tartományainak története Sz. István idejéig (Folytatás) Mindszentyh Antaltól — Angéla; rövid történet Sebóktól. — A' török vezér levele Léva kapitányához. Közlé Kubinyi Ágoston.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Magyar ifiak buzgósága.

A' bécsi „Magyar Kurir“ april 19-ről közölvén Honművészünk 3-ik számából azon pesti 53 jeles Ifjak buzgóságát, kik alá-írási lekötelezéssel a' magyar nyelvet Pesten társalkodási nyelv-vé emelni 's főkép Szépeinkkel megkedveltetni törekeshnek, — e' közlését ezen szavakkal kíséri: „Nemes tűz lángol, derék ifjak! nemes kebletekben. A' honszeretet, Vesta szüzekint álljon őrt a' felett, 's csak a' halál legyen azt képes ki-oltani. Már is virul a' tetteiteket örökitendő Nefelejts számotokra. — Hány fog még porotok felett ellengeni, midőn majd az, mi bennetek halandó, sirba száll, — mellyeket (nefelejtseket) az egykor magyar ajkú unokák méltó zokogási közt, háládatosság jeléül, a' magyar érzésű Szép nem gondos keze ültetend!“

Hosszú élet. Apr. 11-én halt-meg Pesten Berg Borbála, Emmerlingné asszony 108-dik esztendejében, 's 68 unokát hagyott maga után.

Patikák. Különös említésre tartjuk méltónak 1) Prégardt József urnak nagy Kristóf czimzetű homoeopathikai patikáját, a' váczi utzában, mellyet czélirányos elrendeltetésére, minden nemű készületeire, a' hozzá tartozó homoeop. könyvtárra nézve leg alább hazánkban egyetlennek lehet tekinteni. Ebben nem csak a' hom. gyógyszerék, hanem egyéb hom. enni valók-is p. o. csokoládé 's a' t. nagy mennyiségben készítettnek. Innen nem csak hazánk szerte, hanem a' külföldre, Pétervárra, Konstantinápolyba, 's Északamerikába-is küldetnek a' számosan megrendelt homoeopathikai szerek. Megjegyzésre méltó, hogy Prégardt ur iratta hazánkban legelőször patikájá fölé ezen új magyar szót „G y ó g y s z e r t á r.” — 2) Szemlélest érdemel Müller urnak Szent Háromság czimzetű patikája-is a' városháza piarczán Schaffer házában, mellybe régi helyéről csak tavál vitetett által ezen intézet. Már a' patika bemenetelét-is igen csinos izlés-sel készült külseje, magyar czimirása, 's három gyönyörű olaj-festmény diszesíti; az intézet belseje pedig kellemetes, sőt pompás új készülettel van ékesítve.

V. HAZAI HIRLELŐ.

Nagy ehető. Nagy Kanizsán nem régiben egy kolbászáros bemenvén a' sernérő házba az egyik serező azt igéri neki, hogy meg fizeti kolbászait, ha valamennyit maga az áros megeszi. Ez elfogadván az ajánlást, hozzá fog a' nagy munkához, 's noha már akkor vacsorált, $\frac{5}{4}$ óra alatt 36 pár kolbászt (mintegy 8 fontot), 3 zsemlyét, 2 szarvas-zsemlyét, két perezcet, félfont kenyeret, 's négy itsze sert emésztett-meg. Más nap egészen jól érzi magát.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Debreczenben a' nagy héti szünet után legelsőbbsen-is az ottani színésztársaság Amsterdami hóhér czimű darabbal kezdé folytatványait, mellyekről a' 33-dik számú Társalkodó bővebb tudósítást közöl; ezen társaság jelesebb tagjai: Balláné assz. Székely Zsuzsanna leányassz. — Balla, Czelesztin, Kószeghy, Dézsi urak.

Német Játékszin.

Pesten Apr. 24-én a' Helvetziai háznép nevű operában mint vendég leg először lépett fel Schebest leányasszony, a' dresdai udvari theatrum tagja. — Ki nem ismeri Weigel urnak

ezen jeles hangművét? ki előtt ismeretlenek az emberi érzeménynek azon hiv rajzolatjai, mellyek ezen remek munkában olly egyszerűen 's olly szivrehatólag előfordulnak. Ugy vélem senki, a' kinek minden opera csak akkor remekmű, ha abban az indulatoknak hangbéli kinyilatkoztatása egyszerű, 's olly természetes, hogy a' hallgatók nagyobb részében az érzést a' játékokban előforduló jelenetek szerint változtatni képes. Hogy ezen fő tulajdonság, eléggé ki tűnő a' jeles hangművésznek ezen munkájában, bizonyítja azt annak fenmaradó kedvesége a' közönség előtt, mellynél kedvezőbb bizonytságot sem a' szerző sem az ítélő nem kíván. *Schebest* leányasszony mint főszemély *Emmeline* lépett fel, 's már az első jelenetben kitűntek nem csak jeles éneklő hanem egyszersmind játszó tulajdonságai-is, kár hogy kevesé idősebbnek látszó alakja azon érzések kifejezésével, mellyeket az énekesné a' hallgatók meg elégedésére adott elő, nem éppen egyezhető. A' honvágy, a' viszonzlátás, 's az epesztő szerelem különféle érzeményeit, mind kellemes erős és hajlékony hangjának természetes változásával, mind alkalmazatos testmozgása által jelesen nyilatkoztatta-ki. A' hallgatók nagyobb része többszöri tapsal, 's az első és utolsó felvonás utáni elő hívással nyilatkoztatták meg elégedését. *Höfer ur* (*Richard*) az első felvonásban *Emmeline*-nel 's a' másodikban *Jakab* (*Wanderer* urral) énekelte ketősben különös meg elégedést 's elragadtatást gerjesztett a' hallgatókban. *Grill ur* mint *Gróf Wallstein* hangművészi talentumát pontos és hibátlan előadásával ugyan bebizonyítja, de különös meg elégedést nem nyert. *Wanderer ur* (*Jakab*) egyes hangdarabjait nem elég finom 's érzékeny módon adá elő 's azért iránta a' hallgatóság különös figyelemmel nem volt. Azonban a' harmadik felvonásban elő forduló viszonzlátás jelenetében (valamint többnyire természetes beszéllése által) megelégedést nyert. *Fischer ur* mint *Durrmann* komornyik a' második felvonás egyik jelenetében különösen ki tünteté játszó tehetségét, miért őtet a' publicum tapsolással jutalmazá. *Gaede ur* (*Pál*) a' természeti együgyűséget meg lehetősen adá elő, 's több ízben meg elégedést nyert, csak hogy néha hamisan énekelte. Átaljában az egész opera előadását inkább jónak mint közepeszerűnek lehet nevezni, 's a' meg lehető számmal volt hallgatók nagyobb része ha mindjárt nem tökéletes elragadtatással-is, de még is kitünőbb meg elégedéssel hagyta-el a' játékszint.

Pesten Apr. 25-én adatott „Az én valék“ mulatságos vig játék egy felvonásban *Huttól* (tetszett). Ezután *Mink assz.* és *Höfer ur* új dalszínészünk kettős dalt éneklének olaszul *Vaccai*-nak *Zadige Arstartea* című operájából, 's igen tetszett; csak ohajtanók, hogy *Höfer ur* erős bassus hangjait némellykor piánóval váltaná-fel, mivel a' huzamosan tartó erős bassus hangok egy szép 's kellemes énekesné mellett a' fülnek kellemetlenek. — Következők: *Ravasz-ság* és *Phlegma* népdalos tréfa (vaudeville) egy felv. Angely

szerint. Igen jól adatott, 's ebben Muzarelli leányassz. (Adolpheine) új dalszínésznek másodszer lépvén-fel igen kedvezőleg vitte szerepét, 's be bizonyítá a' francia nyelvben-is jártaságát. Leginkább nyere-meg a' publicum tetszését az által, hogy több verset magyarul-is énekelt, énekéhez a' muzsika eleje szomorú, 's vége vigabb, fris magyar nótára volt alkalmazva. Kezdeté ezen éneknek illy formán volt: „Ha Kedvesem így szeretne, tudom hogy mást el nem venne.“ Minthogy Muzarelli leányassz. magyar szőejtését majd csak hibátlannak hallottuk, úgy véljük, a' magyar nyelvben sem járatlan.

VII. M U Z S I K A.

Hangverseny. Pesten Apr. 21-én délután 4 órakor a' hét választók táncsteremében muzsikai akademiát adott Stoll József, és leánya Stoll Regina. Hallgatók olly kevesen jelentek meg, hogy könnyen meglehetett számlálni. Előadattak 1) Oberon ouverturája. 2) Költemény a' Magyarokhoz 1813-ban Castellitól; elmondá jelesen és hős tüzzel Stoll Regina. — 3) Hummel Septettjéből az első tétel hét hangszeren előadva; a' Fortepiánót Csukly Mihály ur derekasan játszá; a' többi kíséző szereken játékszini muzsikusok játszottak. — 4) Tréfás költemény „Az ördög“ elmondá új színésznek Fussgänger leányassz. nyájas vig előadással. — 5) Kettős ének Armidából; előadá Mink assz. és Bognár ur derekasan. Az utóbbi urnak kellemes tenór hangját hallottuk már a' budai játékszínen-is Romberg ur által Mart. 27-én adatott concertben, és Apr. 20-án Langenschwarz ur második hevenyészetében. Ugy hirtelik, hogy ezen ur Bécsbe megy, 's az udvari operák theatrumának tagja fog lenni. — 6) Allegro Beethoven Septettjéből. — 7) Monolog Schillernek orleansi szüz dramájából, orchestra kísérete mellett előadá igen jelesen Stoll Regina. — 8) Divertissement Oboéra egész hangászkar kísérete mellett. — Stoll Regina könyv nélkül mondá-el költeményeit, 's mindenkor tapsolva bocsátatott-el.

Strausz Pesten. Hirtelik, hogy ama hires táncznóták készítője 's jeles hegedűs Strausz nem sokára Bécsből egész orchestrajával Pestre jön, 's a' városi táncsteremben adandó bál alatt fog játszani.

VIII. VISELETI DIVAT.

Párisban. Asszonyok társasági öltözete. Hajdankori (antik) fejekesség a la Euprosine gyöngyfűzetekkel (Perlenschnur) és rózsákkal diszesítve. Rózsa színű selyemruha hasonló pántlikával 's bőven beszélő fekete blonde-csipkével felcífrázva. — Sétálásokra: Bibi-kalap halavány sárga tafotából, bodzabokretával. — Felső ruha szürkekekes selyemből.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86 szán.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Csötörtökön Május 2^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Nőstény farkas Kis Hontban. Ezen boldogtalan állat a' mult évben 11 kölyket ellett 's fel-is nevelt. Már nem levén képes emlőjeivel ápolni fajzatjait, húragadományra volt kénytelen magát a' leg nagyobb elszánással feláldozni. Klenócz helységből egy éjjel 23 ludat vitt el, 's ezen és más szomszéd helyekről majd minden házi kutyát elragadott. Hijában fegyverkeztetett-fel az éjjeli őr; hijában állítottak puskások a' falu elejére, mert a farkasanya eszrevehetlenül belopózkodék, 's a' tornácokból kikapá a' kutyákat, ha bár a' házigazda bunkóval csapkodá-is hátát. Mennyire kellett ezen anyának magát elszánni, mennyit lótni futni, merészleni, türni, szenvedni, mig farkaskölykeit felnevelheté. — Milly példa ez azon emberi anyákra nézve, kik minden anyai kötelességet, egyen, a' kellemetesen kívül örömet másokra biznának!

Fahéj tenyésztés Ceylon szigetén. A' kelet-indiai szorgalom ezen ágával mintegy 25—26,000 emberek foglalatoskodnak, kik különös néposztályt (Kaste) képeznek. Ezek csupán csak a' fahéj nevelésére, ápolására, tenyésztésére, 's eladás végett elkészítésére adják magokat. Ceylonból évenként gyakran 6,000 bál (mindenike 80 fontos) fahéj-is kivitetik. Noha bőségben terem a' fahéj e' szigetnek déli 's délnyugoti vidékein, még-is az előbbi holland, 's a' mostani angoly kormány önhasznát kereső szellemétől vezérelve jobbnak találá, hogy a' fahéjas babérnak (Zimmtbaum) tenyésztésére öt igen nagy kertet rendeljen. Ezeknek egyikét Marandon-nak nevezik, 's mindjárt Colombo-val határos. Az említett babérfának héjából nem csak a' konyhabeli szükségre használt fahéj készül, hanem a' fahéjviz, és fahéjolaj-is. A' fának leveleiből szegfűolajhoz hasonló olajt, töveiből pedig legfinomabb kámfort készítenek.

Sásk a-ra j. A' mult évi Juliusban Keletindianak Tír-
hut nevű kerületét olly nagy sáskaraj lepé-el, hogy rep-
tében 4 négyszegű mértföldnyi felhőt képze. Minden indi-
go-ültetvényt, 's vetéseket elemésztett. Szárnyaik suho-
gó csörgése északi szél zugásához hasonlita. Midőn házak
felett repültek, annyira elsetétedék a' levegő, hogy olvas-
ni nem lehetett. Több gyarmatok ültetvényeit pusztíták-el
ezen falánk (gefrässig) állatok, a' fáknak egy levelét sem
hagyák sértetlenül. — Keletre odább Benareshez közel más
két sáskaraj jelent-meg, és egy harmadik Dschuanpur felett
telepedék-le, melly déltől észak felé 36 angoly mértföld-
nyire terjedett-el.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Pezsgő bor Európának majd minden bortermő or-
szágában készittetik néhány évtől fogva. Nevezetesen ma-
gyar hazánkban a' magyar sampányi (champagner) csak-
nem köz divattá kezd válni. Pozsonban Fischer borke-
reskedő a' mult évben mintegy 100,000 palaczkkal adott-el
magyar pezsgő bort, 's még francia országba-is küldött
belőle. Nem éri-fel ugyan a' legfinomabb francia sampá-
nyit, de az alrendűekkel megmérkőzhetik. Orosz ország-
ban (Kachetiában) a' Kawkaz Kaukasus vidékén két év óta
ottani szőlőből egy társaság olly jó pezsgőt készít, hogy az
azt megvizsgáló pétervári földmivelés társasága annak egyik
nemét hasonlónak találá a' valódi francia Veuve Cli-
quot-hoz, a' másikat Ruinard pére et fils-éhez,
a' harmadikot pedig a' másod nemű francia sampányinál
csekélyebbnek nem tartá.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti raj- zolatja.

4. §. Venczel királytól I-ső Lajosig. 1301—1382. (Folytatás.)

Szekereik volt ugyan mindenkor a' Magyaroknak,
valamint más nemzeteknek; midőn Kun László király alatt
a' Tatórok ismét berohantak, az országból annyira elhaj-
tották az igás marhát, hogy a' lakosok magok voltak kén-
telenek a' két kerekű szekeret huzni, mellyet László sze-

kerének neveztek. De a' csinosabb fedeles kocsi-t (hintót) a' magyarok találták-fel. A' 16-dik század előtt magyar országon kívül egy európai tartományban sem használtatott még a' kocsi. Az alatt, míg a' pápák, királyok, püspökök, urak 's előkelő asszonyságok mindenütt lóháton utaztak, 's a' pompás inneplésekre lóháton jelentek meg, már Drugeth Vilmos magyar ország nádorának Miklós mester volt kedvencz-kocsisa (Leibkutscher, Curriker), kinek 10 ezüst markát, 's Terebesen egy szabad házat hagyott volt testamentumában. — Midőn Robert Károlynak pompás temetése tartatnék, a' három gyönyörűen felékesített lovat az udvari kocsi (sartaneus currus) követte, melly szij-rugókon függött, 's rajta az ország paizsa diszlett, mellyen a' királyi czimer, a' megaranyozott 's drágakövekkel kirakott struczmadár-is láttatott. Lajos király anyjának Erzsébetnek már több udvari kocsija volt, 's mindenikbe más meg más hat lovat fogtak; végintézetébor me kocsijainak egyikét udvari dámájának Pukur Klárának hagyta hat lóval 's szerszámaival együtt; ugyan azon végintézetben rendelte, hogy holt tetemét más hat ló kövesse, a' többi kocsilovak pedig az udvari nemes urfiak (apródok, Edelknabe, Page) között osztassanak-el. — Lajos holta után három évvel (1358) aranyos udvari kocsiban ment az özvegy királyné 's leánya Maria rokonuk durazzo Károly elejébe 's ez ugyan azon kocsiban ő velek tartá bemenetelét Budára.

A' drága házi bútorok beszerzése folyvást tartott a' magnások, és királyoknál. Erzsébet királyné drágaságainak, vagy-is ötven marka értékre menő ezüst edényeinek kisebb részét hű és kedves embereinek hagyta végintézetében. A' többi, melly az ezüst kamarában (Silberkammer) őriztetett, 715 markára becsülteték. Amazokon kívül végrendeléseiben kiosztatni parancsolt három arany kupát (Kufen), és 1 drága kövekkel 's gyöngyökkel ékesített sárkánynyelvet, három koszorút, 1 koronát, két nyakkötőt, mellyek mind tiszta aranyból, 's gyöngyök és drága kövekkel voltak kirakva; — ezeken kívül több kelyheket, füstölőket, miseruhákat, és misés könyveket, mellyeknek arany 's ezüst tábláji, 's azokon a' Szent Szüz arczképei voltak, mellyeknek egyikét a' rege szerint Szent Lukács önkezével festette.

Aranymivesek, Építőmesterek, Rézöntők, Képfestők. Az udvarnak és ország nagyjainak pompás fényűzésök, a' királyok, püspökök, magnások, monostorok, templomoknak pompás épületeik sok aranymivest, építő mestert, 's más egyéb művészeket foglaltatkoztattak, és a' városok lakosait gazdagították. Bizonyosan nem voltak egyebek aranymiveseknél **Senisi Péter** szepesi alispán és kastélyos **Károly** király adakozásából **Jemniknek** ura, **Drugeth Vilmosnak** a' budai kisebb dézsmák beszédésében birtoktársa **Rafael** mester, a' **Békes** vármegyében **Gyulán** született két **Dürer**, **Antal** és ennek fija **Albert**, ama híres festőnek **Dürer Albrechtnak** atyja. Az öregbik **Albert** nagy művész levén későbbre **Nürnbergbe** szakadott, hol **Haller Jeromos** gazdag urnak szerencsés veje lön.

Ezen kornak jelesebb épületei közé tartozék a' leleszi prépostság templomának ötven ölnyi magóságú tornya, mellyet **II-dik Péter** prépost alatt egy budai kőfaragó kétszáz arany forintért épített.

Ezen időben (1340) éltek a' kolosvári képfestőnek **Miklós**-nak fiai **Márton** és **György** mesterek, kiknek mint jeles rézképzőntőknek hire messze terjedett. Ők öntötték ama négy Szentek réz szobrait, mellyek a' nagyváradi várnak még 200 év előtt diszei voltak. A' három első álló helyzetben készült; egyik volt **Sz. László**, nyakáról lógó lánczon függött kardja, 's kezében harczbárdot (**Streitaxt**) tartott; a' másik **Sz. Istvánt** képze, kezében tartá a' keresztes országalmát, oldalán lánczon függött hüvelyében nyugvó kardja; a' harmadik **Sz. Imre** volt, szakálatlan, kezében királyi pálcza, oldalán kardja, egy tör, és egy tábla, mellyen a' kettős kereszt látszatott. Mindenik kép lábain sarkantyúk voltak. Ezek alatt illy felírás volt: „Anno d. MCCC. 40. Serenissimo principe regnante Domino Ludovico Rege hungarie XXXX. venerabilis dominus Pater Demetrius episcopus Varadiensis fieri fecit has sanctorum imagines per Martinum et Georgium filios Magistri Nikolai pictoris de Colosvar.“ **Nethke Demeter** 1340-ben még ugyan ó-budai prépost volt, 's hihető hogy már ekkor rendelte meg a' szobrokat, 's midőn **VI-**

dik Kelemen Pápa 1345-ben a' nagyváradai püspökségre segitette, az akkoron elkészült képeket Nagyváradon állítá fel. — A' negyedik szobor Sz. Lászlót képzezte lóháton, 's aranyos harczbárdját éppen vágásra csapá. Ezen munkát Jáno s nagyváradai püspök későbbben készíttette a' két művész által. *(Folytatás következik.)*

III. L I T T E R A T U R A.

Magyar tudós társasági Névkönyv 1833-ra. Pesten, Trattner-Károlyi nyomtatása. A' társaság költségén csinós nyomtatással évenként kiadatni szokott ezen könyvecskének mostani foglalatja: I) A' társaság Pártfogója, két Előülője, 25 igazgató tag, titoknok, 20 tiszteletbeli 27 rendes tag; 47 honi, 5 külföldi levelező tag; 's végre a' társaság tisztviselőji. — II) Hozzáadás, mellynek első száma alatt olvashatók a' társaságnak rendszabásai; a' 2-dik szám alatt a' társaság igazgatóságának jelentése a' társaság múlt évi munkálódásairól 's pénztára mibenlétéről; a' 3-ik szám alatt közöltetnek a' társaság ki holt tagjainak életrajzai, u. m. Kreszneric s Ferenczé Szilasy által, Imre Jánosé Szalaly Imre által, és báró Zach Ferenczé Győry Sándor által.

Monographie complète du Melon etc. Jaquin ur pompás munkájának utolsó kötete nem régiben jelent-meg Párisban. A' munkához 33 rézmetszet tartozik, mellyeken 82 féle dinnye-faj van ábrázolva. Ára ott helyben 36 frank.

Topographie de tous les Vignobles connus jeles, és 1832-ben a' párisi tudományok akademiájától 10 ezer frankkal jutalmazott munkának harmadik kiadása-is megjelent egy táblával együtt, melly a' franczia országban 1788-tól fogva 1828-ig történt szőlőtenyészet előmenetét tárgyalja. — Vajha tökéletes végét nyerhetnök ama jeles magyar munkának-is, melly Bécsben 1829-ben a' Magyar Kurir mellett kezdetett kiadatni, 's M. Görög udvari tanácsnok ur nevezetes szőlőfaj gyűjteményét tárgyalta, de már a' 7-dik ívvel félbe szakasztatott.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Szomorú történet. A' mult esztendő Oct. 21-én egy idegen kőmíves mester, Klement A. legényével együtt, Honth vármegye egyik helységének mészárosához ment, hogy az egyszersmind ott levő csapszékben egy másik mészárossal, az elsőnek tarsával, bizonyos munka végett alkura lépven szomját olthassa. Mind a' két mészáros foglalatoskodék. A' kőmíves elszenderedvén Klement haza sietett, hogy az ebéd felől kérdezősködjék. Vissza térvén felkölté mesterét, ki nagy nyugtalansággal követé őtet, mivel a' mult napon munkájáért kapott 30 váltó forintját sehol sem találá, 's fele-

sége elől annyira félt, hogy se nem ehetett, se ihatott. Klementel tehát vissza megy a' mézáróshoz, kérdezősködik pénze felől, de sikeretlenül. Eleinte enyelgésnek vétetett a' dolog, de a' kőművesnek nem sokára oda jött felesége Klementre fogta a' tolvajságot. Ezen 65 esztendő, mindenkor jámbor, békeséges, józan és szorgalmas ember ugyan ezen helységbe idegen földről jött még gyermek korában, mint karénekes fiú tanuló mesterségét, 13 évig katona volt, azután vissza jövéen egy katonánéval, kinek férje holléte ki nem tudathatott, 30 esztendeig csendes de törvénytelen egybekötésben élt, feleségének 6 gyermekeit és unokáját nevelte 's ápolta. Soha bíró előtt be nem vádoltatott, maga is ritkán volt panaszló, 's csak egy párszor vala tanúképpen oda idézve, akkor-is reszketett félelmében. Mindenkor ellensége volt a' káromkodásnak 's esküvésnek; béke és rendszeretet, ajtóság, csendes viselet tünteté-ki ötet mások felett.

(Folytatás következik.)

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Pozson Sz. György Hava 24-kén. Ma játszik a' dunántuli színészi társaság, a' 2-ik előfizetésben (abonnement) ötödször, Kisfaludy Károly „Leány kérék“ című vigjátékát adván elő. — A' darab nagy tetszéssel 's tájssal fogadtatott; mit az Elhunyon kívül, a' színészek-is eszközlének, mert — itéletünk szerint legalább — e' darab a' többi között még legjobban adaték általok. — A' szerepek elosztása ez volt: Baltafy Kapitány Tóth ur, meglegedést nyerve: Máli a' leánya Lendvayné assz. mint eddig, ma is köztetszéssel fogadtaték; Károly Lendvay ur, és Lidi Komlóssy né asszony; Báró Széllházy, Farkas ur; Perföldy, Komlóssy ur; Margith, Kovácsné assz. ma is kimutatá az öreg nénék előadásában ügyességét; Hósváry Oberster, Fülöp ur; Ferencz öreg Káplár Fánccsy ur; Tamás Perföldy inasa, Csigó ur; János Baltafy inasa, Marosi ur; Wilhelm Széllházy inasa, Földváry ur; kertészek: Bőjthe, Horváth és Moldvay urak. — Farkas ur még jobban adja vala szerepét, ha kevéssé kiméletesebben bán az actióval. Komlóssy urat nem veres nadrágban, 's kard nélkül ohajtottuk volna látni. Ki kell itt mondanunk azon ohajtásunkat: bár jobban megtanulnák színészeink szerepeiket, 's ne improvizálnának, mi Lendvay urnak, a' levélolvasás közben, igen furcsán ütött ki. —

Azon helyek, mellyek a' honi nyelv megbecsültetéséről szólnak, bár mi nagyon megtapsoltattak is, — a' ház mind a' mellett szinte üres volt. — A' játék végével mindnyájan kihivattak a' játszó, 's Komlóssynak azon szerénysége, mellyel a' köztetszést a' társaságtól elhárítván a' Boldogultra ruházá, hangos éljennel fogadtatott. K. I.

N é m e t J á t é k s z i n .

Langenschwarz harmadik hevenyészete Budán ment végbe Apr. 26-án a' színházban. Megelőző ezt „Az ezer aggodalomban levő Nevelő“ vigjáték egy felvonásban Hell-től. Echten (Altsatz báro) és Hörnstein (annak fija) urak minden érzés nélkül játszottak, 's viseletökből nyilván észre vehető volt, hogy csak kéntelenség és kötelesség mondatá-el velek a' megtanult szerepet. Seydlur (a' fő személy) leg jobban ki tett magáért, 's kívánható volna, hogy többi játszó társai-is követnék őtet mind mozdulatjaiban, mind érzékenyebb játékában. — Ezen előadást követte Arenstein urnak hegedűjátéka; ki egy hosszú adagio után valamelly ismeretlen lassú themát, majd ismét egy variatio után lassú hosszabb, végre egy rövid harpeggio forma változatot játszott. Egész előadásának $\frac{2}{3}$ része adagio volt, végzete pedig nem legjobb módon történt. Játéka érdemét az orchestrának hibás kísérete inkább rontá, hogy sem előmozdította volna. A' fiatal művész pesti-fi (israelita) 's már több alkalommal hallatta magát. Lehetne neki ajánlani, hogy alkalmasabb 's köz kedvezést nyerhető darabot választana illy nyilvános előadásokra. — Ezután következék Langenschwarz urnak hevenyészete. A' számos publicum, mellyet a' sok Pestiek szaporítának, könnyen megtölté a' kis nézőhelyet. Az előadandó hevenyészet czime volt: „Négy hevenyész (improvisator) egyért“ Vigjáték I felv. Lang.-tól. Rövid foglalatja: Báro Klapp-nak (Rosenschönur) egy barátja postán tudositást küld, hogy jószágán nem sokára a' híreről ismeretes Lang. improvisator keresztül fog utazni, 's ez alkalommal nála-is meg teszi udvarlását. Nem sokára Lang. meg-is jelen, 's a' bárónak barátja levelét átadván, magát, mint a' tudva levő művészt, kinyilatkoztatja. Ezen a' báro örvendezését jelenti 's a' már kész improvisálandó themákat (mellyek a' játékszin cassájánál benyujtattak) egy skatulyából kivonván, köz választás alá bocsátja. Erre Lang. ur tréfás enyelgéseiben háromszor változtatta öltözetét, 's mindenik személyben hevenyezett, u. m. képzelt nagy bátyja az improvisatornak, mint utazó Gabriel Zsidó, melly alkalommal a' sebesen beszélt németes zsidó dialectusban igen nagy gyakorlása és jártasága tünt-ki — későbbben mint nagy nénje az improvisatornak elég fiatal alakban 's igen megismerhető férjfiás viselettel. Ezek közben ezen themákat és versezeteket hevenyézte Lang. ur: 1) mint improvisator „Változatok a' szerelem — a' csók rövid tartósága felől — a' vándor panasza, — Budapest közti hid.“ Igen helyesen hasonlítá a' szeretetet, mint menyey legszebb érzést, és ennek kísérőjét a' csókot, mint azon nemes érzésnek csalhatlan bizonyosságát; végre mindkettőt a' budapesti közönségre fordítá, kiket a' hid, mint testvérvárosiakat olly szoros egybe kapcsolatba hozand, hogy akkor egymást kétszeres rokon érzéssel szerethetik, 's testvércsókokkal illethetik. — 2

Mint öreg nagybátya igen nagy sebeséggel mondá verseit. A többi feladott, 's választott rimszavak közt ezek-is valának: Meister-Kleister, Besen-Wesen, Dichter-Trichter, Franz-Kranz, Stock-Rock, Kunst-Dunst. Glanz-Kranz. Ezen egészset nagy sebeséggel mondá-el, 's reá elkészültnek látszott lenni. — 3) Mint nagy néne e' szókat választá: Frauengunst-Blauer Dunst; 's tréfás elő adása közt némellykor azokat férjfiakra-is fordítá. — 4) Végre lekapván fejkötőjét, tudtára adá az őtet bámuló bárónak, hogy ő maga volt a' négy személyben megjelent hevenyész. Ennek hihetőbb bebizonyítása végett mind a' négy előadott hevenyészetéből némelly részeket ismételt. Végre a' néző közönségtől kért szavakra hevenyezett — 's zt be rekeszté e' feladásra „A' művésznek leg nagyobb zavardása“ mondott költeménnyel. — A' többi feladott themák között még elő fordultak ezek-is, melyekről azonban Lang. ur nem hevenyezett: Hunyady elvesztése Sz. György piarczán — a' számkivetettnek vágyja honja felé — gyengédség és szerelem az asszonyok tulajdona — kellemes oldala az asszonyok ellenmondásának — Börne, Haine, és Saphir költész. — Mennyire szeretik hazánk fővárosát Budát az emberek, abból-is kitetszett, hogy a' feladások közt nyolczzszor olvasatott-fel külön papiroson ezen thema: „Csak egy Buda van“ — de ez sem jutott hevenyészetre.

VI. MUZSIKA.

Muzsika tanító intézet Pozsonban. Ennek tulajdonosa Joksch Anastasius (nagy kalapos utsza 51 szám alatt). A' nevendékek éneklésre, hegedűre, klavirra, harmonia és hangszerezés tudományára taníttatnak, 's minden fél esztendőben nyilvános megvizsgáltatást állanak-ki.

Krings Elisa Pozsonban. Ezen jeles hárfásné, ki néhány év előtt bajor országból Bécsbe jött, 's itt azóta jeles tehetségével számtalanszor mulattatá a' művészet-kedvelőket Apr. 21-én delután 5 órakor magános concertet adott Pozsonban a' 293. számalatti ház szálájában. — Vajha Pestre-is jönne, hogy mi-is csudálhatnók rendkívüli készségét, mert itt olyas hárfajátszót, mint Krings leányasszony, még nehezen hallottunk. Átaljában Pesten a' hárfaművész ritka, még a' színházi orchestrából-is hibazik, holott az ujjab operákban, kivált Rossiniéban elkerülhetlenül szükséges a' hárfá. Mennyire vissza tetszik a' tapasztalt fülnek, midőn azokban a' hárfá részletét alig hallható klavir czinczogtatja.

VII. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyok öltözete. Himzéssel (Stickerey) ékesített Mull-ruha; 6szi barack színű alsó ruha Marzelline-ből. Ibolyákkal, 's gaze-zal diszljó Bast-kalap. — Párisi sétaruha: Gros-de-Naples kalap rózsabokrétával. Makkal ékesített felső köntös. Musselin alsó ruha, redős (ránczba szedett) test és ujjak. Cachemir vállöv (keskeny schawl).

Szerkezi Róth krep f G á b o r, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap Május 5^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Élethosszabbítás. A' magosan fekvő szabad térségeknek, és könnyen járható hegyeknek levegője, úgy látszik, nagyon kedvez az életi hosszúságnak; ugyan ezt mondhatni a' szigetek gőzköre (atmosphæra) felől, melly a' tengeri levegőtől mindig mintegy megfiadik. Vannak vidékek, hol nem szokatlan az igen vén kor. Plinius tudósítása szerint olasz országnak ama része, melly az Appenninek és Po vize, szinte úgy Piacenza és Bologna közt terjed-el 100—150 évű ősz emberekkel nagyon bővelkedék. Talán minden ország mutathat elő 150 és több évek-re terjedő emberi élet ritka példáját. Így p. o. élt magyar országban Czartan Péter, ki 185-ik^é évében, és Rovin János, ki 172 esztendő korában halt-meg. Az utóbbinak felesége 164, ifiabb fija 117 esztendőt élt. Angoly országban három vagy négy példája van a' 150—169 évű embereknek. Az említett ősz magyar országiak posványos vidéken, a' banátban éltek, mi különösen emlékezetre méltó. — Életünknek természeti határai, úgy látszik, a' 80-ik és 90-dik esztendő. Csak kevesen haladják ezeket túl, mivel a' szenvedélyek (passio) zivatara, 's az erkölcsök (Sitte) romlottsága sokkal rövidebbé teszik létünket, hogy sem az emberi testnek természeti gyarlósága. Az első örvénybe vergődésünket pedig azon gondatlanság okozza többnyire, hogy a' tapasztalatlan fiatalságnak nem terjesztetik jó, atyai, barátságos módon, 's elég korán eleibe, milly veszélyek váraкоznak reá, milly veszedelmes helyeket kerüljön, milly mérég vesztegeti a' fiatalság erejét, mitől őrizkedjék, hogy sokáig éljen, 's mit tegyen, hogy a' békából, mellybe tapasztalatlanság, barátságatlanság, tudatlanság, szemérmetség burkolá ötet, ismét kiszabadithassa ön magát. — Ez az oka, hogy 30—40 ember közül esztendő alatt mindig meghal egy. De ezen törvény-is szenved némelly-

kor kivételt. A' józan, vidám és vad szenvedélyek elől megőrzött szabad életmód nagyon jótékonyan hat létünk hosszabbítására. Nem meg foghatlan tehát hogy a' patriarchai ártatlanság korában voltak nemzetek és törzsökmenzetségek, mellyekben 150—200 esztendő's emberek gyakrabban találkoztak, mint a' mi időnkben.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Számoló gépely. Babbage nevű Angoly egy óriás-számoló-gépelyt (masinát) talált-fel, melly minden hajózáti 's csillagvizsgálati táblákat és feladásokat teljes pontossággal kiszámít, sőt ha hibázott-is, azonnal ön maga kijobbitja hibáját.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

5. §. I-ső Mariától V-dik Lászlóig.

1382—1457. *(Folytatás.)*

Az I-ső Lajos által lengyel országba üzött Zsidók, kivált annak holta után, minden módon azon mesterkedtek, hogy magyar országba ismét befészkelhessék magokat. A' mindig pénzben szükölködő Zsigmond király leg nagyobb hasznukat vehette, 's már életének végső esztendejiben az Israel maradéki, keresztül jöven a' Karpatokon, olly számosan laktak országunkban, 's olly nagy öszveköttetésben állottak az udvarral, magnásokkal, só-és kamaragrófokkal, hogy Albert király leg jobbnak tartá, ha a' kész szolgálátú és sziveskedő vendégeket régi jusaikba vissza helyeztetí. (1438. Máj. 36-án).

Bányászat előmozdítása. Zsigmond király 1405-ben az egész nemeségnek, és becsületes embereknek szabadságot adott, bogy a' hol nekik tetszik, arany és érczereket kereshessenek, a' feltaláltakat, valamint a' régi, de abba hagyott bányákat egy esztendeig minden adó nélkül mivelhessék. Innen következett, hogy a' nemesebb bányászat nagyobb divatba jött, ha bár későbben a' mivel bányák jövedelmének csak egy része adatott-is a' kamara által a' mivelőknek.

Mivel pedig a' haszonkereső kalmárok durva aranyat és ezüstöt-is kezdének a' külföldre hordani, megparancsoltatott, hogy minden kir. városban, szabados mezővárosok

és falukban két esküdt polgár vizsgálja-meg a' külföldre menendő kalmárok portékáikat, azokat csomókba vagy ládába pakolják, öszve kössék, és lepecsételjék; ezen hiteles jegy nélkül talált portéka a' Fiscusra szállott. Csak pénzzé vert aranyat és ezüstöt volt szabad külföldre vinni; senkinek se engedtetett-meg, hogy az országban durva arany vagy ezüsttel kereskedjék; de a' házi bútorokra, edényekre, ékeségre és pompára szükséges aranynak eladatása és vévése, kinek kinek magános hasznára, meg volt engedve. — László király alatt (1453) a' körmőczi arany és ezüst bányák olly gazdagon fizettek, hogy már sehol sem talál-taték elégséges ón, mellyel a' nemesebb érczeket olvasztani lehetett volna. Ezen hijány eltávoztatása végett a' király egész országban meg tiltá (1453. Máj. 12) az ónnak külföldre vitelét.

Különfélének ára. A' nemesebb érczeknek nevedése a' földi birtokoknak, 's más egyéb szükséges neműknek-is nevelte árát. Stock János sz. mártóni nagy prépost (1425) Pest mellett egy dunamalmot száz arany forinton vett-meg. — Almási Benedek urnak Föri Dacho László, és Chana Mátyás ugocsai alispánok által erőszak-kal elhajtattott lovát (1442) a' törvényszék 40 forintra becsülte tiszta aranyban. — Egy sertés 1 arany forinton kelt-el 1427—39-ben; egy malacz és egy fiatal kecske 5 ezüst filléren, egy bárány 8, egy tyúk 3, egy kakas két ezüst filléren. Egy mérő buzának ára volt 25—40 ezüst fillér; rozs, árpa, zabnak méreje 25—31; két ember ebédjére szükséges kenyér 1; két tojás 4; egy napi széna egy lóra 1; egy akó uj bor 10 ezüst fillérbe került (1456)—100 fillért számítván egy arany forintra. A' panczélos lovagka-tonának héti zsoldja László király alatt egy magyar forint-ra, a' gyalog vitézé 13 garasra ment. — 1412—30 közt egy darab cseh posztó, mellynek 30—40 rőf hossza volt 7—16 forinton kelt-el.

Zsigmond király sokféleképpen mozdítá-elő a' magyar kereskedést. Pozson, Buda, Pest, Igló, Késmark városoknak négy héti vásárt engedett, 's több városokat a' kirakott, de odább szállítandó portékáktól kirakási vámszedés jusával (jus stapulae) ruházta-fel. (1405). Uralkodá-

sának 17-dik évében ország szerte a' budai hosszúsági és nehezségi mérték hozatott divatba. A' külföldi kereskedőknek nem volt szabad kikerülni a' kirakodásra rendelt városokat, sőt, ha vásárookra többet hoztak hat darab posztónál, azt nem rőf számra, hanem mind a' hatot csak egyszerre adhatták-el; a' kik hat darabot nem hoztak, portékájokat szinte csak egyszerre adhatták vagy cserélhették-el. A' belföldi kereskedőknek meg nem engedtetett, hogy az idegen kalmároktól által vett portékákat magokéivá nevezhessék, vagy, hogy azokat eladhassák, cserélhessék, és ezen szándékból kereskedői társaságba álljanak. Ha a' belföldiek külföldre portékát vittek, harminczadot fizettek ugyan, de az ország belsejében minden vámtól szabadok voltak. A' Lajos király által Buda városának adott kirakodási vám jusa a' belföldi kereskedőkre nézve eltöröltetett. — Külföldi só behozatása közönségesen meg tiltatott. Eddig csak egész sókövel volt szabad kereskedni, 's mázsáját egy arany forinttal fizették. Zsigmond király uralkodásának vége felé az határoztatott, hogy ezután a' só fontszámra-is adathassék-el. *(Folytatás következik.)*

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

M a j á l i s

a' budai város-majorban. Május első napja a' Természetnek menyegzője, valamint az ő egész hava is nagyon sokat hasonlít a' házasság hat első hetéhez (Flitterwöchen)! — E' nagy menyegzőt inneplék most is Buda-Pest fővárosink lakosi évi szokásokként a' budai város-majorban. — Egész Aprilis havában hives idő divatozván, Május elsőjén az idő dél felé megenyhült, 's a' tisztán tündöklő nap, mint valamelly levült vőlegény, szikrázó sugarokkal hata-le mai jegyésére — a' földre; — e' jóltevő meleg májuszi erővel csalogatá-ki délután a' két testvér-város lakosait. Az utakat a' sok kifelé törekvő lepé-el. Az egyik büszke equipázsán, másik egy a' lehetőségig lealkudott bérkocsin, más ismét egy a' rud mellől kifogott 's mai napra paripának nyergelt szürkén, — sok más a' személyeket egymással szemközt ültető társaság-kocsin, — a' nagyobb rész pedig csak szerényen, az apostolok lován, nyomult a' város-major felé.

E' kies virányos magány, már pompás zöld színbe öltözve, mintegy elkészülve fogadá örömvendégeit, kik a' hosszúra nyuló zöldboltozatú fasorokon keresztül, mintegy közép-pontba, a' tánczterem alatt keresztbe nyuló fő alléba gyültek öszve.

Mint a' barna felhők közt feltűnt szivárványnak különböző, tisz-

ta, finom színei: úgy gyönyörködteték a' szemet az itt tolongó sokaság közt fel 's alá sétáló buda-pesti Szépeknek a' májusi melegtől igazi hajnalszint mutató arcaik 's különkülönféle színű öltözetek, mellyek a' szünetleni mozgás miatt, bizonyos távulságra, egy legmulattatóbb egymásba kigyózdó színjátékot okoztak, — a' főallét két oldalról körülvevő 's a' sétáló Szépeken szemlét (Mustering) tartó nézők tömött kordonjai között.

Ezen város-major tulajdonképen Buda-Pest promenádja; egyedül itt láthatni évenként a' két város ifjúsága diszét mintegy egy pontba öszvehuzva, még pedig — már ekkor a' sok téli Oberrock és Unterrockon kiadva — könnyű tavaszi öltözetében 's valódi májusi színében; 's im e' mai nap-is igazolni látszék azon közállítást: „hogy ilyen általjában szép testalkotású közönséget, 's irány szerint (a proportione) ennyi szép egy idomú ifjúságot Buda-Pesten kívül egy nagy város sem mutat hat-elő.“

A' vidám arcú sétálókat oldalvást egy nemzeti muzsika-banda, felülről pedig az üres tánczteremből hivogatva, harsogó trombitás muzsika mulattatá; — távulabb egy hinta járt fel 's alá a' levegőben, 's ehhez nem meszsze egy bábjátékos, ki kalitkájába rejtődzve ugráló figuráji által ezeknek egymás fejéit sulyokkal kopogtatta, hangos hahotára fakasztá az őt körülvevő sokaságot.

A' gyalog-jött köznép, a' kocsin-jött uriaknak engedvén a' fel 's alá járkálást, inkább a' kínálkozó zöld pázsitra heveredék-le egyes csapatokban, 's feloldozván itt a' gondos házi-nő a' megrakott szalvétát, azonnal mozgásba hozá minden hozzátartozandójinak álcapczájit, — mig jámbor férje a' teli boros üveget neki-csucsosított ajakihoz alkalmazván, hátra szegezett fejével 's égfelé fordított üvegével, szeméit huzamósan az égen mulattatá, 's úgy látszék, mint-ha az égre mond magában egy csendes áldást, holott azon boszonkodik, miért ereszt neki olly szűken a' palaczknak szűkre csinált nyaka.

A' mai hőség az utakon mindenfelé nagy port ütven — minthogy ennek locsoltatása még Budán mind eddig nincs szokásban — a' felvidult természet, mintegy vendégei iránti háládatosságból, néhány perczig szemelő lanyha esőt akara reája bocsátani, — de ezen jó szándékát ezek félre értvén, a' sok tejszint, 's a' májusi fő-csemegét — a' retekkel parancsolt írősvajat asztalaiknál oda-hagyván, azonnal in massa kezdének haza takarodni. — A' kocsiknak el nem látható karavánja borítá-el ujra az utakat, 's a' gyalog haza vonulóktól tarkádzék a' generál-rét zöld sikkja. — A' Budaiak büszkébb önérzéssel tértek lakjaikba, — a' Pestiek pedig azon ohajtással jöttek a' hidon vissza; „várázsolhatnák bár ők valahogy által e' kis földi elysiumot ide a' Dunának pesti homokos partjára!“

S z e k r é n y e s y.

Május első napja pompásan köszönté meg a' Budapestieket;

a' kevéssé hives de gyönyörű tiszta, reggeli órákat délfelé jóforma meleg idő követé. Dél után az ég gyakran felhőkbe borult, de azért a' meleg gőzkör estig tartott. Ez és az előtti nap valának az idén legszebb tavaszi napjaink. Május elsőjének reggelén mind Pesten az erdőcske (Stadtwäldchen) vendégháza előtt, mind Budán a' városi major kertjében katonák muzsikáltak; vendég azonban, hihető a' reggeli hives idő miatt, kevés jelent meg. Számosabb gyülekezet volt azonban délután az említett erdőcskében-is.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

(Folytatás és végzet.)

Azonban az emberek, kivált a' megkárosodott kőmives felesége, nagyon kezdék őtet tömlöcczel, és szolgabíróval fenégetni, ha csak ki nem vallaná, hova tette a' lopott pénzt. Egyébbel nem menté magát, mint hogy ő soha se lopott, mert arra soha se volt szüksége. De midőn látná, hogy már egyik törvényszolga a' szolgabíró szobáját-is be akarja fűteni, haza menvén, kötelet vett, 's a' boldogtalan magát felakasztá. Hamar kitudatott ugyan e' szerencsétlenség, 's térdepelve látták a' buta emberek őtet függeni; még megmentheték volna életét, ha valaki elvágja vala a' kötelet, de senki se könyörült rajta. Csak későn tette ezt az oda sietett helység jegyzője. A' lelki pásztor a' cholera idején felállított halottak házába akarta vitetni a' holt testet, de senki sem akará meg engedni, hogy az valakinek telkén keresztül vitessék, ellent állottak az előítéletű emberek még a' biráknak-is, és így a' test egész éjjel mezőn fekvé maradt némmely könyörületes emberek felvigyázata alatt. Más nap az oda érkezett szolgabíró fenégetései eszközölhették csak, hogy a' szerencsétlennek teste a' halottak házába tétessék, 's azután csendesen eltemettessék.

Az napon egy fiú csemegét vásárolván ezüst pénzt váltott-fel. Ez a' birákat figyelmesekké tevén, azonnal kérdőre vonatott a' gyermek, 's ígéreték, fenégetések után kivallá, hogy ő a' mult vasárnapon pénzt találván azt mostoha anyjának adá, ki neki azért egy huszast ajándékozott. A' fiú egyszersmind leirá a' helyet, hova anyja a' pénzt elrejté. A' kérdőre vonatott asszony esküvéssel, magát ezerszer-is átkozva tagada mindent, de a' fiú hazugságban hagyá őtet. A' felsőség tehát házát megvizsgáltatta, 's megtaláltaték ama veres kendő, mellybe a' pénz takarva volt, 's mellyet a' kőmives magáénak ismert-el. De a' pénzzel az asszony férje már elillantott, hogy gyapjút vásároljon. A' boldogtalan Klement így lön áldozatja a' kapzsiságnak és önnön hirtelenkedésének!

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Debreczenből Apr. 28. A' mult év Dec. 20-tól fogva itt mulató 's a' leg kitünőbb pártfogóval támogatott nemzeti színész-tár-

saság városunkat e' hónap utólján el hagyja, 's a' mint mondatik, Miskolcznak veendi utját.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten Apr. 27-én Rossininak Tancred nevű operájában másodszer lépe-fel vendég-énekesnének Schebest leányassz. (Tancred), kinek ezen előadásban nagyobb alkalom nyújtaték éneklési tehetségének kitüntetésére. A' nagy számmal volt hallgatókban különös meglepedést gerjeszte a' vizonlátás jelenetében Amenaide-vel (Minkné assz.) 's a' második felvonásban Argirral (Grill ur) éneklett kettősben. De leg méltóbb tetszést nyere a' harcz előtti énekben a' nehéz menetek (passage) természetes előadása 's a' dal értelméhez alkalmazott testmozgása által. Mink assz. njonnan meg lepő tanújit adá éneklési ügyességének; valahányszor fellépe, mind annyiszor kellemes és tiszta előadásával kecsegteté hallgatójait, kik többszöri előhívás által adák tudtára ezen kedvelt énekesnének részrehajlatlan meglepedésöket. Grill urnak előadását több tekintetből tökéletesnek nem nevezhetjük ugyan, de neki-is levén pártfogóji, bebonyított szorgalma többszöri tapssal ismertetékel. Höfer ur (Orbassan) jól énekelt, 's szép tehetsége a' publicum részéről tetszéssel jutalmaztatott. A' nép-chorus nem vala kielégítő; különben a' közönség megnyugtatta hagyá-el a' színházat, miután már hosszabb idő óta nem volt alkalma Rossininak ezen régi, de mindenkor szépségekkel teljes daljátékát hallani.

VI. M U Z S I K A.

Serwaczynski Szaniszló első hangversenye Pesten Apr. 30. ment végbe a' játékszinen. Cherubininak Faniska ouverturája után Serw. ur concertinót játszott hegedűn Kalliwoda szerzeményéből. Következik ez után Pas de deux, tánczolak Och singer és Tuffner leányasszonyok. Tehát ismét táncz és pedig egy akademiában. Csudáljuk, hogy a' játékszini igazgatóság nem szün meg ezen képtelen tánczolásokkal zaklatni a' közönséget, minekutánna ez már több izben 's ezen alkalommal-is nyilvános értesre adá, hogy illy nyomorék tánczbeli előadásokkal éppen nincs meg elégedve. A' jó akaratú Tuffner leányassz. már mindenre elszánta magát, ő beszéllő szerepeket-is felvállal és játszik, karénekesnéis (többnyire férjfi ruhában) 's tánczosné-is. Ezen estve-is férjfi ruhában járta-el az említett pas de deux-t. Mindent tehet, csak ne tánczoljon! — Ezt követék: Változatok Zampa berdaljára; ön szerzeményéből játszá Serwaczynski ur. Ezen jeles violinista, 's a' velenczei, varsói, laibachi, grätzi philharmoniai társaságok tagja a' pozsoni muzsika iskola nevendéke volt 3 évig; olasz 's német országi utazásáról vissza térvén, Bécsben, 's hazájában lengyel országban (1831) köz kedveséggel fogadtatott, 's most a' bécsi József városi színház solo-játszója. Tisztán, 's mesterséggel játszotta az említett

két darabjait, kivált a' másodikban több nehezségekkel küzdött meg. Kellemesebb volna azonban játéka, ha a' vonót kevesebbé rángatná, és szaggatná, 's testével kevesebb mozgásokat és hajlásokat tenne. Reméljük azt-is, hogy következő hangversenyeiben még nagyobb nehezségű 's nyájasabb stylusú darabokban fogja kitüntetni ügyességét.

Pesten. Langenschwarz Dr. 4-dik és utolsó hevenyészete 's akademiája volt a' játékszínen Máj. 2-án. Megelőzte egy új érzékeny, egy felvonásos néző játék e' czim alatt: Fülöp. Francziából szabadon fordítá Krickeberg Friderika. Tartalma olyan, millyen nem játékszínre való, azért hallgatunk föléle. Sokáig-is tartott, 's untatott. Posinger (Vicomte) és Fischer M' (Fülöp) urak jeles játéka tevő az előadást türhetővé. — Következék a' hevenyészet, és pedig 1) Langenschw. ur a' mintegy 200 thema elolvasásától magát felmentetni kérvén a' felolvasott és a' közönség által kiválasztottak közül hevenyezett e' feladásra: „A' magyar asszonyok lábának dicsérete.“ Ez után mindjárt epikai hosszaskölteményt monda e' themára: „Érzelmek Zrinyinek Szigeth várból ki-rohanását tárgyazó képnek szemléletekor.“ — 2) Ugyan azon kettős dalt énekelték olaszul Minck assz. és Höfer ur, mellyet Apr. 27. — 3) Lang. ur négy külön asztalnál ült írók mindenikének (kinek-kinek egymás után mindenkor egy egy verset) dictált e' szavakra: Hegedűvonó, asszonyi esküvés csak tréfa, társaság-szeretés, a' zigány asszony mint jóslóné (Fiedlbogen, Frauenschwur scherzen nur, Geselligkeit, Ziegeunerin als Wahrsagerin). Rövid idő alatt kész vala a' 4 költemény, 's mindeniknek négy négy verses két, vagy három versszakasza volt. — 4) Változatok hegedűre Beriótól, előadá Arnstein ur. Ugyan ezeket játszá. a' mult hevenyészeten Budán. — 5) Hevenyészet 16 rimes szóra. Lang. ur ezekre egy költeményt, azután ugyan azokra austriai nép-szójárásai (dialectus) hangban egy másik versezetet, végre ugyan azokra vissza felé szokott szóllás módban mondott verseket. — 7) Schebest Agnes leányassz. Cenerentolából olaszul egy Cavatinát énekelt (tetszett). — 8) Hevenyészet e' feladásra: Csók nélkül nincs szerelem, szerelem nélkül nincsen világ.“ — Ezután ki tapsoltatván L. ur versekben bucsúzik-el. Itéletünk szerint Lang. urnak ezen utolsó hevenyészete leg-gyengébb volt. — Az előfizetés felfüggesztésével (Abonn. susp.) adatott e' mai előadás; de a' páholyok (loge) nagyobb része üres, a' többi hely tele volt. Tartott az egész 10 $\frac{1}{4}$ óráig.

VII. VISELETI DIVAT.

Párisban társasági asszony-öltözet. Virágos setétzöld gaze-ból, paradicsom-madár tollalval ékesített turban. Setétzöld, 's beszótt virágokkal dísz. lő selyemruha. — Olly fejkötőt-is viselnek, melly angoly országból hozott igen finom, és rugalmas (elastisch) brasíliai fűvel van felczifrázva.

Szerkezi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön Május 9^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Muzsikának ható ereje az állatokra. A' mult hónap elején Romberg Bernard ur hires violoncellista Pozsonban concertet játszott. A' hallgatók első sorában ülő R. grófné ezen hangverseny alatt egy nagy pókot vett észre, melly Romberghez mind inkább közelített, mig végre csekély távulságra tőle mozdulatlanul meg állapodék, mintha ő-is akarná ama menyei hangokat hallani. Azonban egy nem sokára következett erős accord vagy a' hangnak erősege vagy a' földnek megrendése által elriasztá, 's a' megrémült állat egyenesen a' grófné felé futott, ki a' pókok iránt természeti irtózással viseltetvén szinte ájulásba esett, de még-is kérte szomszédnját, ne taposná agyon a' pókot, hanem csak futásának más irányzatot adna. Ez meg-is történt. — Azonban Romberg ur játéka lágyabb 's olvasztóbb hangokra fordult; — a' félre tolt pók a' helyett, hogy valamelly rejtett szegletet keresett volna, megfordult, és ujra a' művészhez közelitvén mozdulatlan maradt mellette, mig csak soló-ját elvégzé — midőn a' pók az őt figyelemmel tartó dáma szemei elől eltűnt. — Romberg ur, ki szokása szerint nem-is fordítja szemét játéka közben kobozára, az egész történetet észre vette, 's későbbben bizonyítá, hogy ezen eset nem az első volt, melly már rajta-is történt, mert az ő hangjai már gyakran hozzá csalák a' pókokat, 's azt véli, hogy a' violoncello hangjai különös mágusi erővel hatnak az Arachnák fajára. — Több hasonló példákat lehet olvasni a' muzsika erejéről; lásd Tud. Gy. 1828. VI. köt. a' muzsika története elején.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Hydraulikai író toll találaték-fel Londonban, melly plajbász nagyságú ezüst csőben annyi tintát vesz magába, mennyi egy héti írásra elégséges, és így az eddig

elé ismert hordozható író szerek legkisebbike. (Kérdés, hogy azon egy hétre való tintával hány sorocskát lehet írni).

Kiterjedhetést mér ő. Londonban Daniel ur, a' chemia professora olly szerszámot talált fel, mellyel ő minden szilárd (fest) testeknek melegség által eszközölhető kiterjedhetését pontosan meghatározhatja. Ezen találmány nagy hasznukra válhat az érczmiveseknek. Daniel ur **Registerpyrometer**-nek keresztelé szerszámát.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

5. §. I-ső Mariától V-dik Lászlóig.

1382—1457. *(Folytatás.)*

Leg tetemesb kereskedést üztek magyar országban a' Boroszlóiak, kiknek Lajos királytól nyert magyar kereskedési szabadságukat Zsigmond meg erősítette; meg engedte mind nekik mind egyéb alattvalójinak-is, hogy a' Velenceiekkel kalmársági öszve köttetésben lehessenek, 's ezektől német, cseh, és magyar országba portékákat hordhassanak; onnan hozták tehát az Indiából Velenczébe szállított portékát, magyar országba pedig nevezet szerint fűszereket, posztót, prémbőrt hordottak, 's itt ismét rezet, és borsot vásárlottak. — Albert király uralkodása elején (1438) a' boroszlói kereskedők Hesse János, Kunze Károly, és Zebrecht György hoztak a' budai vásárra: 1623 darab posztót, melly 2651 garas-markát ért; 1960 prémbőrt, melyeknek darabja $3\frac{1}{2}$ garasba, 's valamennyi 152 markába került. — 86 darab strigau posztóért, mellynek darabja $4\frac{1}{2}$ forint volt, és 102 darab görliczi posztóért egy helyen $143\frac{1}{2}$ mázsa és 14 font rezet kaptak, a' mi pénzben 777 forintot ért. — 452 darab görliczi posztót elcseréltek 60 mázsa 38 font borsért, a' mi 1808 forintot ért. — 588 darab posztót eladtak 2325 forinton készpénzben, 800 prémbőrt pedig 113 forinton. A' becserélt réznek eladták mázsáját a' külföldön 6 forinton; a' borsnak, mellyet Budán 158 markán és 33 garason vettek, eladták fontját 6 garason. Pozsonban Gleywicz János 12 darab posztóért 51 forintra maradt adósuk.

Ama sok borsot a' Ragusaiak adták-el a' Magyaroknak, minekelőtte a' Boroszlóiak Velenczében bors vásárlásra jut-

hattak volna, 's úgy látszik, hogy a' Ragusaiak mind ama fűszert mind más egyéb indiai portékákat még a' Velenceieknél-is előbb szokták öszve vásárlani. A' ragusai köztársaság üzte leginkább olasz ország és Siciliának elküldözési kereskedését (Speditio-Handel) Levanteba, Egyiptomba, Afrikába, 's az iránt a' török uralkodótól különös szabadságot nyert. Velenczében, Barletta, Messina, és Syrakusában a' köztársaságnak különös kereskedői gyarmatja telepedett-meg, 's a' Ragusán keresztül hozott portékákat, magyar, spanyol, francia, olasz, bosznyák, és szerb országokba küldözgette. 1450-dik táján 300 kereskedőjük hajóji jártak a' tengeren; a' leg jelesebb török városokban mint Sophia, Seraglio, Novibasar, Nowobrdo, Belgrád, Viddin, Ruschtschuk, Selibria, Bukarest, Tergovist, Uskopoglie, 's Adrianopolyban gyarmatjaik, 's kereskedői rakhelyeik voltak, hova vándorseregek (Caravan) hordoták-el a' portékát. Sophia városában volt legnagyobb rakhelyök, hova midőn követjeik a' török oltalomért évenként meg vinnék az adópénzt, egyszersmind kereskedői birakat-is küldöttek. Mind ezen gyarmatok török hatalom alatt állottak, 's birtokuk iránt végintézetökben rendelést tehettek; voltak mindenütt catholica templomaik, saját törvénszékeik 's minden terhes adózásoktól szabadok valának.

Az erdélyi Szászoknak több királyoktól nyert vámbeli szabadságukat termékeik és készítményeiknek ország szerete elhordására Zsigmond király megerősíté. Országos és héti vásáraik, valamint a' budaiak, határtalan kereskedéssel birtak; de legtöbb jövedelmet hozott nekik a' kirakodási vámszedhetés jusa. A' napkeleti tartományok hozzájuk, mint szomszédjaikhoz (1395—1419) hozták a' viaszt, selymet, durva bőroket, pamutot és gyapjút. De a' melly kereskedő illyes portékát Erdélybe hozott, azzal tovább nem mehetett, minekelőtte Nagy-Szebenben, Brassón, és Beszterczén 14 napig ki rakva nem hagyta portékájit, 's csak, ha ezen városok mester emberei azokból a' magok számára szükséges mennyiséget meg vásárlották, akkor mehetek odább a' maradékkal.

A' kereskedés terjedésével hasonlóan haladott előre a' mesterségek kedvező üzése. Némellyek készítményeinek

jelesége már nagy hirre kapott, p. o. a' Bartfaiak ügyesége a' vászon fehérítésben. Ezeknek hírét és nyereségét irigyelvén az eperjesi szomszédok (1446) vászonfehérítő épületeket állítottak, 's magok-is fehérítéshez fogtak. De a' Bartfaiak panaszt tevén ez iránt a' Karok és Rendek előtt, a' kassai és lőcsei birák, és esküdtek küldettek-ki a' dolog vizsgálására. A' végítélet által meg hagyatott az Eperjesieknek, hogy a' fehérítést félbe hagyják, 's épületjeiket lerontsák. Különösen kedveltettek a' kassai vargáknak (Schuster), 's a' budai és szentfalvai csiszároknak (Schwertfeger) különös jóságú munkájik; ez okból minden czéhbeli szoros határ mellett-is azokat minden városban 's időben szabadon adhatták-el.

A' czéhek felállítása által az eszközöltetett, hogy készítményeik jobb karban jöttek az emberek kezeire, és mind inkább javítottak; czéhbeli törvényeik, mellyek felsőségi helybe hagyás mellett jöttek divatba, a' rendet és fenytéket meg őrzötték a' legények 's inasok között; kiket törvénytartásra szoktattak, sok erkölcstelen kicsapongásoktól eltartóztattak, magokat a' mesterembereket-is illő társalkodásra, egyeségre, csinosabb gondolkozásra, 's a' polgáriság nemesebb becsülésére szoritották. Fen maradtak számkra ama czéhbeli törvényszabások, mellyeket többféle mesteremberek köz egyetértéssel alapítottak, mint: a' szabók, vargák, szücsök, kőfaragók, cserző és irhász timárok, ácsok, asztalosok, kovácsok, nyergesek, szijgyártók, csiszárok, kéziv, paizs, nyil és nyiltok csinálók, képirók (festők), képfaragók, gyöngyfoglalók (ötvösök, Juwelenfasser), aranylapítók (Goldschlager) és üvegesek.

Ezen rendszabások közül közönségsen valamennyit érdeklék a' következendők. A' valamely czéhbe állott mesterek atyafiságuk középpontjául a' városi plebánia templomban egy oltárt választottak magoknak a' bíró és városi tanács engedelmével. Minden két hétben azon oltár előtt misét szolgáltattak, mellyre az egész czéh meg jelent. Ama Szentnek innepén, kinek tiszteletére az oltár felszenteltetik, égő viasz gyertyákkal jelentek-meg, 's innepélyes nagy mise alatt áldozatot hoztak. Urnapján valamennyi czéhek gyertyákkal 's virágokkal ékesítve jelentek meg az

ajtatos menetre (Processio). Esztendő által egyszer minden czéh öszve sereglett, némellyik Sz. György, másik urnap utáni vasárnapon, czéh mester és a' leg öregebb czéhbéli mesterembernek elválasztására. *(Folytatás követ.)*

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Négyszegű kövezet. Örömmel látjuk Pesten szaporodni az utszak oldalainak négyszegű granit kővel kirakatását; ezen a' gyalogok nagy kényelmére (Bequemlichkeiten) szánt kő-ösvények (Trottoir) valóban igazi jótéteményül szolgálnak a' Pestieknek. Már is ki vannak rakva az úri, vácsi, hajó, nagyhid, Dorottya utszak, 's itt ott némelly újabb házak oldalai. Most rakatik-ki hasonló kövekkel az egész Sebestény utsza-is. Vajha a' kigyó és egyéb jártasabb utszak-is nem sokára e' szerencsében részesülnének. —

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Gyászhir. Apr. 14-én költözék által a' jobb világba Székelyi Majláth Maria grófné, az idvezült Kellemesi Melczér László udv. tanácsnok és hétszemélyes tábla közbirájának özvegye életének 63-ik, özvegysegének 10-ik évében mellvízkórságban Buzitán, Abauj megyében. Egyéb jeles tulajdonságain kívül egyenlően irt 's beszélt magyar, német, franczia, 's tót nyelven; a' deák és olasz nyelvet-is jól értette. (Jelenk. 35. sz.)

V. THEATRUM.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Nagy Várad Apr. 28-ikán. Színészeti birálat. A' nálunk darab időtől fogva tartozkodó társaság Néb Maria különös hasznára illy című darabot hirdete tegnapi ki: A z élő anya a' sirboltban, vagy az erény győzedelme a' vétken. Egy még itt soha nem adott XIII-ik századbeli borzasztó történeten alapult nagy vitézi, 's legujabb izlésű romános érdekeny rajz. Azt kelle tehát várunk, hogy az Egész illóleg meg fog felelni a' czifra nevezetnek, de úgy jártunk vele, mint a' sokat ígérő című könyvekkel, mellyeket midőn vas türedelemmel végig olvasánk, akkor látjuk, hogy ígertnél egyebet nem vettünk, 's a' reá fordított munkán és papiroson sajnálkodunk, mellyeket más végekre célirányosabban lehetett volna használni. — Ha a' legujabb izlés az, hogy egy Várnagy tulajdon urát saját gyámsága alá csigázza, ennek hölgyét tömlőcz fenekére taszítja, leányát a' tenger hullámai közé veti, jobbagyait mindenökből kipusztítván földönfutókká teszi, illyen, 's több ehhez hasonló tettekkel, öt hosszú felvonásokon keresztül untatja a' nézőket; semmit nem jelentő beszélgetésekkel, a' darabba minden minden cél nélkül a' fellegből hullott személyek időről időre megjelenésével edzi türedelemket, 's a' történet fonalát, mellynek mint

a' selyem gubó szálának magába kellene ki bonyolodni, több szaka-
szokban ezek által beszélteni el; nem a' dolog természetéből, vagy a'
történet lépcsőnkint bontakozó rendéből fejti ki: ugy nagyon, felet-
te nagyon igazat mondott volna derék Széchényink: — mi még min-
denben hátra vagyunk! — kivált ha honi színészeink gyakorlott-
ságukra, 's lelki műveltségökre, a' Keszi kormánya alatt álló vá-
dorokról kellene következést formálnunk, kiknek avatatlan kezeik
alatt szegény Thalia temploma hihetőleg be gypesednék. — A' leg-
mesteribb miv-is elveszti célját és hatását ügyetlen vagy készület-
len előadás mellett, mint ezt közelebbről a' Dijoni tébolyodottak
háza a' Molnár és leánya, 's a' Paluzzi kastély című daraboknál
tapasztaltuk: a' hol pedig, mint a' kérdés alatt levőben, minden ir-
tózatóságok egybe halmoztatnak, 's a' színészek gyakorlatlansága és
készületlensége, el érzékenyülés helyett szánakozást, vagy nevetsé-
get indit, ott a' hazafúság csakugyan megviv a' türedelemmel, 's
többnyire az utolsó győzi-le az elsőt. Az olyan színészeknek tehát,
kik rendeltetésök céljának némileg se tudnak megfelelni, külön té-
velygő csoportot alkotni nem kellene, mert egy két deréknek min-
den feszített szorgalma se fedezteti-el a' többinek gyakori botlásait.
— Publicumunk kedvence a' jeles Székelyné, ki még mindig
varázs-erővel magára tudja vonni figyelmünket, Izabella szerepében
az ártatlanul szenvedő hölgyet, a' kesergő, majd szeretett leánya
látásán örvendő édes anyát szivvreatólag adta. A' színen még most-
is vonzó szépsége, csinnal és ékkel választott öltözete, minden moz-
dulatban kitetsző ügyesége, egy valódi művésznét állitnak elő, 's
csak egyedül ő, és a' kávénikéket, vagy aggastyánokat, olly
eredeti sajátssággal ábrázoló Néb Maria tartogatják fen azon csekély
résztvételt, mellyel ugynevezett nagy lelkű hazafi pártfogójik, és
pártfogónéik Thaliának ezen vándor gyermekei iránt viseltetnek. —
Parázsoné a' tizenhárom éves Berta szerepének, tehetségéhez ké-
pest igyekezett megfelelni. Ha vonzó külseje, érdekes alkalmazta-
tása, kellemesebb hanggal volna párosulva, tanítónéi után magát
nem soká kiformalhatná. — Pápai ur, ki a' Barbarinó Várnagy sze-
mélyében mint Dilettant lépett fel, a' férjfiak, között legtöbb művé-
szi ügyeséget fejtett-ki, noha heveskedéseit gyakran a' tulságig űzte,
's gúnycaczejai nem mindenkor a' magok helyén történtek. — Era-
nósz, Delamorte Johannitát türehetőleg idézte előnkbe. Ugy lát-
szik Czelesztint törekszik utánozni; testi alkotása tetsző, szava ke-
mény és érthető, igyekezete nagy, de indulatit és hangját még nem
mindenkor tudja mérséklenni, és kellőleg változtatni. — Gróf Fer-
nando Giettit Keszi ben fel nem találhattuk, szavai végzetét vala-
mint máskor, ugy most se értettük, monotóniája, 's hideg egyszerű-
sége, untatott bennünket; máskor talán Szatmárrival, Har-
mathal, 's a' több, most nem-is említettekkel együtt, jobban
meg fog felelni várakozásunknak. — ab,

Debreczen Május 1-sőjén. Szemeim előtt tartván azon deák közmondást, hogy *suum cuique*; a' 8-ik számú Honművésznek debreczeni játékszint illető tudósítására azt kell megjegyeznem, hogy én Dézsi urat a' 33-ik számú Társalkodóban, azon idomoknál (Anlage) fogva, mellyeket benne az első látásra tapasztalék, csak mintegy leendő jeles színészt említém: ki helyett most még az ezen társaság jelesebb tagjának Kovács urat sokkal méltóbban nevezhetni.

Hdgr.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten Apr. 30-án adatott legelőször „A' csürömpölés a' mesterséghez tartozik“ egy felvonásos vig játék Scribe szerint Castelltól. Foglalat: Warberg fiatal orvos (Kla u e r ur) azon ígérettel veheti-el Brückelheim gazdag földes ur (M. Fischer ur) leányát Klárikát (O c h s i n g e r leányassz.) ha 3 év alatt nagy hirt szerez magának a' fővárosban. Ezen idő végnapja elkövetkezik, 's az öreg ur-is beérkezik vejéhez, de ez még most se jött nagy hirbe. Azonban barátja Dawitz (G e r l a c h ur), Fellerne (G r i l l assz.), Reiser ujságíró (P o s i n g e r ur) egyet értésével 's tréfás alattomos mesterségekkel 's hírekkel annyira vizik, hogy nem csak az ifiú orvosnak hamarjában nyilvános hivatalt szereznek, hanem hires íróvá 's keresve keresett orvossá-is híreszteltetik, 's az elámitott öreg ur örömmel adja neki leányát. Különös szorgalommal játszottak Grillné assz. Posinger és Fischer urak, 's a' kis darab tetszést nyert, valamint többnyire Scribe darabjai, mellyek a' mindennapi élet jeles vonásain alapulnak.

Pesten. Máj. 1-sőjén adatott a' bűbájos vadász, Weber operája, mellyben Schebest leány. adá Agathe, Muzarelli leány. pedig Anna szerepét. Az első ismét nagy kedveséget talált a' hallgatóság előtt. Ezen jeles énekesnének különös szép előadási módja (methodus) van, mi leginkább oka, hogy egymásra aratja a' tapsokat. Egyike ő ezen kívül azon színésznéknek, kik nem komoly, hanem többnyire mosolygó arczal játszanak, a' mi Schebest leány. játékát nagyon kedvelteti. Alsó [hangjai erősebbek látszanak lenni a' felsőbbeknél, 's őt inkább Altistánének lehetne tartani; igen kellemes az ő mezza voce -ja, 's érzékenységgel tudja egybe kötni éneklését. De hangjának organuma, ugy látszik, a' fiatal kor viritó friseségén már tul esett, mert nem igen csengő többé, és így azt egy olly teljesen ki nyílt rózsához hasonlítjuk, mellynek viráglevelei nem sokára ki fognak hullani. — Muzarelli leányassz. bár szorgalommal énekel, de vékony organumú 's remegő hangja tetszeni nem akar. W a n d e r e r (Max) hasonló sorson áll; ezen darabban alsó hangjainak gyengesége nagyon-is szembetűnő volt. S c h i n n u r (Gáspár) mindenkor a' régi, izlés nélkül 's érzéketlenül éneklő. Leg alább a' borének felett egy kis vidorságot 's több ele

venséget mutathatott volna, 's jegyezné-meg már valahára, hogy nem kiáltozásban áll az éneklés mestersége.

Pesten. Máj. 4-én léptek-fel mint vendégek legelsőbben **Rettich ur**, 's hitvese (szül. Gley) a' bécsi udvari színház tagja **Raupachnak Isidor és Olga** czimű felséges dramájában. A' tudósító amaz elfelejthetlen, utólérhetlen remek színésznét **bold. Müller Zsófiát** látá utólszor ezen darabban a' bécsi színházban, és így csak azt említheti **Rettichné assz. (Olga)** előadása felől, hogy a' hallgató közönség gyakori tapsolással és kihívással jutalmazá jeles művészetét. Csinos kimondása, nemes maga tartása, érzékeny, de még sem egészen szívre ható előadása, pontos játszása, kevéssé gyenge de tiszta kimondása egymással egyesülve tünt-elő **Olga gyönyörű 's felséges szerepének** eljátszásában. **Rettich ur (Isidor)** igyekezett ugyan fel vett személyének eleget tenni, de nem igen érthető beszéde, 's kellemetlen orrhangjai messze hagyják őtet hitvesének tükélyei megett. Játék után mindketten kitapsoltattak.

Pesten. Máj. 5-én a' pesti színen **Oberon** adótt, mellyben **Schebest leányassz. (Rezia)**, és **Siglur (Scherasmin)** új tagja az itteni színész társaságnak, játszottak. Az első a' publicum nagyobb részének tetszését meg nyervén mind játék közben, kivált ama nagy áriája után, mellynek végrészét ismételte, mind az előadás végén zajos tapsot aratott. — Az utóbbi urnak ezen csekély ki-terjedésű első fellépési szerepe felől azt mondhatjuk, hogy **Siglur** annak megfelelt. Egyébiránt alacson termete, csinos arcza, érthető organuma, tiszta bariton szava vagyon. Nagyobb szerepekből ítélnélhetjük majd meg színészi tehetségeit.

VI. M U Z S I K A.

Serwaczynski Szaniszló ur második hangversenyét adá a' pesti színházban Május 3-án a' **Jegyzőkönyv** dráma két végső felvonásai közben. Elsőben is concertet játszott **Cremont-tól**, mellyben kimutatott ügyesége annyira elbájolá a' hallgatókat, hogy játéka után 3-szor kitapsoltatnék. — Az utolsó felv. előtt változatokat játszott **Schubertnak** gyászkeringőjére (**Trauerwalzer**) **Pechatschek** ismeretes szerzeménye szerint. Ezekben kitünő szépséggel és mesterséggel adá elő kivált az adagió-kat, az octávanetekből álló és a' **G huron** játszott variatiót, a' kettős fogásokat; de azt-is vettük észre hogy az adagio-variatióban **Serw. ur** gyakran improvizált, 's felesleges cifrázatokkal raká meg a' szerzőnek egyszerű készítményét. Kár hogy ezen művész játszása közben olly gyakor testhajlás és mozgással szereti kitünőbbé tenni mesterségét. Ismételt kitapsolás jutalmazá egyébiránt őtet.

VII. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké. Reggeli foulard-köntös tülle-fejkező halavány piros szalaggal. — **Párisi:** Szalmakalap virágokkal; himzett muselin-ruha selyemmel bélelve; mantelet csipkékből. — **Férjfi ruha:** egyenes barna frak sárga gombokkal; egyenes mellény; elől nyílt széles pantalon.

Szerkezi **Róthkrepf Gábor**, halpiarez 86 szám.

Nyomt. **Trattner-Károlyi**, urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap Május 12^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Villám önkénye. A' mult Mart. 16—17-ke közti éjjel Marseille-hez közel egy majorba csapott-le a' villám, mellynek egyik szobájában három leányka aludt egy széles ágyban. A' középsőt agyon sujtá, a' többi kettőt sértetlenül hagyá. Ugyan azon csapás üte agyon a' major kapujánál egy kecskét 's öszvért.

Tűzhegyek az egész világon. — Ure nevű doctor tudósítása szerint 1830-ban az egész földkerekségen 205 tűzhegy (vulkán) volt munkaságban. Ezek közül szigeteken 107, száraz földön 98, de nagyobb része tengerpartokon van.

Bolygó tűz. Burnes hadnagy egy furesa tüneményt e' képpen ir-le, mellyet ő Indus és Kabul folyó vizek egybekelésénél Atok-tól fél angoly mértföldnyire vizsgált. „Ezen helyen szakadatlanul egy bolygó tűz (Irrlicht) mutatkozik; néha két, három, négy tüzek-is láthatók egyszerre, mellyek egész éjjel világítanak. Első látásra ugy tetszik, mintha csak a' viznek fénye verődnek vissza ama sziklára, mellyet a' folyam már nagyon meg simított; de ezen tünemény csak egy helyen látszik és csak néhány ölnyi térségen, pedig az egész part hasonló simaságú. Nem lehetett tehát valamelly szemcsalódás. A' belföldiek nem tudják a' dolog okát magyarázni, 's azt legkevesbé foghatják-meg, hogy e' tünemény az esős idők alatt-is folyvást tart. Sinh ama hős vezér, ki az Induson túl lakó Muhamédánusok ellen boszúló hadat viselt, ezen helyen ütközék-meg, 's az emberek ama bolygó tüzeket az akkoron itt elestek lelkeiknek állitják.“

Hegyomlás Kawkaz bérceiben. A' Kawkaz (Caucasus) bércek Kasbek nevű hegyének mult évi Augustusban történt hegyomlása (Bergsturz) nagy pusztításokat okozott, noha azt a' fekete tenger színén 2436 toise-nyira emelkedő ezen hegynek lakosai már egy héttel előre

látták és hirdették. A' Kasbeknek hegyomlásai t. i. ama népségek tapasztalása szerint inkább időszakiai (periodisch) mint véletlenek, 's ebben különböznek a' Pyreneusok és más havasokon történni szokott omlásoktól. A' fő előjegyek, mellyekről e' tűneményt a' lakosok megismerik, ezek: a' jégtömegeknek leomlása a' hegyről, a' folyóvizek és vizesések (Wasserfall) tetemes áradása 's a' t. A' Kasbek 17 verstnyire van azon helytől, hol a' tetejéről zuhant hegyomlások közönségesen történni szoktak.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Patkót készítõ masina. Massachusett-nak Berkshire nevű grófságában Adams Jeremiah ur pátenst nyert egy általa feltalált gépelyre (masina), melly négy kerék vagy henger (Walze) segedelmével egyetlen fordítással egyszerre három patkót készít, mellyek a' henger által valamelly készítménybe (apparatus) vitetvén ebben tökéletes formájokat nyerik. Ezen patkók igen csekély áron adatnak-el, 's mesteremberek, kereskedők, földmivelők erszényét nagyon megkimélik.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

5. §. I-ső Mariától V-dik Lászlóig.

1382—1457. *(Folytatás.)*

Az elválasztottakat be mutatták a' birónak 's város tanácsának, hogy ott meg erősítsenek, 's eskütsenek a' czéhtörvények szoros meg őrzésére. Minden két héten egyszer a' czéhbéliek öszve jöttek a' czéhmesternél, hogy az atyafiság közös ügyei, a' mesterség valódi és rendes üzése felől tanácskozzanak. Ki ezen gyüleésből, a' czéh miséjéről, vagy bementett gyülekezetről el-maradt, ki a' tanácskozás közben beszédje vagy viseletében illetlenséget követett-el, ha a' czéhmestertől megintetvén azonnal elnem hallgatott, ki valamelly beteg mester mellé szolgálatra rendeltetvén rosszul vagy restül járt-el kötelességében, minden ebbeli vétségéért egy font viaszt fizetett a' czéhládába, 's két pint bort a' czéhmesternek. Elveszté mesteremberi jusát, 's ki-rekesztették a' czéhségből, ki koczka játszásra 's éjjeli kóborlásra adta magát; ki mestertársától legényt vagy inast

esalt-el; ki legényével közös veszteségre, vagy nyereségre dolgozott; ki a' mesterek tanácskozásában a' meg határozott, de különben titokban tartandó munka — vagy hetibért legényeinek elárulta, a' czéh rendelkezéseit rossz hirbe hozta, gunyolta, a' városi tanács vagy fejedelem parancsolatainak nem engedelmeskedett; ki mestertársának kifüggesztett czégérét (czimerét) magáévá tenni kívánta; ki lopáson vagy más gonosz tetten ért, vagy makacsa miatt mestertétől elhajtott, vagy nagyobb bércsikarás végett társait fellázító 's elűzött legényt befogadott, 's neki munkát adott.

Az inasok beszegődtetése irásban történt-meg a' czéh-mester előtt; nem tekintettek amaz esztendőkre, melyeket talán már az ifjú valamely czében kívül dolgozó zugmesternél töltött. A' kiszabott idő előtt elszökött inast mesteremberi jusának elvesztése alatt más mesternek befogadni nem volt szabad. A' vándorló legénynek minden városban be kellett magát mutatni az illető czéh-mesternél; ez határozá azután meg, melyik mesternél fog szállást és munkát kapni. A' jövevényeknek önkényes felvételését büntetés követte. — Mesteremberi jus elnyerésére a' czéh-ség jóváhagyását kellett megkérni, 's erre nézve az esedezőnek a' mestereket megkellett vendégelni, mire törvény szerint két tál étel, illendő pecsenye, 's két pint bor volt kiszabva; azután jót kellett neki állani, hogy esztendő mulva meg házasodik, mert nőtelen mesterember a' czében nem szivelteték. Szinte olly szükséges volt, hogy a' bíró és tanácstól országos polgári just nyerjen, 's a' czéh-ség előtt remekmunkája által bebizonyítsa mesterségi tehetségét. A' képfestő remekének négy arasznyi magóságú képnek kellett lenni, melly egy deszkának aranyozott mezején valamely emberi alakot képzett. A' gyöngyfoglalótól megkivántatott, hogy némelly befoglalási rajzolatokat és egy domborún ki álló himzett képet mutasson-be, mellyen egyszersmind illő renddel kijelelve kellett lenni, melly helyekre jöttek volna a' gyöngyök. Az aranylapító, kinek egyszersmind arany és ezüst dróthuzónak-is kellett lennie, bizonyos mennyiségű lapos drótot, arany és ezüst fonalakat a' neki általadott nemes érczek mennyiségéből tartozott készíteni. A' képfaragó valamely szilárd

alagyból (fester Stoff) egy rőfnyi magoságú képszobrot csinált. Az üvegesnek az eleibe adott üveg mennyiségéből egy hét alatt valamelly mesterségesen öszve rakott formát kellett készíteni.

Midőn a' remek munka benyujtatott, az uj mesternek költségére három tál ételből álló falatozás (Praelibatio, Imbiss) tartaték, mellyhez még pecsenye és egy akó bor is adatott. Végre midőn valódi mesteri rangra emelteték, valamennyi mesternek, feleségeik és gyermekeiknek hat tál ételből, 's két akó borból álló vendégséget adott, a' czéh szolgájának két pintet, czéhládába három teljes mértékű aranyat, 's 8 font viaszt; a' czéhmesternek 's czéhbeli legöregebbek mindenikének fél-fél arany forintot. Mind ezeket pedig egy esztendő alatt teljesítenie kellett, különben a' czéhmesternek hatalma volt tőle a' biró és tanács tudtával vagyonát zálogba venni. Nem volt szabad a' feles költség viselésében meg egyezett két mestert egyszerre fel- esküdtetni.

Schol sem dolgozhatott valamelly idegen mester vagy legény, vagy vásár idején kívül eladásra ki nem rakhatta munkájit ott, hol már ugyan azon mesterségnek törvényes czéhje állott. Valamennyi városbeli lakónak meg vala tiltva a' zugmesterek vagy legényekkel valamelly munkának dolgoztatása. A' fel fedezett szugolymunkás ki üzetteté a' városból; de kinek kinek szabad volt a' polgári just vagy czéhbevételt keresni, csak hogy törvényes ágybeli születését, mesterségének rendes megtanulását, eddigi becsületes viseletének folyamatját kellett neki hitelesen bebizonyítani, ügyeségének pedig meg-ismertetése végett esztendeig valamelly czéhbeli mesternél dolgoznia, 's a' mi soha el nem engedtetett, vagy már házasnak lennie, vagy esztendő alatt bizonyos házasodása felől kezest állítania, sőt a' mesteremberségre felvételnél magának-is kezeskednie kellett.

Ki valamelly czéhbeli mesterembernél valamit dolgoztatott, arról többé le nem monáhatott, se más mesterhez ugyan ama munkát nem adhatta. A' melly mester illyes munkát elfogadott, elveszté mesteremberi jusát; azonban szabadon állott mindenkinek, ha a' kész munkának bebizo-

nyitható hibáji miatt azzal meg nem elégedett, azt a' czéh-mesternek bemutatni, 's ez köteles volt vagy kárpótlást szerezni a' panaszlónak, vagy jobb munkával ki elégíteni őtet.

Ha valamely mester meghalt, minden jusában mesterségét üző fija örököslött; fiúörökösnek pedig nem léteben vagy leánya vagy feleségére jutott a' mesterség további üzhetésének fele jusa, a' másik felében pedig vagy az özvegynek második férje, vagy a' leánynak kérője részesíteték a' czéh által. — A' meg holt mester eltakarítására a' czéh-mester egy arany forintot, és egy font viaszt adott a' czéhládából; mind kettőnek pedig csak felét, ha valamely mesternek felesége halt-meg; azonkívül, ha a' megholt mester semmi vagyont se hagyott maga után, a' czéhláda fizette valamennyi eltakarítási, harangozási, gyászmisébeli költségeket. *(Folytatás következik.)*

III. L I T T E R A T U R A.

Chinai encyklopedia. Az uralkodó chinai császár tudományos tárgyakra fordítja üres óráját, 's most olly ki adandó chinai nyelven irtt encyklopedia (minden tudományok összesége) nyomtatását igazgatja, mellynek kiterjedése csak 168,000 kötetre számítatik. Ezen munkával 2700 személy foglalatoskodik szakadatlanul. Már egy régiebb chinai encyklopedia-is vagon, melly 6000 kötetre terjed, 's 68 kötetben csupán a' muzsika foglaltatik.

Hires emberek könyvtárai. A' franczia kormány a' megholt természet-vizsgáló Cuvier-nek könyvtárát 72,000 frankon, Champollion-nak hátra hagyott kézíratait pedig 50,000 frankon vette-meg.

Mult századi zsebkönyvek. 1781-ben Párisban Desnos könyváros egyszerre (!?) 252 almanakot adott-ki, mellyek mindenféle tudományok ágaira kiterjedtek. (Magyar országban TT. Kis János ur a' mult század végső tizede utólján (1797) kezdett zsebkönyveket kiadni, de két évnyi kötet után félbe szakadott a' jó intézet, míg végre a' bold. ikertárs TT. Igaz Sámuel Bécsben 's Kisfaludy Károly Pesten újra meg kezdék (1822) a' magyar almanak folyamataját Hébe és Aurórával. Ezeket követték TT. Szeder Fábrián (1828) Esztergomban, és Kovacsóczy Mihály Kassán (1832) Uránia, és Ne-felejts czimű zsebkönyveikkel.

IV. P E S T I V I Z S G Á L Ó.

Kereskedők iskolája. Ezen hasznos intézetet felsőbb engedelem mellett alapítá Bibanco Gyula Emanuel a' pesti kereskedőség 60 tagjainak aláírási segedelme mellett. Innepies szer-

tartással 's jeles beszéddel nyitá azt meg T. Boráros János ur városi tanácsnok és a' pesti nemzeti iskolák igazgatója 1830-ki Máj. 1-jén. Eleinte csak vasárnapi iskola gyanánt használtatott, 's némelly pesti kereskedők fijaikat küldék-be, hogy a' hasznos tanításban részt vegyenek. T s c h ö g l fűszer áros ur gazdag fűszerportéka-gyűjteményt ajándékozott az intézetnek, mellynek az első vizsgálatáskor 29 tanítványa volt; ezután 70—100, 's most 130 nevéndéke van. Ezeknek negyed része ingyen tanittatik. Már is sokan léptek-ki ezen iskolából, 's az ott tanult új nemű számolási módot magokévé tevén, mint kereskedői számjegyzők (Buchhalter) hivatalt találtak a' kalmár-boltokban. Következők ezen intézetben a' tanítási tárgyak: magyar nyelv, kereskedői számvetés, számjegyzés, portékák ismerete, kereskedés tudománya, polgári törvény, váltó törvény, szép írás, franczia, olasz, angoly nyelv. Naponkint 7 óra van szánva a' tanításra 's a' tanítás esztendeje mindenkor Május 1-jén kezdődik. Az intézet mostani helye vagyon a' Leopold városnak Szarka utszájában (212 szám alatt, Forray házban). Ezen iskola legelső e' nemben hazánk szerte; egybe van véle kötve egy kereskedői nevelő intézet-is gyengébb ifiak számára, kik a' fő tanítónál B i b a n c o urnál laknak, mellyből már heten ki léptek, 's most 6 nevéndékből áll. Ki nem látja által ezen intézetnek hasznos hatását a' kalmárság okos üzésére? Méltán ajálhatjuk tehát mind azoknak, kik magokat kereskedésre szánják, hogy ezen iskola jeles intézetében részt vegyenek, és így annál sikeresebben léphessenek kiszegzett hasznos pályájokra.

V. T H E A T R U M.

N é m e t J á t é k s z i n.

P e s t e n. Máj. 6-án R e t t i c h ur és H i t v e s e másodszer léptek-fel vendég-képpen E n z i o király czimű dramában, R e t t i c h mint E n z i o, h i t v e s e m i n t L u c i a. Előfizetés fel függesztésével adatott a' darab, 's ez volt oka, hogy a' páholyok többnyire üresek, 's a' földszinti helyek-is csak félig telve valának. A' két vendég jelesen játszott; R e t t i c h n é assz. játéka iránt meg öszlik azoknak véleményök, kik tavál ugyan ezen szerepben H a g n színésznét látták; némellyek t. i. ennek elejébe helyeztetik, sőt azt állítják, hogy R e t t i c h n é assz. jeles játszását H a g n kisasszonyéval hasonlítani se lehet; mások ismét ezen utóbbi derek művészné szép előadását el nem felejthetvén neki tulajdonítják az elsőséget.

P e s t e n. Máj. 7-én E u r y a n t h e czimű Weber daljátéka adattott, 's abban S c h e b e s t leányassz. ötödik vendég-szerepében mint E g l a n t i n e lépe-fel. Köz tetszést aratott ismét éneklései közben, 's már első felléptekor-is zajos, és hosszas tapsolással fogadtatott. A l t s z a v a M i n k n é assz. (Euryanthe) tiszta, csengő szép Sopran-hangjai mellett igen jól tünt-ki; de noha ezen előadásban hangterjedésének körét a' felső C-től egészen a' lineák alatti B-ig bizonyítá-be, még-is ugy tetszett, hogy a' felső hangok kiadhatása erőlködésébe

került. Mondják, hogy a' színház igazgatója ezen művésznét a' pesti színész társaság tagjává szándékozik fogadni, mit annyival-is inkább ohajtunk, minthogy Altistáné hijával vagyunk. Uj dalszínészeink közül *Wanderer* ur (Adolar), és *Höfer* ur (Lysiart) lépett-fel. Az első gyengén 's lankadtan éneklett egyik áriáján kívül jól, az utóbbi átaljában jelesen adá-elő személyét, csak erős szavának aestheticaibb mérsékletét ajánlanók neki. *Wildenauer* leányasszony-is (Bertha), valamint a' multkor, mint Oberon, énekesné képpen jelent-meg, 's ha éneklését nem kitünőnek-is, legalább hibátlannak mondhatjuk.

Zágrában a' városi színház uj tagja *Gläser* Jusztina leányasszony hős és udvarias szerepeket vállala-fel; a' társaság ezen taggal szerencsés szerzeményt nyere. A' jövő nyáron több bécsi művészek fognak vendég-képpen fellepni a' zágrábi színpadon.

Pesten. Máj. 9-én a' *Tündérsip* régi operában lépett-fel először mint vendég *Reichl* ur (Sarastro) és *Hitvесе* (Pamina), mindkettő a' bádeni udvari színház tagja. Az utóbbinak valamint kitüntető különös ének-szerepe nem volt, ugy nem-is lehetett ezen előadásából egyebet kivenni, mint hogy első felléptekor kevéssé megfélemllett levén első hangjai gyengébb intonatióval kezdődtek. Különben szava tiszta, hajlékony, éneklése 's módja hibátlan volt. Egyéb darabokban majd jobban kitünend tehetsége. — De annál nagyobb álmétkodást gerjesztett férje *Reichl* ur. Ezen hazánkfijának (mint maga értésünkre adá játék utáni köszönetében) igen magos és izmos természetével olly bassus-hang vagyon egyesülve, mellyet énekes csudának lehet mondani. Bámultunk, midőn az első felvonásban eleinte kellemes bariton hangokat hallánk tőle 's azután egészen a' mély *D*-ig erősen énekelt; de csudálva hallók a' második felvonásban amaz ismert bassus-áriában, midőn a' contra-octávás *H* hangot teljes erővel, 's tisztasággal éneklé. Ezen olvasztó melodiát bájlon kellemes mérséklett pianóval egyesítve adá elő, 's valamint az első felvonásban kitüntető, de most olly zajos tapsot nyere, hogy az ének utóbbi stropháját ismételnie kellett, 's ujra kitapsoltatott. — *Wanderer* ur *Taminót*, *Papagenót* *Siegl* ur (jól, de hidegen, kevés vidámsággal), az első dámát és az öreg asszonyt *Muzarelli* leányassz. játszá; az éj királynéját *Wildenauer* leányassz. vállalja-fel, 's valóban az első felvonási áriáját meglepőleg adá-elő és a' felső (három vonású *F*-ig énekelvén méltó tapsot aratott. — Játék után a' két vendég ki tapsoltaték.

VI. M U Z S I K A.

Pozson. Apr. 17-én. Az itteni színházban tegnap *Serwaczynsky* Szaniszló ur nagy concertet adott. Játsszá *Cremont* violinconcertjének első tételét, *Pechatschek* től változatokat, és ugyan ollyakat ön szerzeményéből *Zampa* daljátékból vett témára.

A' jeles művészt több ízben, 's minden darab után zajos tapsal és ismételt kihívással jutalmazá a' hallgató közönség. Ez alkalommal még e' hangművészek-is léptek-fel: Scheibler ur, műkedvelő (Dilettant) Pestről, ki flaután Tulou-tól két tételt, és Pfeifer-től változatokat igen jelesen játszott: — Turany Károly ur, kinek jeles tehetségeit a' Pozsoniak már több ízben tapasztalák, Ries-től variatiókat játsza quintett-kisérettel; a' hangverseny második osztálya ugyan ezen művésznek egyik derék symphoniájából vett adagióval kezdetett; 's az Egészet ugyan ő rekeszté-be egy szabad phantasia eljátszásával, mellyet ő a' hallgatók által ezen célra a' cassánál benyújtott themákból szerkezett öszve. A' physharmonicával egybekötött Fortepiano, mellyen játszott, pozsoni klavircsináló Schmidt urnak jeles mive volt, 's a' művésznek tökéletes előadását ki-tünőbbé tenni segítte. — Ez uttal említjük Böhm Thérézia leányasszonyt-is, egy pozsoni polgár leányát, ki nem csak színészi tehetségeinek jeles bizonyítványát adta, midőn ezen városban az Orleansi Szüz játszattott az ottani művészek özvegyeinek 's árvájának számára, melly előadásban ő Johanna szerepét köz tetszéssel játszotta, — hanem azon kívül még muzsikai jártaságának próbáit már több concertekben 's jelesen Langenschwarz akademiájában-is be bizonyítá, mellyben ezen művészné Thalberg nagy concertjét közönségesen csudált ügyességgel játszá a' Fortepiánón.

VII. HANGMŰVEK.

III) Jubel Walzer, Gefühle des Dankes und der Freude treuer Bürger v. Ferd. Tomala. Ezen darab csak bevezetésből 's egy keringőből áll. Ennek muzsikájára Tom. ur német verseket is készített, mellyek a' pesti kardalnokok által a' városi tánczteremben adatott második farsangi multság alatt elénekeltettek. A' versek Ő Felségöknek 's a' Fenséges Nádornak hosszú életet ohajtanak.

IV) Walzer (Schmetterlings). A' bevezetést, és 2-dik darabot Tomala, az 1-sőt Hunyady J. a' 3-kot Hubovszky F. a' 4-ket Hranilovich Fer. az 5-ket Sebastiani Józ. készíté. Mindeniknek triója-is van. A' szép czimlapot (kőmetszet) lepkék, 's virág koszorú ékesítik.

VIII. VISELETI DIVAT.

Asszonyoké Párisban. Kicsiny gömbölyű felé álló kalapocskaróza vagy fehér színű kreppből különféle színű csikos tollakkal. Ezen kalapok igen hátra, és a' bal oldalra tétetnek. Foulard-ruha, mellynek alapszine fehér, chamois, nankin, vagy szürke, de rajta igen szembe tűnő zöld, veres, narancs, viola színű csikok nyulnak-el.

Férjfiaké Londonban. Szétválasztott haj nagy fürtökkel; angoly frak barna posztóból 's apró aranyozott gombokkal, kékes szürke cazimir nadrág, sárga nyári szövet-mellény. — Vagy: rövid angoly kaput palaczkzöld posztóból; őzbarna színű 's lefelé mindig szűkebbé lett nadrág; kicsiny angoly kalap.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön Május 16^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Állatok sajátosságai. — Trinkovski nevű orosz utazó bizonyítja, hogy egy anya teve, mellytől vehét elvették, nem csak könnyforma cseppeket hullatott szeméből, hanem öt napig és éjjig jajgató hangokat bocsátott vemhe után. — Egy hadi utazás közben valamely katona leesék ágyújáról, 's ennek hátulsó kerekei keresztül mentek rajta. Az ágyú után menő elefant minden parancsolat nélkül orrmányával (Rüssel) mind addig felemelve tartá a' hátulsó kereket, míg minden veszedelem megszűnt. Minden ágyú után egy elefant szokott menni, 's ha azt az ökrök többé huzni nem bírják, az elefant őket odább tolja, 's ha valamely mocsárhoz ér, bele dobja őket. — Az Orinoko melléki Indusok bizonyítják, hogy a' krokodilus, mi előtt prédálni menne, egy követ nyel-le, hogy annál nehezebb legyen, könnyebben elbukhassék, 's áldozatját jobban huzhassa víz alá. Ezt nem hitték némely Angolyok; Bolivar tehát néhány illy állatot lőtt, 's a' legnagyobbakban 60—70 fontos követ-is találtak. — Az állatok közül csupán a' kutya tud álmodni, csak ő és az elefant értik a' szemnek pillantásait; csak egyedül az elefant érez unodalmat, 's a' négy lábuk közül csak a' kutya tanul-megszékat kimondani. Leibnitz látott szász országban olly kutyát, melly érthetőleg 30 szót monda-ki. — Tatar országban, hol a' lovak vadon élnek, 's a' honbeliek általszüntelen üldöztetnek, strázsákat állítanak-ki, hogy a' rögtöni megrohanás elől bátorságban legyenek. Vannak vezéreik-is, mellyek futásukat igazgatják, és siettetik. Midőn sorban odább mennek, láthatni, hogy az első mindig előre, az utolsó pedig hátra tartja füleit, holott a' többi ló gond nélkül, 's vezér társaik ébreségében (Wachsamkeit) bizakodva látszatik. — Ama forró vidékeken, mellyektől a' természet megvoná a' folyó vizeket, 's forrásokat, az orosz lán y o k

örök hidegtelelős szomjúságban szenvednek. Itt fészkel a' pelikán-is. Hogy pedig madárfijait hivesitse, 's egyszersmind azon elementumhoz szoktassa, melly nekik idővel élelmet adand, messziről hoz e' madár nekik torka alatt levő nagy zacskójában annyi vizet, mennyivel az egész fészek megtelhet. Az oroszlány 's más vad állatok ezen fészket felkeresik, szomjokat a' talált vízzel csillapítják a' nélkül, hogy jótevőjök fajzatjait leg kevesebbé-is sértének.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Magyar gőzhajó. Méltán így nevezhetjük 1-ső Ferencz nevű gőzhajónkat, minthogy magyar országi Dunánknak veszi leginkább hasznát, 's több Magyaroknak pénzén-is készült. Midőn örömmel várjuk a' Duna és Pannonia nevű újabb két gőzhajónak jövő Juniushan lejöttét, a' mult Máj. 8-án esti 8 órakor érkezék-le Pozsonból Pestre a' szinte másfél hónapig távul volt első gőzhajó, 'és pedig újabb gőzüstjével és most már 4 helyett 5 kemenczével. Máj. 11-én reggeli 4 órakor indult Zimony és Moldava felé.

Nagy szőlőkert. Pesthez közel Mayerffy Ferencz ur olly nagy szőlőkertet ültettet, melly talán leg nagyobb leend egész Európában, mivel mintegy 400 holdnyira fog terjedni, 's közép terméskor mintegy 24,000 akó bort fizethet. Ugyan ezen kert mellett egy iszonyú pinczét-is épített, mellybe több fér 50,000 akónál. Ezen jeles gazdának öccse nem sokára Európában a' leg nagyobb hordónak birtokosa leend, melly márványból készül, 's 4200 akó bor fér bele; nagy része már készen vagon.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

5. §. I-ső Mariától V-dik Lászlóig.

1382—1457. *(Folytatás.)*

Átaljában a' czéhek fel állását az erdélyi és szepesi Szászok eszközlék; jó foganatjokat az időnek, rosz következőket a' köteles felvigyázat elmulasztásának kell tulajdonítani.

A' felhozott czéhbéli rendszabásokból látható, milly mesterségek voltak leg számosabban 's rendesebben a' Ma-

gyaroknál ezen időszaki divatban. Valamelly városban lakó két három mester már czéhet allithatott. E' szerint tehát már a' nürnbergi Rudolf előtt (1440) régóta voltak magyar országban aranylapítók, arany és ezüstdróthuzók; szinte a' sárgaréz-is még Ebner Erasmus előtt (1553) ismertetett, 's az erdélyi Szászok által tők és más bútorok készítésére használtatott. Már 1376-ban találkoztak ottan tőcsinálók, üstmivesek, bélyegverők, gomböntők, csiszárok, lakatosok, kik a' kovácsokkal együtt egy czéhbe állottak, 's bizonyosan nem csak veres rezet és vasat, hanem kivált a' tőcsinálók 's gomböntők sárga rezet-is használtak munkájikra.

A' Magyarok pompaszeretete bő foglalatosságot szerze a' mesterembereknek; kinek nem volt annyi tehetsége, hogy az aranymivesnek munkát adhatna, legalább öveinek, kardszijának, kantárjainak csatjait (Reithaken, Agrafe) aranyozott rézből a' gomböntőnél csináltatta. — Ezen időszakban (1446) már a' paizs, kézív, nyíl, és nyiltok-csinálókat-is czéhbéli öszveköttetésben találjuk. De már 1381-ig is említés tétetik különféle magyar országi oklevelekben a' puskapor, bombardák, és puskák felől, sőt ugyan amaz időszak második felében a' városok nagyobb része puskaporról, nagyobb 's kisebb lövő szerekkel el volt látva. Albert király egy esztendei uralkodása alatt (1439) Pozsonban az ugy nevezett puskacsináló udvarban ágyúk öntettek, taraczkok, tűzgolyóbisok puskaporról együtt hat puskamives mester, azoknak legényeik és inasok által készítették. A' puskapor állató részei voltak: a' szokott hársfaszénpor, kénkő, és salitrom; de borszeszt, sőt a' por felfrisítésére eczet-is használtak. A' golyóbisok öntésére Urvölgyéből (Zólyom vármegye) hozták a' rezet. Amaz erdélyi Magyar Orbán nevű híres ágyúöntőről Konstantinápoly utolsó ostrománál-is volt szó; hol a' Mohamed táborában volt magyar követek jobban értették a' nehéz ágyúk igazgatását a' szultán népeinél. Korábban az előtt már Murath török császár tapasztalta Belgrádnál, hogy Thállóczi Zovan ur vezérsége alatt a' Magyarok gyakorlottak voltak a' föld-alá-ásásban (Unterminieren), sőt az ellenséges ágyúk, mellyeket magokkal el nem vihettek, beszegezésének tudományát-is Hu-

nyady Jánosnak nagy és végső hős napján Belgrádnál bebizonyították.

A' magosabb izlésű építési művészetnek ezen idő alatt magyar országban sok gyakorló barátjai 's előmozdítóji levének; a' többi szép mesterségek alkotmányira nézve még sehol se fejlett-kí egészen a' szellem; 's a' rend ugy hozta magával, hogy elsőbbsen-is tisztos székes-egyházak és pompás paloták építtessenek, mellyek a' rajzoló és plasticai művészet nagy képeit kivánták létre hozatni, 's azokat illoen magokra is ruházhatták. A' budai, pesti, esztergomi, egri, pozsoni, nagyszombati, soproni, bartfai, eperjesi, nagyszebeni, és brassói pompás templomokat oltárokkal, ezeket ismét nagy stilusban készült képekkel kellett ékesíteni; amazok minden városokban a' gazdag czéheknek egyesületi 's gyülekezeti szentelt pontjaik valának; mindenik mesterség magának egy Szent Pártfogót (Patronus) választott; mindenik ohajtá, hogy a' maga különös oltarán Pártfogójának képét-is tisztelhesse, 's nem is sajnálta a' költséget ama képnek mennél diszesebb formában elkészíttetésétől. A' szerzetesek magok-is vetekedtek egymással a' szivet, lelket ajtatoságra buzdító szentképek készítésében 's felállításában, de kivált dicsőült ön szerzeti szent őseik képeinek felrakásában. Azért már ekkor olly számosan voltak magyar országban a' képirok 's képfaragók, hogy czéhbéli szövetkezésbe-is öszve állhattak.

Kassán az I-ső Lajos anyjától kezdett, 's eme fijától Szent Erzsébet tiszteletére végrehajtott pompás plebaniatemplom, ezen időszak legfelségesb mive, most készült-el. Négy szegű kövekből kereszt formában, belül kívül oszlopok, pyramisok, ékes czifrázatok, 's mesterséges kőfaragásokkal diszlék eme jeles szentegyház. Ezen időbeli másik pompás épület volt a' Zsigmond király által bevégezett budai királyi palota. Hasonkori csudálóji bizonyítják, hogy körületére, nagyságára 's pompájára nézve minden akkorikirályok, herczegek, és fő papok palotáját felülhaladta.

Festők. 1439-ben éltek Pozsonban ama hires képirok Lajos és Gáspár. *(Folytatás következik.)*

III. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Debreczenben a' nemzeti színész-társaság Apr. 28-án „a lengyel király házasa” czimű vigjátékkal rekeszté-be mntatványait, minthogy onnan Miskolczra megy egy hónapra, melly idő mulva az említett városba vissza szándékozik jönni.

Uj színház Debreczenben. E' városi casino egyesülete, ha elég honszeretettől lelkesített részvényesek találtnak, a' régi játékszin helyén új magyar színházat szándékozik építtetni. Adja a' kegyes ég, hogy hazánkna ezen második, de valódi magyar városa mennél előbb sikeresedett tetteges példát mutasson e' részben honunk pompás fő városának.

Német Játékszin.

Pesten. — Rettich ur és Hitvese Máj. 8-án e' darabban Garrick Bristolban (vigjáték 4 felv. Deinhardstein-tól) a' nézőknek különös tetszését nyerék-meg. — Máj. 10-én pedig csupán Rettichné assz. lépe-fel a' 16 esztendő s királyné czimű, 's ezt meg előző I felvonású a' testvérek czime alatt leg először adatott, 's hasonlóan néző játékban. Ez utóbbinak rövid foglalata: „Vilmos kereskedő (Gerlach ur) gondatlan 's könnyelmű tettei által ön és egy fiatal özvegy vagyonát eltékozolván középszerű állapotra jutott. Hibáját megbánás és nyugtalan fáradozással kívánván helyre hozni elhunyt barátnéja fiatal leányát Mariannát (Rettichné assz.) magához veszi, 's testvérenek nevezve felneveli. A' szelid felserdült leányka különös tisztelő vonzódással viseltetvén vélt bátyja iránt, ez titkos örömmel viszonozza azt, 's mindent elkövet boldogítására. Fabrice (Klauer) ur egy fiatal tehetős kalmár, 's Vilmosnak egyetlen házi barátja Mariannát hitvesévé kéri, de ez bátyjától elválni soha se akarván, azonban a' jó házi barátot se kívánván meg bántani, őtet válasz végett bátyjához igazítja. Vilmos gyötrő fájdalom közt fogadja barátja kérelmét, meg vallja neki, hogy Mariannát ő is nőjének választá, de szegény állapotjával szerencsétlenné nem akarja tenni, 's ez okból barátjának a' szeretett hölgyet átengedi, 's egyszersmind tudára adja, hogy a' leányka nem volna testvére. Marianna e' közben elhatározá magában, hogy semmi esetre bátyjától el nem vál, 's még keményebb elhatározással viseltetik kérője iránt, midőn Vilmos neki-is kinyilatkoztatja eddigi viszonyzatjokat. Fabrice ezt látván ön szerencséjét feláldozva a' ritka érzellemmel szeretők boldogulásának, nekik további hiv barátságát 's céljok előmozdítására segedelmét igéri.” Rettichné assz. igen jelesen, kivált az elvásztó fő pillanatokban — Gerlach ur az öntagadás és remélettlen öröm indulatai előadásában meglehetősen — Klauer ur szorgalommal játszott. A' darab tetszett. — Ezt követé a' 16 esztendő s királyné, mellyben Rettichné asszony

(Krisztina királyné) számtalan tapssal 's előhívással jutalmaztaték. P o s i n g e r u r (Rantzau gróf) igen jelesen játszott. G e r l a c h u r (Burg) a' publicumot kellemetlen hangváltozással, czéliránytalan testmozgásával többször untatta. K l a u e r u r (Nörburg) nem lát-szék gyakorlottnak lenni ezen szerep előadásában. F u s s g ä n g e r leányassz. játéka kielégítő volt.

P e s t e n Máj. 11-én R e t t i c h Károly ur, és hitvese G l e y Julianna különös javára két darab adatott. Elsőbben Töpfernek egy felvonású e' vig játéka „Vegyetek róla példát“ — azután Góthe F a u s t j a 3 felvonású dráma, a' szerint, mint a' bécsi udv. színre alkalmaztaték. — Az első darabban R e t t i c h u r játszá a' férjet, h i t v e s e pedig a' feleséget; az előadás tetszett, 's a' színészpár méltó tapsolást nyere, noha R e t t i c h n é asszonyt élénkebb, vidámabb, 's ártatlan-egyszerűbb (naiv) szellemben szerettük volna látni. Ugy tetszik azonban, hogy ezen művészné inkább komoly előadásokban vagy on a' maga helyén, valamint F a u s t -ban tapasztaltuk-is, mellyben mint M a r g i t remekül játszott; férjével (F a u s t) azonban kevesebbé valánk megelégedve ezen darab első felvonásában, mivel tűzétől elragadtatva kelleténél-is erősebben beszélt, 's ez által nagy részint érthetlenné vált. Ezen szépen irt darab első felvonása kevéssé hosszás 's unodalmas volt; a' haldokló Bálint (G r i m m u r) végszavaiból egy botránkozató szót ki hagyatni szerettünk volna, mi iránt a' publicum értésre-is adá megütközését; az elcsábitott M a r g i t iszonyú büntetetei botránkozó irtózást, nem pedig részvételt gerjesztének. P o s i n g e r u r n a k (Mephistopheles) egy pár verset-is kellett énekelni gitárkiséret mellett, mellyet szerencséjére 's a' hallgatók füleinek nyugtatására B á l i n t hamar félbe szakasztá; mert a' kuliszák közt gitározó ur más hangból játszott, Mephistopheles más hangból énekelt. Jele, hogy Mephistopheles nem operistának született. — Átaljában más darabot ohajtottunk volna a' színészpár jövedelmi előadására. Hallgatóság kevés volt, a' páholyok többnyire üresek valának, mert előfizetés felfüggesztésével adatott a' játék; melly után a' két vendég-színész kitapsoltatott, 's R e t t i c h u r köszönetet monda hallgatójához, noha nem nagy jövedelme lehetett.

B u d á n a' játékszin nem igen rossz hirben van; a' repkedő F á m a már-is azzal fenegét, hogy nem sokára a' színház befog záratni, mit nem nagyon csudálnánk, mert tudjuk, milly gyenge lábon áll az ottani színészek tehetségök; mihez még az is járul, hogy a' d e c o r a t i ó k kopottak, és pedig némelleyek annyira, hogy alig ismerni rajtok az eredeti festésre; ehez tartozik a' gyenge orchestra-is, melly két első, 's egy 2-dik hegedűsből, egy brátsából, nagy és kis bőgőből, egy oboe, egy flauta, két klarinet, egy fagót, két vadász kürt, 's trombita, dobból állott Máj. 7-én, midőn a' színészek által R o d e r i c h és K u n e g u n d e című parodia játszáték. Ezen képtelen tartalmú darabról szólni se akarunk, kivevén, hogy csudáltuk,

mikép viseltethetik a' közönség béketüressel 's annyi kegyességgel az ily játék iránt. A' czédulán e' darabnak kiczifrázott négy féle czimje-is volt, holott a' darab egy felet sem érdemlett volna. — Ezt követék Dalburger eléghetlen angoly asszonynak több rendbeli mesterséges mutatványai u. m. 1) a' szinpadon egy vaspléhből készült tűzhelyecskén égő parázsokban megtüzesített vastag vas drótot több izben nyelvével megnyalt. 2) Tüzes vas lapátocskára többször ráütött ökleivel, a' nélkül, hogy megégette volna azokat 's ugyan olyan-nal meg simogató kezeit 's meztelen karjait. — 3) Egy hüvelyk széleségnyi, 's tüzes vas póznácskát fogai közé vevén, azt addig hajtogatta, míg szájába nem törött annak csúcsadarabja. — 4) Több pénz darabot vetett olvasztott ónba, 's azokat forrón ismét kivette, 's a' parterre-páholyba levitte. — 5) Olvasztott ónban megmosá kezeit. — 6) Ezen olvasztott ónt egy lábnyi széleségű vas pléhre öntette, 's arra meztelen lábbal több izben reá hágott. — 7) Forró olajból három kalánnal evett. 8) Ugyan abban megmosá kezeit. — 9) Lángoló 's elolvadt gyantát egy serpenyőcskéből több izben szájába rakott. — Hangoz tapsolás jutalmazá őtet. Néző közönség azonban nem sok volt; még $7\frac{1}{4}$ órákor alig vala földszint 70 ember, 's a' darab csak $7\frac{1}{2}$ órákor kezdetett.

Külföldi Színészet.

Münchenben a' mult hónapban Schinnur, a' pesti színház bassista énekese művészeti utazása közben Rossininek Tolvaj Szarka operájában lépett-fel mint Podestà. Szava és előadása dícsértetett.

Bécsben a' wieden színházban a' Pestiek kedves emlékezetében maradt Weick leányassz. Apr. 29-én lépe fel legelsőbbben mint Heilbron Katinka, 's köz tetszést aratott. — Schröder assz. (Gerlachné assz. pesti színésznék nagy híriü édes anyja) már jó idő-től fogva vendég képpen játszik az udvari színházban; Maj. 6-án Erzsébet királyné szerepét adá Kenilworthba futás czimű darabban.

Berlinben Apr. 11-én lépe-fel Shodel asszonyság (erdélyi születésű) a' bécsi udv. színház énekesnéje mint Giulietta Bellininek Capuleti és Montechi czimű daljátékában, 's köz tetszést nyert.

Párisban Heroldnak utolsó munkáját a' vig operák házában készülnek előadni, de előbbi czimét Lajos-ra változtatták. A' partitúra sok széppel 's jóval biztat.

IV. M U Z S I K A.

Bécsben Apr. 28-án Promberger János ur Schönborn gróf házában magános concertet adott, mellyben több jeles művészek léptek-fel, nevezetesen a' hangversenyt adó urnak egyik tanítvány-

néja **Lenkey Cornelia** kisasszony, Bécsben lakó egyik magyar házankfijának leánya **Fortepiánón** jelesen megkülönbözteté magát.

Serwaczinsky Szaniszló harmadik hangversenyét adá Pesten Máj. 12-én a' hét választók táncsteremében délután 4 $\frac{1}{2}$ óraker. Az igen, igen csekély számmal egybe gyült hallgatók valódi művészeti izletben részesítették ezen 2 óráig tartó concert által, mellynek részei voltak: 1) **Ouverture Rossini Corradinójából**; jól adatott, de a' hangások igen mérséklett száma nem tünteté-ki elegendé e' gyönyörű hangműnek teljes erejét. — 2) **Concertino Maysedertől**, előadá hegedűn a' versenylő ur. — 3) **Fussgänger** leányassz. a' nyájas színésznék igen jelesen monda-el egy költeményt. — 4) **Concert-darab két flautára**, **Pfeiffer A.** szerzeményéből, előadák **Scheibel** és a' szerző ur igen derekasan. — 5) **Változatok magyar témára** (**Taborsky** szerzeménye) játszák a' versenylő ur gyönyörűn, felséges érzéssel, és olly pontosággal, millyennel még ezen hangművet előadva nem hallottuk, noha már gyakran elő fordult a' pesti hangversenyekben, nevezetesen utóljára **Mart. 17.** a' városi tánc-teremben ifiú **Schlösser Ján.** játszák kontárolva azokat. A' végfris nótát **Serw.** ur zajos taps után ismételte nagy örömeinkre. — 6) **Aria**, **Mozartnak Titus** operájából, éneklé **Schebest** leányasszony olly gyönyörű előadással, millyennel ő még Pesten léte alatt nem énekelt. Felségesen adá elő a' **Recitativót**, mihez igen kevés éneklő szokott érteni; 's a' clarinett-sólóval kísért nagy **Fáriát** szívemelő légységben hangoztatá. Zajos taps hangzott, midőn a' művészné kellemes alt szavával az alsó **G** hangot-is erősen énekléte. — 7) A' versenylő ur **Schubertnak** gyászkeringőjére a' mult Máj. 3-án játszott változatokat ismételte szokott jeles ügyeségével; 's a' tapsolás sűrűn jutalmazá érdemét mind darab közben, mind végével.

V. HANGMŰVEK.

V) **Nachtschwärmer Walzer** von **I. P. Sebastiani** Bevezetés, öt keringő trióval, 's Coda. A' czimlap hasonlóan szép kömöszet, 's álarczosokat képez.

VI) **Dudás Galopp** **Tomala** **Ferdinandtól**. Több magyar nótákból füzé egybe **Tom.** ur ezen tündöröntő tánc-darabot; két részét egy magyar dudás igen ügyesen fujta a' városi táncsteremben. Ezen hangművet szép tájrajzolat ékesíti, mellyen dudás, 's galoppot tánczolók látszatnak.

VI. VISELETI DIVAT.

„Párisi sétáló asszonyoké. Nankán színű nyári szövettől felső ruha (**Überrock**) kettős **Pelerine**-nyakkendővel, és selyem bojt (**Quasten**) czifrázatokkal; rózsá ággal ékesített fehér bast-kalap. — Vagy: fehér musselin ruha redőzött felső testtel és dudorodott ruha-ujjal (**Bauschärmeln**). Hordoznak orgona-fa virágos **Gross d' été** kalapot-is. — Vagy. **Blonde**-fejkötő, 's himzett chalyból felső ruha.

Szerkezi **Róth krepf Gábor**, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. **Trattner-Károlyi**, urak utzája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap Május 19^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

A' föld domborodásának nevedése. Edinburghban a' tudományok társasága ülésében Mart. 11-én Johnstone J. F. ur értekezést olvasott-fel a' föld emelkedésének nevedése okairól, mellyet az északi széleségek alatt mind a' tengerpartokon, mind a' tartomány belsejében, kivált a' tulajdonképpeni Skandinaviában vettek észre. Stockholmban, és svéd ország egyéb pontjain ezen változásoknak gyakori és szembetűnő nyomaira akadtak, kivált Helgoland szigetén, melly az előtt, mint mondják, hat-hétszer-is nagyobb volt. Johnstone ur föld abroszok bemutatása által megbizonyítá, mennyire hatnak Európa északi partjainak több részeire az oczeán folyamzatai (Strömung).

Réz-meteor. Párisban a' mult esztendőben egy Meteor (levegő kő vagy ércz) hullott-le, melly nem vasból volt, mint az eddigieken tapasztaltatott, hanem rézből, mit a' levegőt mérgező Cholera - Miasmának (nyavalya anyagja) tulajdonitanak.

Sárga hó. A' mult évi Martiusban Moskvához 100 werstnyire Kurianowa falu szántó földjeit majd két ujnyi magoságra 's 80—100 négyszegfonál (Quadratfaden) körültre olyan substantia fedé-be, melly sárgás hó alakban a' levegőből hullott-le. Első tekintetre eme substantia hópehejből látszott állani, melly a' megilletéskor szinte pamut tapintású vala, de ha egy ideig üvegben tartá az ember, talán a' vele együtt szedett hónap vizrészeckéjével történt egybe keveredése által a' gyantának valamely nemére olvadt, mellynek borostyán-kő szine, gummi elasticumi rugósága, 's főtt olaj és viasz-szaga volt. Első állapotjában a' massa (tömeg) valamely tűz közeledésénél meggyulladt, 's úgy lángolt, mint az égő borszesz (spiritus), de gyantás formájában a' tűz közelében forrni kezdett.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Szorgalmi termékek kirakása Bécsben. Ezen új intézet a' mult Febr. 12-én Ó Felsege születési napján nyitatték-meg; czélja az, hogy benne mind azon művészeti, mesterségi készítmények, és szorgalmi termékek példányai a' vizsgáló közönség szemlélhetése végett kitéthessenek, mellyek az austriai birodalomban létre hozatnak. Innen következik, hogy a' kirakott tárgyakkal megismerkedvén a' vizsgálók könnyű szerrel megrendelhetik magoknak mind azokat, mellyekre szükségök leend. Az intézet író szobája (bureau) vagyon a' nagy Schuller utszában 824-ik szám alatt.

Uj görög pénzek. Az Apr. 11-ki Gazetta di Zara (ujság levél) tudósítja a' dalmát országi kalmárokat 's hajósokat, kik görög országba járnak kereskedés végett, hogy az új görög országi kormány rendelése szerint a' status kincsének minden fizetései, mellyek az előtt piaszter és pará-kban tétettek, Máj. 1-ső napjától kezdve Drama és Lepta nevű nemzeti pénzekkel fognak kielégítettetni. Azon rendeléshez kapcsolt tariffa szerint egy spanyol tallér görög országban 6 drammat, egy conventiós tallér 5 drammat 's 78 leptát ér.

Washington emlékoszlopa. Washington születési napjának idei inneplésekor Philadelphiában letétt azon emlékoszlopnak talpköve, mellyet az északamerikai statusok szövetsége alapítójának örökítő emlékezetére állítanak a' háladatos szabad polgárok.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

6. §. Corvin Mátyás alatt.

1458—1490. (Folytatás.)

Földmívelés, Bányászat. A' király mindent elkövetett a' földmívelés terjesztésére. A' pusztaságokra lakókat hívott, 's több esztendeig felmenté az adó alól. A' magános birtokosok nem sokára követték bölcs királyuk hasznos példáját, 's a' munkás kezek nöttön szaporodtak. — Mivel pedig a' gazdag magyar bányákból még sem ásatott a' szükséges ércznek elegendő mennyisége, mindeniknek meg

engedteték ön jószágain az ércz-erek felkeresése 's mivélése a' nélkül, hogy hegyvámot kellett volna fizetni.

Mesterségek. A' Magyarok pompa szeretete mind inkább nevelte a' városi mesteremberek szorgalmát, a' kereskedés terjedését, 's a' termékek, és kézimunkák arát. Voltak ugyan már az előbbi időszakban (1466—82) czéheik a' csiszárok, szekérgyártók, kőtörők, kőfaragók, asztalosok, és szűcsöknek, de czéhbeli törvényeik ezen időre tartoznak, voltaképpen azonban nem különböznek azoktól, melyekben I-ső Vladiszló király és Hunyady János kormányuk alatt a' többi czéhek meg egyeztek. Mindazáltal ezen kornak különös rendelése volt az, hogy: ha valamely czéhbeli legény akár máshol akár mesterénél lopáson találtatott, a' bűnös a' legények 's mesterek jelenlétében köldökig meztelenre vetközteték, 's minden kegyelem és irgalom nélkül minden legénytől három vessző-ütletet kapott, azután pedig őtet mint becsstelen embert egy mester se fogadhatta-fel munkára. — A' pécsi aranymivesek ez időben minden mester emberek között leghiresebbek voltak; arany 's ezüst készítményeik, valamint a' királynak általok készült pecsétnyomóji-is felérték minden külföldi hasonló művészek munkájival jeles rajzolatjaik, finomságuk, vésésökre nézve. A' hazában eddig volt művészeket és mesterembereket kevesellő Mátyás király még több hasonlókat, kik között órasok-is voltak, nagy költséggel hivott-be olasz országból honunkba. Holta után 26 esztendővel már Lőcsének toronyórája volt, miért Miklós lakatos mesternek 40, évenként pedig felvigyázataért 6 arany fizetteté, 's azon kívül felmentetett a' polgári adótól, és őrtállási kötelesegtől. Ha már akkor lakatosok-is toronyórát készítenek, hihető, hogy ollyas mivek nélkül nem lehettek-el a' pompás épületek, magnások házai, annyival kevesbé a' királynak budai, és visegrádi lakhelyei. A' Magyarokat sokban elő haladták az erdélyi Szászok. Heltau faluban kasza-kovácsok czéhe állott, kiknek munkájikat igen becsülték. Szebenben és Brassóban puskákat 's puskaport-is készítettek.

Kereskedés. A' belső 's külső kereskedés szabad folyamata által nevezetes kereskedői házak állottak-fel Mátyás király alatt Budapesten, Sopronban, Pozson, Nagy-

szebenben, mellyek Velenczével, Florencz, Frankfurt, Nürnberg, Boroszló, és Krakóval messze terjedő öszveköttetésben voltak.

Különfélek ára. Hunyady Mátyás alatt valamelly gyümölcsös kertben teljes erőben levő 's termő 12 gyümölcs fának közönséges becse 100 ezüst fillér volt. A' kert maga, ha tizenkét illyes fánál több vala benne, vagy egy holdnyi térségű volt, három — a' falun kívül volt parasztkert egy markára becsültetett; a' paraszt udvara megettí kert semmibe se vétetett. — Egy alólcsapó malom, mellynek nyáron-is volt vize, 10 markára; ugyan illyen felülcsapó 5-re; egy alólcsapó de némellykor viznélküles malom 6 markára; ugyan illyen felülcsapó, és egy, vagy több mindig szivárgó kut 3 markára becsültetett. — Tíz halászhálóra terjedő helyért minden hálótól egy markát; 10—1000 hálóra terjedőért mindeniktől tizet; minden tóért, akár kiapadható volt akár nem, három; nagyobb halászható tóért, vagy a' Dunán, Tiszán, Száván, Dráván kibérlett halászati jusért, ha bizonyos esztendei jövedelme volt, ennek tizszerezes értékét; bizonytalan jövedelműért 50 markát kellett fizetni. — Egy hold rét 100 ezüst fillérbe, egy szőlőkert mindenkori jövedelmének tizszerezes értékébe; egy ökör egy markába; két tehén, két borjú, egy borjas tehén, 4 sertés, 4 birka, egy kancza-ló 1 markába, ugyan azon kancza csikájával együtt $1\frac{1}{2}$, csödör-csikajú pedig 2 markába; egy nyerges ló a' biró által meghatározott becseinek kétszerezes értékébe került. Klára nevű özvegy asszonyság 's fija István budai szőlejeket préssel 's minden hozzá tartozott bútoráival együtt 9 aranyon adta-el; ugyan ott László ur vett egy szőlőt 60 aranyon, 's Porkoláb Magdolna pesti özvegy asszony, és Miklós fija két szőlőt 100 aranyon vettek. *(Folytatás következik.)*

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Budai sváb-hegy. Így neveztetik a' budai nyugotra fekvő legmagosabb hegyeknek egyike; Pestról kocsin $\frac{3}{4}$ óra alatt jó szekér uton szőlők és erdőség között tetejére juthat a' szép természetben gyönyörködő. Oda fen több mulató és vendéglő házakban enyhítheti éhségét és szomjúságát a' vándor; de mindenek felett jutalmazza fáradságát ama felséges messze-látás, melly az embert valóban

meg-lepi a' nem régiben épült ugy nevezett K i l á t á s h o z (zur Aufsicht) czimzett csapszék előtti dombon. Felségesen terjed-itt el a' vizsgá-lónak szemei előtt a' két rokon város, a' szőke Duna, a' csak dombocská-nak látszó ősz Gellért hegye, a' gyönyörű völgyek, szabad szemmel lát-ható mintegy 15 helységek; el lehet látni Vácztól fogva a' Naszál hegytől Mátraig, 's le felé nagy körben a' Csepel szigetnek szinte végéig. Május 9-én felséges napjaink egyikén vett részt a' tudósító-is ezen szivemelő látványban. Több Budapestiek gyülekeztek e' magos pontra; csak azon hijányt tapasztalák, hogy az uj fogadóban a' látogatók vendéglésére elégséges rendelés téve nem volt. Kaczagásra adott alkalmat, hogy az irott éteklajstromra, melly az ajtó küszö-bére vala ragasztva, rostélyos helyett lópecsenye (Rossbraten) volt írva; majd ismét a' tapasztalatlan szakácsné leg jobb szándékból fi-nom alakban akarván vendégeinek elejébe adni a' jól puhára főtt spárgát, annak szárait igen finom vékonyságra lehámozta. Innen a' társaság a' szépen kizöldült hegység oldalán a' fertály órányira fekvő ligetzugba (Auwinkel), és Lászlóvszky kertjébe ment által, hol több uraságok, és számos minden rendbeli Budapestiek izlelték a' természet gyönyöreit.

Telegraf a' Gellért-hegyen. T. Andrean Károly jeles tudományos miveltségű ur, T. Nagy Eugen urnak, a' N. M. k. ma-gyar udvari Kamara volt Registratorának veje egy egészen uj szer-kezetű 's a' francia országánál sokkal egyszerűbb, kevesebb jegyek-vel terhelt telegrafot *) talált-fel. Nem levén még eddig az austriai birodalomban illy jeles intézet, a' Felsőség figyelmesé téteték az em-lített találmányra, 's a' generál-stábra bizatott, hogy azt hivatalos vizsgálatra vegye, 's a' próba sikere felől a' kormányt értesitse. Ennél fogva a' Buda melléki Gellért-hegyen Andrean ur ügyelése alatt 1½ ölnyi magoságú próbatelegraf készítettett, mellynek nappali jeladásokra szolgáló részei csak három, de sokfélekép mozditható léczpóznából, éjjeli részei pedig hét ingó lámpákból állanak, holott a' francia telegrafon többnyire 45 léczjel van. Az említett budai telegraffal tehát a' mult Máj. 14-én nappal több hadi tiszt urak je-lenlétében próba tétetett, és pedig a' leg jobb sikerrel. Az éjjeli telegraffal máskor fog a' próba tétetni, melly azonban sokkal kön-nyebben vitetik végbe a' nappalinál. Andrean urnak, ki 24 betűt képző jelekkel élt, több hivatalos izenetek (Depeschen) adattak-fel, mellyeket ő olly pontosan ada értésére a' másik vizsgáló ponton, a' budai hegyek közt ugy nevezett Szép juhásznénál levő, 's titkaiba beavatott társának, hogy a' feljegyzett titkos betűjegyek magyarázata (Deschiffrierung) tökéletesen megegyezék a' tiszt urak

*) Nagyobb része olvasóinknak tudni fogja, hogy a' telegraf mozgatható léczekből készült olly masina, melly messzire látható helyre tétetvén, azon ingó léczzeivel különféle jelek adására, és így távulas izenetek se-rény közlésére szolgál.

által feladatott izenetekkel. A' vizsgálónak álló pontja a' telegraf helyétől 4,300 ölnyi távolságra és így egy német mértföldnél megszobbra vala, még-is néhány másod perczenet alatt tudatták egymással a' telegraf izeneteit. Andrean ur, ön állitmánya szerint, 275,000 ideát közölhet ezen telegrafi jegyei által; 's ha a' kormány e' jeles találmányt létesítendi, Budától Bécsig 18 telegraf lesz szükséges, az az: minden 8000 ölnyre, vagy is két mértföldre egy; csak hogy akkor a' valóságos telegraf kétszer olly nagyra készítettik, mint a' mostani próba-telegraf. Ellenben Andrean ur szavai szerint az adandó izenetnek utolsó jegyétől számlálván Budáról Bécsbe 4 minutum alatt érhet-fel a' telegraf tudósítása.

P e s t i l ó f u t t a t á s. Örvendve tekintünk elejébe Máj. 20 án 10 órakor kezdődő e' nemzeti jeles multságoknak, mellyekre már-is több rendbeli idegenek jelentek-meg városunkba. A' Máj. 16-án kiadott jelentés szerint, ha a' kijelelt lófuttatási napokon rossz idő lenne, más hirdetendő napon fog tartatni a' versenyfutás. A' helyek ára leend: egy Loge a' versenyezés egész idejére 25 és 15 ft. — egy napra 6 és 4 ft. — Egy napra: zártszék 40 xr. — első hely 30 xr. — második 20 xr. — harmadik 10 xr. — negyedik 6 xr ezüst pénzben.

IV. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Szegeden Máj. 9-én. Vidámitó tavasznak reggelén fogada keblébe városunk egy színész-társaságot Kilényi vezérlete alatt, hogy évi szokáskint csinos darabjaival miveltebb pártfogójit mulattassa. Ezek viszont gyengéd reménnyel eltelve várták, hogy czéltírányos rendeltetésének a' megalégedésig legalább diszesen megfelelni képes leend. De vajmi hiú reményünk a' csalfa csüggedés ölébe kezde süllyedni, midőn ezen hónap 5-kén városunk Thalia templomát a' társaság *Költő*, és *Hangász* vagy *Spekuláció pénz nélkül* című vig játékkal 2 szakaszban nyitnámeg. Az utazók egyike szerepét Rózsa Károly költő névvel adá Kilényi ur, a' legnagyobb elégedetlenségünkre. És vallyon lehet-e érdem-koszorút a' színészi pályán aratni nékie a' részre nem hajló bíráló előtt, mig ilyen setét és fület sértegető szava járásaitól bucsút nem veend? „Micsodá, Háj, Háj (hosszan) per se, muszáj 's t. e' f. mellyek nem ötlenek elmémbe, és elannyira érdeklenek, hogy más alkalómmal író eszközt kéntelenitetem vinni gyakor előfordulásuk számának feljegyzésére. De a' hevenyészet mesterségét-is Kilényi urtól elhagyatni, és inkább csüggedhetlen szereptanulást ajállani bátorokodnám, mert minden hevenyészeti szava elüt a' játék-szerző írása módjától. Nem tudtam a' nevetés, vagy beszonkodás angyalával fogjak-e kezét, midőn hallottam a' költőt a' Kecskeméthez közel levő pusztákon kalandozni, és még-is a' Szeged melletti Horgost jelteni-ki kocsija közel levő megállapodása helye-

nek. — Valter Lajos hangász, költőnk uti tarsa szerepét előadta Latabárur, játékszini hirdetemény szerint a' kassai énekes társaság tagja, ki körének dicsően megfelelő lett volna, ha szerepét jobban tulajdonává teendi. Ohajtanók végre, hogy a' csinoság nemtője (Genius) lengné körül színházinkat, és a' mohon evésnek valahára vége szakadna, ha mindjárt ez a' költő kívánatja-is. A' szerző szent czélja a' csinos érzésnek gerjesztése. Mikép felel-meg ennek költőnk és hangászunk által a' nagy mennyiségű tég, alma, bor, (mind ellenkezők) gyors, rögtöni, majd megfulást okozó elköltése, itélje a' részrehajlatlan olvasó, tőlem legfeljebb pórnépi komédiához a' szó legszorosabb értelmében hasonlítható; mindazonáltal Latabárnak a' játékot befejező meglepő éneke, Gereffa szerepét viselő szinte a' kassai énekes társaságtól érkezett Király uréval együtt tapsal dicsőítették. Bereginé özvegy asszonyság személyét utánzá Szalainé asszony a' szerencsétől mind kedvencznéjétől kisérvé. Nancsi, szerelmét gerliczeként nyögő szűznek szerepét játszá Széppatak y Joh. leányassz. tökéletlenül. Egy igazán szerető, ha bár kedvesét hűségtelenséggel vádoló szív, nem úgy szokta érzéseit kifejezni! Nem, nem szokta tettetett szempillantati sírását nevető leg nagyobb öröme átvarázsolni. Átaljában figyelmeztetném az igazgatóságot, biztosítaná a' közönséget hirdeteménye igazságáról, és a' ki jelelt személyek száma tettelesen egyeznék-meg a' játékokéval!!

Következő 6-kán adatott Attila Isten Ostroma. Elkedvetlenésből-e, vagy más okból, nem tudom, nem jelentem-meg e' darabra; kérdvén többeket kimeneteléről, közép szerűn válaszolának. Ezután társakat, de jól játszó társakat keresni-e, vagy más mellékes czél elérése végett-e — ismét nem tudom — H. Mező vásárhelyre rándulának színészi tagjaink jövő 12-kén; és azután rendszeren diszes (bár!) darabokat viszont Szegeden fognak előadni. Hallgatók mind a' kétszer elegendő számmal voltak. Tavaszy F.

N é m e t J á t é k s z i n .

Pesten. Máj. 14-én Rossininak Tolvaj Szarka operája adaték, mellyben vendégszínészeink közül Reichl ur (Podestá) lépett-fel. Hitvesének, mint a' czédula hirdeté, Ninettát kelle vala játszani, de megbetegedvén, Minkné assz. vállalá-fel szerepét; s midőn e' változás a' játék elején tudtára adatnék a' közönségnek, zajos taps hangzott a' színházban, melly e' kedvelt énekes-nék felléptekor ismételtetett. Reichl ur gyönyörű éneklési, s előadási módjával, magos kellemes hangjaival (a' felső As-ig) ismét új koszorút szerze magának; ujlag csudáltuk, mikép egyesülhet olly bámulandó mély bassussal illy rendkívüles magos hangok terjedése. Kár hogy a' 2-dik felvonásnak nagyobb része, és így a' Podestá egyik nagy ariája-is kihagyaték; elmaradt ama szép kettős ének-is, mellyet Ninetta és Pippónak kellett volna a' tömlőczben énekelni,

hihető azért, mivel Pippo szerepét Wildenauer leányassz. ját-szá, kinek alt szava nincs, 's ez okból az I-ső felvonás Fináléjában éneklett részét-is annyira megkellett változtatni, hogy rá se lehetett ismerni; ez vala oka annak-is, hogy a' berekesztő énekben-is változást tenni, 's egy szép kettős ének-részt elhagyni kellett. Wildenauer leányassz. és Grill ur (Gianetto) énekléseik nem elégi-tének-ki, noha Grill ur különös szorgalommal, 's a' Falszet-ban egészen a' D hangig énekelt. — Emlitni se kellene, hogy Reichl ur mind játék közben, mind végén kitapsoltaték. Nem tartjuk érdek-telennek azon tudósításunkat, hogy e' jeles művész boro-sjenői (Weindorf, Buda mellett két órányira) mezei gazdától vevé származását, 's hogy 1820—21-ben a' pesti színház choristája volt, miután Váczon T. P. Eschner Konstantin ur által miveltebb éneklésre tanit-tatott. Meg jegyzésre méltó tehát, hogy P. Eschner ur kezei alól került-ki Reichel uron kívül a' vácsi születésű Rosner hies dal-színész-is, ki a' mult évtized elején a' bécsi udvari operák színhá-zában első tenór-énekes volt, 's most a' külföldön tartozkodik.

V. HANGMŰVEK.

VII) Zampa Walzer von Ferd. Tomala. Áll bevezetés-ből, öt triós keringőből 's codából. Ezen munkában egyesülve ta-láltatnak a' Zampa operából kiszemelt leg szebb részek. A' Coda igen ügyesen van össze szerkezve az említett daljátéknak leg felsé-gesebb, meg-ható stylusban irt részeiből.

Mind ezen tánczdarabok a' városi tánczteremben mult farsanguk-ban adattak elő. A' táncznótákat kedvelők mindenik füzetben ered-ti 's érdekes darabokat fognak lelteni. A' kóták tállatnak Tomala szépmű áros boltjában Pesten.

VIII) Freudiges Wiedersehen, oder die Rückkehr von der Pfor-te des Todes. Gedicht in Musik gesetzt für Gesang mit Begleitung des Piano Forte — von Ferd. Tomala. Már a' czimlapi felirás és allegorikai ábrázolat-is tudósít, mi adott okot Tomala urnak, midőn tavai epemirigyes betegségéből fellábbalt, ezen köréneknek (Rund-gesang) készítésére. Versei olyanok, mellyek azt alkalmasá teszik akármelley vidám társaságnak mulattatására. Ha a' többszöri ismét-léseket kihagyta volna a' szerző, talán nagyobb tetszésre tarthat-na számot.

VI. VISELETI DIVAT.

Bécsben lovagló asszonyoké. — Drap-zephyr köntös bársony-gallérral 's hajtókával (Aufschlag); selyem nyakraváló.

Pesten magyar férfi-öltözet. — Setét zöld Attila-dolmány fehér bélés-sel, fekete zsinórokkal, sárga bronze-gombokkal. Arany rojtos fekete nyakra való; théa-zöld színű eazimir-pantalon, mellynek szár-oldalain arany paszománt fut végig. Divatos kalap. (E' szerint dolgozik Kostyál Adám ur, férfi-szabó Pesten.)

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Csötörtökön Május 23^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Szám t a l a n h e r i n g. Brittamerika partjain olly szám osak a' heringek, hogy trágya gyanánt használtatnak. Már készülnek némelly vállalkozó (unternehmend) angoly halászok, hogy azon partokra átevezzenek, 's ama heringekkel megrakják sajkájikat, minthogy azok sokkal jobb izűek akármelly európaiaknál.

A k e n H e r m a n állatseregletje ismét Bécsbe érkezvén a' Jägerzeil végén telepedék-meg egy igen csinos és téres deszka épületben. Ezen híres ember jeles gyűjteményében valóban igazi ritkaságok láthatók, mint: két királytigris, rendkívül szép óriási orosz lányok, — mellyeknek egyike a' londoni játékszinen mint színjátszó lépe-fel, midőn egy diadali kocsit (Triumphwagen) huzott, — két nagy hyéna, szarvas-ló (Gnu), igen szép zebra, sokféle kigyó, strucz, kazuar, szép papagájok, többféle magnyító (Loxia), 's veréb a' meleg éghajlatokból. Nevezetes ezen állatok szelidsége; a' kigyók, mellyek közt fiatal Boá-k is vannak, ápoló szolgálják karjai körül tekerődzenek, 's nyelveikkel érintik azoknak arcaikat.

U j n ö v é n y e k. A' legtudósabb európai fűvészek (botanicus) egyike kiszámolta, hogy az uj világ felfedeztetése óta 2345 fanem és növény (planta) Amerikából, 's több mint 1700 hozattaték a' jó reménység fokáról; ezek egyesülve amazokkal, mellyeket China, Keletindia, Ujhollandia, Afrika, Ázsia különféle részeiből, 's Európa véghatáraitól hoztak volt, 's velünk megismertettek, többre mennek 120,000 növénynél.

K o r a s z ő l ő. A' mult Mart. 30-án Londonban a' conventgardeni vásáron meleg ágyban termett szőlőt árultak, mellynek fontja 2 guineán (20 ft.) kelt-el.

N a p o l e o n l o v á n a k ö s z t ö n e. Napoleonnak egyik arab lovát első tekintetre nem sokra becsülte az ember. De

mihelyt a' general-marsot verték a' dobosok, 's jelt adtak, hogy a' császár azonnal nyeregbe fog ülni, a' nemes állat mindjárt magosra emelé fejét, 's azt minden felé igazgatta, patkójával a' földet kaparta, 's mig hatalmas ura róla le nem szállott, a' leg szebb lónak tartathaték a' világon.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Északamerikai aranybányák. Hat év előtt fedeztettek-fel északi Carolinában azon arany erek, mellyek Potomac tájékától fogva Virginiaig, Alabama és Tennessee vidékéig terjednek. Még 1824-ben a' pénzverői hivatalba szolgáltatott honi arany rudak értéke csak 5,000 dollárra ment; már 1831-ben 518,000 dollárra becsülteték. Azon kívül a' szövetséges státusok tetemes mennyiségű arany rudat hordanak-ki az európai 's ázsiai vásárookra. A' carolinai bányákban minden nemzetbeli 's nagy számú munkás foglalatoskodik. Az azokat nem régiben látogató *Blocker* ur beszéli, hogy ott a' munkások 14 féle nyelven beszélnek.

Jég-kár-mentő intézet állott-fel Bécsben; célja a' jégeső által kárvallott mezei gazdákat bátorságosítani, az az: bizonyos esztendei csekély fizetésért a' szenvedett kárt mindenkor megtéríteni. Mind eddig ugyan munkaságba nem lépett, minthogy a' fizető részvényesek elegendő számig nem szaporodtak. Az intézetnek nyomtatott rendszabásait meg szerezhetni Bécsben *Heintl Ferencz* alsó austriai tartományi küldöttség tanácsnokánál, a' városban 563-ik szám alatt, az *Aug Gottes* czimű házban.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

6. §. Corvin Mátyás alatt.

1458—1490. *(Folytatás.)*

Magyar pompa és fényűzés. Bár milly szép követésre méltó példát adott-is Mátyás király mindennapos igen egyszerű élet módja által, de midőn nem maga személyét, hanem a' nagy királyt, vagy is a' magyar népek fő képviselőjét akarta kitüntetni, olyankor pompája, fénye, 's méltóságával minden korabeli fejedelmet felül haladott. Olly pompás innepet, mint ő *Beatrix* hitvesével egybekelelésekor tartott, Európában egy hasonidejű monarcha se

mutathatott. Midőn (1479) Vladiszló cseh királlyal Olmüczben öszve jönne, Mátyás részéről minden ki-merítve látszott, mit a' fényüzés kigondolhata, 's gazdagság teljesíthetett. A' cseh magnások számára hercegi lakások készítették a' városban; a' királyok részére pedig olly paloták állítottak-fel a' vásárpiarcon, mellyekben sem a' home-rusi Alkinous, sem a' lydiai Croesus valamelly hijányt nem találhattak volna. Ama szobák falait, mellyekben Vladiszló lakott, arany 's ezüsttel himzett szőnyegek fedték; arany ezüst 's drága kövek tündöklöttek azon ágyak, asztalok, edények, ruházatok, bútorokon, mellyek a' cseh királynak, Mátyás jövendő utódjának (Successor) az öszve jövetel napjai alatt haszonvételére, azután elajándékozásra voltak rendelve. A' királyi asztal nyilvános piarcon, körülötte pedig a' királyok jelesebb kísérorjok számára tiz más asztal volt terítve; mindenütt ezüstön ettek, drága kövekkel kirakott serlegekből (Becher) ittak, a' nélkül hogy csak egyetlen edényt vettek volna-le ama négyszegű udvari asztalról, melly a' piarcz közepén pyramis formában jókora nagyságra emelteték-fel, 's minden fokai szép szabályú arany ezüst 's drágaköves edényekkel csinos rendben tömve voltak megrakva. — A' pápa követje, castellai püspök, a' budai várban volt királyi ruha-és kinestárban olly sok drágalátos, arannyal, drága kövekkel, gyöngyökkel kirakott ruhát, szőnyeget, karpitot, olly sok arany, ezüst, mesterséges készületű edényt látott, hogy azoknak elhordására 50 terhes szekér se lett volna elegendő. Azok között különösen szemébe ötlött egy nagy, magos, 's két embernek helyet engedő 's tiszta termés-ezüstből készült fördőkád, két mokus, számtalan mennyiségű feszület, kereszt, gyertyatartó, oltár-készületek, 590 nagyobb, 's 300 kisebb serlegek, mind aranyból, 's ékes udvari asztalokra (Staatstisch) állítva. Csak egyetlen egy feszület, melly legfinomabb aranyból készült, 's drága kövekkel volt ékesítve, 45,000 aranyba került; 75 ezeret érték pedig ama 12 misemondó ruhák, mellyeket a' király temetésénél annak fija Corvin János a' székes-fehérvári püspöki templomnak ajándékozott.

Ama lelki nagyságnak el nem ismerhetlen hathatós

vonása, melly Mátyásnak minden gondolatján, tettein, sőt botlásain-is elterült, ama pompás épületeken-is kitetszett, mellyeket Budán, Visegrádon, Tatán 's Székes-Fehérvárratt emelt volt. Minden, mit ezen nemben a' megújult olasz ország nagy és merész művészeti munkájiban mutatott, mind az szinte mindenkor a' nagy király parancsolatja 's ön javított tervei (planum) szerint felállítotték palotájiban, falusi lakhelyein, 's mulató kertjeiben. Vitruviusal szoros bizodalomban élt; építő mesterei számára Bonfin Antalnak egy az akkoron a' nemesebb építési mesterségről megjelent olasz munkát deák nyelvre kellett fordítania. A' fővárosban a' művészet 's izlés felséges emlékei épültek, 's nem sokat gondola vele Mátyás, ha a' csekélyebb tehetségű urak azokat csak hiú tékozlásnak gunyolák, megelégedvén azzal, hogy a' gazdag fő papok és magnások abban, valamint más egyéb pompázásban-is vele vetekedni törekedtek. 'S valóban találkoztak férjfiak mind a' két rendből, kik őtet a' fényezésben még felül-is akarták haladni. Mert nem mint ő csak innepléseknél, hanem sokan közülök közönségesen-is hölgybőrös (Hermelin), nyest (Marder), czobolyszőrös (Zobel) domború virágú 's 's czifrázatú aranyos és ezüstös selyem szövet (Brocat), bársony, és skarlát ruhákban jelentek-meg. — Zápolya István olly arany nyaklánczot viselt, melly száz 's egynehány esztendő mulva holta után Velenczében 70,000 forinton adatott-el. — Ujlaky Miklósnak pompás kardja 60,000 aranyra becsültetett; vallyon mennyit érhetett ezen férjfiúnak egész pomparuhája?! Kimondhatlan ama fény, mellyben a' Beatrix herczeg asszonyért Neápolyba küldetett királyi követek az olasz fejedelmek udvaraiban tündöklének. Az urbinói herczegnél Pruis János nagyváradi püspök egy ritka mesterséggel készült meg becsülhetlen értékű sőtartót tétetett az asztalra; az edény egy kis dombon olly fa árnyékában állott, mellynek gyümölcseit különféle drága kövek képzették; drága kövekkel voltak kirakva a' domb oldalaiba csinált üregek-is; annak tövében volt egy vizmeder, mellynek nyilásánál fejét magosra emelő sárkány tátotta száját, arany farkát pedig sokfélekép csavarta; teste a' legritkább csigákból volt öszve

rakva; a' többi mind merő aranyból készült, 's domború fenékállásából három lábnyi magoságra emelkedett.

(Folytatás következik.)

III. I. T T E R A T U R A.

Tudománycs Gyűjteményünk 3-ik kötete folyó hónap elején jelent-meg több tudós értekezésekkel diszeskedve. Tartalma: 1) A' mérsekletről. Boehm Károly. — 2) Az urbarialis legelők kiadása ügyében, erdei értekezés. Gáty Istv. — 3) Farkas al-cancellariusnak 1263-ki oklevele, rézbe metszett másolattal. Horvát Istv. — 4) A' birtokos é-ről, és birtokos névmásokról. Szilágyi Ján. — 5) Egység, hosszú élet. Ifj. Bene Ferencz. — 6) A' sanszkrit és török nyelvnek a' magyarral vélt rokonságáról. Pecz Leop. — 7) Könyvismertetések: a) Versuch über den Seitendruck der Erde. P. T. K. — b) Leges Ecclesiasticae Hungariae. III Tomi. Horvát Istv. — c) Das deutsche Strafverfahren. II. Abtheil. Horvát Istv. — d) Guide Diplomatique. II Tomes. Horvát Istv. — 8) Figyelmeztetés, igazítás Horvát Istv. — 9) Találmány. Bene Fer. — 10) Magyar Museum gyarapodása, jeleség, halálozások Horvát Istv. — A' koszorúnak 3-ik évében olvashatók: 1) A' hivtelen. Rege Ma-or L-tól. — 2) Ifjú élet rövidsége, rény, A-hoz, első farsangi nap. Apró költemények Hutter Antaltól. — 3) Epigrammák Kiss Endrétől. — A' gyűjteményben elég tárgyat találnak a' tudósok elmebeli mulatságaikra, 's méltán mondhatjuk, hogy a' gyűjtemény megfelelni törekszik tudománycs czimzetének. — A' magyar museum gyarapodása czikkelyében örömmel olvassa minden lelkes hazafi, hogy T. Jankovich Miklós urnak gazdag régiség-gyűjteménye megszerzésének elősegítése végett a' nemzeti museum számára a' T. Cisterciák rendje már-is 200 aranyat fizetett-be az ország pénztárába. Vajha tehetős dynastáink rendre követnék é' szép példalépést. Vajha régóta-is ezt tették volna, 's ne engedték volna ama drágaságokat külföldre vitetni, mellyek most honunknak örökös kárára a' bécsi ritkaságok tárának legfőbb kincsei sorában diszlenek, mellyeket a' magyar honfi ott látván, fájdalmas csendes sohajtással illy gondolat ötlük akaratlanul-is eszébe: „Ime örül a' külföld honosidnak hideg részvétlenségén!”

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Pesti lófuttatás. A' Május 20-kára hirdetett lóversenyzés nem ment végbe, minthogy az akkoron történendő ivadék-verseny Brudern József és Wesselényi Miklós báró urak költsönös visszaléptével megsemmisült. A' hivatalos újabb jelentés szerint tehát az első verseny leend Máj. 23-án (csütörtökön) dél előtt; az állattenyésztő társaság köz gyűlése vasárnap Máj. 26-án; állatmutatás Máj. 31-től Jún. 4-ig a' társaság telkén üllői utszában; paraszt kan-czacsikók jutalmazása Jún. 2-án; lóárverés Jún. 1-jén és 6-án.

Flóra kertje. A' hét választók kibérlője azzal lépémeg vendégeit, hogy a' ház udvara déli részén csinosan bekerített 's virágokkal, és külhoni (exotisch) nagyobb növényekkel ékesített helyet készített, mellyet Flóra kertjének nevezett, mint a' magyar és német feliráson olvashatni. Megnyitá ezen mulató helyet Május elsőségén, 's azóta reggel és este az ott terített asztalokat a' kedvesebb szabad levegőn számos vendégek foglalják-el.

Uj magyar felirás. A' városháza piarczán lakó zsemlyesütő Müller Jakab ur, ki Pesten, köz vallomás szerint, legszebb zsemlyéket süt 's az ugy nevezett kedvelt magnás-zsemlyét készíti, legelső pesti pék volt, ki e' fő városban czimeréül két év előtt festett arany szarvasa alá illy csupán magyar felirást tétetett „Az arany szarvashoz.“ E' czimeréről nevezetik szarvas-péknek (Hirschbäcker). Taval a' király utszának keleti vége felé 's déli oldalán, T. Steinbach ur majorjának szinte ellenében, egy csinos földszinti házat építtetett, mellynek udvara hátulját igen izletes, virágos kertecske ékesíti. Nem régiben ezen ház kapuja felé egy kis tájképet festetett, mellynek közepén a' fasor (allée) között egy arany szarvas fut. Ez alatt pedig magyar és német nyelven illy felirás olvasható: „zum goldenen Hirschen in der Allee; — Az arany szarvashoz a' séta fás rónán.“ (Ezen festményen a' fasor rónaságon látszik ugyan; de kérdés, ha az eddig már jóformán használt fasor név helyett fás rónát kell elfogadnunk; alkalmas lesz-e ezen elnevezés olly fasorokra, mellyek nem rónaságon, hanem hegyeken, 's dombokon, vagy egymást váltva hegyen-völgyen terjednek-el. Ezeket-is séta fás-rónáknak, vagy séta fás-hegynek, vagy séta fás-hegyvölgynek nevezzük-e?)

A. János.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Nagy Várad Május 5-én. — Színészeti bírálat. Színészeink alkalmasint elhitették magokkal, hogy mi az ő borzalmas borzasztóságaikban gyönyörűséget találunk, mert Rákosi Márton saját hasznára tegnap ismét illy czimű darabot hirdete ki: „A' halál-mátka a' borzasztó éjeli 12 óraker, vagy a' bambardói vérmenyegző“ — 's hogy meghívását annál érdekesebbé tegye, jelentésére ezeket nyomtatá: „A' játékban előfordul 1-ör a' bambardói kigyótömlőcz egész iszonyatoságában, benne a' futó kigyók, 's egy mechanikai mestermiv, tüzet okádó rémsárcány, melly a' maga erején jelen-meg. 2-or egy mivészileg állított vesztő alkotmány. 3-or a' bambardói vár elpusztulása vér-szinben. — Kinek ne jutna erre a' Kádár és Stiefried históriájának ezen ajánlata eszébe:“ vegyél-meg édes barátom, nem bánod meg;“ 's ki ne kívánná színészeinket fonák képzelgéseikből kigyógyítani? — Én nem szégyenlem megvallani, hogy a' halál-mátka történetének egybefüggését, noha kezde-

tétől végzetéig vont figyelemmel kísértem-is azt, teljeséggel nem értém, 's ennél fogva elő sem adhatom; dicséretére mindazáltal Rákosi urnak, annyit csakugyan mondhatok, hogy ígéretének megfelelni igyekezett, mert a' lehetetlenségekben, dühösködésekben, képtelenségekben éppen nem volt semmi fogyatkozás. Így p. o. Gróf Bambarzó (Eránosz) a' felesége háló szobájába, markában villogó fegyverrel gyakorta berohanván, ott több izben, többekkel dulakodott, minden ereje megfeszítésével (hogy rajta szánakodnunk kellett) huzamósan kiabált, 's a' menyasszonyi ágyon szemünk láttára szendergő mátká előtt, kétségbe esésig dühösködött a' nélkül, hogy ezt, fület hasgató lármája, 's iszonyító vonaglásai csendes álmából felrettentették volna. Fedorinó, (Harmath) az ugy nevezett kigyótömlöczbe, mellynek borzasztóságát, a' szinfalak mellől intézett szieszegésnek, 's egy pár madzagon rángatott papiros kigyónak köszönhetjük, éhelhalásra kárhoztatva, Hiacintha (Parázsoné) által bezárattatván, minekutánna egy Orangutang forma rémsárkánytól, melly a' jobb kezében tartott égő csepűt, feléje minduntalan lobbantgatta, végső eltikkadásig üldöztetett volna, utóljára csakugyan megszabadult, mint a' következett felvonásban csudálkozva tapasztaltuk. Hogy történhetett azonban ez? vallyon nem a' rémsárkány szánakozásából-e? meg nem mondhatom, mert a' legördült karpit a' titkot előttünk elrejtette. — Vélt halálból való feltámadások-is, mint az öreg gróf Florettojé, Camilláé 's a' t. voltak többek, de a' Rákosi uréval nem ért-fel egy-is, mert ő a' Dombadallós Bandita személyében Hiacintha által megölettetvén, nyöszörgésével minket soká mulatott, a' 4-ik felvonásban pedig ugyan azon ruhában, de már a' Paschecho szerepében csak azért támadt-fel, hogy a' mivészileg állított vesztő alkotmányon, (mellyet egyéb iránt előttünk szerénységből lepellel eltakartak) ismét meghalhasson. Hasonló sors érte a' rémsárkány kezei közül csudálatosan megszabadult Fedorinót is. Gróf Bambarzó pedig, méreg által végezvén-ki magát, fáradságos munkája után előttünk egész utolsó felvonás alatt, motszanás nélkül kényelmesen nyugodott. Minden ilyen czéliránytalan nevetséges szomorú játéknak én-is örök nyugodalmat kívánok.

Május 7-én láttuk a' Szebeni Erdőt, 's a' játékszint, ha nem éppen elégűlten, de mégis jó kedvvel hagytuk el. Rákosi, Néb Maria, Szatmári, a' Kóvár, Sziva, és Szokol szerepeikben, magokat különösen kijelelték, az oláh viseletet és életmódot jól utánozták, beszélgetéseikben sok eredeti sajátságot fejtettek-ki, 's az Almarik (Harmath) monotoniját, Olfride (Lendvainé) hidegségét, Xarkó (Kesz) érthetlenségét velünk elfeledtették. Parázsoné az Elizéne szerepében mind csinos öltözetével mind helyes maga alkalmazásával igyekezék itt-is megmutatni, mennyire törekszik megfelelni várákozásunknak és rendeltetése czéljának. A' Hatszég vidéki nyolczas oláh táncz élénk kedvet indított, de az ugy nevezett oláh karéneket ohajtottuk volna nem hallani.

Május 11-én Parázsóné (született Nádudvari Krisztina) részére előadódik az Angol Korona angyalvár omladéka in. Jelentésébe sokat és vakmerően ígér, félek, hogy nem fogja teljesíthetni. —ab—

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten Máj. 13-án Rettich ur és Hitvесе Romeo és Julia szomorú játékban léptek-fel a' czimszerepekben (Titelrolle); Máj. 15-én csupán Rettich ur „Álom az élet“ czimű dramában mint Roderich. Mindenkor gyakor tapsolások 's előhívások jutalmazák e' művészpárt. — Máj. 17-én Schillernek „Cselszövény és szerelem“ czimű szomorú játékában léptek-fel Rettich ur mint Ferdinand, Hitvесе mint Louise. Az utóbbi valamint átaljában, ugy különösen az utolsó felvonás azon pillanatjában, midőn megétetése felől tudósítatik a' kétségbe e-és indulatját remekül festvén zajos tapsokat nyert. A' 3-dik felvonás után két német hangzatka (Sonette) szóraték-le a' karzatról Rettichné assz. dicséretére. Férjének szorgalmas előadása sem marada taps nélkül, bár néha hangosabb szavainak mérséklete kívánatos vala. Játék után, felvett szokása szerint, köszönetet mondott a' hallgatókhoz. Különös tetszést tapasztaltak még e' darabban Fischer M. (Walther) Posinger (Kalb) urak, és Grillné assz. (Milford). Rünner ur (Miller) szerepét más valakitől szerettük volna adatni.

Pesten. Máj 16-án utóljára hallottuk Reichl ur vendégünket köz kívánságra ismét a' Tündér Sipban. Valamint ezen operában első felléptekor, ugy most-is bámultunk csuda-mélységű bassusán, és szép előadásán. Tapasztaltabb hangászaink-is megvallják, hogy illyes mit soha se hallottak, 's enyelegve mondák, hogy ha Mozart Reichl ur előadását hallaná, bizonyly sirjában-is megfordulna. — Érzékenyen bucsúzó-el tőlünk a' zajos tapsokkal halmozott jeles művész, sajnálkozását említve, hogy hosszabb ideig honosi közt nem mulathat. — Jegyzet képpen említjük, hogy Reichl ur most csupán anyja látogatása végett jöve-le Bádénból, 's csak a' pesti színház igazgató ismételt kéréseire lépe-fel az említett három izben szinpadunkra.

Alexander Pesten. Ezen híres hevenyész-szinjátzó, ki most több hónap óta a' Bécsieket elragadtatásig mulattatá művészeti ügyességével, bécsi hírlapok szerint Pestre szándékozik jönni, 's első mutatványát Máj. 24-én adandja.

VI. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: Rózsa színű Gros-d'Orient ruha fekete Blonde-chemisette-tel; toll és gaze-zal ékesített bast-kalap. — Vagy: magos testű Percalin ruha; Gros-de-Naples capote gaze-pántlikával ékesítve.

Párisiaké: Fehér szalmakalap; felső ruha himzett Gros-de-Naplesből; vállöv Filet, vagy virágos Cachemirből.

Szerkezi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Vasárnap Május 26^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Hegyomlás Kawkaz bérceiben, Folyóírásunk 12-ik számában közlött e' nevezetes természeti tüeményről a' külhoni folyóíráásokban következő bővebb tudósítást olvashatni. — Augustus 15-én Kasbek hegyéről talán a' világ történetében még hallatlan, rendkívüles nagyságú hó-lavina zuhant-le azon hegyszorosba (Schlucht), mellyen a' tífisi nagy országut megy keresztül, 's ezt két mértföldnyire fedé-be; széltében a' 40 fonálnyi (Faden) széleségű egész szoros völgyet betölté, 's a' hó mintegy 40 fonálnyi (orosz öl, Sasén) magoságra hevert rajta, úgy hogy ezen több mint másfél millio koczka ölnyi hónap, jégnek, 's a' hóomlás (lavine) erejétől magával ragadott szikladaraboknak tömege az egész közösködést (communicatio) elzárta. A' Terek vize, melly az elborított hegyszoroson keresztül foly, futásában gátoltatván a' szoros ut felett dühösködve tódult-ki szokott ágyából, több hidat elszaggatott, az országut egy részét szétadulta, a' lapányokat elöntötte, míg magának lefolyást szerezhett. Hogy ezen hegyomlás emberhalált nem okozott, a' lakosok csak ön éles elméjüknek, 's hegységbeli ismeretöknek tulajdoníthaták. A' hóomlás előtt egy héttel már vettek észre ismerető jeleket, hogy egy iszonyatos hólavina fog lezuhanni, 's ez okból minden gunyájokkal és nyájaikkal távolabb vidékekre költözének. A' veszedelemmel fenyegető nagy hóomlásnak előkövetjei szoktak lenni: a' nagyobb vagy kisebb számmal legördülő apróbb lavinák 's a' fekete tenger színe felett 2500 toise-nyira emelkedő Kasbek hegy örök havának porhanyódzása (locker werden). Ha t. i. ezen hegyen 's annak lejtős oldalán az esztendőnkint nevedő hónap tömege annyira szaporodott, hogy tartóságát elveszti, akkor mindig alább sikamlík, 's nagy sziklatömegeket ragad-le magával, mi bizonyos dörgő zajjal történik; e' közben észre lehetvenni,

hogy a' Terekbe ömlő hegyfolyamok nagyon áradnak, 's földet és apróbb szikladarabokat gördítenek magokkal. Ezek a' lavinának bizonyos előjelei. Mivel pedig a' Kasbek 17 werstnyire esik azon hegyszorostól, mellybe a' lavinák omlanak, tehát mindig egy időbe telik, míg a' lecsuszamló hőtömeg annyira halmozódik egymásra, hogy az országutat védő, 's ki-felé álló sziklákon legördülhessen. Így tehát a' hegyi lakosok könnyen megmenekedhetnek a' bekövetkezendő veszély elől. Mióta Grusia tartománya orosz országhoz tartozik, csak két hasonló hóomlás történt, u. m. 1808. és 1817-ben. Ekkor minden fáradozás 's erőltetett munka mellett-is öt esztendőbe került, míg a' leomlott hó félre takarították, vagy elolvadhatott.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Figyelmeztetés a' magyar anyákhoz. Alól írott ezen alázatos jelentés által tisztelkedem a' nemes közönségnek olly szolgálatimnak ajánlásával, mellyek a' leánykák testi nevelésében a' görbe növésnek (a' mennyiben régiség által még meg nem rögzött volna) elejét venni, és a' már megindultnak tovább terjedését elhárítani képesek. Tapasztalásaim által megvigyáztam, hogy a' leánytest a' görbülésre leginkább hajlandó azon korban, mellyben a' serdülés legszoróbb, ugymint a' kornak 6tól—7, 11től—13, 14től—16dik esztendejéig. Ha ezen szakokban a' testnek gondja nem viseltetik, úgy hogy irás rajzolás, egyéb munkák 's ülés közben megferdül, és illykor azután panczélművek, derékravalók 's különféle füzések vétetnek elő, ohajtott foganatra hijába tartatik szám, mert a' nőni indult természet meg nem áll, 's a' gyermek csak serdülni fog mint a' fiatal fácaska, mellyen a' Martziusban, Aprilisban 's Juliusban rászoritott kötözések erőszakot tettek. A' növést hajtó életerő hatóskodni fog, de a' kötözések által kényszerítve kidomborodásokat formál, mellyeket azután eltudni soha se lehet. De ha a' fácaska naponkint fris vízzel dörgöltetik vagy keféltetik, és gyakran annak módja szerint rázatik, örvendetesen fog tenyészni, hacsak különben nem volt iránta mostoha a' természet, és sérültséget nem hagyott a' külső erő. — Ezen alapokon épült orvosló

módom, melly minden erőszak, kötözés, panczélozás nélkül egyedül mosogatás és gymnasticai gyakorlások által hatóskodik a' görbe növés ellen. A' testi (gymnasticai) nevelésre nagyobb részében magam fogok ügyelni, hitves társam pedig a' mennyiben az illendőség iránti gyengéd 's mindenfelőli gondoskodás kívánja, a' többi anyai felvigyázatot viendi. A' gyógyítás ideje alatt egyéb nevelésbeli oktatásokat-is lehet folytatni, kivevén az írást, rajzolást, himezést, varrást. — Melly ebbeli jelentésemnek szerencséje volt az ide iktatott megjeléshez: „Ezen tekintetben a' gymnasticai gyakorlások, sokkal móddalhasználva, csakugyan ajánlatosak. — Lenhossék. m. k.“ — Dicséretes említés-is tétetett felőle a' budai német ujság XXXVIII-dik számában. Lakásom Pesten, kecskeméti kapunál, Tunner ház udvarában 6-dik szám alatt.

Clair Ignátz,

szabados kardvívó mester és gymnasta.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

6. §. Corvin Mátyás alatt.

1458—1490. *(Folytatás.)*

Midőn ezen ajtatos és országkormányi tudományú püspök követségben menne francia országba, három száz hasonló színű és magoságú lovat, ugyan annyi nemes ifiút vitt magával, kik egy irányos növésűek, hasonló korúak, 's valamennyin skarlátba voltak öltözködve, a' szőkek fejét drágakövekből font koszorúk, a' többiét arany nyaklanczok ékesítették. A' VIII-dik Károlynak vitt ajándékok, drága edények, nyergek, kantárok és lóékeségek többre kerültek 25,000 aranyal. Szokás szerint így tündöklének olly országok fejedelmei 's nagyjai, mellyek felbomlásukra sietnek; de ez-is volt a' magyar ország felett alkonyodó szerencse napjának utolsó fénye, ez volt ama szép őszi nap, midőn még csak a' magoságok tündöklöttek sugaraik világában, de a' mi alább fekvék, azt már az esti szürkület, a' szomorú éj fergetegének elő-követje, fedezte.

Képfaragók, Festők, Hangászok, Rézöntők. A' Magyarok, de kivált a' király pompaszeretetének finomitását leg inkább segíté-elő az olasz országban ujlag viritó művészet. Innen hozatott Mátyás építő mes-

tereket, kőmetszőket, hangművészeket, tréfás énekeseket, elmés énekesnéket, 's az iny csiklándozásának kielégítésére remek sajtcsinalókat-is; a' maga tisztább izlésére kőfaragókat, 's festőket, és pedig Romából Nicola Alunno, és Pietro Peruginó-nak; Florenczból Andrea de Castagno, és Luca Signorello-nak; Bolonyából és Neápolyból Lippo Dalmasi és Antonio Solarionak tanítványit; kiknek fője volt (1469) a' királynak udvari képfestője Fra Filippo Lippi (Lippi Fülöp † 1505), ki Masaccio-nak nevendéke levén évkorának művészei felett szinelése kellemével, szabásai lágyságával, festői módja nagyságával ragyogott, holta után pedig természeti fiija Filippino tökéletesítvén atyjának módját, ékesítő mellékes munkáji, 's átaljában művészeti tudóságával tünteté-ki magát. Hihető, hogy ezeknek rajzolataik után készíté a' dalmát születésű Traw Jakob művész-társaival a' budai vár udvarában ama három képszo brokat, mellyek a' sisakkal fedett, lándsájára 's paizsára támaszkodó és gondolkozásba merült állásban levő királyt, jobbján az atyját Hunyady Jánost, balján pedig szerencsétlen bátyját Hunyady Lászlót képzették. Bizonyos, hogy a' Herkules, Diana és Apollónak óriási három szobraik eme művészek bronzból öntött, 's igen nagyra becsült mivei valónak, mellyeket mint győzedelmi jeleket Szoliman török császár a' szerencsétlen 1526-ki esztendőben a' budai palotából Constantinápolyba vitetett.

Budai könyvtár. Képszo brok. Leg felségesebb emléke 's ön lelkének tápláló enyhítője volt ama nagy könyvtár, mellyet Mátyás ön ösztönéből, 's választmánya szerint állított-fel (1466) a' budai vár két téres bolthajtásos termében (szála); egyikben görög, syriai, arab, zsidó kéziratok voltak, a' másokban minden, mi akár a' régi akár újabb deák litteraturában iratott vagy nyomtatva megjelent, 's feltaláltathatott. Az elsőbbieket többnyire a' megszökött Görögöktől, vagy Ázsiában 's Constantinápolyban sok pénzen vette a' király; mit ez uton meg nem szerezhethet, Flórencz városában iratott-le, hol Naldius Naldi tudós férjfiúnak felügyelése alatt mindenkor négy; Budán pedig narni-i Martius Galeotti, parmai Thad-

deus Ugoletti, 's ragusai Felix könyvtárnokok vezérlésök alatt 30 szépirót fizetett, 's ezen kincsek szaporítására évenként 33,000 aranyat fordított. *(Folyt. követ.)*

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Első lófuttatás a' pesti gyepen. — Végbe ment Máj. 23-án dél előtt 10 óraker kezdődvén illy renddel: I) Paraszt lovak próbafutása; a' határoszloptól egyszer kerülék-meg a' pályát. 1-ső volt a' már ismeretes Reichel Ferencz pesti lakosnak Turcsi nevű 5 esztendőös setét pej ménje, melly pályáját megfutá 4' (első) 29" (másod) percz alatt. Nyert 3 ezüst tallért. — 2-ik vala Szlezák György adacsonyi lakosnak Csinos nevű 4 esztendőös setét pej paripája; nyert 2 ezüst tallért. — 3-ik: Székely-Tasnády Albert köncségi lakosnak Betyár nevű 6 esztendőös szürke her. lova, nyert 1 ezüst tallért. — Mind ezen lovaknak szabad a' futás akár mily díjra.

II) Első hazafi díjért (100 arany, 1600 öl) Liechtenstein Venczel herczegnek 5 eszt. telivérű p. k. Rosaline magajárván körül a' pályát, elnyerte a' jutalmat. Lovasa Eduard Jackson.

III) Nákó díjért (25 arany 1600 öl) Hunyady József gróf 4e. teliv. p. m. Cyrus futott elő 4' 50"ig. Vetélkedője volt Schmid Ferencz 6e. félv. p. k. Elma, Széchenyi Istv. gr. nevelése.

IV) Külön verseny. — Széchenyi Istvan és Nákó Sánd. gróf urak az első ló számára 2 aranyat tettek öszve. Fogadás: néhány palaczk pezsgó bor. Távulság a' határoszloptól egyszer körül a' pályán. Nákó gróf nevezte Reichel Ferencz Turcsi nevű ménjét, melly nyertes lett. Széchenyi gróf nevezte Szlezák György Csinos nevű paripáját (2) és Tasnády Alb. Betyár nevű szürke her. lovát (3).

V) Nákó díjért második izben ismét Cyrus volt az első (4' 7" Elma ellen, 's így nyertes-is lett.

VI) Nemzeti díjért (79 arany 1600 öl) Hunyady József 4e. teliv. sárga m. Gildroy, Károlyi Istv. gróf nevel. magajárván körül a' pályát elnyeré a' kitett jutalmat.

A' mult éjjel 's reggel eső esett, az idő kétséges és borult levén nézők kevesen jelentek-meg.

Telegraf a' Gellért hegyen. Az éjjeli telegraf próbavizsgálata még eddig végbe nem ment, minthogy annál a' magyar országi fő hadi kormányzó jelen akar lenni, ki hazánkban tett hivatalos utazásáról nem sokára vissza térend. A' nappali telegraf vizsgálata felől már felsőbb helyre beküldettek a' kedvező hiradások. — A' hazai tudósítások és Társalkodó 41-dik számába folyó-írásunk 14-dik számából költsönözött 's e' Telegrafot illető czikkelyben hibásan állittatik, hogy annak feltalálója T. Andream ur ha-

zánkfija volna; mert ő tyrol születésű, 's honunkban hosszas ideig soha se lakott.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Gyász hírek. Bécsben Május 6-án tüdősorvadás ragadá-el M. Erdődi Pálffy Theresia grófnénak, csillagkeresztes és palota-dámának, M. Vázsonkői Zichy István gróf, és cs. k. kamarás ur Hitvesének 73 évre terjedő életét.

Ugyan az említett fő városban hasonló betegség következtében szunnyada-el örökre Főméltóságú Oettingen-Spielberg Valburga hercegné, néhai Főmélt. Regéczi Bretzenheim herceg özvegye, csillagkeresztes, és palota-dáma, életének 66-ik évében.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Szeged. Máj. 10-án. Máj. 12-kére volt hirdetve Tréfa és Valóság, vagy a katonát mint az aranyat a tűz próbálja meg, de az idő kellemetlen vihara ez uttal akadályoztatá ezen darab előadását. — Május 13-kán pedig Szasszen Július az igazságos Biró szomorú játék adatott a társaságnak egy részétől (mert ezen társaság itt Szegeden, és H. M. Vásárhelyen-is ad színészi darabokat) olly szivvrehatólag, hogy valóban egy remek-előadást tüntete szemünkre. — Az uralkodó hercegnek mind méltósága érzését, mind Rosaurához vonzó szerelme hevét, mind az igazságot elnyomni kívánó borzasztó tekintetét remek vonásokkal ábrázoló Szakátsy. Első minsterének Szasszen Júliusnak az igazság szent érzelmeihez vonzó buzgalmát, Ferdinand barátjának segíteni ohajtó készségét, és az igazság elnyomása lehetetlenítése végett üldözéseket-is béke türessel szenvedő méltatlan sorsát köz helybehagyást nyerőleg tünteté elő Kilényi, főképpen pedig elragadtatólag adá azon környülállást, midőn igazságtalan fejedelmének életét, önnön élete veszélyével nagylelkűen megszabadítani hathatósan igyekezett. A kellemes Rosaurát ártatlansággal teljes hangú bájjal derekasan adá Magossné, Ferdinandot, a csalfát, 's Henriette csabítóját olly művésziileg, főképpen pedig örültségét olly szivvrehatólag tükrözé Magoss, hogy a közönség mély illetődését szembe-tünőleg észre lehetne venni. Henriettének, a megcsalattatott, és végre elhagyattatott hölgynek szerepét, mint e jelen játéknak királynéja Bányainé olly szomorú ábrázattal, olly keserves hangváltozással játszá, hogy a legkomolyabb hallgatóknak szeméin könnyecseppek lebegnének. Az öreg világtalan Splinder ácsmesternek, mint leánya szerencsétlenségét fájláló, ennek öngyilkosságán mélyen megilletődött és résztvevő atyának személyét igen szomorúan, de kellőképpen adta elő János. A ravasz udvari marschalnak Szen-

nek és Hittentyt fő vadász mesternek, az elsőnek ugyan Sárkány az utóbbinak Kiss könnyelműen felelének. Ezen játék méltán szerzi vissza a' társaságnak f. h. 5. és 6-ik napjain a' közönség előtt elveszteni látszott bizodalját és pártfogását, mellynek valódi elvesztését a' mai 27 hallgatónak csekély száma-is igazolni látszik. — Máj. 14-én adatott azon darab, melly 12-re vala hirdelve, mellyben a' játszó urak átaljában kitüntetéek művészi tehetségeiket, és tapssal örvendeztetéek. Hallgatók száma csekély. Ez nap óta nem adának elő semmit, és alkalmasint H. M. Vásárhelyre rándula a' társaságnak ezen része-is, másik részével azonban ismét megjelenend városunkban.

Tavaszy Ferencz.

H. M. Vásárhely. A' Társalkodó 155. lapján Máj. 4-én költ levél szerint azon városban már két hónap óta tartozkodék egy magyar színész társaság, melly felől dicséretes említés tétetik. Tagjai közül neveztetnek: Magossné, Bányainé, Szalayné asszonyságok, és Széppataki Johanna leányasszony — Gyöngyösi, Szakácsy, Jánosy, Magoss, Sárkány, Kilényi urak. Játsszák Apr. 8-án Kisfaludy Kár. Kérők című darabját; Apr. 30-án Indusokat Angliában; Május 2-án Hamlet-et.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten Rettich ur és Hitvесе folyvást játszák vendég-szerepeiket. Máj. 19-én Heilbronn Katinka darabban Rettich ur Strahl gróf, 's Hitvесе Katinka személyében lépe-fel. Az utóbbi ez uttal köz helybehagyást nem nyert, kivált az álom jelenetében némellyek természetesb játékot ohajtottak volna. Azonban mindenkinek eleget tenni lehetetlen. — Máj. 20-án Montaldo grófok című új darab adatott e' vendég művészpár különös javára előfizetés felfüggesztésével. Rettich né assz. Angelika, férje Philippo személyét játszá. Mind ezen, mind a' másik darabban többszöri kihívás és tapsolás jutalmazá a' vendég művészeket. Az utóbbi 5 felvonású néző játékban (Pannasch szerzeménye) még kitűnően játszottak Fischer M. (Fiorillo), és Posinger (Varini) úrak. Gerlach ur (Antonio) egyhangú előadása ismét nem tetszett. Hallgatók meglehetősszámmal, a' föld-színti székek kivált asszonyokkal tele voltak; mintegy 21 páholy üresen maradt. A' darab tartalma nem olly érdekes, hogy azt közleni érdemesnek tartanók; illyes a' régi vitézek idejéből, — kik egymás ellen agyarkodva megbuktatják, megölik egymást, 's végre a' gonosztevő érdemlett büntetésre kerül — több hasonló mintába öntött darabokat láttunk, 's ismerünk. — Máj. 22-én e' művészpár Egmont és Kláríka című szomorú játékban lépe-fel a' czimszerepekben. Mindkettőnek jeles játéka nagy tetszést nyervén Rettich ur játék közben 3-szor, hitvесе egyszer, 's annak végzetével mind kettő kitapsoltaték.

Alexander ur ama hires hevenyész szinjátszó Pestre megérkezvén Máj. 25-kére hirdeté Les Ruses de Nicolas című 's a pesti színházban adandó első játszását. A' helyek ára jóval fel-emeltetik.

VI. M U Z S I K A.

Servaczinsky Szaniszló újabb hangversenyét a budai színházban adá Máj. 22-én. Meg-előzé azt Raupachnak Koldús című egy felvonásos nézőjátéka, mellyben a' darabnak érzékeny jeleségén 's Rosenschön urnak (Walter) és Inkelmann leányasszonynak (Klára) dicséretes előadásukon kívül mást nem említhetünk. A' hangversenyt a' gyenge idomzatú orchestra Don Juan ouverturájával nyitá-meg; erre Serv. ur Rhode-nak A-dur concertje első tételét, azután Tsukly Mih, ur Humel-nak már gyakran hallott alla Spaniola Rondóját játszá Fortepianón. Ez utóbbi alatt méltán boszontá a' hallgatókat a' dobos és trombitásnak hibás viselete; a' Fortepiano se volt legkellemesebb hangú; mind ezek okozhaták talán, hogy Ts. ur előadását hibátlan tökéleteség nem koszorúzhata, végzetül Serv. ur lengyel énekekből egybe szerkezett egyveleget játszott. Azon nehezségek, mellyekkel e' jeles művész megküzdött, számos tapsot szerzének neki, de valamint csudáltuk a' nehezségekkel vivását, úgy nem kerülé-el a' közben füleinket némelly hangjainak nem egészen tisztán vétele. Hallgatok olly kevesen valólanak, hogy még 7¼ órakor alig leheté 20 személyt számlálni a' parterre-ban.

Slawjk ur, jeles bécsi violinista Pestre érkezék, 's nem sokára várhatjuk tehetségei bizonyágainak hallhatását. — Ama hires Lafont-is, ki Paganini után Europa első hegedűsének tartatik, Pestre rándulni szándékozik. Most a' Bécsieket bájolja-el menyei művészetével.

VII. H A N G M Ű V E K.

IX) Die Ungarische Gastfreundschaft in der Weinese. Gedicht von Hanak, in Musik gesetzt von Ferd. Tomala. Ezen egyes énekszóra készült dalban az ismétlések iránt előbbi észrevételünk vagon; egyébiránt úgy látszik, hogy ezen, valamint az előbbi ének készítésében-is Tom. ur nem volt olly szerencsés, mint táncznótájiban. A' czimlap (kőmetszet: szüreti asztal mellett magyar vigadozókat képez, és igen csinos.

VIII. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: Bast-kalap szalagok 's levél bokréta-cskákkal ékesítve. Caschemir ruha vont, 's dudorodott ujjakkal. — Nyári viselet: Tunika-felső-köntös himzett musselinből, melly elől nyíltan áll, szegletei gömbölyegek, csak azon csipkéig ér, mellyek az alsó ruha szélét szegik-be. Béllése tafota, és szép himzéssel ékeskedik. Elöl egy begombolt pántlika öv gyanánt szolgál. A' test mind a' mellen mind a' hátan drapírozott. A' nyakról vállöv (Bajadere) lóg-le.

Szerkezi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utzája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön Május 30^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Uj madárfajok. A' londoni állatvizsgáló (zoológiai) társaságnak mult Febr. 12-ki gyűlésében benyújtott az eddig elé Európában legelső példánya ama különös alakú *Apterix australis* polynézai madárnak, melyet először is Schawur ismertetett-meg a' tudósokkal. Ezen madárnak, melly a' földi kerekiség legkalandosabb állat-és növény-formák tartományában, Austráliában, a' Känguruh 's más e' félek honjában létez, csak rövid szárnyaeskája van, melly körmökbe végződik; rövid vastag lábain hosszú éles körmei vannak, 's tollai a' casuar-éiboz hasonlítanak. Tulajdonképpeni hazáját Ujhollandiának mondják, élelmi táplálékja ismeretlen. — A' mult évi Septemberben adaték az említett társaságnak egy hasonlóan még ismeretlen nevezetes madárnak egyik példánya az *Ornithorhynchus paradoxus*.

Nagy tengeri kigyó. Norvégiában a' rodi és sündelägi Fiordokban (tengerszoros, öböl) nem régiben ismét világosan látták a' már többször észrevett irtóztató tengeri kigyót. Sőt néhány esztendő óta nyomaira-is jöttek, hogy a' tengert elhagyá, 's a' szomszéd telkeket meglátogatá.

Fecskék a' cholera idejében, Egy jeles francia ornitholog (állat vizsgáló tudós) igen érdekes észrevételeket tön az epemirigy gőzkörének (atmosphæra) madarakra hatásáról. Azon helyekre, hol e' járvány uralkodék, a' fecskék egy hónappal későbbben 's csak csekély számmal érkezének. Eleinte nem jól érzék magokat, 's felborzasztott tollakkal a' kémények megé vonultak.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Most készült remek mű. A' napokban kísétálván a' hid felé egy barátom karján nézni, és nézetni, mint

a' többi a' bámulókkal együtt megállottunk Müller, Tomala, és Grimm szép művekkel kereskedők pompás boltjaik előtt; bámultuk, kritizáltuk a' kirakott szép műveket. Én nagyot sohajtottam, midőn ezekben többnyire a' külföld munkáit kelle megismerni; e' juta eszembe fájdalommal: „Édes szép hazám, mikor fogod te fiaid, és leányaidd remekműveit bámulni, mikor fogsz figyelmeddel lelket, 's erőt adni, hogy gyermekeid számukra a' szép mesterségek kopár mezejét virágzóvá tehessék. Szép bámulni tudni a' más remekművét, de sokkal szebb ön gyermekünkét. Így gondolkodván megpillanték egy ezüst huszasnyi nagyságú körökben rendkívül apró, egyikben magyar, másikban német irást. Bár melly fiatal menyecske-nek tartsam-is magamat; de ezen apró irást velem levő barátom segítségével se tudám pusztán szemmel elolvasni. Be-perdülék tehát a' boltba, 's nagyot mutató üveget véve, nagy bámulással olvasám, hogy mindenik huszas nagyságú körben egyikben magyar, másikban német nyelven: az úri imádság, üdvözet, apostoli hit-vallás és a' tiz parancsolat vágyon nyomtatva rézmetszés után. Csak hamar kifizetém azon csekély summácskát, min e' remekmű árultatott. Oda haza nézván nagy bámulással, hogy miképpen lehet illy kicsinyben eltalálni a' hajszálvonásokat, a' betűket, széleség, hosszúság, és távulságbeli arányoságot, és meghatározni, hogy éppen ilyen, se nagyobb, se kisebb körület ne kívántassék ezen kimetszett parányi betűk elfogadására. Mig így bámulgatám a' szép művet, akkor vévém észre nagyító üvegemen egész bámulásomra a' metsző nevét, még a' feljebb említetteknél sokkal apróbb, de üvegen igen tisztán olvasható e' betűkkel: „K a r a c s m e t s z e t t e.“ A' szép mű és a' szép magyar név annyira meglepett, hogy minél előbb akartam látni azon szép kezeket, mellyek e' szép művet készíték. Vezetőm karján repülék tehát a' művész lakása felé; a' több személyből álló háznép közé lépve kérdém, hol lehetne szerencsém K a r a c s F e r e n c z rézmetszőhöz? Előlép egy hatvan esztendőn felül levő Ősz jelentvén, hogy ő volna az; én elbámulva mutatom neki a' kezemben levő remekművet, mondván, hogy ennek készítőjét keresem, 's mosolygva bizonyítja, hogy annak készítője ő legyen, 's még ezen kívül egy kö-

römnyi nagyságú körbe metszett Miatyánkat-is mutatott. Én örömben ebből egy tutzatot vásároltam: de nem aján-dékozok belőle senkinek; mert tudom, hogy mindegyik, ki a' szépet szereti, örömet vásárol e' hatvannégy eszten-dős ősz remek munkájából; a' mit-is minden könyvárosok-nál meglehet szerezni. *)

Gözhajónk (Iső Ferencz) Máj. 24-én délután 6 $\frac{1}{4}$ óra-kor érkezék Pestre az alsó vidékről; tetőzetén számos utasok jöttek, kik közt sok asszonyok-is voltak. Pün-köst vasárnap délután 4 $\frac{1}{2}$ órakor a' gözhajó sétautazást tett Tétényig; 27-én lófuttatásra vitte a' Pestieket; más nap pedig reggel 4 órakor Pozsonba indult.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

6. §. Corvin Mátyás alatt.

1458—1490. *(Folytatás.)*

Mátyás királynak végső esztendejében már 55,000 ré-szint nyomtatott, részint csinosan írt szép festményekkel ékesített 's pompás bekötésű könyvek voltak egybe gyűjtve; a' könyvek polczai simított czedrus fából készültek, 's arannyal himzett selyem karpitok takarák, 's oltalmazák a' könyveket finom por ellen; az ezekre himzett példázati képek pedig befedett tárgyaik mivolta felől adtak értesítést. Részint a' régi világba tartozott, részint újabb művészek-től készült 300 szobrok voltak felosztva két terembe, 's nevez-hetlen varázssal hatottak az ezen lelki fejlődések szentsé-gébe menőkre. Az előcsarnokban (Vorhalle) köröskörül különféle mathematicai, és csillag-vizsgálói eszközök vol-tak rakva, közepén pedig egy nagy éggolyóbis állott, mel-lyet két nemtő (Genius) tartott.

Nagy épület. A' budai vizi városnak legtulsóbb szélén a' Duna partján Mátyás egy iszonyú épületet kezde

*) Méltán figyelemre ajáljuk az itt említett szép műveket, mel-lyekkel szülők és tanítók ajándék képpen kedveskedhetnek az illyeseket hálás örömmel fogadó fiatalságnak. A' nagyobb darab magyarul 's németül külön, a' kisebb (csupán a' Miatyánk) csak magyar nyelven vagyon. Valóban Karaes ur rendkívüli biza-nyítványát adá betűmetszői jeles tehetségeinek ezen apró met-szése által.

csináltatni. Ennek két hosszú nagy térségű udvara volt; a' nagyobbiknak három oldalát hét emeletű épület foglalta volna-el, mellyben annyi bolthajtásos szoba fért, mennyiben 40,000 magyar tanuló ifjú királyi költségen 's jól elintézett fenyiték alatt könnyen ellakhatott. E' körül kőből, 's elzárt hét nagy csarnok lett volna, mindenikében egy csinos oszlop kristálylámpával, mellette a' tanítónak felémelt széke, körülötte felemelkedő székek a' hallgatók számára állottak volna. A' nagyobb udvar negyedik oldalán leendő épület elválasztá vala amazt a' kisebbiktől, 's a' tanítók lakhelyévé rendeltetett. — A' kisebb udvar nyugoti része orvosok, patikások, sebészek illendő lakására, betegek, és gyógyuló félben levők számára volt szánva; az északi részben gazdasági tiszték, számtartók, szolgák, sütők, serfőzők lak és műhelyei, elegendő boros pinczék, téres eleségi kamarák, szellős csürök lettek volna. A' keleti oldal közepére magos nagy kapu nyílása, a' felett pedig az országos academia nagy-prépostjának, mint valamennyi tanuló, lektorok, mesterek, doctorok kirendelt előjárójának pompás épülete volt szánva. — A' Buda felé felvonuló déli oldal csupa műhelyekre, boltokra rendeltetett, hol a' mesteremberek készitményeiket, a' kereskedők portékájjikat árulhatták ugyan, de ott nem lakhattak volna. Az intézetet mindenkor egy egész esztendőre élelemmel kellett vala el-látni, nehogy az akademikusok, tanítók és szolgák valamiben szükségét szenvedvén megzavaró öszveköttetésbe kénytelenitessenek lépni a' városbeliekkel. Csak III-dik Fridrik császárnak utálatos, 's haszonkereső gondolkodási és cselekvési módja okozá, hogy az általa szüntelen felingerlett Mátyás király végre nem hajthatta ezen kezdett nagy munkájit. De ha végbe hajtja-is, mi haszna lett volna, miután az isteni végzés eme nagy fejedelem után gyenge királlyal látogata-meg a' hazát; legfeljebb javainknak gyalázatos enyészeten eggyel többet gyászolna honszerető fájdalunk.

K ö n y v n y o m t a t ó m ű h e l y. Az első könyvnyomtató műhelyet Geréb László budai prépost 's al-kancelár hozá-be magyar országba (1470), 's az ő meghívására jött oda olasz országból Hess András könyvnyomtató;

de vagy a' szigorú ápolás, vagy tulajdonosa holta miatt ezen intézet, ugy látszik, már 10 év mulva elenyészett; mert már 1484-ben Nürnbergben nyomtatták az esztergomi misemondó könyvet, 1488-ban pedig Thuróczi János chronicáját Fejér Theobald budai polgár 's könyvkereskedő költségén Velenczében, Augsburgban 's Brünben. *(Folytatás következik.)*

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Második lófuttatás a' pesti gyepen. Végbe ment Máj. 27-én délután 4 $\frac{1}{2}$ órakor, 's tartott 7 $\frac{1}{2}$ -ig illy renddel:

1) Eszterházy kardot (1 ang. mf.) előbbi birtokosától (Nádasdy Tam. gr.) elnyeré Liechtenstein Ven. herczegnek lova Rosaline (1' 53" alatt). —

2) Sándor billikomöt két izbeli futás után nyeré Whiskey (4' 24") Széchenyi Istv. grófnak ang. nevel. ménje. A' gróf ur, mint a' billikom tavali nyertese, kiszabott határ nap után hivatott ugyan-ki, de még-is elfogadá a' kihívást, 's dicsően diadalmaskodék.

3) Batthyány-Hunyady dijt (100 arany) 2 ang. mtfd ismételt megfutása után nyeré Titania, Széchenyi Istv. gr. teliv. p. k. ang. nev.

4) Öt évű díjért paraszt kanczák futottak. A' lovasok csinos szines csikós ruhába valának öltözve. Indult hat ló. Első futó volt (7' 10") Sajermann János vasadi pusztá (Pest várm.) lakosa, Bátor nevű 5 eszt. sárgájával, 's nyert 12 aranyat. Második volt Buszinsky Sándor vasárhelyi (Csongrád várm.) lakos Mérges nevű 6 eszt. kanczájával, 's nyert 8 aranyat.

5) Külön versenyt (10 arany) futottak (egyszer körül) pesti két urak 1-ső volt (4' 4") a' sárga, második a' szürke ló.

6) Külön verseny (1 $\frac{1}{2}$ ang. mtfd.) Fogadás: néhány palaczk pezsgő bor. Széchenyi Istv. gróf nevezé Schaffer főhadnagy ur Török nevű pony-ját, nyertes-is lett 1' 12" alatt. Vetelkedője volt Nákó Sándor gróf által nevezett ugyan Schaffer urnak Turcsi nevű pony-ja (kicsiny ló).

7) Külön verseny. (1 ang. mf.) Fogadás: néhány palaczk pezsgő bor. Matkovics Kálmán ur Szellő nevű lova ellen győzött Széchenyi Istv. gr. Petersdorf nevű pony-ja 1' 15" alatt.

Idő hideg, néző számosan volt.

A' generál-rét Budán, melly eddig katonai gyakorlásokra 's inneplésekre fordított, de felületének egyiránytalansága alkalmatlan volt, most, valamint a' bécsi vár mezeje (Glacis) egyengettűtik (planieren), a' mélyebb gödrök egészen a' délre eső kertig betöltetnek, az egész rétség partjai háraútkosan leásatnak (skarpie-

ren) 's fűvel benövesztetnek; az egész rétség partja pedig már-is körül van ültetve fiatal jegenyenyárfákkal, mellyek szépen foganszanak, 's ezen szép rétnek tetszetősebb formát adandanak.

Pesti épületek szaporodása. Az építői mesterség nagy munkaságban mutatkozik; midőn a' két emeletű tágas Ludovicea fedél alatt van, a' Leopold-külvárosban szinte végök felé sietnek a' Marczibányi nemzetség két pompás házai, mások ismét a' városnak ugyan azon, és több más részein-is részint ujonnan emelkednek alapjokból, részint az üres telkekből, ocsmány viskókból szép izlésű épületek, az egy emeletű régi 's idomtalan kőhalmokból két sőt három emeletű gyönyörű házak válnak. Ki a' molnár, kalap, zöldfa, hatvani, úri, váczi, nagy hid, király 's több más utzákon végig jár, ezen említésünk valóságát látni-fogja. — Hát ha még álló hidunk leend, melly a' kereskedést elevenebbé, a' népeséget szaporábbá teendi, mennyivel többet remélhet akkor majd a' két város szépítésére nézve!

IV. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Nagy Váradi Május 12-én. Színészeti bírálata. Tegnap láttuk a' Parázsoné részére adott angol koronát angyalvár omladéka in, 's ha bár egy tized része se létesült-is azon ígéretnek, mellyel kecsgettünk, még-is megbocsátjuk ez uttal azt a' kis kezdő művésznének, kit mint városunk leányát némileg pártolni egyébíránt-is kötelességünk, jelenleg pedig annyival inkább, mivel a' darabnak csakugyan meg van a' maga belső érdeme. A' szülői iránt viseltető kötelességről elfeledkezett leány t. i. szive választotta vad indulatú férjének önkénye alatt érzékenyen meglakol, 's utóbb a' szenvedő rényt méltó jutalom, az utálatos háladatlanságot pedig érdemlett büntetés követi. Székelynének ritka művészi tehetsége itt igazán a' maga fényében tündöklött. A' fejedelmi leány személyét, kit gondatlan első szerelme kötelességének és rangjának feláldozásával, atyjának egy méltatlan kedvenczéhez csatolt; a' zsarnok férj indulatoságait, mint büne ostorát alázattal és szelidséggel tüdő hölgyet és anyát; majd ismét a' megbántott atyához szeretettel ragaszkodó, 's magát a' büszke Albion lábaihoz tett koronája fénytől-is megvakíttatni nem engedő háladatos leányt, csak ő tudhatta illy szerencsésen egyesíteni. — Rajta kívül még Erános és Rákosi, (a' király és Eduard) érdemlenek említést, mint a' kik annyit tettek, a' mennyi tőlök telt, 's kiknek ezen szép igyekezet méltó dicséretökre válik: de mégis az lenne bizodalmas kérésünk mindnyájokhoz, hogy máskor, minek előtte valamit ígérnek, magokkal előbb számot vessenek, vagy a' mit jobb szeretnők, semmit se ígérjenek, de tenni annál többet igyekezzenek.

N é m e t J á t é k s z i n .

Pesten Máj. 18-án Schebest leányasszony Vesta szüze ezimű daljátékban lépe-fel, mint első papné. A' szerencsétlen előadás geniusa lebegvén ezen estve színházunk felett nem csak az orchestra több hibákat ejtett, hanem a' főénekesek-is kellemetlen előadással zaklatták a' hallgatókat, az az vagy alább, vagy feljebb énekeltek (többnyire), mint sem kellett volna; ez volt oka, hogy már a' 2-dik felvonás vége előtt a' földszinti hallgatóknak fele ott hagyá a' színházat; noha Schebest leányassz. jeles éneklése ellen legkisebb ellenvetésünk se lehetett, sőt köszönettel tartozánk neki, hogy a' csekély terjedésű szerep átvételével némileg pótolá a' többi hiányt. Grill urnak (Licinius) ezen estve különös kedve volt a' magos hangokat, mellyek jobbadán hamisak voltak, füleink nagy nyugtalanságára, jó sokáig kitartani. Höfer ur (Cinna) a' recitativóban felénkséget, bátortalanságot mutatott; Schinn ur (Pontifex) szokása szerint, Minkné assz. (Julia) gyakran feljebb énekel, hogy sem kellett volna; a' chorus eleinte jól, a' végső felvonásban nem elégitve viselé magát. Innen következék, hogy átaljában elégedetlenül menénk haza. — Máj. 21-én Schebest leányassz. a' Szevillai borbély operában lépett-fel. Jeles dalszínészi tehetségei, alt-hangjainak mélysége (az alsó Gis-ig) annyival kitünőbb vala, mennél kevesbé voltunk megelégedve a' többi énekesekkel. Wanderer ur (Almaviva) gyenge volt, Rünner ur (Bartholo) a' helyett, hogy nemes vidámsággal adta volna szerepét, minden öregsége mellett ugrándozott, 's felesleg bohóskodott, de énekhangja-is gyenge vala: ellenben Höfer ur (Figaro) éppen se mozgott, 's fürgéskedett, valamint Figarónak kellett volna; engedjen-meg, de sem ének-tehetségében, se játéki előadásában el nem ismerhettük benne Figarót, 's átaljában az egész darabbal elégedve nem valánk. Schebest leányassz. mindent elkövetett a' hiányok fedezésére, 's a' 2-ik felvonásban Rossinitól egy idegen áriát énekel olaszul, de a' szinfalak (coullisse) megett őtet kísérő klavirista az allegróban hibás játszásával az énekesnét majd zavarba hozta. Kimaradt a' 2-dik felvonásban a' komorna (Leopold leányassz.) éneke, Bartholónak-is a' falsetban l'amaobile Rosinát említő darabja, 's a' finalénak csak egy része énekelteték, min nem sokat sajnálkoztunk, de annyival inkább azon, hogy ezen szép opera a' mai előadás által csak caricaturává téteték. — Máj. 23-án ismét Oberonban lépe-fel Schebest leányassz. mint Rezia, 's nagy áriáját lármás tapsolás után ismételnie kellett.

Pesten Máj. 25-én, miután a' már ismert kellemes népdalos egy felvonású vig játék Fortély és enyek (List und Phlegma) adatott volna, mellyben Muzarelli leányassz. franczia 's magyar daljaival újabb tetszést nyere, Alexander ur, ama híres heve-

nyész-színész és has-szónok (Bauchredner) játszá a' Bécsben gyakran ismételt egy felvonású vig darabját „Les ruses de Nicolas“ (Miklósnak dévajságai) francia nyelven. Leírni nem lehet e' jeles művésznek meglepő ügyességét 's tehetségeit. Hihetetlen gyorsasággal tudja ő változtatni ruháját, szavát, és arczát; bámulandó dolog, mikép jelenhet-meg egészen más öltözetben, 's más arcczal a' színnek ellenkező oldaláról, midőn a' tulsó ajtón még alig lépett-be. Őt féle különféle alakú személyben jelent-meg; és pedig mint angoly kapitány, az öreg potrohos Pilburg, ennek öreg felesége, leánya, 's inasa (Nicolas) szerepében. A' darab folytatában mintegy 12-szer változtatá ruháját néhány másod perczenet alatt. — Has-szónoki mestersége, jeles színészi tehetsége, gyorsasága kitünőbb 's meglepőbb remeket alig enged gondolni. Különösen lepé-meg a' nézőt az öreg asszony és leánya szerepében; az inas személyét már természetesen előadni nem-is lehet. — Mind ezekben a' francziául nem értő-is váratlan mulatságot, 's remélettlen meglepedést talál. — A' mai előadás előfizetés felfüggesztésével adatott; a' színházat számos hallgatók tölték-meg, noha nem mondhatnók, hogy a' földszinti helyek tömve lettek volna; egy két páholy-is üresen maradt. A' bemenetel ára feljebb emelteték, u. m. páholyokért 12—8—6 ft; zártszé- kért 2ft. — 1 ft. 40 xr. — 1 ft; parterre-ért 1 tallért fizettek váltóban.

Peste n Máj. 27-én Alexander ur „a' gőz h a j ó (Le Paquet) című egy felvonásos vigjátékát adá francia nyelven; ő maga hét személyt játszott; Pertu y ur pedig, ki a' czédulán Alex. ur regisseur-jének neveztetik, Pigeonn a n -nak, Octav színjászó nagy bátyjának szerepét adá-elő. Alexander urnak rendkívüles serénysége, ügyessége ismét csudálkozást gerjeszte bennünk, kivált midőn mint kocsis, és az enyelgő philosophus személyeire meglepőleg átváltozik. — A' játékszin tömve volt, noha előfizetés fel-függesztésével adatott a' darab; a' tapsolás számtalan vala; darab végén Alex. ur kétszer kihivaték.

V. HANGMŰVEK.

X) Straussfedern, Walzer im brillanten Styl für Piano-Forte allein von Ferd. Tomala. 1 ft. C. M. A' szerzőnek ezen legujabb művét igen szép kömetszet diszesíti, mellyen Strucz-madár látszik, 's az allegorikai rajzolat a' hires Strauss hangászra rémlik célozni. 'S nem ok nélkül; mivel e' szép keringők egészen Strauss ur kedvelt írásmódját utánozzák, 's eredeti érzékeny gondolatokkal teljeseek. Méltán ajálhatjuk őket a' táncmuzsikák kedvelőjinek.

VI. VISELETI DÍVAT.

Bécsi asszonyoké: Moule-Négligé, egészen fényes Kreppel (Crep lissé) béllelve; virággal 's gaze-zal díszlő flórenczi kalap. Párisban: Zebrinfelsőruha; Donna-Maria-Gaze-kalap.

Szerkezi Róth krepp Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap Június 2^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Föld alatti folyóviz. Mintegy esztendő előtt Riemke-ben (Rajna-melléki porosz országban) Keller tartományi tanácsnok ur 140 lábnyi mélységű artézi kutat ásott. A' viz 20—30 lábnyi magoságra emelkedék a' furt lyukon, és számos ismeretlen halacsát lövelt-ki magával. Ekkor arról gyanakodtak, hogy az ugró viz valamely földalatti folyamból származik. Most onnan nem messze Grumme faluban Heimeshof ur hasonlóan furatott, 's 100 lábnyi mélységen alább Riemke felé tolongó földalatti folyó vizre akadott.

Felhők vastagsága. A' földről szemlélt felhők csak vékony lapos testeknek látszanak; de mivel mi azoknak csak alsó oldalát nézhetjük, vastagságuk felől nem-is ítélni. Különbén a' felhők, valamint a' földi ködök, majd vastagabb majd vékonyabb területeket képeznek. Ezeket legjobban vizsgálhatni valamely hegytetőn. Tapasztaltaték már, hogy gyakran 1000 sőt több lábnyi vastagságú felhők-is vannak.

Tinta-eső. 1829-ki Nov. 9-én Montreal mellett Canadában tinta feketeségű eső hullott, 's a' közben olly setét lett, mint éjjel. Ezen esőnek chemiai vizsgálatakor megbizonyodott, hogy az korommal, vagy finom szénporral volt elegyedve, mit azon több izbeli nagy erdő égésekből származtattak, mellyek az említett évnek nagy szárazsága alatt Ohiótól délre történtek, honnan a' szél könnyen Canadába vihette a' kormot.

Forgó vizoszlop. Minden, mi ezen irtózatot természeti tüneménynek utját állja-el, rettentő módon elragadtatik, vagy semmivé tétetik általa. Még a' legnagyobb hajók-is szétduulatnak. Ha a' forgó vizoszlop (Wasserhose) a' tenger melléki száraz földet éri, minden növényt, bokrot és fát tövestől kiszaggat, 's a' levegőben magával ra-

gad, sőt a földet-is feldulja 's a házakat semmivé teszi. 1822-ki nyáron Afrika nyugoti partján Sierra Leone mellett 400 szerecsen rabbal megrakott hajót egy illy vizoszlop annyira megrongált, hogy a 16 hajós legényből csak heten maradtak életben. 1818-ki Novemberben Smyrnához közel Kisázsia nyugoti partjain ugyan illy vizoszlop számtalan házat szórt széjjel, fákat ragadott-ki töveikből, 15 embert 's 50 darab marhát hányt a tengerbe.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Kassai társaságkocsi. Hogy Kassa és Eperjes közt a közösködés megkönnyíttessék, a darab ideig félbe szakasztott társaságkocsinak intézete ismét létre jutott, 's Máj. 13-án kezdé-meg újabb pályáját. Ennél fogva a Kassára vagy Eperjesre utazni akarók e gyors-kocsizási intézettel annál biztosabban élhetnek, mivel öt órai utazás után egyik városból másikba vitetnek. Ezen gyors-kocsizás vállalkozóji Bujanovics Eduard habsáni, és Lehnhard Ferencz eperjesi postamesterek.

Mesterségi iparkodás az Angolyoknál, és Északamerikában. Egy országban se lépnek annyira elő a mesterségek 's az ezeket követő művészetek, mint angoly országban 's az északamerikai szabad státusokban: noha ismét egy országban se pártolja a kormány olly kevéssé a mesterembert és művészt, mint az említett tartományokban. Angoly országban egy szabadalom (Patent, Privilegium), mellyet valaki valamely új találmányért vált, nem kerül kevesebbe, mint 355 font sterlingbe (nálunk 3555 ezüst forintba); midőn ellenben más országokban ennek csak tized vagy huszad részét kell fizetni. De e visszaélés mellett-is angoly országban esztendőnkint több százra terjed ezen szabadalmak száma. A nevezett két tartományban az iparnak e szerfeletti haladását kétség kívül ama nagy szabadság segíti elő, mellyben itt az emberek részesülnek 's azon oltalom, melly mindenkinek igazát védi. Az ebből eredett bátorság minden nemű vállalkozásokat hoz életre, mellyek az ipart csudálandó módon elősegítik, 's a munkaságot emelik. Angoly ország és Északamerika az országutakat, mellyek az egész száraz föld (Contingent)

körében találtak, kétszeresen, a' vizi utakat pedig hat-szorosan-is bírja. Ezen véghetlen munkaság, a' londoni portékaházak, be-és kirakó helyek (Dock), mellyek mint egy 50 millio forintot érnek 's a' kereskedésnek idő-és költség-kimelés által számíthatlan hasznot hajtanak, mindezek nagyobb részint magános társaságok által alapittatván a' törvény oltalma alatt állanak.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

7. §. II-dik Vladiszló és II-dik Lajos alatt.

1490—1526. *(Folytatás.)*

Földmivelés. A' Nagyok fényűzésének nevedése, a' fekvő jóságok urainak kényszerinti változása, az igazság kiszolgáltatásának lágysága, 's több más kormánybeli botlások káros következtetést szültek a' földmivelésre, annak folytatásában lankadtságot, tunyaságot, ketvetlenséget, végre szükséget-is okoztak, kivált a' boldogtalan Dózsa Györgytől elesztett zivatar után. Meg-csökkenvén a' földmivelő kezeknek szorgalma, a' föld termékeivel-is lankadtabb lön a' kereskedés; az ingatlan jóságok értéke leszállván az első élelmi szükségek ára szer felett nevededett.

Különfélék ára. Vladiszló király uralkodásának negyedik évében (1494) a' Pest vármegyében fekvő Gubach nevű falusi jóság 100 aranyon vásároltaték-meg a' budai fehér barátok (Dominicanusok) számára. — Egy közönséges paripának, sőt egy királyi szekeres lónak-is ára 2—13 arany volt; egy török lóé 46; egy pompás lóé, melly a' lengyel király számára ajándécul vétetett, 50; 's ama lóé, mellyet a' király Som József urnak, midőn ez temesi gróffá kineveztetnék, ajándékozott, 100 arany volt. — Egy köböl gabona 10 ezüst fillérbe; egy fertály zab 5-be; ugyan ez Lajos király utolsó évében (1526) 25 ezüst fillérbe került. Vladiszló számára a' kincstárnok (Zsigmond püspök) Szathmár vármegyében egy hordó attyai bort 11 aranyon; egy hordó verseczit $10\frac{1}{2}$; egy pozsoni nagy hordót 25; 's egy hordó legközönségesb bort $8\frac{1}{2}$ aranyon vett-meg. Lajosnak kincstárnoka a' királyi pinczébe olcsóbban bort nem kaphatott, mint 25—30 aranyon akóját. — Vladiszló alatt egy mázsa finom puskapor 16 aranyon,

Lajos alatt 25—30-on; egy mázsa ón az elsőbb alatt $1\frac{1}{2}$; az utóbbi alatt 10 aranyon kelt-el.

Mesteremberek. Ezen korban a' városi mesterségek meg nem kevesedtek; mindenütt voltak czéhbeli serfőzők, mészárosok, szabók, vargák, takácsok, posztónyirők, kalaposok, gyapjúszővők, timárok, szűcsök, sarkantyúcsinálók, seborvosok, szijgyártók, kantár-csinálók, nyergesek, kerék-gyártók, asztalosok, kovácsok, lakatosok, ónmivesek (czinöntők), rézmivesek, kőfaragók, képfestők, drága kő köszörűsök, aranymivesek, 's más egyéb mesteremberek; de vagy nem voltak mindenütt elegendő számmal, vagy az életnemüknek drágasága igen nagy lehetett, mert azoknak portékájik 's készítményeik nagy áron keltek volt el. — Vladiszló uralkodásának negyedik esztendejében báránybőrrel bélelt férjfinak való téli köntös két aranyba 's harmincz ezüst fillérbe; közönséges róka bőrrrel $8\frac{1}{4}$ -be; róka-hasaljával 10; menyét-bőrrrel 18; nyesttel 20; 40 hölgymenyét-bőr 4, ugyan annyi czoboly 84 aranyba került. — Lajos király utolsó évében egy hölgybőrrel bélelt téli köntöst 70 aranyon adtak. — Vladiszló alatt egy rőf durva vászon 1—2 ezüst fillérbe; asztal kendőkre való egész darab vászon $1-2\frac{1}{2}$; Lajos alatt 3—5 fillérbe, egy darab finom gyoles pedig 6—7 fillérbe került. Amaz alatt egy pár szalmakalap a' király számára 8 fillér; — 75 vastag viasz gyertya, mellyeket Bálint patikás öntött, $76\frac{1}{2}$; 25 mázsa vas rud $26\frac{1}{2}$; fél mázsa tehernyi vas fazekak 5; konyhába való két vágókés (Schnittmesser) 5 kanál, és egy vas rostély 1; két kantár 3; két pár farmatring $2\frac{1}{2}$ arany volt. — Emez alatt 3 kantár zablájával együtt 2 arany, 's 10 fillérbe; egy aranyozott kantár 4; egy rizma papiros $1\frac{1}{3} - 2\frac{1}{2}$; 14 fáklya és 14 darab egy hétre való viaszgyertya 3; egy hordó ser $3\frac{1}{2}$ aranyba; az udvari szolgák által viselni szokott egy pár czipő 12—16; egy pár szobaseprő 4 ezüst fillérbe került.

Kereskedés, Portékák ára. Mig a' Magyaroknál gyermekségében feküdt a' földmivelés, 's mig elég kezek nem voltak a' honi föld gazdagságának használhatására, mind addig a' pompa szükségeire megkivántató manufacturak és fabrikák építéséről se gondolkodtak. Budán, Po-

zsonban, Sopronban, Székesfehérvárott, Esztergomban, Kassán elég magyar és florenczi kereskedők voltak, kiktől a' pompát szerető Magyarok mindent, a' mit csak kívánhattak, 's a' mit különben ők magok egy részről csak nagyobb költséggel, más részről nagyobb veszteséggel készíthettek volna, bőven megszerezhettek magoknak, 's a' nagy árbeli értékért durva termékeikkel fizetvén elégséges kárpótlékot kaptak. *(Folytatás következik.)*

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Harmaidik lófuttatás a' pesti gyepen. Végbe ment Máj. 30-án, tartott 10 $\frac{1}{2}$ —11 $\frac{1}{2}$ óráig illy renddel: 1) Károlyi-Széchenyi billikomot két izbeli futás után, mindenikben győztes levén, nyéré Whiskey 4' alatt Széchenyi Istv. gróf urnak angoly teliv. barna lova. — — 2) Első nevetlen díjt (51 arany) nyéré Hunyady Józs. gr. sárga m. lova Gildroy 3' 57" alatt. Futott vele még két telivér, és Reichel Ferencznek ismeretes Turcsi lova, melly harmadik volt, 's az utánna jött telivért majd fél fejjel előzte-meg. A' nézők bravo kiáltással 's előre buzditással serkentették Turcsi lovasát. — — 3) Végre rendkívül engedték-meg négy paraszt lónak a' futás magok között. Közülök a' mindjárt eleinte nagyon előre rugtatott fakó alig haladá-meg a' pályakör harmad részét, midőn megfordult, 's kitörvén a' körből a' város felé ragadá lovasát. — — A' versenyrendben hirdetett Erdélyi díjért (100 ar.) nem ment végbe a' futás. — Idő tiszta, de hideg szeles, néző csekély számmal volt; csak három páholy vala telve dámákkal.

Pünkösthétfői mulatság a' Ligetszugban. Hideg szelesen, de tisztán tünt-fel ugyan ezen nap, mellyre a' Budapestiek vágyó szívvél váraoztak; de mind a' mellett-is, hogy a' heves idők után az napon kissé melegebben kellett öltözködni, sáskasereg gyanánt tódult a' két város népsége a' budai hegyekre, mert a' kedves ligetszugban (Auwinkel), és a' szép sváb hegyen bucsú volt. Valamennyi csapszék és vendéglő ház Laszlovszky kertjétől fogva a' sváb hegy legfelsőbb pontjáig vig emberekkel vala ellepve. A' hegy oldalakon számos tarka ruhások, kicsinyek 's nagyok heverésztek; ott a' homályosabb erdők utjain páros kedvesek andalogtak, itt muzsikáltak 's a' fiatalság a' csuszós gyepen keringelt; majd ismét minden csapszék táncsteremében a' nyivogó lyra mellett forgottak. Így tarta ez mintegy 6 óráig; midőn a' svábhegyi vigadozók vándor seregkint, muzsikusaikat előre bocsátván, vig kurjongatások közt ereszkedének-le a' ligetszugba; itt megtelepedvén részint a' csapszékében részint a' hegyoldalakon költötték-el a' maradék étkeket; csak hamar üresen látszottak a' sok csikóbőrös kulacsok, palaczkok, $\frac{1}{2}$

akós hordócskák, és a' nagy mosó-kosarak; a' poros bógók, hegedűk, gitárok mintegy fáradtan heverték gazdájik mellett. De a' hivesebb esti szellő hazamenetre inté a' vigadozókat; 's indult kiki a' Laszlovszky kertjébe, hol már-is számtalan vendégek mulatoztak. Tarka tolongásban válták itt fel egymást az emberek annyira, hogy 7—8 óra közt alig leheté járni, 's 'az asztalok mind elvalának foglalva a' háromszor-is jól lakni akaróktól. Csak a' késő est oszlatá széjjel a' zsbongó tarka népet, melly sok illy vig Pünkösthétfőt ohajtván egymásnak, részint kocsin, részint gyalog hömpölyge a' két város melegebb falai közé.

IV. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Nagy Várad Máj. 19-én. Színészeti birálat. Előre bocsátott cikornyás meghívás mellett, Eránosz részére tegnap este adatott a' Ledérfi (Der Liederliche). A' harmincz esztendő egy kártyás életéből ismeretes szomorú ábrázolatnak valódi szerencsétlen mostoha testvére, mellyet Brezner után nem érdemlett szorgalommal, Borosnyói Lukács László magyarosított. — Ha a' kártyásba egymásra halmozott rémjelenetek, és folyton jutalom nélkül szenvedő ártatlanság visszás érzést gerjesztenek a' nézőkben, 's elvesz azon czél, hogy a' játékszin a' józan erkölcsiség iskolája legyen, hát erről a' nyomorult Ledérfiről, — melly magában sem eredeti, se másolat, hanem halomra torlott üres szó, 's zavart gondolatokból fonákul öszve toldozott idétlen ideál, — mit mondjunk? — Im a' tartalma, a' mennyire megérteni lehetett: „Vadligeti Károly iskoláját végezvén korhely társaságba keveredik, 's vagyónát csak hamar elfecsérli, de ez alatt két leánnyal ismeretséget köt, 's házasságot ígér mindenkinek. Meghallja, hogy Szivesi barátja Barthalus iskolamesternek szép leányával jegyben van, felkeresi ezt is, 's a' mestert néhány arannyal, és egy zacskó döbrei dohánnal részére megnyervén, a' már elmátkásodott leányt-is azonnal magába szeretteti. Szépmezei Zsófi az első megcsalatott, (ki először és utóljára ekkor lép-fel) szeretője álhatatlanságán gerjedett bánatjában mérget vesz, 's erre a' nagy atyja, minekutánna Sándorral, a' Zsófi testvér-bátyjával, boszúállást fogadtat, bújában rögtön meghal. Sándor kettős viadalra hívja-ki Vadligetit, de általa megöletik. Johanna, a' második elcsábított, esztét veszti. A' mester és leánya hova lesznek? nem tudni. Vadligeti végre, hosszas és untató monologok után magát agyon lövi, korhely pajtása Lepkei Luiz pedig, ki az erkölcs utjára Szivesi által kétszer térített Károlyt zavaros életébe újra vissza rántotta, hamis játékkal uti költségre néhány száz aranyat nyer, 's büntetlenül tovább áll.“ — Ezen foglalat az egésznek tökéletlen voltát nyilván kiténteti, azon illetlen, 's valóban botránkoztató egészség-ivások pedig, mellyeket Lepkai Luiz az idős leá-

nyokért, őszbe vegyült özvegyekért, és jószívű hitelezőkért egész merészséggel hevenyezett, megerősítnek abbéli hiedelmünkben, hogy színészeinknek mind lelki mind színészi műveltségök alkalmasint egyforma lépcsőn áll, 's élénkebb pártfogást, mint millyenre itt méltattak, másutt bajosan remélhetnek. — Székelyné a szive-választotta Ledérfit minden vétkei mellett-is hiven szerető Johannát, ritka ügyességgel ábrázolta, de még-is érezhető volt a' hiány, mellyel szerepének fiatalabb kort színleni kénytelenítették. Erános a' Ledérfi személyében nagy szakmányt (Rolle) vállalt, 's valódilag törekedett őt előnkbe idézni; most szokott heveskedéseivel, és szánakodásra méltó vonaglásaival sem untatván minket, biztosan reméljük felőle, hogy a' például vett derék Czelesztint nem siker nélkül fogja utánozni. Rákosi a' Lepkei Luiz szerepét hidegen fogta-fel, 's annyival visszásabban hangzott ajkáról a' sértő hevenyezés, melly a' legügyesebb színésztől se mindenkor elfogadható; Kacz, Fejér, Fejérné, kik most másodsor, 's még mindig csekély érdekű szerepekben léptek-fel, egy jobb alkalomig függőben tartják várakozásunkat.

—ab—

Kolosvárra a' valahára vissza érkezett kassai dal és színjátszó magyar társaság Máj. 19-én Rossini Tancredját adá a' hallgatóknak teljes örömekre. Fájdalmas érzéssel jutott eszébe a' közönségnek, hogy ámbár a' két rokon hazában csak Erdélynek van nemzeti színháza, 's ott vették, ugy szólva, a' magyar színészi társaságok első művészi formálódásukat, még-is Erdély állandó színésztársaságnak hijjával van. (Erd. Hir.) *)

N é m e t J á t é k s z i n .

Rettich ur és Hitvесе Pesten Máj. 24-én ezen egy felvonású vigjátékban léptek-fel: „Két esztendeig házások, vagy ki annak oka? (Scribe és Melesville után Hell Theodor). Ezen nagy kedveséggel fogadott új darab rövid tartalma ez: „Denneville pénzváltó (Rettich ur) fiatal szép felesége Karolina iránt (Rettichné assz.) hidegebb nyájasággal kezd viseltetni, 's férjbeli hűsége felől-is meg feledkezik; ez az oka, hogy Saint-Elme gróf iránt (Posinger), ki nála házi barát képében gyakran megfordul, a' szép nő titkos hajlandósággal vonzódván, tőle egy levelkét-is kap, melly férje kezébe jut. A' férj féltékeny kezd lenni, 's finom módon tudtára adja feleségének, hogy a' gróf több asszonyoknak hasonló tartalmú leveleket szokott írni. A' megsértett asszony már-is eligazítja magától a' gróftól, midőn ez eltalálja okát a' dolognak, 's Denneville titkos levelét feleségének kezére szolgáltatja. Ekkor Karolina

*) Folyóirásunkban különös czikkely levén szánya a' színészi tudósítások közlésére, nagy köszönettel fogadnók, ha ezen kolosvári társaság előadásai felől-is némellykor értesítettének. Hintsük, buzgó honfiak, ezen eddig kopárton hagyott mezőre-is az idővel hasznos gyümölcsnek magvát!

lesz szerelemföltő, 's igen érdekes jelenetre ad alkalmat férje között. Végre a' férj nagy finomsággal olly fordulatot ad a' dolognak, hogy titkos levelének egész értelmét kedves felesége kedvezésére magyarázza. Mire az asszony szerényen megvallván férjének minden hibás lépését, örvendve borul férjére, 's a' csalárd házi barát elutasittatik." — Igen kellemes az egész darab, de még kellemesebb volt az előadás, mellyet remekül tüntettek szemeinkbe a' három fő személyek, kik játék végén egyszerre kitapsoltattak. — Ezután a' 16 es z t e n d ő s királyné-ban Rettichné assz. újra megörvendeztette hallgatóját jeles játékaival, mellyet elvégezvén zajos tapsal jutalmaztaték, 's ő azt nyájas rövid köszönettel viszonzá. — Máj. 28-án Don Carlos-ban lépe-fel a' vendégpár; Rettich ur Posa, hitvese Eboli hgné személyében kedvező foganattal. Felvonások között a' karzatokról több izben a' színészpárt magasztaló német költemény szóraték-le. Rettichné assz. jelesen festé indulatosabb jeleneteit; Rettich ur-is gyakor tapsokat nyere ugyan, de jobban szerettük volna Carlosnak indulatosabb szerepében őtet látni, annyival-is inkább, minthogy Kla u e r ur gyengébb tehetségeinél fogva Carlos személyét eléggé ki nem tüntette: kinek egyébiránt javasoljuk, hogy szerepének megtanulására kettőztesse szorgalmát, 's ne tekintsen szüntelen olly aggódva a' sugóra. — Máj. 29-én az említett színészpár utóljára lépe-fel Donna Dianá-ban; Rettich ur (Don Cäsar) és hitvese (Diana) valóban kellemes estvét szerzenek hallgatójinknak; ismételt tapsok, többszöri kihívás, 's a' galériákról leszórt német versezetek bizonyíták-be a' művész pár iránt érzelmünket, melly zajosan hangzék, midőn játék végén kellemes hitvesét kezén vezető Rettich ur érzékenyen bucsúza-el tőlünk. A' színház tele volt, de csak még sem olly tömve, mint taval a' szép Hagn idejében.

Z á g r á b b a n köz hir szerint uj színház fog épittetni: milly nyelvű színészek számára, azt ne-is kérdezzük. — A' mostan ott játszó német társaság tetemes nyereséggel nevedett Linzből oda jött Gl ä s e r leányasszonnyal, 's Brünnből meghivatott Ritter ural. Mindketten Máj. 2-án léptek-fel először a' Kronsteini d a l i á s v i a d a l b a n, 's nagyon tetszenek. Vendég képpen játszanának: Schwers és Kretschmar leányasszonyok, Just és Willi urak.

V. VISELETI DIVAT.

P á r i s i asszonyok tavaszi séta-öltözete. Virágokkal, vagy Marabut tollal, és szalagokkal ékesített Bast-kalap. Himzett musselin-ruha; caschemir. vagy reczés pamut- (Filet) vállöv; napernyő gros-de-naples-ból. — Férjfiaké: Kék frak, sima aranyozott gombokkal. Schawl-mellény két soros gombbal.

Szerkezi Róth krepf G á b o r, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön Június 6^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Ismeretlen hal. A' Litterary Gazette tudósításai szerint Tweedben egy halat fogtak, minőt a' halászok közül még senki se látott, 's azért meg se nevezhették. Az egész hal mint egy 5 lábnyi volt, feje szerfelett nagy, 's a' bivalyfejnél-is szélesebb; előről tekintve az oroslány arczához igen hasonlított. Szája igen nagy, állsontjai erősek, fogai hozzá képest kicsinyek valának. Teste gömbölyű, 's a' fej és száj nagyságával nem áll viszonyzatban.

Rózsaszínű pásztor. (pastor roseus, rózsarigó). Testének felséges rózsaszine 's nagy aczélzöld bubja által világrészünknek ezen egyik legszebb madara eddig különféle vidékekben mutatkozik, sokszor szinte svéd országig felment; azonban csak mindig csekély számmal, 's olly ritkán vala látható, hogy természettörténete még eléggé homályos, sőt még az-is kétséges, hogy azok, mellyek jérczéknek festetnek, nem madárfiak-e, 's amazok teljes tollaikban levén nem hasonlók-e gunaraikhoz. Ez okból igen érdekes jelenet volt az ornithologokra (állatvizsgálók) nézve, midőn 1831-ki tavasszal dalmát, lombard, 's déli francia országon keresztül alkalmasint spanyol országba nagyobb seregben menő több illy madarakat lehetne látni. — Vallyon nincs-e a' déli orosz országban 's az ezzel határos török tartományban ezen madaraknak lakhelyök? 's vallyon nem a' cholera miasmája (járvány anyag) hozta-e ezeket mozgásba? —

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Hajót hajtó gépely. Butterann Castle-ban, a' corki grófságban, Anderson ur hajóhajtó gépelyt (masinát) talált-fel, melly különös módon alakított viz alatti evezőkerékből áll, 's a' vitorlás hajóknak némi nagy hasznára lehet. A' devoni grófságban lakó Dormouth-i

Holdsworth urnak hasonlóan egy evező rudat köszönhetünk, melly tökéletesen tengelye körül forog; következésképpen a' hullám-csapásoknak enged, 's ezek miatt (nem mint a' mostani evezők) semmi kárt se szenvedhet.

Gőzgépely. Gough ur Manchesterben az ottani Agricultural Society-nek (földmivelő társaság) egy általa feltalált gőzgépelyt mutatott-be, melly több nemű mezei gazdaságbeli munkák végbevitelére szolgál. Ő ezzel öntöző vizet bizonyos magoságra emelni, földet kiszáritani, gyökereket mosni, azokat marhák étetésére elkészíteni, edényeket megtisztogatni, 's több számos foglalatosságokat tud végbe vinni.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

7. §. II-dik Vladiszló és II-dik Lajos alatt.

1490—1526. *(Folytatás.)*

Több földmivelő kezek segedelme mellett sokféle és jeles boraik bősége mennyiségéért a' külföldiektől pompára kívánt háromszor annyi készítményeket vásárolhattak volna. Ön országukban több drága kővel, arany, ezüst 's más érczekkel birtak, mint akár melly nyugoti vagy északi tartománybeliek, csak a' velek bánási tudomány, igyekezet, 's országos gazdasági ismeret hijjával voltak, valamint az akkori birodalmak nagyobb részében történt. Örömezt öltözködtek finom posztóba, skarlát egyszerű és arannyal himzett török bársonyba, atlaszba, virágos damasztelyembe, teveszőr szövetbe (Camelot), párkánba (Pernys) *), arany virágos selyem szövetbe (Brocat), tömött erős habzó selyem szövetbe (Moire, Seidenmohr, Thalyth) vagy vizenyős dupla tafotába (Doppeltaffet, Thaby, Tabis); mind ezeket külföldi kereskedés által olcsóbban szerezhették-meg, hogy sem azokat magoknak föld és bányamivelésök, marha tenyésztésök elmulasztásával otthon készítették volna. — Mind a' két nevezett királyok alatt egy darab nürnbergi

*) A' párkán valamely igen erős sok esztendeig eltartó, 's feszesen álló selyem szövet volt, mellyet többnyire alsó ruhákra, szoknyákra az asszonyok használtak és viseltek. Hogy drága lehetett, bizonyítja a' rossz gazdaszonyokat gunyoló eme régi magyar közmondás: „Párkány szoknya, nincs szalonna — steklis csizma, nincs káposzta.“

posztó 6—7 aranyba, a' szélesebb 12; boroszlói $4\frac{1}{4}$; traute-
nauai $6\frac{1}{2}$; olasz posztó (egy rőf) 1—3; egy rőf skarlát 4—5;
egyszerű bársonynak rőfe 3; aranyhimesnek rőfe 16; egy
rőf atlasz $1\frac{1}{2}$ (mellyből 14 rőf kellett egy ruhára); egyszerű
damaszt rőfe $1\frac{1}{2}$; aranyfonállal szőtt-nek rőfe 3; arany-
himzettnek rőfe 5; 95 rőf rosz tafota 14; legjobbikból 5
rőf $2\frac{1}{2}$ aranyba; középszerűnek rőfe 30—35 ezüst fillérbe
került. — Vladiszló alatt egy darab veres teveször-szövet
12 aranyon; setét kéknek darabja 9; egy darab aranyos
selyemszövet 62; vizenyős dupla tafota 20; habzó selyem
szövet 36; — Lajos alatt egy darab párkán 20; egy könyv
aranyhab (Goldschaum) festők számára 5; ezüsthab 1 ara-
nyon árultatott.

Hogy pedig Vladiszló az országban megtelepedett hon-
beli és külföldi kereskedőknek kedvezzen, 1508-ki Jun. 21-
kén meg erősíté Buda, Pozson, Sopron, és Nagyszombat
városainak kirakodási vámszedhetés-jusaikat, minek ere-
jénél fogva a' külföldi kereskedők csak eme városokba vi-
hették, 's rakhatták-ki elsőbben portékájikat. — A' Ma-
gyarok szarvas és gyapjas marhával nagy kereskedést üz-
tek; hogy pedig azoknak jó ára fentartassék Lajos király
alatt a' budai országgyűlés (1523. Apr. 24.) meg tiltá az
ökör és juhnak seregestől kihajtását az országból. A' ha-
za belsejében vásárhelyek jeleltettek-ki, hol a' külföldiek
olyan marhákat vehettek; csak csődöröket, kanczákat 's
teheneket nem volt szabad az országon kívül eladni vagy
kihajtani, ne hogy az által a' honi tenyésztés hátramara-
dást szenvedjen.

Kereskedők. Könyvárosok. Ezen korbéli ma-
gyar kincstárnok udvari számadása könyvében ezen budai
kereskedők neveztetnek: „Elek, Szabó, Benedek, Nyurol,
Peterdorf, Thokaor leánya, Pécsy Benedek, Arnold Já-
nos, Piller János, Haller, Posztomethó Fülöp, Konsch
Konrád.“ — A' külföldiek közül pedig emlittetnek: Frank,
Octaviano, Francesco Marsupino, Felice, Athaniáno, Ra-
son, Martincotta, Baptista, Bernardino. — A' Geréb Lász-
ló tudós püspöktől Budán fel állított Hess András könyv-
nyomtatói műhelye elenyészett ugyan, de még laktak a' fő
városban némelly könyvárosok, mint: Paep János, Feger

Theobald, Kaym Orbán, Pelschnicz Mihály, Heckl István. Ezek külföldön nyomtatták ön költségeken a' többnyire istenes könyveket; könyváros társok pedig György Luther írásaival kereskedett, de buzgóságáért a' máglyán (rogus) bünhődött (1524).

Festő. — II-dik Vladiszló alatt a' Madocsa i apáthur hires festő volt.

8. §. I-ső Ferdinándtól II-dik Mátyásig.

1520—1619.

Ezen időközben magyar országban a' birtok sehol bátorságban nem volt; ezt az ország belsejében hatalmas rabló urak és külföldi zsoldosok, a' határokon pedig a' hatalmas ellenség dulásai szakadatlanul sértették. Mi csuda tehát, ha a' munkabeli szorgalom mind inkább zsibbadozott, 's a' földmivelés nem tenyészhetett. Csak annyit vetettek az emberek, mennyi a' legszorgosabb szükség kielégítésére kívántatott, 's a' mezei gazda inkább a' könnyebb és bizonyosabb marha tenyésztésre, hogy sem a' fáradságos 's bizonytalan föld-és kertmivelésre adta magát. Azért-is lehetett Herberstein Zsigmond idejében (1540—50), miután a' honi szükség elegendően volt ellátva, némelly esztendőkből 80,000 vágó ökröt magyarországból német birodalomba hajtani a' bécsi uton.

(Folytatás következik.)

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Pesti lóverseny. Vasárnap, jún. 2-ka délután tartatott az idei 4-ik lóverseny, melyet — minthogy a' szentgellérti (husvét-hétfői), városmajori (I-ső májusi) és ligetszugi (pünköst hétfői) multságok csak nép-ünnepek — kiterjedt, nemes czélja 's közérdeke miatt, honunk' legelső nemzeti ünnepének méltán nevezhetnénk.

Másson Dunánk' királynéja — a' gőzhajó — tornyos kéményéből hatalmas gőzét — ezen honunkban egyedül hasznos gőzt — ég felé tolva, 's a' szárazon vele nem érő kocsikkal mintegy versenyt futva, vivé-ki számos ur 's asszonyságvendégit a' Rákosra; de most, tegnap előtti utjából pihenve, nyugodtan maradt a' partnál, mint sok sokat tehető — de azért nem tevő — honfi — a' kíváncsi nézők e' szerint egyedül a' szárazra utasítva, seregesen tódultak-ki a' Rákosra, mellynek sík téreit nagyokat-lépő gyalogok, tömérdek úri — s bér-kocsik, szerény egylovasok (Einspanniger) 's hetykén paripázók tarkázva lépék-el.

Már a' messzéről lobogó nemzeti színű zászlók előre felbuzdíták a' lelket azon magasb öröme, melly ezen egy egész nemzethez illő mulatságból várakozott-reá. A' nagy, fából épült néző-hely, mint valamelly magános kastély, büszkén emelkedék-fel a' sik pálya-térén. Ide sietett 's törte magát a' nézők serege, a' nélkül, hogy eszébe jutna, hogy hiszen éltünkben-is minden állapot nem más, mint — pályafutás. Édes mindnyájunk hátán van egy láthatlan nyereg, mellyben valamellyik szenvedelem ül lovászkint, 's az általa kitüzött czél felé sarkantyúz minket.

Mint csügg a' fára szált méh-raj a' fának hajlongó ágán: olly sűrűn tarkázdott a' nézők és kocsik raja a' nézőhely zöld körén, mellynek páholyiból honunk Szépei — ezek az élet 's minden pálya virághintőji — mosolygó bájjal nézének-ki, 's figyelmökért az egyes lovagok a' pálya-tér közepén lovaik ügyességét, nyargalás, ugratás, tánczoltatás és vágatás által mutogták.

Megcsendült végre a' csengetyű-jelszó, 'a azonnal minden arcz a' pálya jobbik köre felé fordult, minden test kihajolva csüggött 's minden ujj jobb felé mutatott; közeledtek a' megeredt angoly lovak, 's madár sebeséggel suhantak-el meggörbülő, csikos öltözetű lovásaikkal a' nézők szeme előtt; minden szem követé őket, csak ez egyes sebesen kiejtett szavak „a' szürke“ „a' pej“ — „a' sárga“ — hallatszottak; a' futók már megkerülték a' körnek tulsó oldalát-is, 's az utolsó zászlós karóhoz értek, — megcsendül ismét másodszor-is a' tüzelő csengetyű, 's vele a' nézők szájában a' biztató „szoritsd!“ — vivat 's bravo közt ér czélhoz a' nyertes, — túlhalad, megfordul, a' jutalmat (világszokáskint) gazdája veszi-el, 's délczegen vezetted-el magát róla tisztelve leszált lovásza által a' nézők előtt, mintha érezné — a' mit időnkben sok ember nem érez — önbecsét.

Kifutván az ebbeli nagy mustrák — az angoly lovak — pályájkát, honi lovak állának-ki bő-ingű lovagjaikkal a' versenyre, 's ősi szokáskint csak nyereg nélkül, szaguldo sebeséggel futák-körül a' nézők örömtapsai, buzdító rajta-rajtáji 's éljenei közt a' pályatért. —

Ez egészben bizonyos élénkség, érdekeség 's egy nemzethez illő nemesb férjfiás mulatsági szellem mutatkozik, a' nézők közül kiki vidámnak, büszkébbnek, 's úgy szóllván többnek — egy ifjodott nemzett tagjának — érezé magát; — 's ime, azon lény, ki mind ennek lételt ada, ki e' nagy erőmivnek (machina) most-is legbelsőbb rugó-tolla, a' köz néptől-is már úgy nevezett „nagy hazafi“, olly szerényen 's ki nem tűnőleg járt kelt láttunkra a' vigadozó sokaság közt, mint azon védangyal, ki, a' régi mithoszkint, láthatlanul lebeg mindenki személye körül. Pedig: —

Hajh! miket kell éreznie
Feldagadó keblébe,
Ha Hunnia, a' jövőendő,
A' dicső jut eszébe!

Székrenyesy.

A' nevezett lóverseny tartott $4\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ óráig illy renddel: 1) Pesti billikomot (100 arany) illy körülírással „Minden pálya dicső, ha belőle hazádra derül fény! Kölcsey“ nyere kétszeri mindenkor győztes futás után Gildroy (3' 50" alatt) Hunyady Józs. gróf sárga ménje; My lady Harrach Fer. gr. Rosaline Liechtenstein V. hg. és Fair Duchess Nádasdy Tam. gróf lovaik ellen. — 2) Esterházy díjért (50 arany) csak egyedül futott Jerta, Nádasdy Tam. gr. barna kanczája. — 3) Bathány billikomot (112 ar.) illy körülírással: „Félve a' gyöngye kiáll, versenyt fut sorssal a' bátor. Kisfalndy Károly.“ nyere Whiskey, Kráy Ján. báró barna ménje 1'9" alatt (964 öl) a' már nevezett Jerta, és Titania (Széchenyi Istv. gr.) ellen. — 4) Paraszt kanczák futása. Első ért a' célhoz 5' 38" Reichel Fer. pesti lakosnak Turcsi-ja, 's nyert 50 ezüst tallért. Második volt Sajermann Ján. vasadi pusztalagosának Bátor-a, nyert 30 ezüst tallért. — 5) Külön verseny (10 arany fogadás). Nyerte Schmid Ferencz Elma nevű félv. kanczája (4' 22") Hackel urnak Molly-ja ellen. — 6) Paraszt paripák futása. Első volt Tasnady Albert köncsögi pusztalagosának (Pest várm.) Betyár-ja (6' 20"); nyert 30 ezüst tallért; második volt Pap András pesti lakosnak Szárcsá-ja; nyert 20 ezüst tallért. — — Idő szép, néző igen számos, 's az idén e' napon legtöbb volt.

IV. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Egerből Máj. 18-án távozott-el az ugy nevezett Mura melléki társaság, mi után több hónapig mmlatá az Egrieket Balog és Hetényi igazgatók alatt. Egyéb tagjai: Balogné (egyszersmind énekesné), Hetényiné assz. — Szökő, Várady, Farkas, Déry urak. (Társ.)

Német Játékszin.

Eslair vendéggjátéka. Pesten Máj. 30-án lépe-fel mint vendég legelőször Eslair ur a' müncheni udvari színház kormányzója (regisseur) az e czetáros (Essighändler) című 2 felvonású nézőjátékban, a' czimszemélyben. Ezen művész Európának első színészei közé számíttatván nem csuda, hogy a' színház tele volt hallgatókkal; de emlitenünk kell, hogy Alexander ur-is játszott ezen estve. Eslair ur valamint első felléptekor, ugy a' darab folytában is számtalan tapsokat nyere, 's jeles játéka meg-is érdemlé azokat. Szava olly érthető, hogy a' leggyengébb hangon mondott szótagokat-se veszteli-el a' fül. Előadása olly jeles, millyent a' társalkodási darabokban kívánni lehet. — Máj. 31-én Belizárban lépe-fel a' czimszerepben. Ezen előadása felől megoszlott a' közönség véleménye,

Némellyek őt hasonlíthatlannak találák, mások a' bécsi Anschütz után helyeztetik, mert, mint mondják, ezen hős személyét Esclair ur nem elég komoly méltósággal, gyakor izben siettetett kimondással, azon jelenetben, midőn feleségétől vádoltatik, kevés felindulással, 's átaljában gyengébb organumának nem elegendő hatásával adhatá. — Bár mint legyen-is, de megvakítása utáni első fellépésnek jelenetét, 's midőn fiját feltalálja, és haldoklását remekül játsza, noha beszédjében több modulatiót-is kívánna a' közönség. Erdemlett tapsolások, minden felvonás után kétszeres kihívások jutalmazák őtet; mellyeket bár kétségbe hozni nem akarunk, de meg kell vallanunk, hogy a' galleriakon csak ugyan mértéken túl mennek már a' fogadott tapsolók. Valóban botránkoztató, midőn ezen fogadott prókátorok vagy minden csekélységért, vagy midőn éppen nem kellene, olly irtózatossá válnak 's tapsolást tesznek, millyen sok művésznek nem becsületére, hanem inkább gyalázatjára válhat. Bizonyosságul szolgál a' következés; mert Husvét után jött gyengébb színészeink első fellépéseiket-is hasonló zajos tapsolásokkal akarák a' józanabb itéletűekkel megkedveltetni, holott most már a' szeg kitűnt a' zsákból. — Belizár előadására mérsékelt számú hallgatók jelentek-meg. — Méltán emlídjük még Klauer urat (Belizar fiját) ki ezen darabban különös szorgalommal, 's jelesen játszott.

V. M U Z S I K A.

Gyász-hír. — Slawjk József, Bécsben a' cs. k. udvari hangászkar tagja, 's nagy hírvételes violinista, Pesten Május 30-án delután inhidegletben meghalt, életének 25-dik évében. Félbeteg jött volt le Bécsből, 's mielőtt Pesten nyilvánosan felléphetett volna, nyolcz napi betegség után megfosztaték a' hangászi művészet egy rendkívüles tagjától. Igen számos művészek, 's műtisztelők jelentek-meg temetésére Jun. 1-jén; 20 fuvó szerből álló gyász-muzsika zengett a' kísérvő gyászszereg előtt, 's mind a' kikérés után (a' házban), mind pedig az utolsó beszentelés végzetével nyolcz dalszínész Grill ur által szerzett 's harmoniával (fuvó szerekkel) kísért érzékeny gyászdalt éneklének, kik közt Grill ur első tenórt, Schinn ur első bassust énekel.

Táncmulatság Pesten. Jún. 2-án a' városi táncsteremben Virágok innepe cím alatt pompás bál adatott, melly 10 órakor kezdődött. Fischer Péter ur cukrászunk 's ezen táncsterem bérlője (arendator) mindent elkövetett ezen közmulatság diszesítésére. Már a' felvezető pompás lépcsők és folyosók-is körül valónak rakva mindenféle illatos virágokkal 's növényekkel; a' két terem minden szegletén gömbölyű csoportozatokba izletesen voltak rakva a' mosolygó virágok, külhoni plánták 's a' magos laurus cerasusok, a' kisebb teremben két szilvafa, 's több törpe cseresznyefák-is állottak az alacson szerény Flóra gyermekei közepett, 's azokról kéklő

szilvák, pirosló cseresznyék lógtak, 's Ádám fíjait és leányait csak ugyan annyira kecsgették, hogy már 12 óra felé az érett szilvákat híjában kerestük rajtok. A' pompás erkely (balcon) hasonlóan körül volt rakva mindenféle virággal, 's nagy kádakba ültetett tekeakáczfákkal (acacia inermis, Kugel-Acacia), mellyek közt 12 terített asztal, számos székek 's pamlagok állottak; az oszlopokon 12 lámpák 's az asztalokon ugyan annyi csinos arganti lámpák csillogtak. A' csemege-tárban (Credenz) minden asztalon igen csinos edényekben különféle virágú iztragorok (pelargoniumok), a' czukorcsemegék asztalán pedig még gyönyörű teljes violák, felséges virágzásban kérkedő kaktus phylantusok 's hortensziák-is mosolygának reánk. Férjfiak (fekete frak, fehér nyári nadrágban) elég számosan, a' Szépnem közül kevesen (a' leánykák többnyire fehér ruhában) jelentek-meg, 's ez okból tánczos pár kevés volt. Álarczosok csak négyen jöttek, két fekete, két fehér asszonyi alakban. Vendégek minden rendből mutatkoztak; lehetett látni haczukás lengyel israelitákat, 's török ruhás kereskedőket-is csinosabb selyem köntöseikben. A' mulatságot egész orchestrával játszatott magyar nóták kezdék-meg; folytatók a' német keringők. Nemzeti dudásunk kényesen tartá maga előtt kecskefejú dudáját, midőn a' dudágaloppot egész orchestra kíséretével fél óráig fujta, 's a' beszótt nemzeji nótákon inkább a' dudást nézdelve hogy sem galoppozva mulatott a' sok vásáros idegen vendég. Tomala urnak újabb keringő tánczai (Strucz tollak) köz kedveségre hangzóttak teremünkben ekkor legelőszér. A' melegség éppen se volt alkalmatlan, 's ugy szóllván még tűrhetőbb vala, mint télen. Eljövén a' pihenés órája (12 órakor) a' társaság egy része haza sietett, másika a' vacsoráló szobákat 's csemegetárt lépé-el. Említést érdemel-még, hogy az egyik vacsoráló szobában álló orgonamű (Orgelwerk) több lassú és fris szép notákat zengedezett, mellyeknek hengerét igen jelesen készíté Vogt Károly ur fiatal pécsi hazánkfíja, 's bécsi hangszer-csináló, ki most éppen Pesten tartozkodik, 's atyjának látogatására utazik. A' bebocsátó 's vissza eresztő bilétek a' farsangiak voltak, mellyeken csupán ezen magyar szavak olvashatók: **Béléptijegy (Entrée) — Tértilijegy (Retour billet)**; ezekhez furcsán illik azonban az alulírás németül így: **Peter Fischer**. A' csemege tárban a' meleg 's hideg italok lajstroma magyarul 's németül vala nyomtatva, de a' főczim így: **Tarif**.

VI. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: Cot-pali ruha; tülle-anglais-ból rózsaszin béléssű alsó chimesette; virággal 's gaze-pántlikával ékesített bast-kalap. — Párisban: Himzett Pou-de-Soie ruha; ris-szalma-kalap.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiaroz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap Június 9^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Tengernek szokatlan apadása. A' mult Aprilis 17-én Hogue mellett (francia orsz.) huzamos csendes idő után a' tenger annyira vissza vonult partja mellől, hogy a' Hogue melléki kikötő torkában (Rhede) egészen szárazon hagyá ama helyet, hol ama híres Tourville-nek több hajóit Russel admirálnak angoly hajós osztálya felgyújtott, vagy megfúrás által elsüllyesztett. A' francia hajós osztály 1692-ki Máj. 21-én ezen Russel ellen igen egyiránytalan ütközetet állott-ki és pedig fényes foganattal. — Az említett hajók vázai még jó karban találtattak, 's kétszeri tengerapadás közti idő alatt hat ágyút, 's több tele talyiga golyóbisokat lehetett felszedni azokból. Mind ezen tárgyak jó karban voltak mind a' mellett-is, hogy már 141 év óta feküdtek a' tenger fenekén. Az emberek nem emlékeznek, hogy ama híres és szerencsétlen csatától fogva Hogue mellett a' tenger annyira vissza futott volna. A' matrózok folyó Jún. 3-dikára hasonló tengerapadást jövendöltek; hihető, hogy ez alkalomkor még több tárgyak-is fognak megmentetni.

Só-ülledék. Déli francia országban a' tenger közelében némelly tócsák (Lagunen) vannak, mellyekben a' kipárolt tengeri viz sülledéket (Salzniederschlag) hágy maga után, mellyet a' környékbeli lakosok kihordanak, és só helyett használnak. A' sóigazgató hivatal, melly ebből a' Fiskusra nézve veszteség következésétől tartott, ennek elhárítására édes vizet eresztetett a' tócsákba, hogy ama só formálódását akadályozná. Erre a' környékben dögleletes nyavalya támadt, melly a' cholera-hoz nagyon hasonlított. Bár milly rendkívüles ezen tünetény, de még-is kétségtelen, mivel a' sós és édes viznek egyelítéséből következett hasonló foganatot vettek észre némelly tenger mel-

léki olasz városokban; ez okból ott rendelés tétetek ilyen egyelítés akadályoztatása végett.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Gőzhajónk (1-ső Ferencz) Máj. 31-én estve $7\frac{1}{2}$ óra-
kor ért Pestre a' felső vidékről, 's Jún. 4-én reggel 4
órákor Zimonyba 's Moldavába utazék-le.

Uj görög pénzek. Ujabbi tudósítások után ekkép
javítjuk-meg folyóírásunk 14-dik számában közlött ebbeli
cikkelyünket. A' görög uj pénzbeli rendszernek alapjául
a' drachma nevű ezüst pénz vétetek, mellynek kilencz
része tiszta ezüst, egy része pedig réz. A' drachma le-
pton nevű 100 réz pénzre oszlik. Ezeken kívül veretik még
Pentadrachma (5 drachmát érő), Midrachma ($\frac{1}{2}$)
és $\frac{1}{4}$ drachma. — A' rézpénzek feloszlanak Dilepta, Penta-
lepta, és Dekaleptára. 20 és 40 drachma értékű aranyok-is
veretnek. Az arany és ezüst pénzek egyik oldalán van a'
király mellképe e' körül irással: „Otto görög ország ki-
rálya“ másik felén a' status czimere, a' pénz értéke 's év
száma. A' külföldi pénzek közül egy ideig folyamatban
maradnak: a' frank (1 Drachma 11 Lepta); öt frankos tal-
lér (5 dr. 11 l.); 20 frank, aranyban (22 dr. 33 l.); uj
Louisd'or (26:54), Maria Therezia 's egyéb austriai
Louisd'or (38:88); austriai és bajor arany (13:6); hollan-
di arany. (13 dr.)

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

8. §. I-ső Ferdinandtól II-dik Mátyásig.

1526—1619. (Folytatás.)

Kukoricza. Sáfrán. Dohány. Amaz igen táp-
láló 's erősítő gabona-faj a' kukoricza, melly most Euró-
pának egyik tartományában se természetik olly mennyi-
ségben, mint magyar és horvát országban, II-dik Mátyás
uralkodásának harmadik évében (1611) legelsőbben-is Er-
délybe hozatott török ország déli részeiből. — Sáfránt,
melly a' magyar asztaloknak már régen elmaradhatlan fű-
szere volt, ezen időszak közepe után, sokkal jobbat és
többet természettek a' Trencsin és Nyitravidékiek, hogy
sem a' Bécs körüli lakosok. Amazokénak fontja 24, eme-

zekó csak 14 forinton kelt-el. (Most a' külföldtől veszi safrányát magyar ország, és pedig évenként Schwartner szerint többet 10,000 fontnál). — Az első dohányt és pipát egy török követség hozá Erdélybe (1571) Báthory Kristófnak; de Bethlen Gábor a' neki Constantinápolyból küldött hasonló ajándékot még használni nem tudta.

Különfélék ára. I-ső Ferdinand uralkodásának 10-dik évében (1536) az erdélyi három nemzet törvényesen állapítá-meg némelly élelmi nemeknek árát. Két évvel későbbben (1538) ugyan azt tették tót ország rendei, 's jóformán divatban-is maradtak rendszabásaik 65 esztendő elfolytaig (1603). Kevevé különböztek a' magyar országi élelem árai akkor, midőn Maximilián Pozsonban királyá koronáztaték (1563). — Az említett Erdélyiek így szabták ki az élelem árát: „Egy harmadfű vágó marha, mellynek bőrét és fadgyúját vissza kellett adni, került 60 ezüst fillérbe; egy bárány, bőrén kívül 8; egy juh, bőrén kívül 12; egy tyúk 1; egy malacz 2; egy lúd 2; egy szalonoldal 80; egy köből zab 4, 5, 10; egy lónak nappali és egy éjjeli szénája 1 ezüst fillérbe; egy igás ökör vagy fejős tehen 6 forintba került. — Tót országban a' nevezett idő alatt a' kukoriczát Verőczen 25, Újudvaron 's Velikén 32 filléren; egy pint bort két filléren; fél esztendős sertést 50, egy malaczot 2; egy ludat, vagy kappanyt 3; tyúkot az ország belsejében 2; a' határon 3; fiatal kakast 1; egy font disznóhúst 2; gödölyét 6; egy kecskét 25 ezüst filléren; egy ökörbőrnek fontját 1 xr; egy ekébe való ökröt 12 forinton; egy fejős tehenet 6; egy hizó sertést 2; közönséges sertést 1 forinton adtak. — 65 esztendő mulva ugyan tót országban egy rőf selyem volt 2 forint; három rőf daroveczi posztó 1 ft. 5 garas; egy pár jó czipő 45 fillér; egy font riskása 14; húsnak fontja 2; fadgyúé 4 fillér; egy fel nem halmozott mérő sót el lehetett cserélni egy felhalmozott mérő buzáért, vagy 2½ mérő kölesért. — Ez előtt 52 évvel Lőcsén a' marhahús fontját 1½ filléren adták. — Maximilián koronázásakor egy mérő montliszt 20 fillérbe (Denár); zab 15; árpa 13; rozs 10; esztendős kappan 6; fiatalabb 5; nagy kakas 3; kisebb 2; egy tyúk 4, kövér lúd 5; nyársra való

malacz 9; füstölt szalonnának fontja 4; fris szalonnáé 3; marha vagy borjúhúsé $1\frac{1}{2}$; jó sajté 3, irós vajé 7; fadgyú gyertyaé 4; öt tojás 1; egy font viza 6, csuka 6, ponty és harcsa 4; 3 személyre való kenyér 1; hat ökrös szekérral vontatott széna 60; ugyan annyi szalma 30; négy ökrös szekérral vontatott tűzi fa 125; két itsze borsó 2; legjobb bornak pintje 4; középszerűnek 3; méznek pintje 5 ezüst fillérbe került. — Husz évvel később (1583) bizonytalanságok közt, egész földrészek és várak elvesztése mellett, lehetetlen volt tisztán gondolkodni a' valódi országos gazdálkodás, nemzeti gazdaság előmozdítása, és a' kereskedés célirányos hasznai felől. A' magyar népség büszke megelégedése nem engedé őtet a' külfölddel szorosabb kereskedési egybeköttetésbe lépni, annyival-is kevesbé, mint-hogy a' külföldi zsoldosok rablásai, ezeknek vezéreik által elkövetett zsarolások 's hatalmaskodások a' honosokban legkeserűbb gyűlölséget gerjesztének minden külföldiek ellen. E' szerint tehát a' fenálló 's minden kereskedői szellemet előlő akadályokat, még a' legroszabbakat-is, a' kirakodási városokat, továbbra-is meghagyták. A' királyok megelégedtek a' bányák, királyi igazak, adók, vámok 's harminczadokból nyert jövedelmeikkel, a' földes urak pedig azzal, ha felesleges gabonájokat, borukat, marhájokat bel-földi kereskedés útján a' számos vásárokon vagy kirakodási városokban eladhatták. Innen eredett az ezen korbéli kereskedési törvények habozása és egymással ellenkezése.

1538-ban az ellenkirályhoz szított Kassa városának kirakodási igaza Eperjes városára szállították által. A' boroszlói kereskedőknek (1546) ama továbbra-is meg-hagyatott jusa, hogy portékáikkal ország szerte szabadon

ki 's be járhasanak, ugyan ama kirakodási igaz alá vette-tett; vám és harminczad felállítása rendeltetek, 's az el-lenséghez kiviendő portékák szabadsága amazoknak-is el-tiltatott. (*Folytatás következik.*)

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Ötödik lófuttatás a' pesti gyepen. Végbe ment Jún. 5-én regvel $10\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ óráig illy renddel: 1) Asszony-ságok pá-ly a dijját (150 aranyos billikom illy körülírással: „Szállj verseny-re Magyar! 's fog kelni körüléd az élet. Kölcsey“) nyerte két-szeri mindenkor győztes futásban (4' 4") Gildroy, Hunyady Józ-s. gr. sárga ménje. A' második lóra kitett 50 aranyat nyerte Jerta, Nádasdy Tam. gr. barna k-ja. Futott még Liechtenstein V. hg. Ro-saline-ja-is. — — 2) Húsz hazafi dijt (100 ar.) nyeré két-szeri mindenkor győztes futásban (4' 58") Marianne, Hunyady Józ-s. gr. sárga k-ja, My lady Harrach Fer. gr. sz. k-ja ellen. — — 3) Tíz esztendei dijt (105 ar.) nyeré Child Harold (5' 13") Nádasdy Tam. gróf fek. m. Silvio Hunyady Józ-s. gr. sz. m. ellen. Futott velek Reichel Ferencz Turcsija-is, de mintegy $\frac{2}{3}$ pályát ha-ladván elmaradt. — — 4) Különverseny. (10 ar. 848 öl, 1' 59" alatt) Nyeré Fair Duchess Nádasdy Tam. gr. p. k-ja, Cyrus Hunyady Józ-s. gr. p. m-je ellen. — — 5) Széchenyi kardért (ér 100 ar.) csak maga futott Whiskey Kráy János b. barna m-je, mivel Sándor M. gr. a' kard tavali nyerője el nem fogadá a' kihi-vást. — — 6) Pónyk futása (1223 öl, vagy is az egész pálya). A' jelen volt uraságok t. i. renden kívül a' fent irtt rendes futások után az idomárok (Tráiner, lovak idomitóji, futtatásra készítő lo-vászkok) számára pénzt adtak öszve, mellyet nekik pónyjaikon teendő futással kelle megnyerni. Első volt Bilby idomárnak pej lova; futott rajta Reichel Károly, 's a' póny 9 aranyat nyert. Második volt Henry Hones lovasznak szürke pónyja, 's nyert 15 ezüst ftot. — In-dult 4 póny, de 1 el maradt. — — 7) Próba futás. A' már gyak-ran említett Whiskey és Titania (Széchenyi Istv. grófé) kö-zött. Az első győzött 2' 7" alatt. Gyönyörű futás volt, alig lehete a' győztest meghatározni. — Idő hideg szeles, néző kevés, dámák csak 4 páholyban voltak.

IV. HAZAI HIRLELŐ *)

Csepregi lófuttatás. Öregek emlékezetét túlhaladó szo-kás szerint jelen éven-is megtartatott Pünköst napján a' pünkösti ki-

*) Ezen cikkelyben örömet közlendünk minden hazánk szerte történt nem-zeti és nép-innepléseket, multságokat, nyilvános vigadózásokat, va-lamint akármelly nevezetes 's az egész hazát érdeklő eseteket, mellyek-nek szoros értelemben politikai czéjlok nincsen, csak köz érdekűek, 's nyilvános történetek legyenek; a' magános társaságok multságai ezen közlemények tárgyai nem lehetnek.

ráltság megnyeréséért a' lofuttatás Csepreg mező városának (Sopron várm.) keleti oldala mellett Répcze mentében elterülő sikon délutáni 5 óra tájban. Ezen versenyfutásra már előbb néhány hétig magokat gyakorlott pajzán ifiak lóháton, többnyire veres mellényekkel csinositva, számosan megjelentek a' piarczon, 's itt rendbe szedvén magokat, ezen alkalomra készült veres zászló után — a' barna hangászkar kíséretével innepiesen a' kijelölt gyepre lovagoltak. A' mult évi király virágokkal czifrázott koronát vitt fején. Nyolcz pályázni vágyók kiválván a' többiek közül a' helybeli bíró kormányzatára egyszerre megindultak, 's a' cél felé törekedtek, háromszor ismételvén a' versenyzést; — két első izben ugyan azon egy vala a' nyertes; de 3-ik izben lova a' pálya oldalán kitérvén — Tóth Izidor lön nyertes s. p. lován, 's így méltó a' pünkösti királyságra, és koronára, mellyet az uj király haza vivén 's háza üstökére felfüggesztvén egész jövő Pünköstig diszesíti vele szalmás háza üstökét. A' versenyzés után az uj király egy másikkal öszve lánczoltatik 's házankint jár segédpénzt gyűjteni a' csaknem két hétig tartó mulatságra, mellyben a' költségi tehertől a' király mindenkor fel vagyon mentve. — A' nyertes a' többi uraságok adományin kívül Mélt. Daruvári Jankovits Izidor helybeli urasától egy arannyal szokott megjutalmaztatni. — Nézök egyébkor nagy számmal szoktak megjelenni: de az ezen napi sebes eső a' környékben lakó uraságokat nagyobb részint hon tartoztatta.

K. J.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Tudósítás. Szegedről Máj. 23-án. Nyitva áll játékszínünk a' magyar színész-társaságoknak. Kétszeri tudósításom szerint 4 darabok adtak-is már. De ime most busong Thaliánk, siratván parlagon elhagyát, és ohajtván azon jövendő arany éveknek beérkeztét, midőn a' színművészség, mint a' csinოსulásnak gazdag forrása, rendesen fogja diszesíteni színpadját. Az itt létező társaság mért hagyta-el minden jelentés, vagy ugy nevezett bucsúzás nélkül külséjére pompás játékszínünket, azt ugyan ő maga legjobban fogja tudni. Mindazonáltal megkivántuk volna, hogy (ha pártfogásunkat ez idei első darabjaival megnyernie nem-is lehetett) legalább megemlékezvén a' közönségnek tavali fél évet haladó szünteleni kedvzésére, bizodalommal és köszönettel eredtek volna utnak!

Tavaszy F.

Német Játékszin.

Alexander játéka. Pesten Máj. 30-án Alexander ur a' sánta ördög (le diable boiteux) című egy felv. vig játékban lépe-fel. Ez uttal tizen hétszer változtatá személyét. E' darab tartalma kevesebbé vala érdekes a' többi két darabénál; kevesse hosszacsán-is tartott, 's a' publicum unni kezdé magát úgy, hogy sokan

a' darab vége előtt hagyák-el a' színházat. Alex. ur játék közben születt újságlevélből németül olvasott egy levelet, mellyben emlité, hogy neki már 16 év előtt a' Budapestiek kegyességét tapasztalnia szerencséje volt. A' nagy számú hallgatók ma-is szokott kedvezéssel jutalmazák ezen ritka művészt. — Jún. 1-ső napján Miklós dévajságait adá német nyelven. Ha bár ezen nyelvbeli jártaságát tökéletesnek nevezni nem lehet, de még-is csudálhatni abban tett előmenetét. — Mai mutatványa, melly ugy látszik valamennyi eddig látottak közt a' legjobb 's legmulattatóbb, valamint az előbbi-is (a' sánta ördög) előfizetés felfüggesztésével adatott. Az előfizetők tehát egy hónap alatt nyolcz, ezen utóbbi egy hét alatt négy napot vesztettek; méltán neheztelni lehet az igazgatóságra ezen sok felfüggesztés halmozása végett, 's már-is ez okból közönséges volt a' zugolódás, annyival inkább, minthogy, a' mult hónapban az innepek végett egy egész hétig előadások nem voltak, 's noha azon hónapban semmi előfizetési felfüggesztés nem vala, de az akkoriban adott sok rosz vagy csekély mutatványok arra nem-is voltak érdemesek. — — Jún. 3-án ugyan német nyelven ismétlé Alexander ur előbbi kedvelt darabját szokott foganattal. De mind a' mellett, hogy az előfizetőknek szabad bemenetelök volt, csak mérséklett számú hallgatóság gyült össze. Ez uttal Alex. ur ötödször, és utolsó előtti izben lépe-fel, mint a' czédula hirdeté. — — Jún. 5-én ismét a' G ó z h a j ó t játszá Alex. ur franczia nyelven. Ez uttal a' lord kocsisának magyar név (Ferencz) adatott, 's Alex. ur ezen személyben fellépvén magyarul „adjon Isten jó napot“ szöllumlott-meg, sőt további játéka közt a' tokaji bort magyarul dicsérte, 's „Isten éltesse a' Magyarot“ mondá; melly szókra zajos tapsok következtek. De némelly hallgatók mind ezt a' magyar nemzetre nézve nem nagy kedvezésnek magyarázák, 's így elmélkedének egymás közt: „mért szöll éppen a' durva 's holt részegen fellépő kocsis magyarul, mért nem adá Alex. ur e' diszes nyelvet más személy szájába?!“ — Egyébíránt Alex. ur szokott ügyességgel mulattatá nézőit; mindjárt fellépte után nyomtatott franczia 's német versezetek szórattak-le a' galleriák két oldaláról. — Noha a' művész ez uttal utóljára játszék, 's a' színház tele de nem tömve volt (bár az előfizetés nem vala felfüggesztve), azonban mértékletlen és szokás szerinti felesleges zajos tapsolások nem hallattak. Játék után Alex. ur francziául köszönémeg hallgatójainak kedvező pártfogását. Ezen mutatvány Alex. ur különös jövedelméül engedteték.

P e s t e n Jún. 1-jén Alexander ur 4-ik mutatványa előtt legelőször játszatott: A' S c h a w l. Kotzebuenak egy felvonású rövid néző játéka, mellynek fő személyét G r i l l n é assz. (Vilhelmina) adá. Tartalma: „Vilhelmina egy drága schawlt akar meg-véetni férjével (G e r l a c h ur), ki a' pénzt csakugyan által-is adja kedves hitvesének. Azonban egy falusi szerencsétlen prédikátor (F i s c h e r

M.) jön hozzájok, ki midőn kétségbe esett szándékát, 's háznépe in-
ségét szivrepesztőleg tudtára adná a' házas párnak, a' jó asszony
néma megindulással borul férjére, 's értesíti ez által őt, hogy a'
schawlról lemond, 's annak árát inkább azon szerencsétlennek sege-
delmére szánja. Erre a' háladó prédikátornak érzékeny köszönete kö-
vetkezik.“ — Azonban ezen szép jelenés behatását egészen megsem-
misíté ezen estve egy csintalan hallgatónak fenszóval tett ásitozó
fohászzkodása (a' gallerián), mert abból hosszas kaczagás és zugoló-
dás támadott a' csinosabb érzelmű hallgatók közt.

VI. M U Z S I K A.

Szeged Máj. 28. Legfeljebb-is egysz er tündöklük egy évben
a' hangverseny csillaga Szegednek e' tárgyban még szomorú egén.
Sietek tehát örömmel közleni, *) hogy ezen üstökös évi utjait befutó
csillag csak ugyan feltűnt Szeged egén Május 26-ik napján. E'
napon a' városi színjáték csinos nagy teremében tartotta hirdetménye-
kint H a n g á s z i Z e n g z e t é t (Hangverseny) T ü r n a u e r G y ö r g y
a' helybeli hangászi kar tagja. Előadattak: 1) Zampa, vagy a' márvány-
menyasszony daljáték Ouverturnája, Herold Ferencztől. 2) Hegedű hang-
zat (concert) Rodétól. 3) Kellemes hangváltozatok (variatio) egy magyar
tárgyban Taborszkytól. 4) Oberon előhangjátéka (ouverture). 5) Hang-
változatok guitáron Giuliani Móricztól. 6) Hangváltozatok hegedűn Jan-
sától. — Elbájolá művészünknek hegedűn kitüntetett ügyesége, a' hallga-
tóknak e' menyei zengzet hallásában ritkán gyönyörködhető érzékeit;
és édes andalgásba szenderíté a' meglepett szívet. A' jeles művész
minden darab béfejezésével zajos tapssal jutalmaztaték. — Főképpen
elbájolák a' Magyar lelkét azon kellemes hangváltozatok, mellyek
egy magyar tárgyban Taborszkytól készítették, és T ü r n a u e r
t ő l művészileg adattak, elannyira, hogy szembetűnő örömmel je-
lentené-ki megelegedését a' közönség. Bizonyára szívet emelő, és
mennyei érzést gerjesztő a' magyar hangoknak hajlékonysága, és
változékonyhatósága! Az orchestra-is 16 személyre több műkedvelő
(dilettant) urak által egészítettett. — De Szeged közönsége-is meg-
mutatá, mennyire kedveli, és ohajtja a' szépművek czélirányos ter-
jedését; mert ámbár az időnek meglepőleg ijesztő vihara akadályoz-
tatá főkép a' Szépnem érkezét, még-is számos hallgatók jelenlété-
vel örvendeztetett művészünk, kitől egyedül a' nagyobb láb-derék-és
fej-mozgásokat ohajtottuk volna elmellőztetni. — T a v a s z y.

*) Vajha más, hasonló lelkesedéstől ihlett, honfiak-is megtisztelnének ilyen
becses közleményeikkel, hadd tudná a' haza, mi történik keblében művé-
szeti tekintetre nézve-is, 's ne kellene illyeseket külföldi hírlapokban
keresnünk.

VII. VISELETI DIVAT.

Párisi férjfiaké. Bársony gallérú zöld rövid felső köntös, fehér nyári
nadrág, fehér-szürkés kalap.

Szerkezi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön Június 13^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Különös nagyságú tengeri sas. Bizonyos vadászatot kedvelő ur Nov. 5-én Frankfurttól fél órányi távolságra egy különös nagyságú tengeri sasra (*Aquila leucocephalus*; melly különben a' szárazföldön felettebb ritkán mutatkozik, minthogy csak a' magas északot 's a' tengerpartokat lakja) lőtt, 's azt megsebesítvén elevenen megfogá. E' sasnak hossza $3\frac{1}{2}$, szélesége pedig kiterjesztett szárnyakkal 9 lábat tön. Minekutána lezuhant, a' vadász, ki lövése által amannak egyik szárnyát egészen szétzuzta, közeledni kezdé a' leesett állathoz; de a' madárkirály ép-ségben maradt másik szárnyával viaskodásra készülé, 's több lépésnyi térig ellensége elejébe ment, úgy hogy a' vadász kéntelen vala visszavonulni, ha csak a' sasnak két hüvelknyi hosszú körmeitől kemény kudarczot vallani nem akara. De mi alatt fegyverét újra megtöltené, a' sas sértett szárnyába bonyolódott, 's akkor a' vadász megköthető.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Birka-nemesítés Szibiriában. Az orosz fejedelem keleti Szibiriában egy birka-nemesítő társaságot hagyta helyben, 's annak Irkutsk és Geniseisk helytartóságokban 10,000 dessätin (hold) ugaron heverő korona birtokot engedett által olly feltétellel, hogy, ha 5 év alatt annak megtelepítettése meg nem történik, a' birtok vissza essék a' koronára, 's évenként minden dessätin-től 50 kopek (50 ezüst xr) fizetessék adó fejében. Szabad a' társaságnak 10 évig merinos és másféle finom gyapjas juhokat minden vámfizetés nélkül Szibiriába behajtatni.

Török emlékpénz. A' török császár arany emlékpénzt veretett az orosz hajósereg Bosporusba érkezésének emlékezetére. A' pénz tallér-nagyságú, 's kétszer olly vastag. Egyik felén Mahmud szultán neve az általa felvett

e' melléknévvel „Az igazságos.“ Alatta trónusra lépésének év-száma (a' Hedschrának 1223-ka, vagy a' mi időszámításunk szerint 1808) olvasható: tulsó felén a' török czimer (fél hold és csillag a' napban) látható.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

8. §. I-ső Ferdinandtól II-dik Mátyásig.

1526—1619. *(Folytatás.)*

Ugyan ezen idő tájban tiltá-el a' lengyel király orszá-ga termékeinek kivitelét, hogy ez által a' tartományaiban kiűtött szükségén segélhessen; ekkor a' magyar Rende-k azonnal megkérték királyukat, hogy, vagy eszközölje a' lengyel tilalom megsemmisítését, vagy hasonlóan tiltsa-el a' kivített lengyel országba magyar és sléz országból. — Egy kihajtandó szarvasmarhának vámbeli adója egy forint-ról kettőre emeltetett; már következő évben tapasztalta-tott, hogy több kereskedők felhagytak a' marha kereske-déssel, — hogy a' vám és harminczadi hivatalokat megcsal-ták, elkerülték, — hogy a' földes urak 's polgárok kén-te-lenek voltak a' külföldi portékát sokkal drágábban venni, — hogy a' belföldiek ez által nagyon károsodtak. A' Ren-dek tehát (1547) kérték a' királyt, hogy ama kivitelbeli vámot ismét egy forintra szállítsa-le.

27 esztendő mulva (1574) a' királyi 's bánya városok polgárai a' bőr, ló és marha kereskedést csak magoknak akarták tulajdonukká tenni; de ama törvényes választ kap-ták, hogy valamint a' nemes és polgár egyirányosan adhat-ja-el portékáját, termékét, 's azt külföldre-is küldheti, szinte ugy tartoznak valamennyin harminczadot fizetni. — Ennek ellenére megtilták a' Rende-k 13 év mulva (1587) a' német, lengyel 's más külföldi kereskedőknek, hogy to-vább szállithassák az ország belsejébe portékájikat a' leg-közelebbi királyi kirakodó városnál. Az austriai, és tót országba viendő stajer bornak behozása, valamint a' magyar bornak Magyarok által lengyel országba teendő vitele-is eltiltaték, 's meghagyatott, hogy a' Lengyelek jőjjenek a' hozzájuk legközelebb fekvő kirakodó városba, 's ott ők ma-gok vásárolják-meg kiviendő borbéli szükségöket. De nem sokára érezhető leve a' borkereskedés és pénzbeli mennyiség-

nek megcsökkenése. A' Rendek tehát 1595-ben minden Magyarnek megengedék egy esztendőre a' bornak minden országba kivitelét vám és harminczadi fizetés mellett.

A' bécsi békeség (1608) megállapítá ugyan az Austriaiak, Csehek, Morvák, 's Magyarok közt a' közös kereskedési szabadságot vám és harminczadi fizetés mellett; de már következő évben (1609) a' Magyarok eltiltattak boroknak kivitelétől, és csak idegeneknek engedteték-meg a' magyar boroknak bevásárlása 's kivitele harminczad fizetése mellett. — Azonban a' harminczad jövedelme megcsökkenet, pedig ebből fizetteté a' nádor, és így az aerarium pótolásokkal terheltetett; 1613-ban tehát minden bel és külföldieknek szabadon engedtetett a' borok kivitele. — Öt év mulva (1618) azt kívánta a' király az ország gyűlésén, hogy a' Magyarok tiltassanak-el a' bornak lengyel országba kivitelétől, ellenben a' Lengyeleknek engedtessek-meg, de minden hordótól nagyobb harminczadot, három forintot fizeszenek. — Közelebbi országgyűlésen (1619. Jul. 31.) a' Magyarok magok kérték a' királyt, hogy ők minden bor és marha-kivitelől eltiltassanak, és így az országba behozandó külföldi pénz meggátoltassék.

Művészet. P o m p a. Minekutánna Hunyady Mátyás király költségén Geréb László erdélyi püspök igyekezete által felállított budai könyvnyomtató műhely a' mult időszak vége felé elenyészett, Honti János tette magát érdemessé ezen jótékony művészetnek magyar országba behozatása által, ki I-ső Ferdinand uralkodásának 7-dik évben (1533) Baseltől Brassóba értelmes nyomtatókat 's betűket hozott magával, ott ön költségén műhelyt állított, 's több vallásbeli munkát eresztett sajtó alá. Példáját több magnások, 's városok utánozván ezen időszak vége felé már magyar és erdély országban 28 könyvnyomtató műhelyek voltak, u. m. Bartfán, Beszterczebányán, Világosvárárt, Csepregen, Kereszturon, Galgócson, Németujvárárt, Sárvárárt, Ujszigeten, Alsó-Lindvában, Szécsényben, Somorján, Sempthén, Rohrbachon Detrekő mellett, Pápán, Monyorókereken, Lőcsén, Eberauban, Nedeliczen, Kőszegen, Nagyszombatban, Debreczenben, Visolyiban, Nagyváradon, Kolosvárárt, Fehérvárárt, Nagyszebenben, és Kassán.

Papiros Brassóban (1546) legelőször készítettett **Fuchs János** város bírása, és **Benkner János** szorgalmok által. Magyar országban **Spilenberg Sámuel** lőcsei orvos doktor állítá-fel **Teplicska** faluban az első papiros-malmot (1613). — **Midőn** az órási mesterség még csak első gyermekkorában volt, már **Egyedy Egid**, erdélyi Magyar, egy gyűrűbe, a' szokott drága kő helyett, olly órácskát csinált, melly mesterséges finom kerekei mellett nem csak minden órát ütött, hanem a' hónap napjait és a' planéták folyamatját-is jól mutatta. Ez volt ama legdrágább ajándék, mellyel **Zápolya Zsigmond** bebizonyítá hódolását **Szoliman** szultánnak.

Festő. — 1572-ben holt-meg **Szegedi, Kis István** reform. tanító, ki nem csak jó muzsikus, hanem festő-is volt.

(Folytatás következik)

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Paraszt kanczák jutalmazása. Végbe ment Jún. 2-án a' pesti gyepen. Az idén nagyon kevés kancza-csikó jelentetvén-be, a' jutalmazásra szánt pénznek megmaradtott mennyisége jövő esztendőben fog kiosztatni. Most a' kiállított öt csikó közül csak három nyert jutalmat, u. m. 1) **Kis József T. Sz.** miklósi lakosnak 2 eszt. p. k-ja kapott 15 tallért. 2) **Terebesy Józ.** fegyverneki lakosnak 1 eszt. f. k-ja tizet. 3) **Polgár Istv.** ugyan oda való lakosnak 2 eszt. f. k-ja 3 tallért.

IV. HAZAI HIRLELŐ

Gyászhir. **M. Tallián Josepha** asszonyság, néhai **M. Szepesy Lajos** báro ur özvegye a' mult Május 15-én Sályban (Borsod vmgye) elgyengülésben jobb világra költözött, 's ugyan azon helybeli sirboltban el-is temetteték.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán a' nyolcz hónapig tengődött német színész-társaság csak ugyan bucsút vett **Thalia** templomától, melly Május végétől fogva zárva áll. Azonban olly hir repdes **Budapest** felett, hogy a' **Pozsonban** volt magyar színészek fogják jövendőre elfoglalni a' budai theatrumot 's így azt kirekesztőleg nemzeti színházzá teendik. Bár szegény vándor Magyarjainknak tiszta szivből arany sikert ohajt-is mindenki ezen vállalatjokhoz, de a' ki tudja, mennyiben tarthat-el **Budavára** állandó színész-társaságot, bizonynal ezen vendég Magyarjainkat boldog jövendővel csak silányul biztathatja.

Szeged Jún. 4-kén. Leesett városunk thalia templomának gyá-
sza, és vidor örömmel mosolygó csillaga ismét felderült! Mert mi-
dön mint egy megvetőleg elhagyattatásról gondoltunk, csalatkoz-
tunk! — Most már fájdalunk örömrzésre varázsoltatott egy több
uj társ-tagokkal bővitve-egészítettett, és Kilényi vezérlete alatt
nálunk ujolag megjelent, színész-társaság által. — Első hirdetvényé-
ben a' vezér-tag háladatos érzettel emlékezik azon hazafiúi pártfo-
gásra, mellyel itt a' nemzeti játékszin ügyét, és így minden mivelt
nemzetek nyomán haladva, a' honi nyelv (mint a' nemzetek fen-
maradása zálogának) gyarapodását a' mult nyáron késő őszig lelkes
ápolásokkal elő segítették. — Most pedig kötelességével, és ön be-
csületérzése sugalmával, megegyezőnek vélte, hogy tetemes fáradság,
és költség feláldozásával társaságát olly jeles tagokkal bővitse, hogy
Szeged kegyesen bíráló tekintetét és pártfogását megérdemelhesse, —

E' szép bizodalomtól kecsegtetve jászaték Jún. 1-ső napján Hol-
bein 5 felvon. játéka: A' kronsteini Harcz-Játék. Tartal-
mát e' darabnak, melly már világszerte ismeretes, nem közöljük,
csak uj darabok ismertetésére tartván-fel magunknak ezen kedves-
kedést. Az említett játék főszemélyét (Satti Elsbeth özvegy grófnét)
Széppataky Johanna leányassz. Eberhard kancellárt Nagy,
Starkenburgi Konrádot Szaplontzay, Stürmert Szőke, Batori
Miklós magyar leventát (ki az eredeti munkában más német név alatt
fordul elő) Szakátsi, Traut Jánost Latabár, Lövenhorstot
Király, Thali Kunót Kilényi, Laufenheimot Kiss urak ját-
szották.

Szaplontzay a' bátor rendithetlen romantos vitézt, mind
szomorú, veszélyel teljes, és éhenhalással küzdő sorsában, mind
szava megtartása iránt vonzó buzgalmában, barátjának segíteni ohajtó
vágyaiban bátor elszánást lehelő helyzetében, mind boldogabb ál-
lapotjában remek ecsettel varázsolá szemünkre; még mély (obtusus)
szavát-is e' szerepben maga helyén találtam, ámbár ez őt más dara-
bokban nem éppen ajálhatónak jövendölgeti. — Urát viszontagságai-
ban résztvevőleg vigasztaló, érette mindent elszenvadni, sőt életét-
is szívesen feláldozni kész apródot természetileg 's szívemelőleg tün-
teté Szőke (mind a' kettő kihivattaték). — A' szép özvegyet min-
den körülményeiben helyesen utánzá Szépp. Joh. Azt mind azon-
által nem képzelhetem, hogy olly gazdag grófné nyugodalmat ohajtó
testét konyha-faszékre eresztette volna, és szíve kedvencének arcz-
képét falra függesztett, másnak-is felfedezendő kétkörű, földabrosz-
ban (mappa) találta-fel légyen. — A' kérők jól adák felvett szemé-
lyeiket, kivált Kilényi a' szigorú bölcs, 's komoly tudóst igen
igen derekasan ábrázolá. — Király ur tanuljon. — Az egész átal-
jában tetszett, és csak egyre figyelmeztetem az érdeemes társaságot:
Nesugjon a' sugó olly igen erős susogású, fület boszontó, és a'
hallást-is akadályoztató hangon. —

Másnap láttuk Benjamin lengyel országból, a nyolcz garasos atyafi vig játékot. Ebben fellépett a' derék Szóke mint Krone biztos tanácsos, teljes bájjal rajzolván a' duzs-gazdagnak szigorú fősvénységét. (Kihivattatott) De Amalia leányának személyét nem találtuk-fel az először itt fellépő Szaplontzayné-ban; engedjen meg-most az egyszer; tollam kedvezőleg csak oda fejezi-ki magát, hogy nem kielégítőleg annál kevesebbé meglepőleg hata reánk untató testmozgása, és legalább e' jelen darabban kellemetlen hangja! — A' nyolcz garasos atyafit, Krone Benjamins Szaplontzay teljes meglegedésünkre adá, és meglepőleg változtatá indulatit a' Szerző kívánata szerint. — Biankát a' kegyes, jó szívű, bátyja sorsán megilletődött lánykát Szépp. J. o. h. kellőképpen tükrözé. Emilitést érdemel még Nagy, ki a' katonai élésház főbiztosának bohózatit, fősvénységét köz helyben hagyást nyerőleg utánzá, csak hogy igen szemünkbe ötlött narancs ajándéka, melly Benjamin kezében ezitrommá hogy változhatott által, nem foghatom-meg! A' játék mulatott, egyedül a' jó szívet borzasztó, és 20-or-is legalább elő fordult „Vigyen-el az ördög“ kifejezést ohajtanám nyugodalomba tétetni!!

Tavaszy.

Rozsnyó. A' kassai dal-és színésztársaság egyik része Megyeri Károly igazgatása alatt Rozsnyóra ment, 's ott Máj. S-án Bocskay István nézőjátékkal kezdé muatványait, mellyek közt Máj. 19-éig voltak: Quodlibet, Világ hangja, Borzasztó éj a' sziklavölgyben, Nyelv-prity. — A' tagok közt említtetnek Megyeri uron kívül Bartha, Demjén, Telepi urak, 's Kántorné, Telepiné, Szentpéteriné asszonyságok. (Társ)

Német Játékszin.

Eslair vendégjátéka. Pesten Jún. 4-én Foster testvérek című nézőjátékban lépett-fel ismét művészvendégünk, mint Foster Tamás. Ennek legkitünőbb jelenetei: midőn tudtára adatik hajóinak elsüllyedése 's így ön megbukása-is, és midőn fíjával a' tömlőczben megbékél. Eslair ur ezekben jeleségének érdemlett korszorúját nyéré érdekes játszásával. Néző számos volt. — Jún. 7-én Eslair ur Ifflandnak Hivatali kötelesség című érzékeny darabjában mint Dallner hadi tanácsnok valódi diadal koszorút fűzött 61 esztendő homlokára (szület. 1772-ki Febr. 2-án). Mai játékában volt Eslair ur valódi helyén, 's legelső észrevételünket, hogy leginkább a' társalkodási darabok azok, mellyek színészi műveltségét legkedvezőbben tüntetik előnkbe, megigazolva találtuk. A' színház tömve volt, 's mind játék alatt mind végzetével érdemlett zajos tapsok jutalmazák vendégünket. Eslair ur tanulmányává tette az emberi természet, indulatok, 's érzemények ismeretét és festését; nem csuda tehát, ha a' mai mutatóványban egy nyájasan szerető atyát, hiv alattvalót, igazságos szolgát olly remekül feste, mint azt a' természetben lehet egyedül látni. Ifflandnak darabjai mind meg an-

nyi remek erkölcsi festmények; vajha jobban divatoznának mai színpadjainkon, 's azokat valódi erkölcsi iskolákká teendének! Dicséretökre válhat a' Budapestieknek, hogy e' darabra olly számosan jelentek-meg. Noha méltán ajálhatni, hogy az illy erkölcsi játékokat a' serdültebb fiatalság-is hallgassa, de a' picziny gyermekek még se valók a' színházba. Méltán boszongodánk tehát az 5-dik felvonás éppen egyik érzékeny jelenete alatt, midőn a' karzaton egy kis gyermek hangos sirásra fakadott, 's az előadás érzékeny behatását félbe szakasztá. — — *Esclair* ur Június 9-én Schillernek *Tell Vilmos*-ában játszik a' czimszerepben. Ezen darabban kevés jeleneteket talált, mellyekben színészi tehetségei magosabb fokát ki-tüntethette volna. Csdáljuk-is, hogy illyes, és nem más darabot választott, melly egyébiránt ez uttal sok rövidítésekkel, több személyek kihagyatásával adaték.

Pesten Jun. 8-án *Schebest* Ágnes leányassz. különös javára előfizetés felfüggesztésével legelőször adaték Bellinének két felvoná-ú új operája „*A' Montague-k és Capulet*ek (Montecchi e Capuletti), vagy *Romeo és Julia*.“ Ha bár az ouverture kitüntetőleg nem lép-is meg a' hallgatókat, de kétségen kívül van, hogy az első felvonásban sok szép darabbal kérkedik ezen daljáték. A' második felvonás rövidebb, gyengébb-is, 's kivált végzete ki nem elégitő. Karénekkal kezdődik az egész, mellyet a' nagy és erős muzsikai kíséretre nézve legalább négyszer annyi kardalnoknak, mint Pesten, kellene énekelni, hogy kedvező foganatot szülhessen; mert tizen két kardalnokaink azon lármás muzsika alatt alig hallhatók. *Romeo*-nak (*Schebest* leányassz) első éneke igen kellemes és eredeti; az első felvonás szép fináléja-is hasonló érdemű 's nagy tapsolással fogadtaték. *Júlián*ak (*Minkné* assz.) erdei kürttel, és fortepianóval kísért áriája-is jeles, de még kellemesebb lett volna, ha fortepiano helyett hárfa (minek hiával vagyon a' pesti orchestra) hangzik vala, melly hiány nagyon érezhető volt, midőn a' 2-dik felvonásban a' gyászmenetel alatt-is az éppen oda nem férő fortepiano hangzott hárfa helyett. *Tybal*t szerepét a' kellemes magos hangú *Wanderer* ur, *Capulet*-ét *Schin*n ur, *Lorenczo*, *Capulet*nek orvosát *Höfer* ur éneklé. *Minkné* asszonnak szeretnénk meg-sugni, hogy vajha különben szép erős hangját némellykor pianóval váltaná-fel, hogy e' szerint mind a' kellesténél gyakran magosabban ejtett hangoktól elszoknék, mind éneklését több árnyéklattal és kellemmel diszesitené. *Schebest* leányasszony jelesen felelt-meg szerepének, 's azt többször változtatott igen szép öltözetével tünteté-ki. Nézők számosan voltak, de még többen-is lehetek volna, minthogy a' nélkül-is már régen nem volt operánk, és *Schebest* leányassz. ezen jutalom-mutatványára méltán több hallgatót várhatott.

VI. M U Z S I K A.

Hangverseny Slawjk emlékére. Pesten Jún. 6-án este 7 $\frac{1}{2}$ óraker a' hét választók tánczteremében 30 pesti hangász által hangverseny adaték olly czélból, hogy a' jövedelemből a' boldogult bécsi nagy violinista Slawjk urnak sirja fölé diszes emlékkó állittasék, mellyre, mint a' pesti művészek reméllik, a' Bécsiek-is segedel-mül járulandanak. Noha az napon a' színház be vala zárva (norma-nap levén), de a' hosszas ideig hidegen tartott időre szép nap kö-vetkeztvén többnyire szabad ég alá mentek mulatni a' Budapestiek, és így csak mérséklett, de még-is csinos számmal jelentek a' hall-gatók ezen muzsikái izletre. Talán többen-is jönnek vala, ha a' hangverseny szerkezőji újabb darabokkal kecsegtették volna a' kö-zönséget, mellyek illy renddel következtek: 1) Első tétel, és An-dante Mozart-nak G-moll Symphoniájából (45. munka). — 2) Aria Haydn-nak teremtéséből, éneklé S c h e b e s t leányassz. — 3) Maxi-milian császár Márton szirtfalán. Collin költeménye. Elmondá Es-la ir ur bajor k. udvari színész. — 4) Violin-concert Lipinsky-tól; játszá S e r w a c z i n s k y Szan. a' velencei, laibachi, 's grätzi phil-harmoniai társaságok tagja. — 5) Scherzo, és utolsó tétel az emli-tett symphoniából. Az 1-ső és 5-dik szám alatti darabokat majd mindennap halljuk színházunkban, és így mást inkább szeretünk volna hallani. Elég botránkoztató volt, hogy a' scherzonak kétszer ismételt triójában mindenkor hibásan fújták solójokat a' kürtösök, pedig már hányszor fújták! S c h e b e s t leányasszony, ugy látszék, ezen előadásban a' magosabb hangokat nehezebben ejté, noha egyéb előadása jeles volt. Es la ir ur hosszas declamatióját huzamos tap-solás után köz kedveséggel végzé. — S e r w a c z i n s k y urezen ne-héz, 's többnyire kettős fogásokból álló concertjével derekasan vi-vott-meg, noha az éles fülnek némelly nehezebb menetekben nem egészen tiszta hangokat kellett tapasztalnia. A' concert 9 óraker végződött. — Igen szép dolog az idegen művészt, kit hazánkban nem-is hallhattunk, emlékkövel tisztelni; de midőn egy idegen szá-mára Magyarok pénzén, illyes mit lát a' honfi emelkedni, fájdalmas érzés fogja-el szívét, ha meggondolja, hogy Lavotta és Csermák magyar művészek emlékére holtuk után csak későn emel-tettek igen egyszerű sirkövek nyugvó poraik felett, 's azok-is csak magános barátjok vagy néhány tisztelőjük költségen. Kisfaludy Ká-rolyunk emlékköve még most sem áll, pedig annak felállítása végett az egész magyar nemzet felszóllittaték! Méltán reméljük tehát, hogy e' késedelmet a' felállítandó emlék pompája kétszeresen fogja pótlá-ni, 's meg felelend a' nagy nemzet méltóságának.

VII. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: Donna-da-Gloria-gaze ruha, mellyet blonde-bajadere, és rózsa színű blondocska ékesit. Krepp-kalap letüzött tollakkal, a' kalap-nak lebegő gaze-szalagjai csipkével vannak beszegve. — Párisi férjfiaké: setét zöld felső köntös bárson-schawl gallérral, melly hasonló színű paszo-nánttal van beszegve. Fehér pantalon vakondak-bórból (peau de taupe) Vagy: setét zöld frak, bárson gallérral, aranyozott gombbal. Szürke cazi-mir pantalon, gomb nélkül készült mellény.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap Június 16^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Tüzes eső. Argentan mellett (Orne megye, francia ország) minapában a' levegő két óráig tartó több ízben nagy csendesség mellett számtalan tündöklő szikrákkal volt ellepve, mellyek tüzes eső formát képztettek. Legszembetűnőbb vala ezen jelenet reggeli 4 és 5 óra közt. Sok helyen úgy látszott, mintha a' szikrák földre hullottak volna, de azoknak semmi nyoma se találtaték; hihető, hogy ezen tüzemény csak a' felső levegő területein történt, 's a' szikrák szinlett lehullása csak optikai csalódás volt. — A' miveletlen lakosokban ezen jelenet nagy rémülést okozott.

El nem merülhető ember. Mocchia nevű flórenczi pap, ki most 50 esztendő, oly tulajdonsággal bír, hogy a' vízben el nem merülhet. Hijában vettetnék ő a' zajgó tengerbe, vagy legragadóbb folyamba és tekerődző örvénybe; mert ő azonnal keresztbe vetett karokkal jelen-meg a' víz színe felett. Legnagyobb gyönyörűsége az, ha nagy hévségben a' hullámokon alhatik, mellyek majd jobbról majd balról párna gyanánt szolgálnak neki. Ezen csudának oka az, hogy Mocchiának teste 30 fonttal könnyebb azon víztömegnél, mellynek helyét teste elfoglalja.

Csudálatos beteg. Bolognában a' della vitta nevű kórházban egy beteg fekszik, kit rendszerint minden harmad napon délelőtti 11 órakor olly görcs bánt, melly őt szokott érzékeinek haszonvételeitől megfosztja. Ekkor kezei olly erősen bezáródnak, hogy ujjai inkább eltörnének, ha valaki azokat erővel akarná megnyitni. Orvosa végre hosszas figyelmes vizsgálatai után felfedezé, hogy a' betegnek ezen állapotjában a' gyomor tája vagy is a' sziv gödre érzéki munkálódás helyévé változik által. Ha a' szivgödörhez nyul valaki, 's a' beteggel beszél, ez minden kérdésre felel, sőt, ha kívántatik, erősen bezárt ökleit is felnyitja. Ha az említett helyre akármilly tárgy tétetik,

ő annak alakját, illatját, színét, 's minden tulajdonságait elmondja. Mig az ember a' szivgödrön hagyja ujjait, a' görcsök mind inkább eltűnnek; ha ellenben szivére teszi tenyerét valaki, ujult heveséggel éllednek-fel ismét a' görcsök, 's mind addig tartanak, mig a' kéz el nem mozdittatik. Ha valaki muzsikál, 's hangszerével a' betegnek szivtáját érinti, akkor emez minden hangot jól hall; ha ellenben a' hangász félre vonja hangszerét a' szivtájáról, akkor a' beteg kérdezi, mért hagyaték félbe a' muzsika.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Székérkenőcs-gyár Pesten. Puteani József báro ur, és társa Pesten Hittig Józs. Móricz vezérlete alatt székérkenőcs és lóköromzsir-gyárt (fabrikát) állítottak, 's helyben Oberhäuszer I. B. fűszeráros urnál (fehér hajónak ellenében) lehet rendelést tenni. Hittig urnak, a' kenőcs készítőjének, ügyességét hiteles bizonyítványok erősítik, és így ezen uj hazai intézetnek sikeres virágzást, nyereséges előmenetelt lehet kívánni.

Oklevél papiros. Bécsben Trentsenszki József, az ország uton találkozó kőmetszői intézet tulajdonosa, legközelebb szabadalmat (privilegium) kapott az ugy nevezett oklevél-papiros (Urkundenpapier) készítésére. Neve mutatja már mire használtatik, 's ez okból leginkább ügyeseknek fog hasznos lenni. E' papiroson minden féle vakarást, törülést, vagy bárminemű írásbeli hamisítást legott észre vehetni.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

8. §. I-ső Ferdinandtól II-dik Mátyásig.

1526—1619. *(Folytatás.)*

A' hangászatban-is két nagy mestert mutathatott magyar ország ezen idő közben; egyik Graeve Bálint máskint Bacfort volt, ki Páduában (1576) halt-meg, 's ottani sirkövi felirása bizonyítja, hogy hegedűjátéka által elragadtatott akkori hallgatóji benne egy második Orpheust csudáltak volt. A' másik Miska Bálint, jeles

orgona-készítő és játszó vala Lőcsén. *) A' czigány hegedűsök-is jeles ügyeségökkel mulattaták a' vidám Magyarokat. Ők voltak elmaradhatlan vidítóji (1618) Thurzó Imre Tokajban három napig, 's Bicsén egy álló hónapig folytatott lakodalmi inneplésére jelent vendégeinek, hova Thurzó magyar országnak majd valamennyi meghivatott nemeségét 63 szekeren hozta, 's a' pompa nevelésére öt száz lovas és 100 gyalog katonát gyönyörűen felöltöztetett. Két év előtt halt-meg György, az ország nádora, 's Imrének atyja (1616. Dec. 24); következő évben (16—21 Febr.) tartatott hat napig a' pompás halotti tor a' bicsei várban, mellyen 6 ökör, 13 borjú, 144 bárány, 341 lúd, 691 tyúk és kappany, számtalan hal és vad, 104 köből liszt, 4 köből pástétom-és konyhaliszt, 1600 tojás, 257 akó bor, 114 akó ser, 283 köből zab, 100 szekér szalma, 60 szekér széna, de csak 12 forintányi gyertya kelt el.

9. §. II-dik Ferdinandtól II-dik Leopoldig.
1619—1792.

Ezen időszakból sokkal kevesebbet közelhetünk a' magyar országi szorgalom világából, hogy sem annak hozánk közelebbi lététől remélhetnénk. A' történetírók inkább tömték tele évkönyveik leveleit a' számtalan azonkori viszontagságok folyamával, hogy sem a' honbeliek szorgalmi életét-is figyelmökre méltatták volna.

Bányászat. — II-dik Ferdinand alatt (1622) az ország gyűlés rendelése szerint a' királyi bányáknak magános birtokosoktól vissza váltása, és a' fiscusra átszállítása határozottatott. — III-dik Ferdinand alatt (1655) az érczek kivitele átaljában minden magános honbelinek megtiltatik. — Miután Maximilián király a' magyar bányászat több hibájin javított volna bányászai rendszabásai és törvényei által, még inkább elő mozdítá a' bányák mívelését a' Maria Theresia nagy emlékű királyné által felállított híres selmeczi bányász akademia, mellynek bölcs szabásait az európai tartományokban fellállított hasonló intézetek-is elfogadták.

*) A' magyar országi muzsika bővebb történetét olvashatni a' Tudományos Gyűjtemény közelebbi múlt esztendőkből kijött köteteiben.

Kereskedés. Ezen időszakban a' magyar kereskedés könnyebbségére számos rendelkezések hoztak. A' száraz vámok (1625) eltöröltettek. Az ökör-kereskedés, tengeri só behozatása és gabonának szabad kivitele engedteték (1635) a' tót és horvátországiaknak. Meghatározottat, hogy semmi harminczad se követeltessék ama belföldieken, kik országos vagy héti vásárookra marhát, bort, sőt hordanak. — III-dik Ferdinand alatt (1638) megújított az 1625-ki ország gyűlés rendelete, hogy a' besztérczebányai kamarai tisztek ne gátolják a' lakosokat, és szer felett ne takálják őket a' réz edények, deszkák, zsidelyek vevésében és a' Garan vizén leszállításban; a' galgóczi és semptei tisztek ne akadályoztassák a' lipői, árvai, turóczi, és trencsini lakosokat a' tutajok, 's deszkák lehordásában a' Vág vizén. — A' puszkapor és salitrom kivitele folyvást tilalom alatt hagyatott, de a' magyar honosok és királyi városbeliek magok szükségökre salitromot vehettek. — 1647-ben rendeltetett, hogy minden belföldiek, Kunok, és Filiszteusok (Jászok) minden eddigi privilegiumaik ellenére-is, így kívánván az országnak akkori szüksége, a' kereskedésre behozott vagy kivitt portékákért a' szokott egész harminczadon kívül még ennek felét-is, és így másfél harminczadot fizessenek. Erre köteleztettek az austriai, morvai, sléziai, stajer kereskedők-is, nevezetesen Bécsujhely, Bruck, és az akkoron austriai hatalom alatt volt Kőszeg 's Kismárton városok-is nem csak portékájikért, hanem ama boraik kiviteléért-is, mellyeket a' magyar országi hegyekben birt ön szőlejekben természetek. Ezen kötelestől azonban eme külföldi kereskedők már 1649-ben ismét felmentetnek költsönös jó szomszedság fejében, 's olly reménységgel, hogy az országban birt szőllejekért ök-is fognak adózni a' határvárak megerősítésére. — A' zsarolni szerető zsidók 1630-ban a' harminczadok kibérlésétől eltiltatnak. — 1655-ben az országban lakó bosnyák és ráczi kereskedők a' kapitányok és generálisok felvigyázata és honi contributio fizetése alá rendeltetnek. — A' sófuvarosok és Tiszán hajókon sőt szállítók csak a' behozatali, kiviteli 's lerakodói fő helyeken fizessenek harminczadot (1622), a' száraz vámokon semmi adóban ne marasztaltassanak (1655). — *(Folyt. követ.)*

III. L I T T E R A T U R A.

Szemtelen külföldi pór munka. — Ismét megjelent egy nemzetünket gyalázó könyv e' czimalatt: *Panorama von Pesth oder Character, und Sittengemälde der beiden Hauptstädte Ungarns, von Spiritus lenis, et Spiritus asper.* Leipz. 1833. melly nyomorult munkában a' tudatlanság, hazugság, mocskos kifejezések, és a' legszemtelenebb gyaláztatások egymást váltván, nyilván mutatnak a' szerzőnek morális becsére, és elme tulajdonira, leginkább pedig arra, hogy rágalmazó mesterségében sokat bizik, mivel egy egész nemzetet vett tárgyul gonosz szándékának kielégítésére; mert ámbár Budapestről szóll egyedül a' könyv, itéletét még-is az egész nemzetről igen roszul nyilatkoztatja a' szerző. Keresztül olvasván e' könyvet gyakran eszembe jutott nem rég a' bécsi Sokfélében Csaplovics urnak ezen kifejezése: „Magyar országnak hajdan nagyobb tekintetének kellett lenni a' külföldön, mint jelenleg, mióta némelly nyomorult irkafirkálók, rosz nevét költötték.“ — Valóban szomorú állapotban kell egy nemzetnek símlódnie, midőn országán keresztül futó, vagy benne tanyázó sok szerencse-hajházók minden tartozkodás nélkül mernek holmi éretlen itéletet felőle hozni, és alacsonyító hazugságokat rá kenni. Nem hiszem, hogy volna nemzet, melly annyi gyaláztatásoknak lenne kitéve mint a' magyar. A' honbeli ugy, mint a' külföldi öszve vetett vállal iparkodik a' magyar haza ellen valamit mondani; annyira ment már ez, hogy annál miveltebbnek, eszesebbnek tartja magát valaki, mennél több valamivel tud nemzetünk ellen kikelni. Találkoztak ugyan némelly buzgóbb hazafiak, kik ilyen megtámadtatásokra lelkesen megszóllamlottak, de mind e' mellett sajnos álmélkodással kell tapasztalni, hogy még-is kevés számmal vállalkoztak védő férjfiak, kik a' számtalan becsmérő irkafirkákra, hazugságokra, a' legnemtelenebb vádakra elegendőleg feleltek, és az elhetetlen ócsárlókat hathatósan letorkolták volna. Nem ártana, ha legalább jobb vérű, és szerencsésebb elmetehetségű ifiaink közül vállalkoznának némellyek, kik ifjú nyers lélekkel arra készített repkényírásban, védségök alá vennék hazájok ügyét a' vakmerő megtámadtatások ellen; mert ugy-is kiket szoktak inkább kormosítani ezen szélhordta, vízhozta gízgaz emberkék, mint a' mi ifiainkat, kiknek rosz híreket költik mindenfelé, merre csak a' szelek fujhatnak.

K. Á.

Felső magyar országi Minerva folyóírásunk tavali 4-dik kötete szinte Május közepén érkezék-meg Pestre szokott alakjában, 's Kisfaludy Károlynak kőre metszett képével, mellynek finomtalanságát nem igen lehet dicsérni, de annál nagyobb elégedéssel említhetni a' könyv tartalmát, melly több érdekes, tudományos, 's hasznosan mulató tárgyakra terjeszkedik. Megnyitja ezeket Mérey Mihály életképe (Debreczeni Bárány Ágoston gyakorlott tolla szerint); több

derék darabok folytatásai, 's újabb munkák alatt olvashatók Udvardy Ján. Superintendens Kis János, Pataki Ján. Homonnay Imre, N. A. Kiss Sámuel, Edvi Illyés Pál, Hrabovszky Pál 's több más író uraknak becses neveik. Az itt egybe sereglett velős munkák biztatnak, hogy e' folyóirás iránt ujlag közre bocsátott hirdetmény annak további folytatása végett nem fog sikertlenül elhangzani honosink előtt. 'S midőn e' hazai intézetnek további tenyészését ohajtom, el nem hallgathatom egyszersmind azon köz ohajtás nyilatkozását, vajha az említett folyóirás kiadója nagyobb lélek-ismerettel elégitené-ki előfizetőjít az elküldözéssel; mert már több esztendőfől fogva nem a' kijelelt fertály végével, hanem 4—5 hónap mulva kapjuk-meg a' rég elküldendő köteteket. Így tehát nem csuda, ha az olvasó közönség elkedvetlenülve hidegebb részvétellel, mint kellene, viseltetik az illyes intézetek iránt.

A. János.

IV. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Magyar Tenorista kerestetik. A' kassai nemzeti színesztársaság több évekre megállapulván, az Igazgatóság mind azokat a' két magyar hazában felszólítja, kik a' közép hang (Tenor) első szerepeire elegendő készséggel birnának, és ezen nemes intézet előmozdításában munkálódni kívánnának, jelentsék magokat feltételeik előadásával frankózott levelekben a' felvigyázó Igazgatóság Előüljénél Keresztszeghi és Adorjáni Gróf Csáky Tivadar urnál Július 20-ikáig. — Költ Kassán Június 10-kén 1833. Gróf Csáky Tivadar.

Kolováratt a' Kassáról jött színészi társaság Máj. 29-én az egy időfől fogva Erdélyben tartzkodó horvát országi bánnak, Vlasits Ferencz ur ó excellentiájának tiszteletére játszá a' Háladatoság innepe című darabot, mellynek végzetével illő világoztás mellett következő kardalt énekle a' társaság, melly alatt ezen ének nyomtatványai nagy számmal szórattak-le felülről a' nézők közé:

Nagy férjfi! kit e' hazának isteni
 Olly jól választva tudának küldeni,
 Kit jó királyunk kegyelme
 Hozzánk azért küldé még,
 Hogy lássa, e' nép szerelme
 Ó hozzá milly lánggal ég,
 Kérünk fogadd-el érzetünket,
 Fesd-le néki hivségünket,
 'S ahoz, ki illy főt bocsát
 Vidd e' nemzet köz szavát:

„A' Magyar hiv hazájához, királyához!”

(Erd. Hir.)

Nagy Várad Jún. 3-án. Színészeti bírálóat. Hetényi ur Egerből hozzánk érkezett, 's megjelenése valóban éppen ol-

lyan volt hitelököt vesztett színészeinkre nézve, mint a' végső gyógyszer próbaül használtatni szokott pézsmá, mellyel a' mulandóság örök éjje felé tántorgó haldoklónak utolsó életszikrája, még egyszer vissza idéztetik. Három izben valánk már tanúi méltán magasztalt ügyességének; *) midőn pedig tegnap estve, Grillpartzernek ezen ismeretes darabjában: Az Ós-anya lépett-fel előttünk, nem tudtuk elhatározni, ha Szent Péteri, Czelesztin, Bartha, vagy Göde, lelkes színészink, megfelelhettek-e volna jobban a' Jaromir érdekes szerepének? Az egész játék súlya, mint tudva van, az öreg Borotini gróf Zdenkón, Bertán, Jaromiron, és így csupán három személyen fordul-meg, kikben a' rendkívüles emberi indulatok, merészség, állhatatoság, lelki jelenlét, egymást váltogatják. Eránosz, Székelyné, és Hetényi, olly vetélkedve, olly hiven törekedtek itt magokat kitüntetni, 's nekünk olly kellemes esteli időtöltést szereztek, hogy érettök tag-társaiknak ellenünk elkövetett hibáikat-is szívünkéből megbocsátván, mivel helyüket e' folyó hónap 16-án az országszerte becsült kassai társaság foglalandja-el, tövises pályájokra azon kedvező részvételt kívánjuk, mellyel ezt, jelenleg pártfogolja a' testvér kis Erdélynek minden szépet és jót érdeme szerint becsülni tudó hazafi szeretete.

Jakab Mihály.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten Jún. 5-én legelőször adaték a' hazug és fíja I felv. vigjáték Collin d'Harleville után szabadon fordítva. Tartalma: „A' fiatal Július (Gerlach ur) több évtől fogva nem látta atyját, 's midőn haza érkeznék, ut közben atyjának Crak urnak (Fischer M. ur) életét menti-meg, a' nélkül, hogy magát véle ismerteté. Haza érvén mind ketten, Júliusnak, mint vendégének, az öreg Crak ur iszonyú hazugságokat penderít elejébe; fíja pedig, hogy azokat atyja előtt nevetségesebbekké tegye, még nagyobbakat füllent. (Mind ezekre alapul az egész darab, és sok nevetni valót foglal magában). Az öreg ur végre ön fíját valamelly utazó herczegnek véli, 's gyanítja, hogy szép leánya Josephine (Fussgänger leányassz.) kedvéért jött azon vidékre. Azonban Josephina kedvese Belthal (Haag ur) féltékeny kezd lenni, 's Júliust párviadalra hívja; de meg-tudván emennek kilétét, megkéri Josephina kezét, melly az öregtől megtagadtatik, mivel a' herczeget várja vejének, sőt Crak ur Belthallal össze vesz, 's erre Július szinlett párviadalra kel Belthallal, mit végre ön személyének felfedezése, 's a' szerelmes pár eljegyeztetése követ. — A' darab főszemélye Crak, mellyet Fischer ur igazi szorgalommal 's fürgeséggel játszott.

Esalair vendégjátéka. Pesten Jún. 10-én művész vendégünk Shakespear-nek Lear királyában a' czimszerepben ját-

*) Társalkodó 43 szám 171 lap.

szott. Ezen remekdarab Esslair ur különös javára adaték előf. felfüggesztésével. A' színház ismét tele volt, noha több páholy üresen maradt. Művészvendégünk nem annyira az első, mint a' következő felvonásokban bájoló-el jeles játszásával hallgatóját, bár némelykor agg korával járó gyengébb organuma nagyon-is érezhető volt. Majd minden felvonás után kihivaték; játék végén (valamint eddig minden mutatványok után, mellyekben fellépett) rövid nyájasággal fejezéki köszönetét a' zajos tapsokban bebizonyított pártfogásért. — Jún. 12-én Esslair ur Raupachnak A' Koldus című egy felv. nézőjátékában Walter szerepében, és azután V-dik Henrik fiatal kora című vigjátékban (melly a' magyar színészet pályáján Salamon király fiatal kora cím alatt ismeretes) mint Copp csapláros lépe-fel, 's mind a' két különféle characterű személyt jelesen játszá. Az első darab Pesten először adaték. Tartalma: „Walter igen jó szive de könnyelműsége mellett vagyonának nagy részét szegényekre költi, 's maga-is szorult állapotra jut; e' mellett kéregetésekből annyi pénzt szed össze naponkint, hogy némely szegényeket táplálhat. Fiatalkori gazdag barátját Hubert-et (Fischer M. ur) felesége elhagyta 's tőle távol tartozkodik Klára leányával (Grillné assz.): ez egy csábító férjfi szavára megszökik, de csábítóját hamar titkon bánkódva elhagyja, 's történetből Ulmba jön, hol Walter-hoz jut félholtan. Ez őt magához veszi, 's éppen Hubert-hoz, most már embergyűlölőhez, megy kéregetés végett. Ez Walterral bárdolatlanul bán, de tettét megbánva Walter-hoz megy azon szerencsétlen leány látására. Itt kitudódik, hogy a' leány Hubertnek gyermeke, kinek Walter kérésére az atya megbocsát, 's őt vissza fogadja kegyelmébe.“ — E' jeles darabocska köz tetszést nyert. — A' másik is érdemlett kedvezéssel fogadtaték. Henrik-et Klauer ur több vidorsággal, 's elevenebb fiatal tüzzel játszhatta volna.

Pestre váratik a' folyó Június 17-eig a' taval olly rendkívüles tetszést nyert Wild ur, a' bécsi udv. dalszínház tenoristája. Júliusban pedig Fichtner ur és hitvese (szül. Koberwein) az udv. vármelléki theatrum első rendű színészei, valamint Seydlmann ur is vártnak.

V. M U Z S I K A.

Slawjk. A' pesti hangászok és dalszínészek Jún. 15-én a' Sz. Ferencz szerzetesek templomában a' bold. Slawjk-ért gyász áldozatot tartottak, melly alatt Mozart-nak nagy requiemje adatott elő.

Lafont híres violinista Bécsből ismét Párisba tér vissza, de jövő télen Herz Henrik remek klavirjátzóval megint meglátogatja Béca városát.

VI. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyok házi öltözete. — Muselin magos ruba dudorodott ujjal 's ránczos felső testtel. Virágos jaconet-kötény. Blonde-csipkés fejkötő.

Szerkezi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z .

PESTEN Csötörtökön Június 20^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Délamerikai nagy madárfaj. Rebecca nevű hajó minap Délamerikából egy gunár, 's egy jércze Condort (madárfaj) hozott angoly országba. Ezen óriási madarak közül a' him kiterjesztett szárnyakkal 14 lábnyi hosszú, szélesége pedig három lábra terjed; az ember ezen óriás madarat megpillantván szinte hajlandóvá leszen, hogy az arab mondáknak hitelt adjon. Mind a' két madár Chiliből hozaték, hol a' Condorok örök hóval fedett hegytetőkön laknak, mellyek a' tenger síkját 15,000 lábbal haladják-meg. A' rónaságokra csak akkor szállnak alá, ha már az éhség legvégsőbb szükségzeitől gyötörtetnek. A' Condorok többnyire kettenkint mennek ragadozásra, 's akkor Lámákra, 's fiatal marhákra vadásznak. Leginkább jegyzésre méltó ezen madaraknak igen szívós életök. Így néhány Indiaiak Quittóban egy Condort fogván nyakára lasó-t (köteléket) kötének 's fára függesztvén lábainál fogvást minden erejükből huzgálták. Midőn a' lasót leoldák a' madár ismét felemelkedék 's elrepült, miután pedig még négy lövést-is kapott, félóráig élt. Midőn a' fenemlitett két madarat a' hajóból kihozván Surreybe a' zoologiai kertbe vitték, egyikök elveszté szárnyának egyik lebegő tollát (Schwungfeder), mellynek szára (Keil) másfél hüvelyk körületű volt.

Magyar fülemülék. Tudva vagyon, hogy a' földön talán Bécs városában szeretik legjobban a' fülemüléket. Valóban Május és Június hónapokban kellemes fülemüelconcertet lehet azon főváros számtalan utszájiban hallani. Leginkább veszik a' Bécsiek a' magyar fülemüléket, mellyeket a' Duna szigetjeiben fognak, 's más neven ligeti fülemüléknek-is (Auvögel) neveznek. Ezek az ahhoz értők ítélete szerint minden európai vagy inkább a' mérséklett éghajlati madarak közül leggyönyörűbben énekelnek, 's az

olasz és napkeletieket-is felülhaladják. Ugyan ezek lehetnek azok, mellyek őszkor Dunánk szigetjeitől bucsút vevén Perzsiába vándorlanak, hol a' Gerdsch és Schatt vidékiek nagyon dicsértetnek. Hajdan, mi előtt ezen ligeti fülemülék annyira meg nem fogytak, a' Bécsiek hajókon mentek-le a' Duna szigetjeire, 's itt fogatták számukra a' madarászatban-is igen ügyes hálászok által a' magyar fülemüléket.

Uj arany ércz. Corsikában valamelly uj arany nemű érczet fedeztek-fel, 's már belőle némelly edények-is készítették, mellyek színökre és szépségökre nézve a' tűzben megaranyozott ezüstöt ha meg nem haladják, bizonyosan felérik.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Szövevényomatás Budán. Wassermann J. ur Budán különféle tartós színű ékes czifrázatokat, mustrákat, rajzolatokat, mellyeket tetszés szerint kiki parancsolhat, különös ügyességgel tud minden ruha-szövetekre nyomtatni; készítményei Budapesten nagyon dicsértetnek.

Földgolyóbis levegőbalom alakjában. Cella Fülöp Münchenben Pocock talalmánya után különféle nagyságú földgolyóbist készít igen finom papirosból, mellyet fujtatóval fellehet fujni, 's a' szobában felakasztani; ha a' levegő belőle kibocsáttatik, 's a' golyóbis öszve hajtogattatik, csudálatra méltó finomsága mellett igen kicsiny területet foglal-el. Hogy pedig a' megsűrített levegő olly könnyen a' papiroson keresztül ne hasson, az egész golyóbis felolvasztott gummi elasticummal kenetik-be. Egy ilyen 3½ lábnyi magoságú földgolyóbis függ Pesten a' nemzeti casino könyvtárában.

Gőzhajónk (1-ső Ferecz) Jún. 16-án reggel 9½ órakor érkezék Pestre, 's 18-án hajnalban 4 órakor indult Győr felé.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

9. §. II-dik Ferdinandtól II-dik Leopoldig.

1619—1792. (Folytatás.)

I-ső Leopold alatt (1659) rendeltetik, hogy a' só és bor kivitelről a' különféle törvénytelen zsarolások eltörül-

tessenek; rendes mértékekre ügyeljen a' vármegye, 's ne engedje, hogy országos vásárokon kívül a' külföldiek előre vegyék öszve a' bőröket a' honbeliek hátramaradtával. — A' városok kapitányai, kereskedőji a' helybeli vásároknak ne gátolják az idegeneket a' kőszó, marha 's portékák vevésében. A' német katonák kormányja alatt volt győri kalaposok és idegen mesteremberek ne gátolják a' győri magyarhoni lakosokat a' kereskedésben, és magyar kalapok bevételében. — A' városokban lakó katonák se bort ne mérjenek, se mesterséget pénzkereset okáért ne üzzenek (1681). — A' magyar és egyéb austriai tartománybeliek közt minden kereskedés szabad legyen. — A' kereskedés 's utak nagyobb biztosága végett szükséges töltések készítése 's a' Rába tisztítása több ízben sürgettetik ezen időszak folyamata alatt.

Kedvező kinézésekkel örvendezteté-meg 3-dik Károly magyar országnak külső kereskedését, midőn az adriai tenger mellett a' porto-re-i kikötő helyet nagy költséggel fenéktől fogva felépíttette. Károlyvártól Fiume-ig magas hegyeken, sziklákon, völgyeken keresztül a' 17 mértföldnyire terjedő széles országutat, melly nevérol Károly utjának neveztetik, készíttette. — Maria Therézia a' tengeri kereskedés előmozdítására Bécsben különös kereskedési tanácsot állított, melly fő kormányja vala Triest, Fiume, Buccari, Porto-Re, Zeng és Carlopago tengeri városoknak; ezek egy különös tartományt képzettek, 's a' triesti Intendenza nevű igazgatóság alá voltak vetve. Ez azonban későbbben elenyészett, Triest városa szabad kikötő helyé változott, Zeng és Carlopago a' károlyvári katonai határkerülethez csatoltatott; Fiume, Buccari és Porto-Re a' vinodoli kerülettel együtt Szeverin vármegye nevezet alatt horvát országgal köttetett egybe, 's annak első fő ispánjává a' bölcs belátású Székelyi Majláth József rendeltetett.

Nagy kedvezést nyere a' magyar kereskedés az által, hogy a' Nagy Királyné uralkodásának utóbbi éveiben ama vámokat, mellyek eddig magyar és erdély ország a' temesi bánóság és tót ország között fenállottak, eltörlötte; csupán ez által nyertek a' Magyarok termékeik kivitele és külső portékák behozatásának három esztendei átalányos

tekintete szerint négy millio száz ötven ezer hét száz nyolczvan forintot. Ezen időszak vége felé magyar országban már mintegy 1500 vásárok tartattak, 's ritka város vagy középszerű falu volt, hol kereskedő nem lett volna, de az-is igaz, hogy ezen kereskedők nem Magyarok, hanem többnyire Németek, Görögök, Örmények, Ráczok, Zsidók voltak; nagy számmal jártak a' Tótok-is, kik különféle portékáikkal, mint kés, olló, gyolcs, olaj és gyógyszerikkel nem csak az egész austriai monarchiát, hanem német, burkus, lengyel, svéd, orosz országot-is keresztül kasul járták. —

Mennyire nevelte a' kereskedést a' Pest és Buda közti hajó hid, kiki képzelheti. Készült pedig az 1767-ben a' kis hid utsza irányában. 1788-ban mostani helyére tétett; előbb ivformában 46—47 hajón, most egyenesen áll 43 hajón. — Az erdélyi kereskedés Görögök, Örmények 's némelly Szászok kezein forgott. Csupán Brassó városa üzte emez időszak vége felé a' kereskedést, mellyel hat milliót felül haladó pénzforgást eszközle, a' belföldre mintegy 1,400,000 forintára, és szint' annyi értékű portékát hordott a' külföldre. Ezen időkorban Erdélyben fabrikák még nem voltak. Az alsóbb rendű Magyarok és Székelyek részint földmívelést, marhatenyésztést üztek, részint némellyek só és érczbányákban dolgoztak. De a' tulajdonképeni bányászok többnyire Németek voltak, és számuk mintegy 3,600 familiára terjedett. — A' magyar országi fabrikák 's manufaktúrák-is csekély értékűek valának, és legfeljebb 9,300 embert foglalatostkodtattak, ellenben a' mind inkább terjedő bányászat mintegy 30,000 embernek adott munkát, 's táplálást.

Mesteremberek. Még II-dik Ferdinand alatt (1622) a' vármegyékre bizatott, hogy nem csak az életnemük, hanem portékák, 's minden kézi mivek árát-is ők limitálják régi szokás szerint, ne hogy azoknak szerfeletti drágaságuk miatt a' lakosok szükségét szenvedjenek. — A' nagyszombati, vagy máshol czéhekben levő evangelicus mesteremberek ne kényszerítettessenek ezután a' vallásukkal ellenkező ajtatosági szertartásokra megjelenni. (1646). —

(Folytatás következik.)

III. I. I T T E R A T U R A.

Tudományos Gyűjteményünk 4-dik kötete Május közepeán jelent meg több jeles értekezéseivel u. m. 1) Világ rendszere. Horváth Zsigmondtól. Ezen hosszas de érdekes és erkölcsi tekintetben is igen ajálható értekezést vajha senki se hagyná olvasatlanul. Az 5-dik lap 18-dik sorában az 1821 szám aligha nem hibás. — 2) Könyv-vizsgálat, és nyomtatás engedelme II-dik (hazánkra nézve inkább I-ső) Maximilian idejében. Jankovich Mikl. — 3) Gyermekekölésről orvostörvényi tekintetből. Boehm Kár. Köz figyelemre méltó jeles értekezés. — 4) Roland nádornak 1253-ki oklevele; rézmetszéssel. Horvát Istv. — 5) Ly hang helyes kimondásáról. Szilágyi Ján. — 6) Budán mért előkelőbb a' polgármesteri hivatal a' bírónál. Podhradczky Józ. — 7) Észrevételek egy hazai tudományos munkáról. Vizer Istv. — 8) Könyvismertetés (Kisfaludy Sándor munkáji. Pesten 1833) Horvát Istv. — 9) Könyvkirovat: „A' holdnak befolyása az emberre.“ If. Bene Ferencz. — 10) Felelet és igazítás. Schedel Fer. — Észrevételek e' feleletre, — és Találmányok: „Uj Világ“ Horvát Istv. — Uj légnedvmérő. Bene Rud. — 11) Magyar tud. társaság jelentései; magyar museum gyarapodása, jeleség, és uj könyvek Horvát Istv. közlései szerint. — A' koszorúban több apró költemények találtatnak Homonnay Imre, Janka Józ. Paczek Józ. Kapuy Kár. Gömörifi, Borkúti, Szilnitzky Mih. Szeder, Hutter uraktól.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Kávéházak. Már a' mult esztendőben nevezé-el a' pesti Tivoli furcsa ötletű alapítója kávéházát nemzeti kávéháznak, midőn az éppen olly furcsa ötlet-szülte giraffe-billiárd fölébe magyar ország czimerét, étellajstromának pedig magyar felirást 's köszöntő verseket adott. De hogy a' kávéházakat nemzeti, és nem nemzetiekre lehessen osztani, arra taval a' bécsi Theater Zeitung egyik pesti német levelczője, ugy látszik, tagadó feleletével jól válaszolt. Azonban még-is lehet örülnünk, midőn annyira látogatott kávéházink-is felkezdik venni, a' magyarodás bélyegét. 'S ez koránt sem olly csekélység, minőnek talán első tekintetre látszik; mert magános, vagy közönséges mulatásink szintugy homlokukon hordják a' characteristicumot, mint magános vagy közönséges foglalatoságink, tetteink. Méltán érdemel azért figyelmet 's utánozást az ujjvilág utszában „az arany sashoz“ nevezett vendégfogadó és kávéház. — Már 1829-ben itt egyedül magyar felirás volt. 1830-ban a' mostani kávé a' német étellajstrom helyett szinte egyedül magyart kőbe metszve készítettett, 's így Mayert megelőzé. A' mult esztendő juniusi hóban pedig átvevén a' kávéházat, arra-is magyar felirást tétett, kár hogy a' festő tudatlansága K. helyett C. betűt írta. Seiler János egyszer'smind azon dicséretes, eredeti gondolatot

létesíté ekkor, hogy mondva csináltatott kávéfőzőjára, a' különben külföldi születésű, minden egyéb ösztönzés nélkül e' felírást tétet. „Az arany sashoz S. J.“ — Ki ne hörpölgetné örömmel az örmény italt ezen magyar főzősákból? Mi figyelmeztetésünk mellett az orvosi tanulók kávéjának sok vendéget ohajtunk. G.

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Szeged Jún. 11-én. — Eliszka vagy a' lengyel király házasága, pompás udvari vig játék 3 felvonásban sugárzék-le színpadunkról Június 4-én. — Belső érdemét, és csinos tartalmát, felségesé varázsolá a' játékok kellemes előadása, és szakmányaik czélirányos elrendelése. — Ragyogának Szaplóczay, Kilényi, Szóke, Szaplóczayné, Széppataky Joh. diszes gazdag öltvényeik, de ragyogának művészi tehetségeik-is, és a' boldog lengyel időből vett játék résztvevőleg hatá-meg a' hallgatók szívét! Befejezé ezen estvéli játékszini mutatványt a' volt Skrneczky fő tábornagy lelkes katonai marsa lengyel nyelven énekelve, és hangászi kartól kísérve; nem értettük ugyan, de a' hangok kellemes változásí bájolanak! —

Június 8-kán Vanda szomorú játék nagyobb meglepégedést nyrendő vala, ha a' szerepek czélirányosabban rendeltetnek! Szóke és Kilényi szerelmes erőltetésekkel unatkozást okozának. (Öreggek a' legények!) Vandát Széppataky Johannának lehetetlen-is helyesen ábrázolni, ellentálván arcának mindenkori mosolygása. De a' Visztula hidján történt lóháton jelenetét, és a' habok örvényébe ugrását remekül ábrázolá. — A' szerecsent ritka ügyességgel, nagy dicséretet, 's kihívást nyerőleg adá Szaplóczay, és kedvezés nélkül azon véleménybe süllyeszt minket (tisztelet a' többi jó játékosoknak-is) hogy színészi társaságunk királyának ismerjük, és legfőbb tehetségű tagjának kiáltuk őtet. Véleményünk igazságát több ellenkező szerepek dicső előadásával bizonyítá. —

Tegnap előtti (Jún. 9-ki) este az ujmódi leány-kérők czimű vig játékban, Kisfaludy Károly elhunyt koszorús irónk jeles darabjában, Szóke Baltafyt, Szaplóczayné Málit, Szakátsy Károlyt, Széppataky J. Lidit, Szalainé Margitot, Szaplóczay báro Székházyt, Kilényi Perföldyt, Nagy Ferencz káplárt, Kiss Tamást, Latabár Vilhelmet, Király Hósvári ezredest, nagy kedvezést és tapsolást nyerőleg adák. Széppataky Joh. a' csalfa, és Máli szerencsés házaságát előmozdítani igyekező Lidinek szép ábrázolása által megerősít minket azon hiedelmünkben, hogy vig játéki előadásban dicsően fénylik művészi tehetsége, de nem a' szomorúban, mert ezt lehetetlenítik arcának vig vonalmai, és minden szavaiban nevetőleg mozduló ajka. — A' játékot bészará egy igen igen remekül, 's csinos izléssel választott né-

maképzet (Tableau) Flóra innepé vagy a három Grátziák hódolása szép énekkel kísérve. Eekkel teljesöltözetei a Grátziának, és azon gyors öltözeti átváltozás, a fellegek között ragyogó csillagoknak ábrázolása, csüggedhetlen szorgalmukat tükrözik színészeinknek, és varázs-erővel hatának andalgó képzeletünkre!

Mára vagyon hirdetve nemzetünket közelebről érdeklő Béla Futása. Tavaszy.

N é m e t J á t é k s z i n .

Pesten Jún. 12-én Spohnak Faust című operáját hallottuk, mellyben Schebest leányasszony Kunigunde grófné személyében legelőször lépe-fel mint színész-társaságunknak valóságos tagja. Már első kijöttekor hosszas tapsolással fogadta őtet a hallgatóság, 's ugyan olyan zajos bizonyítvánnyal adá tudtára tetszését a játék végén, midőn Schebest leány. szerény nyajasággal ajánlá magát a közönség pártfogásába, mellyre ő bizonyval érdemes-is. Ezen néhez de szép muzsikájú operában ujjalag bebizonyítá, hogy minden ábrázolásnak képes megfelelni. Höfer ur (Faust) bár nem kielegitőleg, de még-is türethően, Wanderer ur (Ferencz) kevés figyelemmel a tactusra, Schinn ur (Mephistopheles) hihetően beteges állapotja végett gyenge hangon, Mincké assz. (Rózsika) jelesen énekelt. — A' szinpadí ékesítvényekben ezen estve több hiányok mutatkoztak, mi a' szinmester gondatlanságát árulja-el p. o. a' féldhold megett égő gyertya olly nagy volt, hogy a' láng a' féldhold felett kilobogott; majd ismét egy szinfal dőlt-el; majd a' szinhátulján szinpadon hevert függő kargyertyatartó a' nézők szeme láttára huzaték-fel a' zsinórpadra, mit előbb kellett volna tenni. Az orchestra se viselé magát szeplótelenül. Egyébiránt ezen apróságokat kipótóla a' szép muzsikának belső becse, mellynek hallhatására előre-is örültünk.

Esslair vendégjátéka. Pesten Jún. 11-én Esslair ur fellépett az Eczetárosban, és Holbeinnak Árujó-jában (Berger vinczellér személyében). Amabban mint eczetárost láttuk őt elsőben-is, szinpadunkon, 's e' napon hasonló szerencsével felett-meg mindkét rendbeli szerepének; hallgatók valamint mindenkor számosan. — Jún. 15-én Esslair ur ismét a' hivatali kötelességen lépe-fel, 's valamint első izben, ugy most-is jelesen felett-meg a' köz várákozásnak. Játék közben Weil Fülöptől készült, 's nyomtatott német versezet szóraték-le a' karzatokról, mellynek czime volt: „Esslair Ferdinandnak ezüst menyegzője a' művészettel.“ Ugyan ezen költész már a' minap-is szóratott-le Esslair tiszteletére illyes dicsérő költeményt. — Jún. 17-én vendég művészünk különös javára előf. függesztésével adaték legelőször Eginhard és Emma Seidelnek 5 felv. nézőjátéka, mellyben, mint a' czédula hirdeté, Esslair ur utóljára lépe-fel szinpadunkra. Ezen új darab felől jövő levelünk bővebben fog értekezni.

VI. M U Z S I K A.

Slawjknak folyóirásunk előbbi számában említett gyászáldozatjára olly számosan jelentek-meg a' Pestiek, hogy mind a' templomban, mind a' karzatokon valamennyi helyek el lennének foglalva. Mozartnak remek-requiemje 80 hangászok, dalszínészek és műkedvelők által jelesen adaték-elő. Az éneklő kar tagjai közt voltak Schebest leányasszony, Grill, és Höfer urak; a' violonisták első helyén Serwaczinsky ur állott.

Rózsavölgyi Mark ur, a' magyar Arion, 's Bácskának volt Orpheusa, elhagyván Bács vármegyében helyezett több esztendei lakhelyét, Pestre költözött által. Ezen igéző muzsikai tehetségű hangásznunk, 's felséges magyar nóták szerzője, bájló hegedűjén szinte 25 év előtt ismerteté-meg magát a' pesti közönség előtt, midőn a' Hacker szálában volt magyar színházban gyönyörű magyar nóták eljátszásával kedveskedék. Reméljük, hogy Pestre jövén lakni kellemes újabb munkájival lependi-meg az őtet hallani vágyókat. Régibb magyar nótáji megjelentek klavirra irt több rendbeli gyűjteményekben, nevezetesen a' veszprém vármegyei nóták 's Pannónia czimű füzetekben.

Magyar hárfásné. A' mult héten keresztül menvén a' fehér hajó fogadón a' mellék udvarban egy kolduló vak hárfásné magyar éneket danolt hárfája mellett, mit eddig Pesten hallani olly ritkaság volt, mint fehér hollót látni. A. János.

VII. H A N G M Ű V E K.

Örömmel figyelmeztetjük magyar ajkú honosinkat a' muzsikának fentebbi ágát illető e' munkának kijövetelére: „Magyar Apollo, vagyis utmutatás a' generál-bass játszására. harmonia ismeretére 's a' hangszerzés megtanulására 206 kóta-példákkal.“ A' kibocsátott hirdetmény szerint ezen munkát, mellynek eddig hijjával valánk, Bartay András ur, Pest városa házi pénztár hivatalának segédje, kinek egyházi 's kamarai jeles hangszerzeményeit a' Pestiek már régóta ismerik, adja-ki jövő Sz. Mihály napjáig 2 ft. 20 kr. előfizetés mellett. Szivből ohajtjuk, hogy e' hasznos munkát pártfogásukra méltassák a' honi magyar hangászok.

VIII. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: Himzett musselin kötény selyemmel béelve: Filet — (reczés selyem) ökölkesztyű (félkesztyű, melly az ujjakat be nem fedi.) — Gros-de-naples kamasch.

Bécsi férjfiaké: Olajszinű frak, vagy setét zöld rövid köntös oldalas két zsebbel 's halavány bronz gombbal; schawl forma piquet-mellény, lekanyarult gallérral, ugy hogy csak három gombja legyen zárva, a' galléron 's mellényen végig virágfüzér fut-le. Fehér vagy rótbarna nyári nadrág,

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap Június 23^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Óriási gyertyák. Neu-Súd-Walesban a' fekete hegyek közti szűk és mély völgyekben kikeletkor különös látvány gyönyörködteti az ember szemeit. A' hideg, melly ezen magasra fekvő tájékon télen által rendkívül kemény, ama bérczeknek egyes 's elszagगतott szirtjein olly jég oszlopokat szül, mellyek óriási gyertyákhoz hasonlók, 's a' völgy felett magasra tornyosodnak. Néha vastag fákhöz, oszlopderékhez (Säulenschaft), vagy megfordított obeliskhoz hasonlitanak. Midőn a' nap melege ezen óriási gyertyákat a' sziklákról leolvasztja, ekkor azok a' völgyekbe zuhannak, hol széttörnek, 's gyémántoszlopok darabjaihoz hasonlók. — Ezen látvány messziről varázsólag hat az emberre, de senkinek se tanácsolhatni, hogy illyenkor ama völgyekbe menjen, mivel életét vetné kockára, minthogy akkor minden felől iszonyú dörgés közt zuhannak-le a' jég-tuskók, mellyek őt bizonynyal üszve zuznák.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Tő-csinálás. Angoly országban a' warringthoni tőgyárban, egyedül csak a' tők hegyesítésére 15 ráma van. Mindenik rámanál négy személy ül, többnyire gyermekek. Jobb kezök a' tőt kalapács alá teszi, a' bal ismét elveszi. Lábaik egy 15 lábnyi hosszú deszkát nyomkodnak, 's ezen helyzetben szegények reggeli 6 órától kezdve estvéli 9 óráig dolgoznak, egymás közt egy szót se szabad váltaniok, és szemeiket soha a' munkáról el nem fordítaniok.

Liverpooli földalatti ut. Hogy a' Manchester városából küldött portékák, mellyek a' liverpooli rakhelyre utasittatnak Liverpool népes városának utszájin ne akadályozzák a' közösködést, Liverpool alatt, mintegy 1½ angoly mértföldnyire, föld alatti ut (Tunnel) ásatott, 's mihelyt a' vasuton ide jött portékás kocsik a' tunnelhez tér-

nek, a' gőzkocsitól eloldatnak, 's ön nehezségöknél fogva ezen föld alatti uton egészen a' Mersey partjáig legördülnek. Hogy pedig ezen újra portékákkal megrakott kocsik ismét a' tunnelen vissza mehessenek, ennek végén vagyon egy gőzgépely, mellytől a' kocsikig két mértföldnyi hosszúságú kötél van huzva; bizonyos jeladásra a' gőzkocsi mozgásba tételük, 's hihetetlen sebeséggel huzza-fel a' terhes szekereket, mellyek ismét gőzkocsihoz köttetvén Manchesterbe folytatják utjokat. E' szerint megtörténhetnék, hogy a' Manchesterben megfont, szőtt 's eldolgozott pamut, melly még Hétfőn reggel durva állapotjában érkezett Liverpoolba, már Szerdán reggel ugyan itt készen adathatnék által az idegen vevőknek. A' Dublinból estve 6 órakor elküldött tejet és tojásokat más nap dél előtt 10 órakor Manchesterben a' reggeliző utazók elejébe lehetne tenni.

Gőzhajónk (1-ső Ferencz) Jún. 20-án délutáni 4 órakor jött Pestre felülről, 's 22-én reggel 4 órakor Zimony felé indult.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

9. §. II-dik Ferdinandtól II-dik Leopoldig.
1619—1792. (Folytatás.)

Egyébiránt emez időszakban a' mester emberek czéhei többnyire Németekből állottak; valódi Magyarok ritkán adták magokat egyébre, mint csizmadia, gombkötő, sarkantyúcsináló, szücs, és szabó mesterségre. Ez az oka, hogy emez időszak vége felé egész magyar országban csak 30,921 mester-ember, legény és inas számláltatott. Evangelicusoknak 1733-ban meg nem engedtetett a' czéhbe lépési és várospolgársági jus, de 1747-ben a' n. m. helytartó tanács engedelmé ama tilalomtól felmenté őket olly meghagyással, hogy a' czéh ajtatoságaira, 's innepeken a' nyilvános menetekre (Processio) czéhjek zászlója alatt ők-is megjelenjenek. — Különben a' mesterségi szorgalom nem volt éppen olly szembetűnő magyar, horvát, tót, és dalmát országokban. A' szabolcsi nagy vármegye még az első szükségekre se találhatott kebelében csak egy mesteremberre-is. Árva vármegyében egy órás se, horvát 's tót országban és határvidékein egy posztócsináló se volt. De

annál inkább tünteték-ki szorgalmokat az erdélyi Szászok városaik 's falujikban. Itt sem adták magokat mesterségre 's művészetre a' Magyarok és Székelyek.

Maria Therézia végső esztendejiben egy szabó - legénynek héti bére volt 15 xr. a' csizmadia legényé pedig 32 pénz; — egy nadrágcsináltatásáért fizettek a' szabónak 18 xrt.

Különféle czéhbeli szokások és törvények a' 17. és 18-dik században. Hajdanában a' mesteremberek egyesületei ön magoknak szabtak bizonyos törvényeket, 's azokat a' király, vagy vármegye, városi tanács, földes ur erősíté-meg. Az első hatalom helybenhagyása leginkább volt szokásban. Későbbén vétetett csak eszre, hogy azok sokban ellenkeztek az országos törvényekkel; ez okból Maria Therézia az akkori időszelleméhez alkalmazott új czéhbeli szabadalmakat (privilegium) osztatott-ki. Mivel pedig ama régibb czéh-törvények és szokások közt sok furcsaságok találkoznak, nem tartjuk érdektelennek azok némellyikének közlését.

1619-ben a' lőcsei szűcsök remek munkájául rendeltetett: egy asszonybunda, mellyen 14 öltés, elől 16 ráncz, 's hátul szinte annyi legyen. — Egy testhez álló bunda, melly 6 báránybőről készüljön, bősége 5 férjfiarasnyi, az előkötő egy rőfnyi legyen. — Egy gyermekbunda 3 kecskebőről, 's egy rőfnyi hosszúságú. Ezen szabástól csak mesternek fija leszen felmentve.

1646. Bazini mészárosok törvénye. — Ha valamely mester ember, vagy legény készakarva, tisztelettel szólván kutyát dobna-meg, vagy ütne agyon, a' czéhben becsületes vagy jó embernek ne tartassék. — Büntetés alatt tilalmaztatik, hogy mesterét valamely legény vagy inas tegezze, ha mindjárt ennél öregebb, gazdagabb volna-is, vagy ha nőtelenségökben egymást tegezték-is; mivel ez illetlenség. 'S ha a' mester a' tegezést szolgájának megengedné, mindketten büntettessenek.

1661. Verőczei kovácsoknak remeke. — Vezetessék valamely urnak vagy a' polgármesternek lova a' kovácsműhely elejébe; hol a' kovács vizsgálja-meg annak patkóját, azután csináljon új patkót, és szegeket, de ne

mérje a' ló lábához, 's ha a' patkót felveri, a' mennyi szegget görbén ver bele, annyi font viaszt fizessen büntetésül. — Másik remek legyen: egy ablak rostély, de azt ki ne mérje, hanem csak látásra csinálja annak magóságát és széleségét, abba öt vonást vagy karikát csináljon olly jól, mint tudja. Ha pedig a' munkához kezd, fogadjon a' legények szállásán (Herberg) veszteglő idegen kovács-legényeket, kik akkor jöttek a' szállásra.

1674. A' füleki szabó legények reggeli 2 órától estveli 9 óráig tartoztak dolgozni; héti dijjok 12 pénzre volt határozva. Az egy esztendő alatt meg nem házasodott mesterek 2 forint birságot fizettek. Vasárnapon a' ruhák téglázása 50 pénz birság alatt tiltatott; vásár idején a' czéhmesterek szorosán megvizsgálták az eladásra kirakott szabómunkákat.

1681. Pozsoni, soproni, nagyszombat'i, modrai mézeskalácsosok törvénye. — Hogy senki se csalatkozzék-meg a' mézeskalácsokon, a' czéhmesterek szorgalmasan vizsgálják azon nemű portékákat, 's ha rossz készítményekre találnak, vegyék-el, 's adják a' helybeli törvényhatóság számára.

1686. A' komáromi legfiatalabb szabómesterek kötelesek voltak minden innepnapon, 's egész advent idején a' templomban mise előtt gyertyákat feldugni a' gyertya tartókra egy font viasz büntetés alatt a' templom számára.

1692. A' komáromi szijgyártók egyikének sem engedtetett-meg egyszerre többre, mint 4 lóra, vagy 16 forintnál többet érő szerszám csinálásának felvállalása.

(Folytatás következik.)

III. THEATRUM.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Szegeden. Jun. 15-én. — E' hónap 11-én Béla Futása, hazánkban ama gyászos tatárjárást, és nemzetünknek szerencsétlenségét ábrázoló vitézi daljáték előre bocsátott hirdetmény szerint játszaték, mellynek tartalmához vakmerő bátorsággal, a' társaság, önszerénységével semmiképpen meg nem egyeztethető igérettel, még azt-is hozzá merte csatolni, hogy illy teljes valóságában, és eredetiségében — mint most — eddig egy társaság sem adhatta elő, (magyar hazánkban-e, Európában-e, vagy az egész világon?) ezen

darabot. — Lássuk, meg felelt-e szerénytelen ígérétnék a' társaság! Sajnos! kedvezőleg azt mondhatom csak, hogy némüképpen helyesen, sok helyen művészileg felelének várakozásunknak; de még sem úgy, hogy bátran hirdethetnék minden társaságok feletti ragyogásukat! Ezen csinos darab tartalmát, úgy hiszem, minden igaz Magyar tudja, csak azért nem közlöm, netalán megsértsem a' magyar szívet, és kételkedni látszassam annak a' magyar történetekhez mágnesi erővel ragaszkodó hajlandóságáról! A' játékot megnyitó és kívülről zengedező vadász-kar-ének nagy reményt gyujta az egész felől; mellyben az öreg Kálmánt Szőke, fíjának Béla király (Kilényi) által vélt megölettetését boszúlni vágyó atyának gyötrelmeiben, királyához és fíja árnyékához egyiránt vonzó szeretetének habozásaiban, remekül ábrázolá, és már ebben kezét fogok, hogy senki különben, jobban, és nagyobb megilletődést gerjesztőleg elő nem-is adhatná! (De csak hazánkban.) Mindazáltal ide nem értem a' tőle adott énekdarabokat, mellyekben bassus hangjai nem mindenkor valának kielégítők. — De királyához, hazájához vonzó hűségének, boszút szomjazó indulatjain győzedelmének, és a' mogul követhet (Nagy) intézett illy kifejezése: „Még egy Magyar sem árulta-el királyát“ öröm kiáltással fogadtatott. — Kilényi mint Béla keveset énekelt, és célirányosan, mert a' gyakorlott fülnek hamis hanggal kevert éneket hallani, botránkozás. — Lóra (Széppataky J.) kedvesével Csábyval (Latabár) 's Ferkóval Kálmán lovászával (majd Szaplontzay, majd Király) dicséretesen, és tapsokat nyerőleg adá személyét. — Szaplontzay valamint játszásban első, úgy az énekben utolsó. — Hitvesének (Maria királyné) valóban kellemes, tiszta szava, hangja, említést érdemel, 's ha gyakorlása leend, művész-énekesnévé képesülhet! — A' magános daloknál, sokkal dicsőbben zengének-le szinpadunkról a' közös kar-énekek. Midőn a' háladatos magyarok személyeiben ezt éneklék:

Az ég látván az inséget,
Nyomban küldé segítséget;
Minket szabadokká tevé,
Áldott legyen az ő neve.

ekkor valóban buzgoságuktól elragadtatva menyei érzéssel kellemsítettett szívünk! A' játékot befejező végső karének pedig:

Magyart királya ha hívja
Hazájáért a' csatára,
Ő a' haza sorsát vívja
'S vígan megy a' halálra 's a' t.

olly részvételt gerjesztett a' számos jelen volt közönség előtt, hogy egy lélekkel ez utolsó kardalt ismételni kívánná, 's zajos tapssal, és kiáltással: „Bizony kincse a' Magyaroknak királya, és hazája!“ örömteljes elégedéssel vonult haza a' szenderítő álom karjaiba. — Muzsikáját ezen darabnak, mellyet ifiabb Ruzsicska készíte, helyesen vivé a' városi hangászkar Linnert János kormányja alatt.

Tegnap előtt az Amsterdami Hohér című Birch-Pfeifer Karolina érzékeny drammájára valánk meghiva azon különös jegyzettel, hogy ez Szegeden még soha sem adatott, és ha adatott illy cím alatt, csak csalfán és álképpen viselte azt! — — Bizonyára adatott illy című, és pedig Sz. András hava 3-kán 1832. ugyan e' jelen társaság érdemes igazgatójától K i l é n y i urtól, mellyben ő egy udvari tanácsnok személyét vivé. Boldog Isten! mikép készítet minket ön csalfaságának elismerésére! Most tudjuk már, mit eddig gondolni se mertünk, hogy ő színészi uraságok a' játék darabokat álnévvel csufítva bitorolják! Gondolják-el, könyörgök, hogy illy áltettek nem akarva-is (mint most) vilagoságra jövéen bizodalmatlanságnál egyebet nem szülnék, 's nem-is szülhetnek!! Kérem tehát — — — — — ! E' darab a' boldogtalan (még mai időben-is, fájdalom! több rendek, 's mesterségek ellen uralkodó) előítéletnek, szomorú, szerencsétlen áldozatait rajzolgatván, mély megindulást okozza, 's nagy elégedéssel, és minden játszók kihívásával végeztetett.

T a v a s z y.

Miskolcz Jún. 14-én. Méltó boszankodással, és bánkódással a' magyar theatrum elhagyatott állapotja miatt, feltettem vala magamban annak kedviért semmit többé nem tenni, se művészi tekintetben, sem irományimmal, ámbár hosszas tapasztalásom, munkáim, és elfecsérelt esztendeim azt érdekelnem merésszé tehetek volna; de taval, a' mint gróf Széchenyinek a' Pesten felállítandó theatrum ügye felfogása kezembe akada, látám, mi zavaros kutfóból meríti elveit, 's mennyire távozik a' tisztelt gróf a' kérdésbe vett tárgynak sikeres és fontos meghányásában, annak érdekes rajzolatjában, 's kivihetése eszközeiben az uttól, mellyet én magamban képzeltem*), és csupán egyedül azon lehetségesnek találtam, 's most-is annak találok, hogy Pesten állandó és mennél hamarább magyar színjátzó (nem színészi) társaság illendő disszel, parallelában más nemzetekével, fenmaradhasson, és kedveltethessék. Ez adott létet munkáskámnak a' theatrum ügyében, és még eddig nem tapasztaltam, hogy vagy élőszóval, vagy írással véleményemben megczáfolni akart, vagy tudott volna valaki: ellenben annak helybehagyását igen számosan adák értésemre; melly ha nem nagy vigasztalás-is, ha p i u m d e s i d e r i u m marad-is, abban találok nyugtomat, hogy semmi haszonkeresés, semmi magam fitogtatása tollamat nem vezérelte, és egyenes szándékkal irtam hirtelen kevesben le azt, mire hosszas munka, huzamos idő, 's hely-felszámítás éppen nem kívántatnak. Bár ha olly magos képzelettel vagyok-is a' theatrum felől, és olly valami erőt tulajdonítok-is annak, hogy egy nemzetnek lelki tehetsége, ener-

*) A' m. gróf soha se ragaszkodott megátalkodva elveihez, 's az ellenfél nyilatkozásait mindenkor példás béketűrőssel vette. Biztosan reméljük tehát, hogy e' jelen kifejezéseket nehezeltelve nem fogja olvasni lapjainkban. — A' Szerkesztő.

giája, izlése a' nélkül soha ki nem fejtődhet, nyelvének minémfisége és misége fel nem fedeztethető, és divatban csak a' köz nép előtt, vagy igen csekély számú tudományosoknak szűk körében maradhat; melly két felekezet mindig egymás ellen berzenkedik, míg őket a' theatrum össze nem vegyíti, egymás iránt meg nem engeszteli: és hogy az illy czélú theatrumnak nem a' provincialis városokat, népesebb helységeket, hanem a' fő várost akarom rendelni, kétségbe senki se hozhatja. (*Végzet következik.*)

N é m e t J á t é k s z i n.

Esslair ur vendégjátéka. Ezen vendég művészünk, mint már említettük, utólszor lépett-fel a' pesti színen Jún. 17-én **Eginhard** és **Emma** című 5 felv. és **Seideltől** készült nézőjátékban, mellynek rövid tartalma: „Nagy **Károly** császárnak (**Esslair** ur) leánya **Emma** (**Gerlachné** assz.) **Besançon**-ban egy monostorban neveltetik, hol őt **Eginhard** (**Gerlach** ur) híres tudományú fiatal ember különféleire oktatta, de egyszersmind a' nélkül, hogy **Emmának** születési méltóságát tudná, iránta titkos vonzódást szült ezen hivatala, melly **Emmát**-is hasonló érzelemre gerjeszti. A' császár haza hivatja leányát, minthogy őt **Irene** görög császárné fíjának jegyzi-el. **Eginhard** **Emma** felől annyit megtudván, hogy ez fényes nemzetségnek ivadéka, **Károly** császárhoz megy, 's kéri, hogy vitézei közé iktatná őt, hol jeles tettekkel érdemesé tehetné magát ismeretlen rangú kedvesének elnyerhetésére. Ekkor reá ismer **Alkuin** (**Rünnér** ur), kinek **Eginhard** hajdan tanítványa volt, 's nagy tudományát dicséri a' császár előtt. Ez tehát a' fiatal embert tudományos pályáján megmaradásra inti, sőt cancellárjává-is teszi, mi után **Eginhard** a' császárnak életét-is megmenti. A' cs. udvarban meglátják egymást a' két szerelmesek, **Emma** feláldozza magát a' görög házasságra, 's közte, atyja, és **Eginhard** közt több érzékeny jelenetek következnek. Végre **Eginhard** bucsúzás képpen estve **Emmának** előszobájába megy, 's ennek arany boglárját, mellyet emlékezetül még a' monostorban magának eltett, vissza adja. Azonban nagy hó esik (melly a' nyílt ajtón a' színen-is látszatik), 's hogy **Eginhard** lábnyomai a' hóban meg ne ismertessenek, őt **Emma** viszi haza hátán (de ez csak említettik). A' császár azonban ezt látta, vagy megtudta, 's más nap **Eginhard** tömlöczbe vettetik. Végre **Wittekind** szász herczeg (**Posinger** ur) és többeknek közbejárására az **Eginhardra** mondatott halálos ítéletet a' császár úgy semmisíti-meg, hogy leányát **Eginhardnak** adja.“ — Ezen nézőjáték sok szépet foglal ugyan magában, de még-is hosszás, 's némileg untató. Csak **Esslair** urnak jeles játszása teheté azt érdekesebbé. **Wittekind**-nek megjelenése, 's keresztelkedése a' történeti idővel meg nem egyez, mert ő 785-ik évben hódolt 's keresztelkedék-meg. — **Károly** magát e' darabban császárnak nevezi, holott csak 801-ki Dec. 25-én nyéré-el **Romában** a' koronát. — A' görög követek török ruhában

jelentek-meg, holott még Irene idejében a' Görögök török ruhát nem viseltek. — Esslair ur számára első felléptekor zajos tapsolás közt babér koszorút vetettek-le a' színre a' karzatról, mellyet szinte onnan felülről hangzott kívánság szerint Rünner ur az ősz művészek fejére tett, de ő szerény kéréssel kívánta, hogy játék közben engedtessek-meg neki a' koszorúnak letétele, mire kedvező feleletet nyervén az asztalra tett koszorút, midőn jelenete után a' színpadról távoznék, látható megindulással vitte-el magával. Majd azután Weil Fülöptől készült nyomtatott verszet hullott a' karzatról, 's a' darab végén ismét egy koszorú szállott az érzékenyen bucsúzó 's viszónlátást ígérő művész elejébe. — Gerlach ur ez uttal-is, mint mindenkor, szorgalmasan játszott, és kihivaték hitvesével együtt. — Posinger urnak nagyon javasoljuk, hogy jeles játékát ne homályosítaná-el ama teljes szájjal 's tele torokkal ejtett erős de kellemtelen kimondásával, mellyel élni szokott, valahányszor vitézi vagy indulatos szerepekben lép-fel. — A' színház tele volt, 's a' jövedelemből Esslair ur jó uti költséget nyerhetett.

Nonné ur vendégjátéka. — Pesten. — Egymást váltják nálunk egy időtől fogva a' vendég színészek. Esslair ur utolsó fellépte után más nap (Jún. 18-án) Nonné ur a' Münster városi színháznak tagja az a l a t t o m o s k e r e s k e d ő k (Schleichhändler) czimű vígjátékban lépett-fel mint Schelle borbély. Innen látni való, hogy ő a' vígszerepet választá pályájául, mellynek mai estvén alkalmasint meg-is felelt, 's játéka az itt volt Justéhoz nagyon hasonlított. Nagyobb szerepeiben bővebb itéletet hozhatunk felőle. — Hallgatók kevesen voltak, kik a' vendégművészt játék után kitapsolák.

Wildur Pestre megérkezett, és 22-én Zampa szerepében lépett-fel.

Pozson. A' városi színház nyáron által bezáratván a' színészek most az úgy nevezett A r e n á b a n (nyilt, nyári színhely) játszanak. Henkel ur a' bécsi udv. daljátékos-ház tagja kedvező sikerrel lépe-fel Fra Diavoló-ban, 's a' bűbajos vadászban. — Szinte úgy Hermann leányasszony-is tetszőleg 's vendégképpen játszott több darabokban.

Temesvár. — Biberhofer ur baritonista, 's hitvese szül. Felder a' linczi színházba szegődtek.

Külföldi Színészet.

Lemberg. — Gallicziának ezen fővárosában lengyel színészi mutatóványok-is adatnak. — Szerencsés Lengyelek! kik fővárostokban anyai nyelvet hangoztattok színpadotokon!

IV. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: selyem kalap, mellybe halcsont 'van huzva, rajta marabout-toll lebeg. Zöld foulard-ruha, melly nyakig ér, 's belőle feszes csipkegallér látszik-ki.

Szerkezi Róth k r e p f G á b o r, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Csötörtökön Június 27^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Uj Eldorado. *) Bizonyos nyugoti hiteles tudósítások szerint az északamerikai Huronok tartományában a folyóvizek karneol, topáz, jaspis, agat, opal, és quarz (bányavirág) fővényterületek felett folynak-el, és kristály tisztaságúak. Augustusnak legforróbb napjain-is elég hidegek, hogy a' legfrisebb italt merithesse belőlök az ember. Ezen tartomány déli részében vannak ama nagy ón bányák, mellyeket csak 3 év óta 's hozzájuk képpent igen kevés ember miveli, minden lehető akadály 's káros körülmény ellenére; még-is már harmincz millió fontnál több ónt nyertek e' bányákból. 1831-ki nyárig a' föld területe csak egy négyszeg mértföldnyire nyittaték-még, 's már ebből-is még 30 millió ónt lehetne ásni a' nélkül, hogy másik eret kellene megnyitni. Ezen ónbányák egész kerülete, mellynek birtokáért nem régiben az egyesült státusok és a' Winnebago vadnépség háborúra keltek, 100 négyszeg mértföldnyire terjed, melly azonban még a' 20 angoly mtfld hosszúságú és 4—5 mtfld széleségű réz-ércz kerületet-is magában foglalja. Itt a' levegő 's ég tiszta és szép; a' puszták rézjeinek földje nagyon jól termi-meg a' rozstot. A' természeti nevezetésegek közt vagyon itt valamelly neme a' növénycompasz-nak (északmutató) t. i. a' gyántafű (rosin weed), mellynek leveleiből meglehet tudni, merre van észak vagy dél.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Földgolyóbis levegőbalom alakjában. A' már említett földgolyóbis iránt magától, annak készítőjé-

*) Eldorado képzelt mesés tartomány, mellyben úgy hever az arany és drága kő, mint utszáinkon az iszap és fővény. E' költeményt Európában legelsőbben hirdeté Orellano Ferencz, Pizarro spanyol hadvezér kísézője, miután amerikai táborozásából visszatért.

tól, ki most egy ideig Pesten tartozkodik 's azután Bécsbe veszi lakását, még e' pótló tudósítást közölhetjük. Eddig Cella Fülöp ur csak egy féle olly magóságú, valamint már irtuk volt, golyóbisokat készített, ezekre már mind bajor országban, mind Austriában szabadalmat nyert, 's megrendelhetni Pesten Elkann Mórítz urnál (Geymüller urak biztosánál) a' harminczad utzában 202-ik szám alatt. Ára egy firnáczott golyóbisnak 25 ezüst ft; firnácztalané 20 pengő ft. Jövendőre finom gyolcs-szövettel bélelt golyóbisokat-is fog készíteni, mellyeknek ára kétszer annyi leend. Az említett golyóbis öszve hajtogatva csak 7 lat nehezségű; hozzá adatik egy fujtató és papiros skatulya.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

9. §. II-dik Ferdinandtól II-dik Leopoldig.
1619—1792. *(Folytatás.)*

1695. Lőcsei czinöntők. Két mester hónaponként vizsgálatra járjon, a' munkát és czint próbálja-meg, a' kész edényből vagy kanálból próbát öntsön, a' mester jegyét reá nyomja, 's fertályra (talán gyülésig) feltartóztassa.

1696. Zsarnoviczi szűcsök. Olly mester, ki szembetünő vétkekben, mint, tisztelettel szólván, bujálkodás, házasságtörésben 's hasonlókban tapasztaltatik, minden tekintet nélkül a' czéhből kitaszittatik. — Legények héti zsoldja 15 xr.

1697. Nyereggyártó Budán nem lakhatott több háromnál.

1700. Lévai borbélyok. Ha valamely mester, vagy legény elégséges ok nélkül a' vasárnapi isteni szolgálatot elmulasztja, büntetésül egy pint bort fizet. — A' processiókat 1 ft büntetés alatt elmulasztani nem szabad. — Ha valamely beteg (vagy megsebesedett) valamely mester által magát már bekötöztette, ezt azonban elhagyván, másik mesterhez megy, az utóbbinak nem szabad a' gyógyítást felvállalni. Ha pedig ez még-is bekötözné, vagy csak kezét-is reá tenné, jól tudván, hogy már más mester-is bekötözte, tehát ekkor 2 forint birságot fizet, másodsor 4, azután 12 ftot. — Ha illyen becsületes beteg valamely mesterhez folyamodik, ez pedig jól átlátván a' sebek ve-

szelységét, azoknak megtekintése végett hívja össze a' czéhet; a' megsebesült köteles azért a' becsületes czéhnek egy forintot fizetni. Ha az agyvelő hártájára volna megsértve, 'sa' czéh a' betegnek lakására gyülekeznek, akkor a' beteg a' kaponyának ketté metszéséért egy tallért, 's más napon a' második operatióért ugyan annyit fizet. — Az állnak és vállcsontnak vissza igazítása, a' kéznek vagy lábnak elvágása, a' kaponya ketté metszése az egész czéhet illeti. Egy mesternek se szabad tehát azt egyedül magára vállalni, minekelőtte arra az egész czéhet össze nem hívta volna; különben 2 ftot, másodszer négyet fizet büntetés képpen. — A' betegeknek magához csalogatásáért a' mester 2 ftot fizet, 's a' beteg tőle elvétetik. — Ha valamely legény mester kíván lenni, elsőbben a' czéhet egy arannyal köszöntse-meg, azután remekmunkául hatféle sebflastromot főzzön úgy mint 1) Deak villum magnum (Diachylon). 2) Spermet ranarum. 3) Egy pint rendes jó Aegyptiacum-ot. — 4—5) Közönséges zöld és sárga kenőcsöt, és eper-deakorium-ot (Diachylon) — 6) Egy rendes fehér kenőcsöt. Ezen flastromok főzésére 14 napi idő engedtetik neki, 's valahányszor ez idő közben az azokhoz szükséges folyadékok keverésére járulni akar, mind annyiszor köteles az egész czéhet meghívni, 's ezt kétszer tiszteséges ebéddel megvendégelni, és pedig úgy, hogy ha a' mesterek azzal meg nem elégednének, az ebédet ott hagyassák, 's a' legény 12 forintot tartozzék letenni. 14 nap mulva a' mesterek jelenlétében hozzá kezd a' remekmunka főzéséhez, 's mind addig, míg a' flastromok tökéletesen meg nem főttek, köteles leszen a' mestereknek tiszteséges étkekkel, 's italokkal szolgálni. Ha a' remek roszul sü-el, 12 forintnyi büntetést fizet. — Azután tartozik tiszteséges, jól főzött és süötött étkekből 's jó borból álló remek ebédet adni, 's arra minden mestert feleségeikkel együtt meghívni. Ha pedig az a' czéhnek kedvére nem volna, ha t. i. illendő étkek, 's italok nem volnának, 24 ftot fizet a' czéh asztalára. Más nap a' nemes czéhnek törvényeire esküszik, 's minden mesternek egy aranyat fizet, és azután a' nemes czéh lajstromába iratik. — — Minden legény köteles mesterének házában hálni, hogy éjjel nappal a' mű-

helyben kéznél legyen; különben 1, másodszor 2, harmadszor 3 ftot fizet; ha pedig többször történik, megbotoztatik, 's elüzetetik. — A' legfiatalabb mester köteles a' czéhnek szolgálni, czéh-gyűléskor magát le nem inni, hogy az öregebb mesterekre, ha talán ezek kevéssé többecs két ittak volna, vigyázhasson, 's más nap mindenekről tudósítást, 's feleletet adhasson.

Komáromban a' borbélyremek Empl. deacilon simplex, Empl. sticticum Kroli, Empl. defensivum rubrum, és unguentum apostolorum-ból állott. — Ha valaki czéhgyűléskor, 's a' szokott czéhláda megnyitásakor káromkodni, adta teremtettézni bátorkodott, 2 ftot, ha a' láda akkor nyitva nem volt, 1 forintot fizetett büntetésül.

Midőn a' legények czéhbe hivattattak, az atyamester házról házra egy beretváló kést hordoztatott a' legényekhez.

1701. Lőcsei csizmadiák. — Ha a' fiatal mester remekét a' czéhnek bemutatja, köteles a' megvendéglendő czéhnek két asztalra három tiszteséges ételt feladni u. m. marhahúst 's riskásával főtt 2 tyúkot, 2 ludat, 2 malacgot, 2 szárazon sült tyúkot, azonkívül marha, sertvés, borjú pecsenyét, kétszer fehér cipót, 's 4 kalácsot. Mind a' két vendégségnél pedig, t. i. a' remekmunka kiszabása és bemutatásakor ser és borra való 10 magyar forintot fizet. — Ha valamely fiatal mester egy esztendő 's egy nap alatt meg nem házasodnék, köteles legyen a' becsületes czéhnek minden esztendőben, mig nőtelen marad, egy akó sert adni.

1712. Takács Pozsonban nyolcznál több nem lakhatott.

1716. Ó-thurai csizmadiák. Ki, mint mester, czéhbe akar állani, 20 ftot tartozik fizetni, 's 20 tál ételből álló tiszteséges ebédet készíttetni, u. m. 's a' t. Ha a' czéhbe iktatás böjti napon esnék, következő 20 étellel fog szolgálni; u. m. 's a' t. — Hal helyett sült pulykát-is feladhat. — Temetéseknél a' mesterek gyertyákkal, egymástól illő távolságban, párosan menjenek, a' fiatalabbak elől, az öregebbek a' czéhmesterrel utánnok. A' halottvivők ne szaladjanak a' holt testtel, hanem halkal haladjanak előre. Czéhgyűlésbe kiki tiszteséges öltözetben, megfésülve 's mosdottan jelenjen-meg, ott sokat ne tobákoljon, 's annyival kevesbé undokítsa azzal bajuszát, ne hogy,

midőn a' többi mesterrel egy serlegből iszik, ezeknek undorodást szerezzen. — Zsebkendőjét senkinek se szabad zsebéből ki lógatni. (*Folytatás következik.*)

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Vándor Helveták. Jún. 20-kán mintegy 100 személyből álló Helveták néhány magyar fuvaros szekereken indultak-el a' hid mellől az alföldre, kik kedves svajtz országukat elhagyván jövőre Arad vármegyében Csill helység lakosai, 's T. Wurm József ur jobbágyai lesznek. Furcsa volt látni a' sok mindenféle ruházatú férjfit, asszonyt, 's gyermeket, kik többnyire Bern cantonból származnak. — Ezen munkás emberek újabb nyereséggel biztatják a' honi szorgalmat. Vajha a' most német országból Amerikába seregestől vándorló szorgalmas embereknek egy része hazánk számos pusztájának népesítésére hivattnak, kik a' Banátbeliek példájára honunk áldott földét mivelni, 's a' külföldi mesterségek finomabb módját nálunk bizonyosan előmozdítani segitenék. — A' vándorsereg 14 familiából állott.

IV. HAZAI HIRLELŐ

Lófuttatás Pándorfon. Jövő Septemberben, valamint taval, a' Pándorf melletti sikon (Parndorf, Moson vgye) lófuttatás fog tartatni több izbeli versenyben aláírás utján. Futhat minden ló; a' paraszt lovak számára külön díjak vannak szánva. Minden iránt értesít Harrach Ferencz gróf ur, kihez a' leveleket Pándorfra vagy Bécsbe (Harrach gróf házának kapusához a' Frejung piarczon) kell utasítani.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Miskolcz Jún. 14-én. (*Végzet.*)

Ezért engedjen meg a' Regelő — Honművész T. Redactionja, ha bizodalmas felszólítása következtében csak futólag teszek rajzolatot az itten egy hónapot töltött színjátszó társaságról, melly magát debreczeninek mondja, miért, nem tudom, és a' mellynek díszesebb tagjai a' hirlapokban eléggé ismeretesek. *) Ennek is az a' sorsa, melly minden vándor illy szerű egyesületnek: bizonytalanság közt hanyattatik ide amoda; kéntelen mindenre vetemedni,

*) Halával vettük volna ezen társaság miskolczi mutatványai felől a' bővebb tudósítást, ha mindjárt kritika nem volt volna-is. A' Honművésznének egyik fő célja az, hogy a' honi művészekre figyelmeztesse a' hazát, különösen pedig, hogy magyar színjatekainkra emlékeztesse a' honbelieket. Minek hasznos következtetését a' gondolkodó olvasó maga-is elfogja találni. Ezen tekintet szolgáló ösztönül, hogy a' jelen tudósítást egész terjedésében közöljük, noha különben folyóírásunk a' csupa értekezést kirekeszté.

hogy szinecskéjét, és darabját eleve magasztalja nézőinek, 's a' mennyire lehet, abba beédesgesse. Művészi tökéleteséget nem lehet ott várni, hol a' művész kéntelen koldulni, 's azt a' correlatiót, mellyben a' mester áll, az őt szánakodására méltatott patronusával, irigyelni nem kell. Ha mi theatrumba megyünk kisebb városainkban, ott mi pénzünkért nem annyiban mulatni, mint parancsolni akarunk; magunkat fitogtatjuk, képzelt művészi belátással, ismérettel hízkelkedünk magunknak, ha a' fő-városban egy két mutatóványt idegen ajkú művészekről tökélyel előadatni láttunk, 's azt kívánjuk a' minden pártfogás nélkül keblünkben kevés időre megtelepedett színjátszóktól, hogy ők Garrikok, Talmák, Ifflandok legyenek: itélünk a' darabokról, az előadás mivoltáról kényünk kedvünk szerint; félszeg kritikánkat repítettjük a' hirlapokban, magasztaljuk érdemtelen, csepüljük büntelen a' szegény művészeket minden physiologini, annál kevesbé psychologiai nyomozás, és a' nélkül hogy fontolra vennők helyzeteket, állapotbeli tehetségüket, elhagyattatott voltokat, mellyek miatt, ha valami szép, vagy tökéletes volna-is bennök, lassankint elkopik, vagy alig tűnhet szembe, részint a' publicum ahoz nem értése, részint a' hely idomtalan, alkalmatlan volta miatt. *)

Ennél fogva Miskolczon (dicséretére ezen derék coronalis város érdemes lakosainak) 18 esztendő elforgása alatt, egy egy félesztendőt vagy egy, vagy más vándorcsapat képes volt kihuzni, 's az alatt élhetni; még-is színművészi előadásukról, annál inkább az actoroknak mimelő tehetségeikről, igen ritkán, és óva volt említés a' hirlapokban. Én részemről meg vagyok győződve, hogy az illy elmelőzést okosabb színjátszóink semmit se bánják, habár érdemes oldaluk fedeztetett volna-is fel az által; a' dicséret nem mindentől, és nem mindenhol elfogadható, vera laus est laudari a' viro laudato, kivált a' színjátszóra magára, vagy játékára nézve.

Benke.

Kolozvárat Június 2-kán a' kassai dal és színészi tarsaság a' Lengyel király házaságát (Vig játék 3 felvonásban) adta. A' játék egész folyamata méltó helybenhagyást nyert, mit mind a' szerepek jó elrendelésének, mind a' játzók ügyességének egyiránt lehet tulajdonítani. Az országában rokon szerelmet nyerni akaró királyt, de nem koronája fényéért, hanem ön érdeméért, Egressi vitte. Az ifjúi hev és tűz egész valóján, Eliszka szerelmének megnyerésén aggodalma, ennek hiúságán megdöbbenése, midőn atyja parancsolatjára kezét a' Calixi herczegnek erőltetik nyujtani; ügyesen válták-fel egymást szerepében, miért méltó helybenhagyást nyert. Szilágyi (Fridrik) mint a' király kedveltje, 's hiv osztozója ter-

*) Hogy jótékony és szembetűnő foganattal hatottak már-is magyar színészeinkre sőt az egész figyelmes közönségre az eddig megjelent theatrumi tudósítások és kritikák, több levelezőinktől kedvezőleg értesítettünk.

vében és utjában, jó előadásával, szép lengyel öltözetével, szerepe czéljának jól megfelelt. Szentpéteri (Calixi herceg) mint kiválasztott, de Eliszkától előbb nem ismert, utóljára-is szerelemvesztett mátká, tökéletesen fel fogta szerepe valóját, mellyet vesztett szerelmének tréfás viszpótlásán a' királyt tette, meghatólag fejezett-ki. Gróf Lovinszky, mint pseudo-philosoph, öreg korával együtt járó, könnyen hajlósággal áll-fel a' tréfás vegyületen, midőn leányát az álkirály megkéri: hiúság, 's leánya méltóságának thronuson láthatása őt becsület és fény közt habozóvá teszi; ezeket helybenhagyással és meglepéssel tette által Udvarhelyi. — Házlényi a' testvérének hercegnévé létéen nagyon örülő Henriket adá; szorgalma, 's maga mivélése, jó színészsé fogják őt alkotni, csak egy kissé bátrabb állást tegyen sajátjává, a' félenkséget messze felejtve. A' jeles dalosnénak és színésznének csudás szüvedéke Dériné Eliszkát játszá. Azon édes gyönyör — mint lány szerelem első fellobanása — az álvitéz első megjelenetén, az a' vele lenni kívánás atyjának parancsa ellen-is, azon aggodalmas, kérelmet jelentő nézés a' vitéz eltávoztán, kezének azon nyiltszívű megtagadása az álkirálytól, ellenben annak szüzi szeméremmel nyujtása, a' hercegnék vélt királynak; mind ezeknek lélekkel felfogása legbájlóbbá tették a' már öltözete *) tökéletességével-is nagyon magasztalt Dérinét. A' félnék, ura méltóságával maga állását-is nevékedni gondoló Dideszkit, a' Calixi herceg komornyikját Szerdahelyi játszotta. Előadási pontosága, nagyon kedvesé tevé a' nem nagy érdekű szerepet. Egressiné Franceskát vitte, 's ha nem elég kedves hanghordozását elfelejtjük, meglehetősen.

*) A' hazánkban nem legjobban öltözni szokott színésznék kedvéért, küszöbük Dériné assz. öltözetét. Ő nem csak mint lengyel, hanem mint falun levő lengyelleány öltözködött; mikor lesz az, midőn minden hazabeli színészné így ügyelend még az előadás helyére is. Dériné öltözete volt: minden fényesség nélkül egy fehér alsó köntös, melly gazdag ránczokba folyt le: kék atlasz ismét gazdagon ránczolt felső lengyelke, sarkig lefüggő ujjakkal, csak derekon öszve kapcsolt fekete prémzet aranyozott csattal, és két oldalt a' mellén-is, egyébkint nyitva. Fejékeség: fekete bársony, négy szegletű lengyel sapka, két lefüggő ezüst bojtjal, 's kócsagtollal kissé félre téve, fél oldalt két gazdag hajfonadék, fehér gyöngyökkel körül fonva, mellyek közül egyik homloktól fülig, másik kevéssé hátrább vállig leeresztve, ott mind kettő egybe fogva, túl felől függő hajfürtök közé elkanyarodának, hol ismét egy kissé fonadék, a' leömlött hajfürtök között, gyöngyökkel körül kerítették. Fehér atlasz oldalt fűző topánka; az alsó fehér köntösnek felöltő hosszú fehér ujjai könyökig szűkek, két helyt arany csatos fekete karperecczel leszoritva, könyökön felül bő ránczokban, mellyek a' lefüggő, félig felhasított ujjak alól, félig láthatók.

Szendár.

N é m e t J á t é k s z i n.

Wild ur vendégjátéka. Ezen híres bécsi dalszínész Jún. 22-én lépe-fel először a' pesti színen mint Z a m p a, a' fájdalom már örökre elhunyt Heroldnak Marvány menyasszony című fel-séges operájában. Már $6\frac{1}{2}$ órakor tömve volt emberrel a' színház; a' gyönyörű ouverture nagy tapsolással végződött, iszonyú 's hosz-szas örömszajjal fogadtatott Wild ur első felléptekor, midőn egy-szersmind Weil Fülöptől német verszetek szórattak-le a' gallériák-ról. Wild urnak valamennyi énekét hasonló tapsolás, többszöri ki-hívás követé, de szinte végetlen volt a' zaj, bravo és éljen kiáltás, midőn az 1-ső felvonásban a' bordalnak két német versszakasza után egyet magyarul énekelt, mellyet hosszú örömkialtozás szakasztá fél-be, 's a' művész ur ezen magyar stróphát, mellyet Bécsben lakó egyik hazánkfija készíté számára, még egyszer elénekelté. A' ver-sek ezek:

Csaljon a' leányka bár ha
Mint szokta az asszonyi szív,
Változzék a' csapodárka,
Ki százszor mondta: „Lesz hiv.“
Csak nevetem 's öröm-élvre nyultan
'Tartom a' kancsót, hah! éljen a' bor!
Czimbora légy vig, ne agj a' multan
Holnap tán egy vihar mélybe sodor. *)

Camillát Minkné assz. Rittát Muzarelli leányassz. Alfonsót Wanderer, Dandolót Gaede, Danielt Fischer M. urak ját-szották; tánczosnék valának az ismét Pesten maradt két Millitz és Ochsinger leányasszonyok. — A' mai mutatvány előfizetési függesztékkal adatott. Wild ur Július végéig fogja gyönyör izlettel mulatgatni a' Budapestieket. **)

*) Ez uttal a' nézők urak egyike illy szókra fakadott: „Ha ez így megy, még majd a' német színészek fognak Pesten magyar darabokat 's daljádékokat előadni.“ 'S talán nem lehetetlen még ez-is, mi után mult Mart. 17-én Schlosser Ján. pesti hangász által a' városi nagy tánczte-remben adott legelső hangversenyben Grill, Frisch, Jaskevitz, Männer urak 's egész dalszínész-kar magyarul éneklék 24 trombita kíséretével ama népdalt „Isten tartsa királyunkat.“ Ugyan akkor egy kisasszony Bartay urnak honvág-át (Kisfaludy Károlytól) szinte magyarul éneklé. Mu-zarelli leányassz.-is már két ízben magyarul énekelt a' pesti színen.

**) Wild urnak egyik magyar tisztelője ezen Acrostichont készíté:

Mendégszóra szokott a' fül szavaidban o mester!
bleted a' vendégszóban-is elragadott.
Felkünkhez szállott a' művészt látni mivében
Te a' mi szívhez szólt, az magyar éneke volt.

VI. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké. Battist-clair ruha sárgán himzett szegéllyel (bor-dure); marabout-val diszló gaze-iris-kalap. — Párisban: Risszalma kalap, gross-de-naples bélessel; gros-de-naples ruha, elől fekete blonde-kerítéssel. — Férjfiaké. Barna frak, foulard mellény, ránczos fehér pantalon.

Szerkezi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomat. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap Június 30^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Éghajlati változások Siciliában. A' „La Cerere“ cziműsiciliái ujságlevél következő észrevételét közli azon éghajlati változások felől, mellyeket néhány év óta Siciliában tapasztaltak: „Mind azon tárgyak közül, mellyek egyébkor Siciliánkat szinte olly nagygyá, mint széppé tették, semmi se maradott sértetlenül, mint a' földnek termékenysége, 's az éghajlat kellemes mérséklete. De az első már néhány évtől fogva bizonyos szokatlan levegői változások által szaporátlanabb lett, hogy sem az előtt volt, 's az utóbbi-is, ugy látszik, valamelly káros fordulást szenvedett. Téljeink, mellyek máskor egyéb tartományok tavaszaikhoz hasonlítának, északi természetűek lettek; kikeletünk, mellyet későnek neveztek, ha kevéssé Februarius közepén túl köszönte-be, az idén akkoron még semmi életjelét se mutatta, kivevén, hogy erőlködést árula-el a' neki nem kedvező természet befolyásával megvívni, 's most (Martius végén), midőn szokott tavaszunk közepén állunk, az esztendő felváltott részének beállását se fénylőbb napsugarak, se a' levegőnek nagyobb légysága nem sejdítették velünk. Ámbár nem hisszük hosszas tartóságát ezen kedvetlen változásnak, mellyet csupán mulandó tüneménynek tekintünk; mindazáltal nem titkolhatjuk-el ama bennünk gerjedett érzelmet, midőn utolsó megmaradott jónknak vesztével fenegettetünk. Szinte akaratlanul kísértük tehát minden levegői változásinkat, 's azokról ugyan olly érdekel beszélgettünk, millyennel azon emberek, kiknek szerencsájök utolsó maradványa lebeg szemek előtt, 's abban találják kedvöket, ha szakadatlanul hajdani fényök 's jó létök felől beszélhetnek.“

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Uj gőzhajónk (a' Duna) Jún. 16-án eresztették a' Dunába Floridsdorf mellett Bécshez közel. Ezen uj gőzha-

jó 50 ló erejével bir, mintegy Július közepéig egészen elkészül, 's Zimonyba evez portékákkal és utazókkal. Különös rendeltetése az-is lesz, hogy viz ellen fel felé barmokat-is vigyen, 's a' Tisza és Száva vizeken rendes fordulásokat tegyen.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

9. §. II-dik Ferdinandtól II-dik Leopoldig.
1619—1792. *(Folytatás.)*

1717. Aranyos-maróthi szabók. — Egy felső ruháért 75 pénzt, bundaért 60, nadrágért 20, kalapért vagy pár kesztyűért 10, mellényért (Weste) 60, 2½ rőf posztóra terjedő asszonybundaért 65, köpönyegért 57 pénzt (Ungrisch; 5 pénz 1 garas) kaptak munkabér fejében.

1718. Szent-benedeki szabók. — Ha valamely mester mezitelen lábbal vagy fegyveresen jön a' czéhbe, 4 fillért fizet büntetésül. — Legénynek héti dijjául 12 fillérnél többet adni nem szabad. — Minden fiatal mester rémekelese után egy esztendő alatt megházasodjék, különben egy forintot, következő évben 2 ftot fizet. — (Innen eredett ama közmondási szó: „Bikapézn.“)

1719. A' galgóczi csizmadia legények héti bére 32 pénz volt, 's reggeli 3 órától estveli 9 óráig kellett nekik dolgozni.

1724. Verőczei gombkötők. — Sz. Mihály napja után köteles a' legény reggeli 4 órától estveli 9 óráig dolgozni. Mihály napján tartozik a' mester neki lúd pecsenyét és pint bort adni; ha a' legény a' lúd felszeletelését nem értené, 2 pint bort köteles fizetni. Fölöstökre kap a' legény kenyeret és sajtot; edétre 2 pohár bort, 's vacsorára szinte annyit, ha a' mester-is iszik; ha nem iszik, tehát „P a t i e n t á v a l“ legyen. — Mihály napjától nagy péntekig köteles a' legény gyertya-világnál-is dolgozni, nagy péntek után nem többé. Nagy pénteken a' gyertya fejét tartozik leütni; ha jól elsül neki, a' mester fizet, ha pedig roszul sül-el, a' legény fizet két pint bort. — Gombkötő legénynek német csizmadia legénnyel sétálni; egyes legénynek korcsmába menni nem szabad; de ha pajtasával megy-be, állva egy itsze bort megihat; ha pedig többen lennének, le-is ülhetnek.

1785. Lőcsei kőfaragók 's kőművesek. Téli időben egy mester se foglalatostkodjék illetlen munkával, kivált menyegző 's más alkalomkor a' hegedüléssel.

A' földmivelés gazdasági tudományos rendszabások szerint még nem üzetett; sok száz mértföldnyire, 's egész napi járásokra terjedő mocsárok és homokpuszták miveletlenül heverték a' nélkül, hogy hasznos fát vagy bokrot lehetett volna látni rajtok. A' német gyarmatok ellenben szorgalommal mivelték szántóföldjeiket, gyümölcsös, dohány, veteményes és szőlő kertjeiket. A' Magyarok régi lassú igyekezettel dolgoztak azokban, a' bőven jutalmazó cséplés helyett ökrök 's lovakkal nyomtattak, 's e' szerint nyert gabnájokat dohosító vermekbe hányták, mert szellős pajtákat, magtárokat még mindenütt nem ismertek. Az erdőszet tudománya még a' selmeczi academiában se tannittatott. A' Maria Therézia által (1773) kiadott erdőmivelési rendszabást nem mindenütt fogadták-el, annál kevésbé ott, hol az erdőket több közös tulajdonosok birták.

A' Marhatenyésztés volt fő ága a' nemzeti birtoknak, mellynek terjesztésére mintegy 13,000 pusztá rendeltetett. Ezekén sok ezer, szép és erős szarvas marha 's juhnyájak legeltek.

A' juh vagy birkatenyésztés azon időtől fogva jött leginkább divatba, midőn hazánkból a' Török kitakarodott. Akkor a' Fehér vármegyei pusztákat többnyire német birkások bérlették-ki, 's azokon számos birkát neveltek. Ön magok gunyhókban, bojtárjaik pedig földbe vájt üregekben vagy-is Putrikban laktak. Nem sokára a' birkások czéhbe állottak, és megállapított rendszabások szerint fogadták 's bocsátották-el, sőt fel-is szabadították bojtárjaikat. A' fő bojtárok közül szoktak azután a' szomszéd uraságok számára küldözgetni kívánt birkásokat. Czéhbeli gyűléseket a' fehérvári vásárokon tartották. 1790-től fogva eme pusztákat a' birtokos földes urak ön gazdálkodásukra vissza váltván ama gazdag birkások-is lassankint elenyésztek, de a' birkászcéh még fen áll, bár nem a' régi fényében.

Maria Therézia 1773-ban, tehát 7 évvel sajnos halála előtt, 325 spanyol kost hozatott, 's a' károlyvári országút mellett Mercopail-on ihász-majorságot állított. Innen ter-

jedett-el sok felé a' birkanemesítés. De különösen nevelte a' birkanemesítést József császárnak 1784-ben kiadott tilalma a' külföldi posztó behozatala iránt, midőn a' szarvas marha tenyésztése nagy kárával a' birkák szaporittatni és mind inkább nemesítettetni kezdettek. Sopron vármegyében gróf Festetics Pál és Csernel Dávid mutatták a' gyapjúnemesítésnek első próbáját. Az elsőbb 1785-ben 132 ezüst forinton adá-el gyapjának mázsáját. Lótenyésztés végett-is szép rendeléseket tett a' bölcs királyné, mellyeket József császár legjobb foganattal folytatott Csanád vármegyében a' császári ménesben Mezöhegyesen. — Régibb időkben a' török hatalom alatti jobbágyok marhájit gyakran erőszakkal hajtatták-el a' szomszéd földes urak hajdújaik 's határőrök által. Ennek gátlására az 1647-ki ország gyűlés azt végezte, hogy az illyes hatalmaskodók ön lakhelyeik megyebeli törvényszéke elejébe idéztetvén megitéltessenek.

Építő mesterek, Épületek. Ezen évszakban állott fel Pesten: 1) A' mostani magyar tudományi egyetem szentegyháza, mellyet I-ső Leopold alatt (1698) a' Paulinusok (Sz. Pál szerzetesei) építtettek. A' templomi jeles festéseket 1776-ban Bergl János festő készítette. 2) III-ik Károly parancsolatjából az ügyefogyott katonák (Invalidus) számára a' nagy kaszárnya, Martinelli Antal építő mester igazgatása alatt 1727-ben, mellyet Széchényi és Kolonics érsekek, 's más ország nagyjai bőkezűségök által segítettek elő. — 3) Az új épület pompás háza, mellyet II-dik József 1786-ban kezdett építtetni, de be nem végezhetett, 's észak-nyugoti szeglete még most sincs egészen elkészülve. Most kaszárnya, és a' pattantyúsok lakhelye.

Rézmeteszők, 's Festők. Ezen időszak elején élt Bubenka János, ügyes rézmetező, ki Gömör vármegyében Ochtinán született. Munkáját láthatni a' Lőcsén 1679-ben kijött orbis pictus-ban. — A' 18-dik század második felében Borsodban élt gyümölcs és vadászati jelenések ügyes festője Szathmári Király Pál. — Ama híres festő, 's kőfaragó Óser, ki 1799-ben Lipcsén (Leipzig) mint a' művészeti academia directora halt-meg, Pozsonban született 1717-ben. — Mind Gottfried az ugy nevezett Macska - Rafael, ki szenvedélyes barátja levén

macskák és medvéknek, ezeket remekül tudta festeni. hasonlóan magyar származék volt, 's Bernben, élete 46-ik évében halt-meg 1828-iki Nov. 15-én. Atyja felső magyar országban Zólyom, vagy Német-Lipcén született, 's Kör-möczbányán tanulta az asztalos mesterséget. Ő is Bernbe lakott, 's fiját felül élte. — Frangepán György országbiró, jeles festő és szobrász (Bildhauer) volt; meghalt 1662. — Rugendás György, és Kupeczky János bazini születésű híres festők a' 18. század első felében éltek. — Pozsoni festők a' 18-dik században: Querfurt, Schmidely Dániel, Oswald Ferdinand, Gamauf, Egel, Rosier, Zollinger, Gutmann Sándor, Schröck Mihály, Stilp Gáspár, Palko Antal, Ferencz és Károly, Leicher, Öfner Fridrik, Meyer, Hefeln Menyhárt.

Különméltóság ára. I-ső József alatt 1709. egy font kávé 2 ft. — Maria Theresia vegső éveiben: — 1 itsze jó ürmös 1 pénz, 's ha valamely társaság öt itszét meg ivott, a' hatodikat rá adásul kapta. — 1 itsze bor 1—2 pénz, 1 poltura. — 1 itsze ser 2 xr. — 1 zsemlye 1 xr; 1 nagy zsemlyeszarvas $\frac{1}{2}$ xr, 's ez sokkal nagyobb volt, mint a' mostani 2 xros. — 1 font hús 4—6 pénz; ugyan annyi szappany 7 pénz; annyi fadgyú 8 pénz. 24 tojás 1 garas; egy pár arany vagy ezüst zsinóros csizma 3 ft. — 1 rőf beliczi szép posztó 5 ft; közönséges posztó 17—24 garas; finom 6 ft. 40 xr. ($\frac{1}{2}$ souverain'or); 1 rőf skarlát posztó 1 souverain. — 1 pár czipő 24 xr. — — II-dik József alatt: 1 öl fa $3\frac{1}{2}$ forint; ennek vágatása 17 xr (máriás). — Finom kalap 1 arany; egy pár kordovány csizma 3 ft. A' timárok által készült talpbőröket a' vármegye $\frac{3}{4}$ esztendeig lepecsételtette, 's ilyen csizmatalpat két évig-is lehetett hordozni, még se szakadt-el. — 1 itsze jó somlyai bor 4 xr.

(Folytatás következik Ferencz király alatt.)

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Nyilvános szépírási-oktatás Pesten a' nemzeti iskolákban. — Szépet a' Hasznossal olly célirányilag ösztökölni, hogy az, mint valamely vetéseket kövérítő gazdag vízferrás, köz-jóvá váljék — a' teremtő észnek főbb érdemei közé tartozik. —

Tauber Imre ur, szépírási oktató az itteni nemzeti iskolákban, hazafiúi törekedései, ritka közhasznú buzgalma, 's különös ügye-sége által, illyes érdemre méltatá magát ezen intézetben. Nevendé-keinek előttünk fekvő próba-írási legszebb tanúji művészi hasznos munkálódásának, 's diszökre válik ő mind ez intézetnek, mind a' nemes város előjárójának, kik ezen ifjú művészt ezen álláspontra állíták. T. urnak hazafiúi buzgalma nem csak azon készségben mu-tatkozik, mellynél fogva ő a' legszegényebb iskolás gyermeket-is buzgón oktatja, hanem egyszersmind minden, nemzetiségre czélozó művészeti munkájiban is, — úgy hogy hazafiúi kötelességünknek ismerjük, a' szerény ifjú művésznak ebbeli érdemeit nyilvánosokká tenni.

S z.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Nagyvárad i Casino. Előleges tudósítások-is hirdetéek már hazánk legnagyobb vármegyéje (Bihar) csinosabb lelkű 's honunkra háramló minden jót és hasznost teljes készséggel elő mozdító lakosainak ama jeles buzgóságát, mellynél fogva ők-is Casinót állítani szándékoztak. A' honfiak egyesülő akaratja 's hazafisága csak hamar sikeres lön; mert az említett intézet **Bihari Casino** név alatt megalapittatván Júl. 1-ső napján Teleky gróf diszes házában, melyet csinos kert-is ékesít, megnyittatik. A' nemes egyesület alapjai 's rendszabásai ékesen nyomtatott könyvben már megjelentek, mellyben a' 317 részvényesek nevei-is foglaltatnak. A' helybeliek 10 pengő a' vidékiek 8 ezüst forinttal váltják-meg részvényöket. Nem lehet nem örvendenünk illy nemes intézetek keletkezésén, mellyek által nem csak honosinknak egymáshoz közelebbedését, hanem csinosabb izlés, jó és hasznosnak szaporodása előmozdítását, sőt a' hazának mind inkább boldogítása előmenetelét szemlátomást nevedeni tapasztaljuk. Ki ne örülne honi műveltségünk ezen újabb bizonyítványának? Ki ne tekintene kéjmosolyogva a' kedves jövendő kor biztató reményének elejébe?!
R. J.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszín.

Komárom. A' Dnnán túli színészársaság egy hónaptól fogva Komáromban adja mutatványait az ugy nevezett Arenában.

Német Játékszín.

Észrevétel a' pesti theatrumról. Szokásba jött a' pesti theatrumon, hogy némelly parodiákban, és más álljas darabokban a' részegyet vagy valami ormótlant előadó személyek holmi közönséges magyar szóllásokat, sőt káromló szavakat-is vegyitének a' szerepekbe, és a' legdurvább hangon ejtik azokat; mintha a' Magyart durva hang és otromba szóéjtések nélkül nem-is lehetne képezni. De nem csuda, ha így tesznek; mert a' publicumnak egy

része tetszését jelenti rajta, mintha megtiszteltnek tartaná magát az által, hogy idomtalannak tartatik; — mások-is adják tetszésök jeleit ilyenkor, de más okból, melyet itt feszegetni azok előtt, kik értelemmel bírnak, szükségtelen. Elég lehetne, ha a' német tartományokban engednek magoknak illyes valamit a' színjászok, de szemünk láttára még se kellene ennek történni. — Említést, és méltó dicséretet érdemel Wild ur a' híres opera-énekes, hogy minap egy felséges hangzatú éneket, egyedül a' nemzeti publicum iránt mutatott tiszteletből (s ön szavai szerint csupán azon okból, hogy bebizonyítsa, mikép emlékezett-meg a' magyar országi közönségnek taval iránta mutatott kegyeségéről) magyarul énekelte-el. — Melly tette a' publicumnál teljes meglegedést gerjesztett, reá pedig végnélküli tapsokat árasztott.

K. A.

Nonné ur vendégjátéka Pesten. Június 20-kán N. ur fellépett e' darabokban: „Legjobb az egyenes ut — és — a' mesteremberek innépe.“ Az első darabban művészvendégünk szerepe nem volt kitüntető, és így a' második darab többel biztatott. Amabban Krumm Illyésnek, emebben Kluk kőmives pallérnak személyét játszotta. De ezen előadásával se volt a' közönség meglegedve, és így a' játék csendesesen, minden tapsolás nélkül végződek, 's hidegen fogadtatott. Ha csak N. ur más nagyobb szerepben ki nem elégíti a' Pestiek várakozását, úgy itt szerencsére nehezen fog találni.

Stoll Regina leányassz. próbajátéka. Előre figyelemtetjük a' budapesti közönséget ezen jeles színészi talentummal bíró művésznére, mellynek bizonyítványit derekasan előnkbe tünteté Apr. 2-án a' pesti szinpadon, 's Apr. 21-én a' hét választók terében, midőn köz tetszést nyerőleg német remek-költeményeket declamált. Jövő Július 2-kán a' pesti szinen Grillparczernak Ósanya című darabjában mint Bertha fog fellépni, és színészi tehetségének első próbáját adandja. Valamint nem kételkedünk, hogy a' természetől neki adott jeles színészi alkotása, előadási módja, szép organuma 's egyéb művészi tehetsége képezzé fogják őt tenni ezen szerepnek megfelelésére: úgy más részről méltán reméljük, hogy ezen hazánkban mivel fiatal művészné első játékában a' hallgatónak kegyes kimelését 's további pályájára buzdító kegyeségét tapasztalandja, annyival-is inkább, minthogy a' Stoll leányassz. által pályacélul vett szerepeket előadó színészné hijjával vagyon a' pesti társaság.

Wild ur vendégjátéka Pesten. Első diadalma után Jún. 25-én Fra Diavolót játszá. Emlitenünk se kell, hogy ezen előadásában-is zajos tapsokat nyert, 's gyönyörű szava újabb koszorút szerze homlokára. A' lord személyét Höfer ur, hitvesét Wildena uer leányassz. Zerlináét Muzarelli leányassz. Lorenzóét Grill ur adá. Sajnosan érzettük ez uttal Jaskewitz-nak, Pestről eltávozását, ki az előtt a' lord szerepét olly jelesen adá, mert Hö-

fer ur szava nem felelt-meg a' várákozásnak. Grillné asszonyt-is örmestebb láttuk volna az előbb-is általa játszott lordnéban. Muzarelli leányassz. jól énekelt, noha éles 's gyenge hangja közönsegesen tetszeni még sem akar. Grill urnak köszönettel tartozunk, hogy az alrendű szerepet felvállalta. Ellenben méltán boszankodott a' közönség Gaede és Simeon urak (Giacomo 's Peppo haramiak) fülsértő hamis hangjaikon, kivált midőn egy párszor Simeon ur egészen más hangból énekelt, hogy sem kellett volna. Wild ur valóban megérdemlene annyi figyelmet, hogy játékaire az igazgatóság a' jobb énekeseket rendelné, kik ezt illy jeles művész kedvéért, valamint mai nap Grill ur tette, mindenkor megtehetnék, 's a' hallgatóknak nem volna oka a' méltó zugolódásra. Néző számos volt. Nyomatott versek-is hullottak. Jún. 27-én W. ur Joconde-ban lépe-fel.

VI. MUZSIKA.

Pompás esti muzsika Pozsonban. Június 17-én a' mely hazafiság tisztelése 's kedvelése buzogva tört-ki M. Sáardi Somssich Pongrácz ur a' kir. személyes jelenlet törvényi helytartója iránt, midőn personalissá kineveztetését az országgyűlési követ urak több idvezléseik után serenádával (esti muzsikával) inueplék, 's hódoló szeretetöket ezzel-is ujolag bebizonyíták. Esti 9 óra után a' csinosan öltözött huszárok fáklyakkal gyülekeztek a' sétatér mellé, hol a' mulatságra egybe sereglett számtalan emberek is várták a' diszes pompa kezdetét. — Csak hamar lobogó fáklyakkal indulának-el két sorban a' huszárok, közökbe vevén Sándor gyalog ezereid hangászkarát, 's-a' 'fópiarczon a' personalis ur uj lakása (a' tanácsház) előtt félkörbe állának, 's a' hangászok megkezdtek a' bájlo muzsikát. — Tele volt a' piarcz, mindenkit hevűlten illete a' megtisztelés, és számos nézők jelenetében 10 $\frac{1}{2}$ óráig a' t. Rendeknek ó Méltósága iránti buzgó tiszteletök folyvást hangzott. Méltán egye-sítjük tehát velök keblünk tiszta érzelmét e' sorokban:

Boldog ki hű a' királyhoz,
És imádván szent honát
Él a' szivben, — e' hazában;
Mire dicsőn lépjen át!

Madarász József.

VII. VISELETI DIVAT.

Párisi férjia ké: Zöld vagy barna posztó frak; virágos piket mol-lény; fehér v. fekete nyakkendő; fehér vagy vernyeges koczkás nyári nad-rág; fehér v. fekete kalap.

Jelentés. Még Június első hetében volt szándékunk tisztelt ol-vasóinkat egy divatképpel meglepni; de több hedvetlen körülmények, mellyekkel ezen új zseuge intézetnek megkellett előbb küzdenie, gátolák annak elkészülését, 's minden sürgetésünk mellett se kaphatuk-meg ak-korára, midőn e' mai lapjainkat nyomtatásba eresztettük. Nem tehe-tünk tehát egyebet, mint tisztelt olvasóinknak további kegyeségökre hivatkozni, és a' minden órán várt képnek elküldözését jövő postu-napra halasztani.

